

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАН

**ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИЙН САЛБАРЫН НЭГДСЭН УДИРДЛАГА,
ЗОХИЦУУЛАЛТ ХАНГАЛТГҮЙ, ИННОВАЦИ, ТЕХНОЛОГИ ШИНГЭСЭН
БҮТЭЭГДЭХҮҮН, ҮЙЛЧИЛГЭЭГ ДЭМЖИХ ДЭД БҮТЭЦ БҮРДЭЭГҮЙ, БОДЛОГО,
ХҮНИЙ НӨӨЦ ТОГТВОРГҮЙ, ДОТООД ХЯНАЛТ ҮР НӨЛӨӨГҮЙ БАЙНА**

**АУДИТЫН СЭДЭВ: ТӨРӨӨС ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИЙН САЛБАРЫН
ТАЛААР БАРИМТАЛЖ БУЙ БОДЛОГЫН ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР НӨЛӨӨ**

АУДИТЫН КОД: ГНАГ-2023/23-ШТА-ГА

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг дараах хаягаар авна уу.

Гүйцэтгэл-нийцлийн аудитын газрын захирал, тэргүүлэх аудитор Д.Энхболд

Утас: 263755, цахим хаяг: enkhbold@audit.gov.mn

Аудитын менежер Б.Долгорсүрэн

Утас: 261805, цахим хаяг: dolgorsuren@audit.gov.mn

Ахлах аудитор М.Наранжаргал

Утас: 261456, цахим хаяг: naranjargalm@audit.gov.mn

Ахлах аудитор У.Оюунхүү

Утас: 261456, цахим хаяг: oyunkhuu@audit.gov.mn

Аудитор Ч.Баярмаа

Утас: 261675, цахим хаяг: bayarmaach@audit.gov.mn

Аудитор Д.Доржнамжим

Утас: 261456, цахим хаяг: dorjinamjimd@audit.gov.mn

Аудитор А.Мөнхбадрал

Утас: 329876, цахим хаяг: munkhbadrala@audit.gov.mn

Аудитор Т.Төмөрбаатар

Утас: 262451, цахим хаяг: tumurbaatar@audit.gov.mn

Аудитор Ж.Чинбат

Утас: 261675, цахим хаяг: chinbati@audit.gov.mn

УЛААНБААТАР ХОТ
2023 оны 12 дугаар сар

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ АУДИТОРЫН
ТУШААЛ

2023 оны 12 сарын 15 өдөр

Дугаар А/157

Улаанбаатар хот

Аудитын тайланг баталгаажуулах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1.9, 29.1.10 дахь заалт, 29.3 дахь хэсгийг үндэслэн ТУШААХ нь:

1. "Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн салбарын талаар баримталж буй бодлогын хэрэгжилт, үр нөлөө"-д хийсэн гүйцэтгэлийн аудитын тайланг нэгдүгээр, аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, өгсөн албан шаардлагыг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталгаажуулсугай.

2. Аудитын тайланг Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн Байнгын хороо болон Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороонд, Монгол Улсын Засгийн газар, Боловсрол, шинжлэх ухааны яамд тус тус хүргүүлэхийг Гүйцэтгэл-нийцлийн аудитын газар (Д.Энхболд)-т үүрэг болгосугай.

3. Аудитаар өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авч, биелэлтийг 2024 оны 06 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор Үндэсний аудитын газарт ирүүлэхийг Монгол Улсын Ерөнхий сайд (Л.Оюун-Эрдэнэ), Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд (Ч.Хүрэлбаатар), Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд (Л.Энх-Амгалан) нарт тус тус зөвлөсүгэй.

4. Аудитын тайлангийн танилцуулгыг Улсын Их Хурлын Төсвийн Байнгын хороо болон Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын байнгын хороонд танилцуулах, хэлэлцүүлэх бэлтгэл ажлыг хангаж, зохион байгуулахыг Гүйцэтгэл-нийцлийн аудитын газар (Д.Энхболд)-т даалгасугай.

5. Аудитаар өгсөн албан шаардлага, төлбөрийн акт, зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж үр дүнг тооцож, тайланг баталгаажуулснаас хойш 14 хоногт багтаан аудитын ажлын болон нотлох баримтыг архивын нэгж болгон Үндэсний аудитын газрын архивд хүлээлгэн өгөхийг Гүйцэтгэл-нийцлийн аудитын газар (Д.Энхболд)-т үүрэг болгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ АУДИТОРЫН
ОРЛОГЧИЙН АЛБАН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН
ГҮЙЦЭТГЭГЧ

Ц.НАРАНЧИМЭГ

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2023 оны
12 дугаар сарын 15-ны өдрийн ААД дугаар
тушаалын хоёрдугаар хавсралт

Аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, албан шаардлагын жагсаалт

№	Төлбөр, зөрчил хариуцах		Төлбөрийн акт, зөрчлийн албан шаардлагын товч утга	Төлбөрийн актын дүн (төгрөгөөр)	Албан шаардлагын дүн (төгрөгөөр)
	Байгууллага	Албан тушаалтан			
1	Шинжлэх ухаан, технологийн сан	Захирал Д.Одгэрэл	ШУТС-аас санхүүжүүлсэн 65 төслийн хөрөнгөнөөс 460,529,900 төгрөгийг анхан шатны баримтгүйгээр, 38 төслийн хөрөнгөнөөс 137,355,350 зориулалт бусаар зарцуулсан байхад тайланг хянаж хүлээн авсныг төлүүлэх	597,948,250.0	
2	Шинжлэх ухаан, технологийн сан	Захирал Д.Одгэрэл	ШУТС-аас санхүүжүүлсэн 22 төслийн хөрөнгөнөөс 187,593,700 төгрөгийг хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэлд нийцээгүй ажил, үйлчилгээний төлбөрт шилжүүлсэн, 81 төслийн хөрөнгөнөөс 1,184,091,740 төгрөгийг бүрдэл дутуу анхан шатны баримтаар зарцуулж зардалд бүртгэсэн байхад тайланг хянаж хүлээн авсан зөрчил илэрснийг таслан зогсоох		1,371,685,440.0
3	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам	Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга Д.Баттогтох	Албан үүргээсээ чөлөөлөгдснөөс хойш 2 жилийн дотор ажиллаж байсан байгууллагатай гэрээ байгуулахыг хуулиар хориглосон байхад БСШУЯ-ны газрын дарга, ШУТС-ийн захирал, хэлтсийн даргаар ажиллаж байсан 4 албан тушаалтан 2017-2021 онд ШУТС-аас төсөл хэрэгжүүлэхээр гэрээ байгуулсан, ШУТС-ийн захирал болон захирлын зөвлөхөөр ажиллаж байсан албан тушаалтан сангаас санхүүжүүлсэн 1 төслийн патентыг хамтран эзэмших эрхийг Оюуны өмчийн газарт мэдүүлж ашигтай загварын патент авсан зөрчил илэрснийг таслан зогсоох		479,700,000.0
Нийт				597,948,250.0	1,851,385,440.0

АГУУЛГА

Товчилсон үгсийн жагсаалт.....	5
Хүснэгтийн товьёг	6
Дүрслэлийн товьёг	6
Хавсралтын товьёг	6
Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл	7
Ерөнхий мэдээлэл	10
БҮЛЭГ 1. ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИ, ИННОВАЦИЙН САЛБАРЫН УДИРДЛАГА, ЗОХИЦУУЛАЛТ ХАНГАЛТГҮЙ, НЭГДСЭН БОДЛОГО, ХҮНИЙ НӨӨЦ ТОГТВОРГҮЙ БАЙНА.....	11
Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын үйл ажиллагааны зарим зохицуулалтыг хуульд бүрэн тусгаагүй, бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай дүрэм, журмыг батлаагүй байна.....	11
Үндэсний зөвлөлийн удирдлага оновчгүй, хуульд заасан зарим чиг үүргээ хэрэгжүүлээгүй байна	13
Эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын үйл ажиллагааг үнэлэх салбарын онцлогт нийцсэн шалгуур үзүүлэлт, аргачлал байхгүйгээс ажлын чанар, үр дүнг хэмжих, үнэлэхэд хүндрэлтэй байна.....	15
Төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын харьяалах удирдлага, бүтцийн талаарх урт хугацааны нэгдсэн бодлого, чиглэл тодорхой бус байна	16
Төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний 16 байгууллагын улсын бүртгэлийн гэрчилгээ дэх хариуцлагын хэлбэр, статус тодорхойгүй, хүний нөөц тогтворгүй байна	17
БШУЯ-ны шинжлэх ухаан, технологи, инновац хариуцсан нэгжийн зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо тогтворгүй, албан хаагчдын ажлын байрны тодорхойлолтод заасан чиг үүрэг нь үйл ажиллагааны стратегийн зорилт, хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй уялдаагүй байна.....	18
Эрдэм шинжилгээ, судалгааны үр дүнг туршиж зүгшрүүлэх, инновац, өндөр технологийг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, хөгжүүлэх суурь дэд бүтэц бүрдээгүй байна	20
Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүргийн хэрэгжилт хангалтгүй байна	21
БҮЛЭГ 2. МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН УРТ, ДУНД ХУГАЦААНЫ БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГТ ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИ, ИННОВАЦАД ЧИГЛЭСЭН ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТЫГ БҮРЭН ТУСГААГҮЙ, ҮР ДҮНД ХҮРЭЭГҮЙ ЗОРИЛТ, АРГА ХЭМЖЭЭГ ЦААШИД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЭСЭХ НЬ ТОДОРХОЙГҮЙ БАЙНА.....	23
УИХ-ын холбогдох Байнгын хорооны шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлыг төлөвлөөгүй, чиглэл, арга хэмжээг бүрэн хэрэгжүүлээгүй, биелэлтийг гаргаж танилцуулаагүй байна.....	23
Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөөний 67.0 хувь нь биелээгүй, үр дүнг нэгтгэн тайлагнаагүй байна	24
Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар 2017-2021 онд баримтлах бодлогын зорилт, арга хэмжээний 42.0 хувь нь хэрэгжээгүй, үр дүнд хүрээгүй байна.....	25
Төрөөс инновацийн талаар 2018-2021 онд баримтлах бодлогын зорилт, арга хэмжээний 48.0 хувь нь хэрэгжээгүй байна.....	26
Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх 2020-2021 оны хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээний 60.0 хувь нь хэрэгжээгүйгээс төлөвлөсөн үр дүнд бүрэн хүрээгүй байна	26
Салбарын хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг бодитоор үнэлж дүгнээгүй байна	26
Засгийн газраас баримталж байсан бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилт хангалтгүй, төлөвлөсөн үр дүнд хүрээгүй зорилт, арга хэмжээг цаашид хэрэгжүүлэх эсэх нь тодорхойгүй болжээ.....	27
Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх урт, дунд хугацааны бодлогын зорилт, үйл ажиллагааг уялдуулан төлөвлөж, хэрэгжүүлж байна	28
Дунд хугацааны үндсэн чиглэлийн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгасан 2 төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэл 2022 оны зорилт, үр дүнд хүрээгүй байна	29
Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх чиглэлээр тусгасан арга хэмжээ 50.0 хувийн хэрэгжилттэй байна.....	30
БҮЛЭГ 3. ТӨСЛИЙН СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТЫГ ЖУРМЫН ДАГУУ ЗОХИОН БАЙГУУЛААГҮЙ, ТӨСЛИЙН ҮР ДҮНГ ХҮЛЭЭЛГЭН ӨГӨХ ХУГАЦАА, ХӨРӨНГИЙН ЗАРЦУУЛАЛТАД ТАВИХ ХЯНАЛТ ХАНГАЛТГҮЙ, ХАРИУЦЛАГА ТООЦООГҮЙ БАЙНА	32
Салбарын яам захиалаагүй болон өмнөх төслийн үр дүнг хүлээлгэн өгөөгүй гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулсан байна.....	33
Эрх нь үүсээгүй 30 шинжээч инновацийн төслийн сонгон шалгаруулалтад оролцсон байна	37
Төслийн хөрөнгийн зарцуулалтад тавих хяналт сул, хариуцлага тооцдоггүйгээс анхан шатны баримтын бүрдэл дутуу, баримтгүй, зориулалт бус зардалд зарцуулсан байна.....	47
Төслөөс хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэлд нийцээгүй ажил, үйлчилгээний төлбөрийг шилжүүлсэн байна.....	47
Судалгааны багийн бүрэлдэхүүнд ороогүй, эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн удирдлага төслийн санхүүжилтээр гадаадад томилолтоор ажилласан байна	49
БШУЯ, ШУТС-аас төслийн зарцуулалтад тавих хяналт хангалтгүйгээс төслийн хөрөнгийг зориулалт бусаар зарцуулсан байна.....	50
Шинжлэх ухаан, технологи, инновацтай холбоотой тогтвортой хөгжлийн зорилтын хэрэгжилтийн явц болон шалгуур үзүүлэлтийн мэдээллийн бэлэн байдал хангалтгүй байна	53
ДҮГНЭЛТ	56
ЗӨВЛӨМЖ	57
Холбогдох байгууллагаас ирүүлсэн санал	59
Үндэсний аудитын газрын тайлбар	67
Хавсралтууд	70

Товчилсон үгсийн жагсаалт

Товчилсон үгс	Тайлал
АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт
БНБУ	Бүгд Найрамдах Беларусь Улс
БОАЖЯ	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс
БНСВУ	Бүгд Найрамдах Социалист Вьетнам Улс
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард улс
БНЭУ	Бүгд Найрамдах Энэтхэг улс
БСШУ	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан
БСШУСЯ	Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын яам
БХТ	Барилгын хөгжлийн төв
БШУ	Боловсрол, шинжлэх ухаан
БШУЯ	Боловсрол, шинжлэх ухааны яам
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ЗГХЭГ	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар
МУЕА	Монгол Улсын Ерөнхий аудитор
МУИС	Монгол Улсын Их сургууль
МҮХАУТ	Монголын Үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим
МХХТ	Мэдээлэл, харилцаа холбооны төв
НББСШУ	Нийгмийн бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан
ОӨГ	Оюуны өмчийн газар
ОХУ	Оросын Холбооны Улс
СЗХ	Санхүүгийн зохицуулах хороо
СӨБ	Сургуулийн өмнөх боловсрол
ТББ	Төрийн бус байгууллага
ТӨБЗГ	Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар
ТӨҮГ	Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар
УАУТ	Уламжлалт анагаах ухаан, технологи
УИХ	Улсын Их Хурал
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ҮХГ	Үндэсний хөгжлийн газар
ХААИС	Хөдөө, аж ахуйн их сургууль
ХААШУА	Хөдөө аж ахуй, шинжлэх ухааны академи
ХЗДХЯ	Хууль, зүй дотоод хэргийн яам
ХНХЯ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам
ШУА	Шинжлэх ухааны академи
ШУТ	Шинжлэх ухаан, технологи
ШУПЗ	Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа
ШУТБГ	Шинжлэх, ухаан технологийн бодлогын газар
ШУТБИХХЗГ	Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газар
ШУТИС	Шинжлэх ухаан, технологийн их сургууль
ШУТС	Шинжлэх ухаан, технологийн сан
ШУТҮЗ	Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөл
ЭЗХЯ	Эдийн засаг, хөгжлийн яам
ЭХЯ	Эрчим хүчний яам

Хүснэгтийн товьёг

Хүснэгт 1. Үндэсний зөвлөл, Үндэсний бодлогын хорооны чиг үүрэг, бүтэц бүрэлдэхүүний харьцуулалт	14
Хүснэгт 2. Яамны Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газрын бүтцийн өөрчлөлтийн судалгаа	18
Хүснэгт 3. Яамны Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газрын үйл ажиллагааны стратегийн зорилтыг албан тушаалын тодорхойлолтод тусгасан судалгаа	19
Хүснэгт 4. "Алсын хараа -2050" урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан "Шинжлэх ухаан, инновац" зорилтын 1 үе шатны хүрэх үр дүн	23
Хүснэгт 5. УИХ-ын НББСШУ-ны Байнгын хорооны тогтоолоор баталсан чиглэл, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний судалгаа	24
Хүснэгт 6. Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн санал үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах мэргэжлийн шинжээчийн судалгаа (тоогоор)	37
Хүснэгт 7. ШУТС-аас улсын төсвийн хөрөнгөөр 2017-2022 онд хэрэгжүүлсэн төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр) ...	38
Хүснэгт 8. Эрдэм шинжилгээ, судалгааны төслийн баталгаажуулаагүй гэрээний судалгаа (тоогоор).....	38
Хүснэгт 9. Төслийн төрөлд нийцээгүй эрдэм шинжилгээ, судалгааны төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр).....	39
Хүснэгт 10. Итгэмжлэн хадгалагч ШУТС-д бүртгэлтэй төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр).....	40
Хүснэгт 11. Аудитын түүвэрт хамрагдсан гэрээний хугацаанд дууссан, дуусаагүй төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр)	42
Хүснэгт 12. Төслийн зарцуулалттай холбоотой аудитаар илэрсэн зөрчлүүд (сая төгрөгөөр)	47
Хүснэгт 13. Эрдэм шинжилгээний зардлын тайланд анхан шатны баримтгүй, анхан шатны баримтын бүрдэл дутуу ажил гүйгээг тайлагнасан зөрчлийн судалгаа (мянган төгрөгөөр)	49
Хүснэгт 14. Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн зорилго-2030 хөтөлбөрт тусгасан шинжлэх ухаан, технологи, инновацтай холбоотой зорилт, тэдгээрийн хэрэгжилтийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийн судалгаа	53
Хүснэгт 15. Дэлхийн улс орнуудын шинжлэх ухаан, техникийн сэтгүүлд нийтэлсэн нийтлэлийн судалгаа (тоогоор)	55

Дүрслэлийн товьёг

Дүрслэл 1. Шинжлэх ухаан, технологийн удирдлагын тогтолцоо	13
Дүрслэл 2. Ажлаас чөлөөлөгдсөн шалтгаан болон чөлөөлөгдсөн ажилтан, албан тушаалын судалгаа	18
Дүрслэл 3. Шинжлэх ухааны салбарын зардлын ДНБ-д эзлэх хувийн жин	25
Дүрслэл 4. ШУТС-д бүртгэлтэй 2017-2022 оны туршилт, судалгааны төслүүдийн үр дүнд бий болсон үзүүлэлт	Error! Bookmark not defined.
Дүрслэл 5. Монгол Улсын өрхийн тоо	40
Дүрслэл 6. Дэлхийн Хөгжиж буй Төв азийн улс орнуудын 2010-2022 онд шинжлэх ухааны судалгаа, туршилтын үр дүнд бий болсон үзүүлэлт (тоогоор).....	55

Хавсралтын товьёг

Хавсралт 1. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-т заагдаагүй ТБАГУТҮГ ангиллаар бүртгэлтэй хуулийн этгээдийн судалгаа	70
Хавсралт 2. Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан арга хэмжээний хэрэгжилт, үнэлгээний нэгтгэл	71
Хавсралт 3. Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн харьцуулсан судалгаа ...	75
Хавсралт 4. Төслийн үр дүнгийн давхардалтай төслийг сонгон шалгаруулж баталсан зөрчлийн судалгаа	76
Хавсралт 5. Төслийн өмнөх үр дүнг хүлээлгэн өгөөгүй удирдагчийг сонгож шалгаруулсан зөрчлийн судалгаа	78

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл

Аудит хийсэн үндэслэл, бүрэн эрх

Аудитыг Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны 2022 оны 9 дүгээр тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2023 оны А/04 дүгээр тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагын 2023 онд гүйцэтгэх аудитын төлөвлөгөө”-г үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1-д заасан Үндэсний аудитын газрын бүрэн эрхийн хүрээнд гүйцэтгэв.

Аудитын зорилго, зорилт

Шинжлэх ухаан, технологийн салбарыг хөгжүүлэх талаар баримталж буй төрийн бодлого тогтвортой, оролцогч талуудын үйл ажиллагаа олон нийтэд ил тод, нээлттэй, шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэлд нийцсэн төсөл, хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, үр нөлөөг тооцож, хяналт тавьсан эсэхэд аудит хийж, аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн зөвлөмж боловсруулж, холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилго чиглэсэн.

Аудитын зорилгыг хангахын тулд дараах дэд зорилтын хүрээнд аудитыг гүйцэтгэв. Үүнд:

- Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын хууль, эрх зүйн орчин бүрдэж, удирдлагын тогтолцоо оновчтой байж, боловсон хүчнээр бүрэн хангагдсан эсэх;
- Төрөөс баримталж буй бодлого тогтвортой байж, шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэлд нийцсэн төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, үр нөлөөг тооцож, хяналт тавьж байгаа эсэх;
- Шинжлэх ухаан, технологийн салбарыг хөгжүүлэхэд оролцогч талууд чиг үүргээ зохистой түвшинд хэрэгжүүлж, үйл ажиллагаа нь олон нийтэд ил тод, нээлттэй эсэх.

Аудитын хамарсан хүрээ

Аудитад Шинжлэх ухаан, технологийн тухай, Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдлын тухай, Инновацийн тухай, Технологи дамжуулах тухай хууль болон УИХ, Засгийн газрын тогтоол, Шинжлэх ухаан, технологийн Үндэсний зөвлөл, салбар зөвлөлөөс гаргасан зөвлөмж, шийдвэр, бусад хууль эрх зүйн акт, холбогдох бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийн хүрээнд Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын тэргүүлэх чиглэлд нийцсэн төсөл, хөтөлбөрийн үр нөлөө, эрх бүхий байгууллага, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал, хяналтыг хэрэгжүүлэхэд оролцогч Засгийн газар (ЗГХЭГ), Шинжлэх ухаан, технологийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага (БШУЯ), Шинжлэх ухаан, технологийн Үндэсний зөвлөл (ШУТҮЗ), яамны Шинжлэх ухаан, технологийн салбар зөвлөл, Шинжлэх ухааны академи (ШУА), эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, төв, Үндэсний хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага (ЭЗХЯ), Санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага (Сангийн яам), Үндэсний Статистикийн хороо (ҮСХ), салбарын яамд, Оюуны өмчийн газар, холбогдох төрийн бус байгууллага (ТББ), мэргэжлийн байгууллага, агентлаг, тэдгээрийн ажлын албадын 2020-2022 он, 2023 оны эхний хагас жилийн үйл ажиллагааг хамруулсан.

Аудитын арга зүй

Аудитыг гүйцэтгэлийн аудитын стандарт АДБОУС 3000-3100, Гүйцэтгэлийн аудитын үндсэн ойлголтын удирдамж УДИР 3910, УДИР 3920, Монгол Улсын Төрийн аудитын стандарт, MNS 6817-5:2020 “Гүйцэтгэлийн аудитын зарчим”, MNS 6817-7:2020 “Гүйцэтгэлийн аудитын стандарт”, МУЕА-ын баталсан “Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам”, “Гүйцэтгэлийн аудитын заавар, аргачлал”-ыг ашиглалаа.

Аудитаар Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын хууль, эрх зүйн орчин, удирдлагын тогтолцоо, боловсон хүчний хүрэлцээ, бодлогын баримт бичигт тусгасан шинжлэх ухаан технологи, инновацийг хөгжүүлэх зорилтын хэрэгжилт, шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэлд нийцсэн төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүн, мэдээллийн ил тод нээлттэй байдал, хяналтын үр нөлөө зэрэг төлөвлөлт, хэрэгжилт, тайлагнал, үр дүнг холбогдох баримт материалыг үндэслэн дүн шинжилгээ хийх, тулган баталгаажуулах, асуудал хариуцсан албан тушаалтантай ярилцлага хийх, асуулга лавлагаа, тодруулга авах зэрэг аудитын горимыг хэрэгжүүлж ажилласан.

Аудитын асуудлын шинжилгээ, арга зүйн дагуу нотлох зүйл цуглуулж, түүнд үндэслэн аудитын дүн, дүгнэлт гарган зөвлөмж боловсруулав.

Аудитад ашигласан шалгуур үзүүлэлтүүд

Аудитад дараах хууль, эрх зүйн актыг шалгуур үзүүлэлт болгон ашигласан.

Хууль:

- Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 7.1, 38.2.2, 25.1.7 дахь заалт (1992 он);
- Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль (2006 он);
- Шинжлэх ухаан академийн эрх зүйн байдлын тухай хууль (1996 он);
- Инновацийн тухай хууль (2012 он);
- Технологи дамжуулах тухай хууль (998 он);
- Оюуны өмчийн тухай хууль (2020 он);
- Зохиогчийн эрх, түүнд хамаарах эрхийн тухай хууль (2021 он);
- Патентын тухай хууль /2021 он/
- Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хууль (2019 он);
- Төсвийн тухай хууль (2011 он);
- Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай (2021 он);
- Шилэн дансны тухай хууль (2014 он);

- Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль (2015).

Улсын Их Хурлын тогтоол:

- “Шинжлэх ухааны байгууллагуудыг бэхжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” УИХ-ын Нийгмийн бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны Байнгын хорооны 2014 оны 07 дугаар тогтоол;
- “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын үйл ажиллагааг дэмжих зарим арга хэмжээний тухай” УИХ-ын Нийгмийн бодлого, боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны Байнгын хорооны 2017 оны 17 дугаар тогтоол;
- “Инновацийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” УИХ-ын 2017 оны 18 дугаар тогтоол;
- УИХ-ын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг;
- УИХ-ын 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”;
- УИХ-ын 2020 оны 24 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”;
- УИХ-ын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”.

Засгийн газрын тогтоолоор баталсан дүрмүүд:

- Засгийн газрын 1997 оны 91 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухааны академийн дүрэм”;
- Засгийн газрын 2007 оны 146 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөлийн дүрэм”;
- Засгийн газрын 2006 оны 142 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдлийн үлгэрчилсэн дүрэм”;
- Засгийн газрын 2019 оны 50 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн дүрэм”.

Журам:

- Засгийн газрын 2007 оны 359 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийг тодорхойлох, тодотгол хийх журам” /2022 оны 5 сар хүртэл хүчин төгөлдөр мөрдөж байсан/;
- Засгийн газрын 2014 оны 301 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”;
- Засгийн газрын 2015 оны 267 дугаар тогтоолоор баталсан “Төсвийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын үр дүнд бий болсон оюуны өмчийг өмчлүүлэх, ашиглуулах журам”;
- Засгийн газрын 2022 оны 497 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас тэтгэлэг олгох, сангийн хөрөнгийг зарцуулах, түүнд хяналт тавих журам”;
- Засгийн газрын 2022 оны 409 дүгээр тогтоолоор баталсан “Төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, төвийн судалгааны үндсэн чиглэлийг тодорхойлох, санхүүжүүлэх журам”;
- Засгийн газрын 2022 оны 183 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийг тодорхойлох журам”.

Бодлогын баримт бичиг, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, жагсаалт:

- Засгийн газрын 2007 оны 2 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө”;
- Засгийн газрын 2015 оны 368 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт” (2015-2021 он);
- Засгийн газрын 2017 оны 295 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлого” (2021 оны 5 сар хүртэл хүчин төгөлдөр мөрдөж байсан);
- Засгийн газрын 2018 оны 233 дугаар тогтоолоор баталсан “Төрөөс инновацийн талаар баримтлах бодлого” (2021 оны 5 сар хүртэл хүчин төгөлдөр мөрдөж байсан);
- Засгийн газрын 2019 оны 162 дугаар тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр” (2021 оны 5 сар хүртэл хүчин төгөлдөр мөрдөж байсан);
- Засгийн газрын 2020 оны 33 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөр” (2021 оны 5 сар хүртэл хүчин төгөлдөр мөрдөж байсан);
- Засгийн газрын 2020 оны 95 дугаар тогтоолоор баталсан “Инновацийн үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэл” (2020-2025 он);
- “Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2019 оны 328 дугаар тогтоол;
- “Төрөөс шинжлэх, ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилтийг эрчимжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2019 оны 379 дүгээр тогтоол;
- “Тогтоол хүчингүй болсонд тооцох тухай” Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоол;

**Аудитын
явцад учирсан
хүндрэл,
бэрхшээлүүд**

- “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарт авч хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2021 оны 299 дугаар тогтоол.
- Бусад холбогдох эрх зүйн баримт бичгүүд:**
- Боловсролын салбарын хөгжлийн дунд хугацааны төлөвлөгөө 2021-2030;
  - Эрдэм шинжилгээний ажлын тайлан, бүтэц, шаардлага /MNS2492:2004/ стандарт;
  - БСШУ-ны Сайдын 2016 оны А/319 дүгээр тушаалаар баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн төсөвт өртөг зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүү хяналт тавих журам”;
  - БСШУ-ны Сайдын 2011 оны А/222 дугаар тушаалаар баталсан “Докторын дараах судалгаанд сайдын нэрэмжит инновацийн тэтгэлэг олгох журам”;
  - БСШУ-ны Сайдын 2018 оны А/696 дугаар тушаалаар баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн болон инновацийн төслийн саналд үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах аргачлал”;
  - ШУА-ийн 2022 оны 11 дүгээр тогтоолоор баталсан “Эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грант олгох журам”;
  - ШУТС-ийн захирлын 2019 оны А/33 дугаар тушаалаар баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн үйл ажиллагааны стратеги төлөвлөгөө, хөгжлийн хөтөлбөр.

Аудитын талбарын ажлыг 2023 оны 6 дугаар сарын 15-ны өдрөөс 11 дүгээр сарын 10-ны өдөр хүртэл гүйцэтгэсэн.

Аудитын горим хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай 2017-2022 онд ШУТС-аас санхүүжүүлж, хэрэгжүүлсэн нийт 1006 төслийн үр дүн, санхүүгийн тайлан, гэрээ, анхан шатны баримт материалыг 2023 оны 6 дугаар сарын 27-30 өдрийн дотор ирүүлэхийг шаардсан боловч ирүүлээгүй, 2023 оны 8 дугаар сарын 21-ний өдөр 383 боть баримт хүлээн авснаас 186 нь аудитын хугацаанд хамааралгүй баримтууд байсан, 2023 оны 9 дүгээр сарын 18-ны өдөр ирүүлсэн анхан шатны санхүүгийн баримтууд иж бүрэн бус, хадгаламжийн нэгжид үдсэн баримтууд эмх цэгцгүй, зарим баримтыг архивын нэгж болгоогүйгээс горим хэрэгжүүлэхэд хугацаа шаардаж, төлөвлөсөн хугацаа хоцорсон.

Ерөнхий мэдээлэл

Монгол Улсад хүчин төгөлдөр мөрдөж буй 887 хуулиас шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим, үйл ажиллагааны удирдлага, зохион байгуулалт, санхүүжилтийн эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг Монгол Улсын Үндсэн Хууль, Шинжлэх ухаан, технологийн тухай, Шинжлэх ухааны Академийн эрх зүйн байдлын тухай, Төрийн бус байгууллагын тухай, Технологи дамжуулах тухай, Оюуны өмчийн тухай, Инновацийн тухай хууль, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулиар тус тус зохицуулж байна.

УИХ-ын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын “Эдийн засгийн олон тулгуурт бүтэц” хэсэгт шинжлэх ухаан, инновацийн бодлогын 3, УИХ-ын 2011 оны 10 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-д Шинжлэх ухаан, технологийн гадаад харилцааны бодлогын хүрээнд 3 үзэл баримтлалыг тус тус тусгажээ.

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарыг үе шаттай хөгжүүлэх зорилгоор УИХ-ын НББСШУ-ны Байнгын хорооны¹ 2014 оны 07, 2017 оны 17, 18 дугаар тогтоолоор хөгжлийн бодлого, эрх зүйн орчныг шинэчлэх, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулах, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын чадавхыг бэхжүүлэх, эрдэм шинжилгээ, судалгаа боловсруулалтын ажлыг улс орны хөгжлийн тулгамдсан асуудалд төвлөрүүлэн шийдвэрлэх, түүний үр дүнд бий болсон шинэ санаа, өндөр технологийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, мэдлэгт суурилсан эдийн засгийг хөгжүүлэх зэрэг 31 чиглэлийг баталжээ.

Мөн УИХ-ын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан "АЛСЫН ХАРАА-2050" урт хугацааны бодлогын баримт бичигт 21, 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор баталсан “Улсын 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”-д 9, 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т 16 арга хэмжээг тусган хэрэгжүүлж байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2001 оны 54, 2006 оны 302 дугаар зарлигаар Ерөнхийлөгчийн нэрэмжит шагнал олгох журмыг баталж, Засгийн газраас шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарыг хөгжүүлэх чиглэлээр 2006-2023 онд 43 удаа тогтоол, шийдвэр гаргаснаас 2007-2022 онд 13 тогтоолыг хүчингүй болгож, 29 тогтоол хүчин төгөлдөр мөрдөж байна.

Засгийн газрын 2006 оны 142, 2007 оны 146, 2020 оны 135 дугаар тогтоолоор нийт 3 дүрэм, 2007 оны 147, 2012 оны 204, 2015 оны 267, 2018 оны 49, 99, 353, 382, 2019 оны 392, 2022 оны 183, 497 дугаар тогтоолоор 10 журам, БШУ-ны Сайдын тушаалаар 2007-2023 онд 20 журмыг тус тус батлан мөрдүүлжээ.

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын эрдмийн зэрэг цолтой үндсэн ажиллагсад 2017 онд 3482 байсан бол 2022 оны жилийн эцэст 5982 болж мөн оноос 71.8 хувиар өссөн, шинжлэх ухааны доктор 139, үүнээс академич 63 байна.

Аудитын явцад давхардсан тоогоор 181 төсөлд хамаарах нийт 3,548.7 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлж 598.0 сая төгрөгийг төлүүлэхээр төлбөрийн акт тогтоон 1,851.4 сая төгрөгийн зөрчлийг таслан зогсоох 2 албан шаардлагыг хүргүүлж, 479.7 сая төгрөгийн 5 төслийг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлэн Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 5, ЭЗХ-ийн Сайдад 1, БШУ-ны Сайдад 6, ШУА-д 2, ШУТС-ийн захиралд 5 зөвлөмжийг тус тус өгөв.

¹ Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.5-д “ажлын хэсэг байгуулах, түүнчлэн бодлогын баримт бичиг боловсруулах, хуулийн хэрэгжилтийг хангаж зөрчлийг арилгах асуудлаар Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллагад чиглэл өгөх шаардлагатай бол Байнгын хороо эрхлэх асуудлын хүрээнд тогтоол гаргаж болно” /2020 оны 5 дугаар сарын 07-ны өдөр хүчингүй болсон/ гэж заасан

БҮЛЭГ 1. ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИ, ИННОВАЦИЙН САЛБАРЫН УДИРДЛАГА, ЗОХИЦУУЛАЛТ ХАНГАЛТГҮЙ, НЭГДСЭН БОДЛОГО, ХҮНИЙ НӨӨЦ ТОГТВОРГҮЙ БАЙНА

Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын үйл ажиллагааны зарим зохицуулалтыг хуульд бүрэн тусгаагүй, бодлогыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай дүрэм, журмыг батлаагүй байна

1.1 Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийг 2006 онд шинэчлэн найруулж баталснаас хойш бодлого, зохицуулалтын түвшинд томоохон нэмэлт өөрчлөлт, шинэчилсэн найруулга хийгдээгүй, зөвхөн бусад хууль, тогтоомжид хийгдсэн нэмэлт өөрчлөлттэй холбоотойгоор зарим зүйл, заалтыг өөрчлөн найруулжээ.

1.2 Засгийн газрын 2010 оны 68 дугаар тогтоолоор² Засгийн газрын гишүүдэд салбарын хууль тогтоомжийн давхардал, хийдэлд судалгаа хийх ажлын хэсэг байгуулж, зөрчлийг арилгахыг даалгасан боловч БШУЯ ажлын хэсэг байгуулаагүй, зөвхөн боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын салбарт мөрдөгдөж байгаа 1995-2016 онд батлагдсан захиргааны хэм хэмжээний 50 актад хяналт шинжилгээ үнэлгээ хийсэн байна.

1.3 УИХ-ын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, Шинжлэх ухааны паркийн тухай хуулийн төслийг 2017 онд, Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг 2018 онд өргөн мэдүүлэхийг Засгийн газарт үүрэг болгосон боловч тогтоолд заасан хугацаанд хэрэгжүүлээгүй байна.

1.4 БСШУСЯ 2019 онд Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулсан боловч Засгийн газраас болон УИХ-ын гишүүнээс уг хуулийн төслийг өргөн мэдүүлсэн тул УИХ-аас нэгтгэн боловсруулах чиглэл өгч буцаажээ.

1.5 УИХ-ын 2023 оны 76 дугаар тогтоолоор баталсан 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын жагсаалтад Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Шинжлэх ухааны паркийн тухай хуулийн төслийг хэлэлцэхээр төлөвлөсөн байна.

1.6 Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаатай холбоотой зарим зохицуулалтыг салбарт мөрдөж буй хуульд бүрэн тусгаагүй байна. Тухайлбал:

- *Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.4.5-д “Үндэсний аюулгүй байдал нь шинжлэх ухаан, технологийн аюулгүй байдал гэсэн бүрэлдэхүүн хэсэгтэй байна” гэж тусгасан боловч тус хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-д “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэгтэй байгууллага” гэсэн хэсэгт тухайн асуудлыг хариуцах байгууллагыг тусгаагүй;*
- *УИХ-ын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-д аюулгүй байдлыг хангах талаар тусгаагүй;*
- *Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд шинжлэх ухаан, технологийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой зохицуулалтыг тусгаагүй;*
- *Шинжлэх ухааны Академийн эрхзүйн байдлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т “Академийн ерөнхийлөгчийг Монгол Улсын Ерөнхий сайд батламжилна”, 7 дугаар зүйлийн 7.3-т “Академи нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үүргийг гүйцэтгэх талаар Засгийн газартай гэрээ байгуулж ажиллана” гэж заасан боловч Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.5.3 дахь хэсэгт заасан Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын эрхлэх асуудалд тусгаагүй, Академийн ерөнхийлөгч нь БШУ-ын Сайдтай гүйцэтгэлийн гэрээ байгуулан ажиллаж байгаа;*
- *Шинжлэх ухааны Академийн эрхзүйн байдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2-т “Академи, түүний харьяа байгууллагуудын үйл ажиллагааны санхүүжилтийн журмыг Засгийн газар тогтооно” гэж заасан боловч тус журмыг батлаагүй.*

1.7 Засгийн газрын бүрэн эрхийг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2.2-т “шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, улсын төсөв, зээл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөж, гарсан шийдвэрийг биелүүлэх”, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.6-д “Улсын хэмжээнд баримтлах шинжлэх ухаан-техник, технологийн бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулна” гэж тус тус тусгажээ.

1.8 Засгийн газрын 2017 оны 295 дугаар тогтоолоор “Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлого”-ыг батлан хэрэгжүүлж байсныг 2021 оны 314 дүгээр тогтоолоор хүчингүй болгосон боловч Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд

²Иргэний нийгэм, хувийн хэвшлийн оролцоо бүхий ажлын хэсэг байгуулж эрхэлсэн салбарын хүрээнд мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомжийн төлөв байдалд судалгаа хийж, тэдгээрийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган уялдаа холбоог сайжруулах

заасан бодлого, төлөвлөлтийн зарчим, баримт бичигт шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлогыг тусгаагүй байна.

1.9 Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2³, 12 дугаар зүйлийн 12.5⁴ дах заалтад тусгасан Засгийн газрын бүрэн эрх, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан Үндэсний хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын “салбар хоорондын уялдааг хангах, төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг хариуцах” чиг үүргийг Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд тусгаагүй байна.

1.10 Инновацийн тухай болон Технологи дамжуулах тухай хуульд заасан инновацийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ үйлдвэрлэгч, төсөл хэрэгжүүлэгч нарыг дэмжих, хөнгөлөлт урамшуулалд хамруулахад чиглэсэн заавар, журмыг батлаагүй, зарим зохицуулалтууд харилцан уялдаагүй байна. Тухайлбал:

Инновацийн тухай хууль:

- Хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.4.1-т “технологи дамжуулах төв, эсхүл хамтын оффист гишүүнчлэлээр бүртгүүлсэн гарааны компани болон программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжийг төрөөс татварын бодлогоор дэмжих” гэж заасан боловч Гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулийн 3 дугаар зүйлд “Энэ хуулийн 1 дүгээр зүйлд заасан хөнгөлөлтийг тухайн үйлдвэрлэл явуулах Инновацийн тухай хуульд заасан гарааны компани эдэлнэ” гэж тусган программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжийг орхигдуулсан;
- Хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.10-т “Инновацийн үйл ажиллагаа эрхэлж, нийгэм, эдийн засгийн өндөр үр ашигтай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бий болгосон патент эзэмшигчид мөнгөн урамшуулал олгох”, 17.1.11-т “Нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд дорвитой хувь нэмэр оруулсан инновацийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнд үндэсний инновацийн шагнал олгох” гэж заасныг үндэслэн 2018, 2022 онд ШУТС-аас санхүүжүүлсэн нь Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.4-т “Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн хөрөнгөөс алцаа татаас, урамшуулал олгохыг хориглоно” гэж заасантай нийцээгүй;
- Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 17.3-т “Хөрөнгийн элэгдэл, хорогдлыг шулуун шугамын аргаар байгуулна” гэж заасан, гарааны компанид эд хөрөнгийн түргэвчилсэн элэгдэл хорогдол тооцох талаар тусгаагүй байгаа нь Инновацийн тухай хуулийн 17.1.3-т “инновацийн үйл ажиллагааг дагнан эрхлэх гарааны компанид эд хөрөнгийн түргэвчилсэн элэгдэл хорогдол тооцох”-оор тусгасантай уялдаагүй, түргэвчилсэн элэгдэл хорогдол тооцох журмыг Засгийн газраас батлаагүй;
- Хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.1, 17.1.4-т зээлийн хүүгийн тодорхой хувийг санхүүжүүлэх, лабораторийн тоног төхөөрөмжийг хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр ашиглуулах журмыг Засгийн газар, мөн 17.1.2, 17.1.6, 17.1.7, 17.1.10-т заасан патентжуулах, олон улсын үзэсгэлэн худалдаа, танилцуулах арга хэмжээнд оролцоход дэмжлэг үзүүлэх, чанар стандартын баталгаажуулалтын зардлыг санхүүжүүлэх, патент эзэмшигчид мөнгөн урамшуулал олгох журмыг БШУ-ны Сайд тус тус боловсруулж батлаагүй.

Технологи дамжуулах тухай хууль:

- Хуулийн дугаар зүйлийн 5.1.3-т “Засгийн газар технологи дамжуулах үйл ажиллагаанд оролцогчид үзүүлэх урамшуулалт, хөнгөлөлт, тэдгээрийн хэлбэр, хэмжээг тогтоох ... бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ” гэж заасан боловч нарийвчилсан зохицуулалт, заавар, журмыг боловсруулж, батлаагүй.

1.11 Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.55, Засгийн газрын 2014 оны 301 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 1.3⁶-т заасныг тус тус зөрчин дараах журмыг баталж, ШУТС-аас санхүүжүүлсэн байна. Үүнд:

- БСШУС-ын Сайдын 2011 оны 222 дугаар тушаалаар баталсан “Докторын дараах судалгаанд сайдын нэрэмжит инновацийн тэтгэлэг олгох журам”-ын 1.2-т “Тэтгэлгийг эрдэм шинжилгээ, судалгаа, туршилт зохион бүтээх ажлаараа инновацад чиглэсэн төсөл бичиж шалгарсан 45 хүртэл насны 10 хүртэлх докторт олгоно”, 3.1-т “Төслийн санхүүжилтийг Шинжлэх ухаан, технологийн сан хариуцна”;
- ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн хурлын 2017 оны 05 дугаар тогтоолоор баталсан “Эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грант олгох журам”.

1.12 ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн хурлын 2017 оны 05 дугаар тогтоолоор баталсан Эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грант олгох журмын 1⁷, 3⁸ дахь заалтууд нь Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.3-т “суурь судалгаа” гэж хүн, нийгэм,

³Эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн нийтлэг зорилтыг шийдвэрлэхэд эдийн засгийн салбаруудын хүч чармайлтыг нэгтгэн чиглүүлж, салбар хоорондын харилцан ажиллагааг зохицуулна

⁴Төрийн захиргааны төв байгууллагуудын хоорондын болон тэдгээр байгууллага, аймаг, нийслэлийн захиргааны байгууллагын харилцан ажиллагааг нийтлэг зорилтод чиглүүлэн зохицуулна

⁵ Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас тэтгэлэг олгох, сангийн хөрөнгийг зарцуулах, түүнд хяналт тавих журмыг Засгийн газар батална

⁶Төсөл нь дараах төрөлтэй байна: 1.3.1. суурь судалгааны төсөл; 1.3.2. хөтөлбөрийн зорилтот төсөл; 1.3.3. захиалгат төсөл; 1.3.4. цөм технологийн төсөл; 1.3.5. технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн төсөл; 1.3.6. гадаадтай хамтарсан төсөл

⁷ Грант нь Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 4 дэх заалтын дагуу онолын суурь судалгааны сэдэвт ажлыг санхүүжүүлэх нэг хэлбэр юм.

⁸Нийгмийн бодит хэрэглээ болгох боломжтой онолын суурь судалгааны ажлын завсрын болон эцсийн үр дүнд зайлшгүй шаардлагатай нэмэлт судалгаа, тооцоо, үндэслэл, боловсруулалт хийх, нэрт эрдэмтэд, академич нарын 80-аас дээш насны тэгш ойд зориулсан бүтээл, бүтээлийн эмхэтгэл төрийн бодлого боловсруулахад шинжлэх ухааны үндэслэл болохуйц судалгааны үр дүн, олон нийтийн оюуны хэрэгцээг хангахуйц ном бүтээл хэвлэн нийтлүүлэх зорилгоор эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грантыг нэг жилийн хугацаатай олгож байна.

хүрээлэн байгаа орчны хөгжлийн үндсэн зүй тогтлын талаар шинэ мэдлэг бий болгоход чиглэсэн туршилтын болон онолын үйл ажиллагааг”, 3.1.4-т “**хавсарга судалгаа**” гэж шинэ мэдлэгийг ашиглахад чиглэсэн судалгаа, туршилтын ажлыг” гэсэн заалттай нийцэхгүй, шинэ мэдлэг бий болгох, шинэ мэдлэгийг ашиглахад чиглэсэн судалгаа, туршилтын ажлыг хийхэд бүрэн чиглээгүй байна.

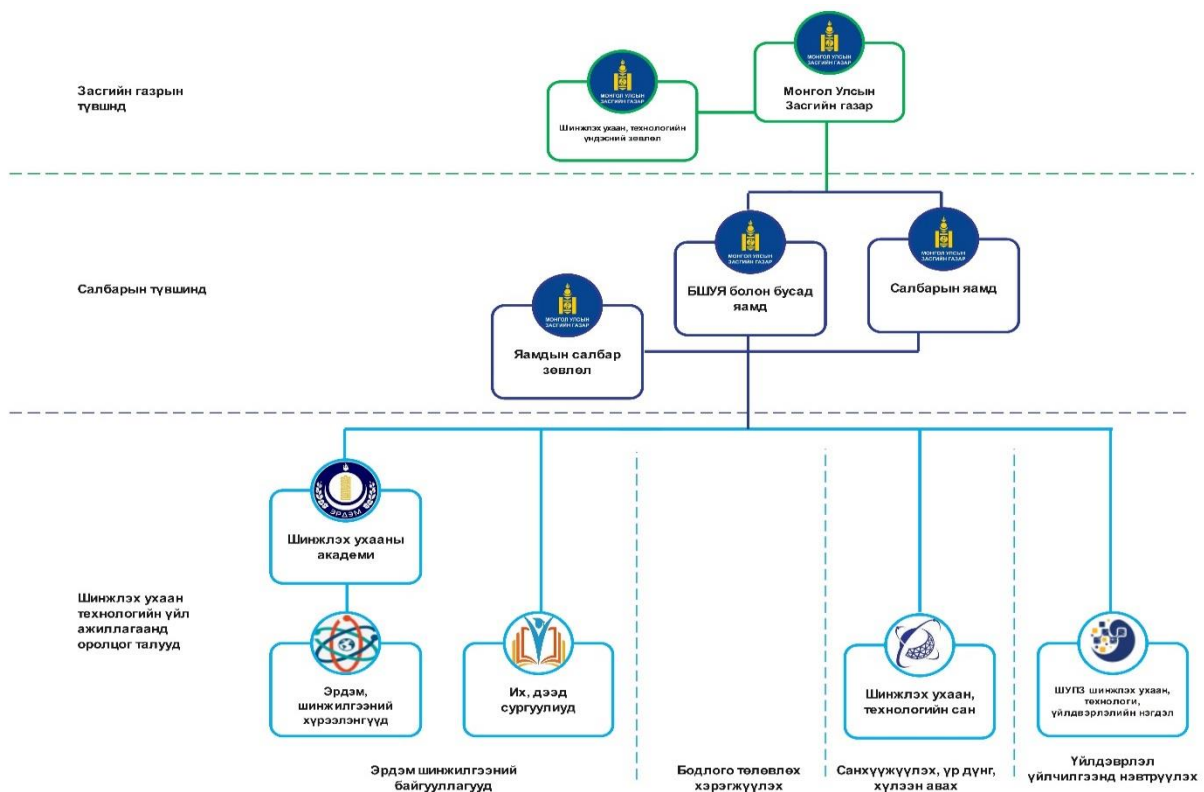
1.13 Дээрх журмын 1.3-т “*Нийгмийн бодит хэрэглээ болгох боломжтой суурь судалгааны ажлын завсрын болон эцсийн үр дүнд зайлшгүй шаардлагатай ... нэрт эрдэмтэд, академич нарын 80-аас дээш насны тэгш ойд зориулсан бүтээл, бүтээлийн эмхэтгэл... хэвлэн нийтлүүлэх зорилгоор эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грантыг нэг жилийн хугацаатай олгож байна*” гэж тусгасан нь Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 3.1.6-д “*грант гэж иргэн, хуулийн этгээд, гадаадын болон олон улсын байгууллага урьдчилсан нөхцөл, болзол тавьсны үндсэн дээр тодорхой судалгаа, шинжилгээний ажил явуулах зориулалтаар шинжлэх ухааны үйл ажиллагаанд оролцогчдод буцалтгүй олгож байгаа мөнгөн болон бусад хөрөнгийг*” гэж заасан шалгуурт нийцэхгүй байна.

1.14 БСШУС-ны Сайд “*Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн төсөвт өртөг зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүүгийн хяналт тавих журам*”-ыг 2016 оны А/319 дүгээр тушаалаар баталж ШУТС, эрдэм шинжилгээний байгууллагууд үйл ажиллагаандаа ашиглаж байгаа боловч Захиргааны ерөнхий хуулийн 64-67 дугаар зүйлд заасан захиргааны хэм хэмжээний актыг баталж хүргүүлэх шаардлагыг хангаагүй, улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэгдээгүйгээс эрх зүйн үйлчлэлийн хувьд хүчин төгөлдөр бус байна.

Үндэсний зөвлөлийн удирдлага оновчгүй, хуульд заасан зарим чиг үүргээ хэрэгжүүлээгүй байна

1.15 Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1, 5.2-т шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны удирдлага нь Засгийн газар, Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөл, шинжлэх ухаан, технологийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Шинжлэх ухааны академи, эрдэм шинжилгээний байгууллагын өөрийн удирдлагын байгууллагаас бүрдэхээр хуульчилжээ.

Дүрслэл 1. Шинжлэх ухаан, технологийн удирдлагын тогтолцоо

1.16 Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1⁹-т Засгийн газар нь орон тооны бус Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөлтэй байхаар, 5 дугаар зүйлийн 5.2¹⁰, 9 дүгээр зүйлийн 9.2¹¹-т яамд шинжлэх ухаан, технологийн салбар зөвлөлтэй байж болохоор тусгажээ.

1.17 Шинжлэх ухаан, технологийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын талаар санал боловсруулах, бодлогын хэрэгжилтэд үнэлэлт өгөх, шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах талаар зөвлөмж гаргах үүрэг бүхий Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөлийн дүрмийг Засгийн газрын 2007 оны 146 дугаар тогтоолоор, бүрэлдэхүүнийг 2017 оны 27 дугаар, 2022 оны 350 дугаар тогтоолоор тус тус баталсан байна.

1.18 Үндэсний зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд Засгийн газрын 2018 оны 389 дүгээр тогтоолоор, ШУТУЗ-ийн дүрмийн 2.2 дах заалтад 2019 оны 140 дүгээр тогтоолоор тус тус өөрчлөлт оруулан үндэсний зөвлөлийн дарга нь Ерөнхий сайд байсныг БШУ-ны Сайд байхаар өөрчлөлт оруулснаар удирдлага зохицуулалт, хяналтын тогтолцоо алдагдсан байна. Тухайлбал:

- Шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын асуудлыг Засгийн газрын түвшинд Ерөнхий сайд тэргүүлэн хэлэлцэж шийдвэрлэх, салбар хооронд болон төр, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, зөвлөмж, чиглэл өгөх удирдлагын тогтолцоо алдагдсан;
- Боловсрол, шинжлэх ухааны Сайд нь үндэсний зөвлөл, хариуцсан яамны салбар зөвлөлийн даргын ажлыг давхар гүйцэтгэн шинжлэх ухаан, технологийн бодлогыг хэрэгжүүлж, Үндэсний зөвлөлийн даргын хувьд хэрэгжилтийг хэлэлцэж үнэлэх, зөвлөмж өгөхөд хүрсэн;
- Хариуцсан яамны салбар зөвлөлийн даргын хувьд салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг үндэсний зөвлөлд тайлагнах, үндэсний зөвлөлийн даргын хувьд уг тайлангаа хэлэлцэж үнэлэлт дүгнэлт өгөх зэргээр хяналт, хариуцлагын тогтолцоо алдагджээ.

1.19 Үндэсний зөвлөлийн бүтэц бүрэлдэхүүнтэй ижил, шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх, бодлогыг тодорхойлох чиг үүргийг давхардуулан Засгийн газрын 2023 оны 8 дугаар сарын 30-ны өдрийн 316 дугаар тогтоолоор “Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын хороо”-г байгуулсан нь Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1¹² дэх заалтад нийцэхгүй байна.

Хүснэгт 1. Үндэсний зөвлөл, Үндэсний бодлогын хорооны чиг үүрэг, бүтэц бүрэлдэхүүний харьцуулалт

	Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөл (Орон тооны бус)	Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын хороо (Орон тооны бус)
Чиг үүрэг	- Шинжлэх ухаан, технологийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын талаар санал боловсруулах, - Бодлогын хэрэгжилтэд үнэлэлт өгөх, - Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах талаар зөвлөмж гаргах	- “Алсын хараа-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх 2 дахь 10 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх дунд хугацааны бодлогыг тодорхойлох, - Олон улсад өрсөлдөх чадвар бүхий үндэсний шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх
Бүтэц	Засгийн газар, ШУА, их сургуулиуд, хувийн хэвшлийн эрдэм шинжилгээний байгууллага, бизнесийн төлөөлөл	Засгийн газар, Шинжлэх ухааны академи, их сургуулиуд, хувийн хэвшлийн эрдэм шинжилгээний байгууллага, бизнесийн төлөөлөл
Бүрэлдэхүүн	Ерөнхийлөгчийн болон ерөнхий сайдын зөвлөх, яамдын дэд сайд нар, БШУЯ-ны ШУТБИХХЗГ, ШУТС-ийн удирдлага	Ерөнхийлөгчийн болон ерөнхий сайдын зөвлөх, Ерөнхий сайд, яамдын сайд нар, БШУЯ-ны ШУТБИХХЗГ, ШУТС, “ШУПЗ” ШУТУ-ийн нэгдэл, ОӨГ, Нийслэлийн Бизнес инновац хөгжлийн газрын удирдлагууд
	ШУА, МҮХАҮТ, Залуу эрдэмтдийн холбоо, Их дээд сургуулийн консорциумын удирдлага	ШУА, МҮХАҮТ, Залуу эрдэмтдийн холбоо, МУИС, ШУТИС, ХААИС-ийн удирдлага
	Эрдэнэт үйлдвэр ТӨҮГ, Эрдэнэс Таван толгой ХК, Монос групп ХХК-ийн удирдлага	Эрдэнэт үйлдвэр ТӨҮГ, Эрдэнэс Таван толгой ХК, Монос групп ХХК, Эм си эс групп, Монголын алт ХХК, Ачит ихт ХХК, М стар тех ХХК-ийн удирдлага

Эх сурвалж: Засгийн газрын тогтоол

1.20 БШУЯ-аас Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын хороог байгуулах тухай тогтоолын төслийг боловсруулах явцад ХЗДХЯ-аас “ШУТУЗ-өөс чиг үүргийн хувьд ялгаатай эсэх нь тодорхойгүй, нэршлийн хувьд ижил төстэй, салбарын хуульд тусгагдаагүй тул

⁹ Засгийн газар нь шинжлэх ухаан, технологийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын талаар санал боловсруулах, бодлогын хэрэгжилтэд үнэлэлт өгөх, шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах талаар зөвлөмж гаргах үүрэг бүхий орон тооны бус Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөлтэй байна

¹⁰ Монгол Улсын яам шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлтэй байж болно

¹¹ Яамны шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, дүрмийг тухайн асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батлах ба зөвлөлийг сайд толгойлно

¹² Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны удирдлага нь дараах тогтолцооноос бүрдэнэ: 5.1.1. Засгийн газар; 5.1.2. Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөл; 5.1.3. шинжлэх ухаан, технологийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага; 5.1.4. Монгол Улсын Шинжлэх ухааны академи; 5.1.5. эрдэм шинжилгээний байгууллагын өөрийн удирдлагын байгууллага.

бүрэлдэхүүн, дүрмийг хэн батлах нь тодорхойгүй байгаа” талаар санал өгсөн боловч тусгаагүй¹³ байна.

1.21 Үндэсний зөвлөл нь дүрмээр хүлээсэн чиг үүргийн дагуу улсын захиалгаар хэрэгжүүлэх төслийн сэдэв, Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын өнөөгийн байдал, тулгамдаж буй асуудал, цаашдын зорилт болон ШУТС-ийн үйл ажиллагааны тайланг жил бүр хэлэлцэж байжээ. Харин хууль, дүрмээр хүлээсэн дараах чиг үүргийн хэрэгжилт хангалтгүй байна. Үүнд:

- Үндэсний зөвлөлийн дүрмийн 4.2-т “Үндэсний зөвлөлийн ээлжит хурлыг улиралд 1 удаа хуралдуулна” гэж заасан боловч 2020, 2021 онд хуралдаагүй, бусад онуудад жилд нэг удаа хуралдсан ;
- Үндэсний зөвлөлийн дүрмийн 1.4-т “Үндэсний зөвлөл нь ажлаа Засгийн газарт жил бүр тайлагнана” гэж заасан боловч ажлаа тайлагнаж албан бичгээр хүргүүлээгүй;
- Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-т “бодлогын хэрэгжилтэд үнэлэлт өгөх”, 7.2.3-т “шинжлэх ухаан, технологийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын хэрэгжилт”, Үндэсний зөвлөлийн дүрмийн 3.2.1-т “Гурван жил тутам Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн үнэлгээ, цаашдын чиг хандлагын талаарх илтгэл”-ийг хэлэлцэж зөвлөмж гаргахаар тусгасан боловч бодлогын хэрэгжилтэд үнэлэлт өгөх чиг үүргээ хэрэгжүүлээгүй;
- Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.4¹⁴, 7.2.11¹⁵, 7.2.12¹⁶-т заасан төрийн байгууллагын захиалсан, төрийн бус байгууллага, хуулийн этгээдээс хэрэгжүүлсэн төслийн үр дүн, үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлсэн байдал, шинжлэх ухаан, технологийн хөгжилд үзүүлэх үр нөлөөг хэлэлцэх;
- Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.14¹⁷-т заасан олон улсын чиг хандлагатай уялдуулан эрдэм шинжилгээ, судалгааны шинэ чиглэлийг хөгжүүлэх, 7.2.6¹⁸, 7.2.10¹⁹-т заасан технологи нэвтрүүлэх, нутагшуулах чиглэлээр технологийн парк, инкубатор байгуулах, шинжлэх ухаан, үйлдвэрлэлийн холбоог бэхжүүлэх асуудлыг хэлэлцэх;
- Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2.8²⁰, 7.2.9²¹-д заасан тухайн жилд улсын хэмжээгээр хэрэгжүүлэх шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны нэгдсэн хөтөлбөр, яамдын шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцэх, зөвлөмж чиглэл өгөх.

1.22 Энэ нь Үндэсний зөвлөлийн үйл ажиллагаа тогтмол бус, хууль, дүрмээр хүлээсэн чиг үүрэг бүрээр хэлэлцэх асуудлыг тодорхойлж төлөвлөдөггүй, мөн удирдлагыг Ерөнхий сайд бус салбарын сайд хэрэгжүүлж байгаа нь нөлөөлж байна.

Эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын үйл ажиллагааг үнэлэх салбарын онцлогт нийцсэн шалгуур үзүүлэлт, аргачлал байхгүйгээс ажлын чанар, үр дүнг хэмжих, үнэлэхэд хүндрэлтэй байна

1.23 Шинжлэх ухааны академи, Шинжлэх ухаан, технологийн сан, “Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа” шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний нэгдэл, УАУТ хүрээлэн зэрэг байгууллагуудын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөг үндэслэн БШУ-ны Сайд, удирдлагуудтай гэрээ байгуулан ажилладаг бөгөөд Сайдын тушаалаар томилсон ажлын хэсэг 2021-2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг 71.0-97.0 хувиар дүгнэжээ.

1.24 Ажлын хэсгийн гишүүд гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэхдээ төлөвлөсөн арга хэмжээ бүрийн хэрэгжилтийг хувиар үнэлсэн боловч хэрхэн тооцсон аргачлал нь тодорхойгүй, харилцан адилгүй үнэлгээ өгсөн нь Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 6.7²², 6.2.1²³, 6.2.2²⁴-т заасныг зөрчсөн байна.

¹³ Засгийн газрын хуралдаанаар чиглэл өгсөн, бодлогын баримт бичиг боловсруулах тул дүрэм шаардлагагүй” гэсэн тайлбартайгаар саналыг тусгаагүй

¹⁴ Төрийн төв болон нутгийн захиргааны байгууллагын шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны тайлан, захиалсан төсөл, түүний үр дүнг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлж байгаа байдал

¹⁵ төрийн бус байгууллага, хуулийн этгээдээс хэрэгжүүлж буй төслүүд, тэдгээрийн шинжлэх ухаан, технологийн хөгжилд үзүүлэх үр нөлөө

¹⁶ хэрэгжүүлж дууссан шинжлэх ухаан, технологийн төслийн үр дүнг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлсэн байдал

¹⁷ шинжлэх ухааны хөгжлийн олон улсын чиг хандлагатай уялдуулан эрдэм шинжилгээ, судалгааны шинэ чиглэлийг хөгжүүлэх асуудал

¹⁸ шинэ технологи нэвтрүүлэх, тэргүүний технологи нутагшуулах чиглэлээр технологийн парк, инкубатор, тэргүүлэх зорилтын сүлжээ байгуулах асуудал

¹⁹ шинжлэх ухаан, технологийн талаар төрөөс баримтлах бодлоготой уялдуулан шинжлэх ухаан, үйлдвэрлэлийн холбоог бэхжүүлэх асуудал

²⁰ Тухайн жилд улсын хэмжээгээр хэрэгжүүлэх шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны нэгдсэн хөтөлбөр

²¹ Яамдын шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн үйл ажиллагааны тайланг хэлэлцэж, үнэлэлт, дүгнэлт өгөх асуудал

²² Байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг үнэлэхдээ бодлогын баримт бичиг үнэлэх ... аргачлалыг тус тус баримтална

²³ Бодлогын баримт бичигт хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийхдээ урьдчилан тодорхойлсон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу зорилт, арга хэмжээний хэрэгжилтийг дараах аргачлалын дагуу хувиар илэрхийлэн үнэлнэ: Хэрэгжилтийн хувь=(Хүрсэн түвшин-Суурь түвшин)/(Зорилтот түвшин-Суурь түвшин)

²⁴Бодлогын баримт бичгийн зорилт, арга хэмжээний хүрсэн түвшнийг тоо болон чанараар илэрхийлэх боломжгүй үед хэрэгжилтийн хувийг тодорхойлоход дараах аргачлалаар тооцно: 6.2.2.1. зорилт, арга хэмжээний хүрэх түвшинд бүрэн хүрээгүй боловч зохион байгуулалтын арга хэмжээ бүрэн авагдсан, холбогдох байгууллагын шийдвэр гарсан, гол үр дүн нь гарч эхэлж байгаа бол 90.0 хувь; 6.2.2.2. тавьсан зорилт, арга хэмжээнд хүрэх зорилгоор өөрсдөөс хамаарах шийдвэрийг гаргасан, санхүүгийн асуудал шийдвэрлэгдсэн, дээд шатны байгууллагад өргөн барьсан буюу гүйцэтгэл нь тодорхой хэмжээгээр гарч эхэлж байгаа бол 70.0 хувь; 6.2.2.3. тухайн зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх бэлтгэл болон боловсруулалтын шатны ажил бүрэн хийгдсэн, ажил тодорхой хэмжээнд эхэлсэн бол 50.0 хувь; 6.2.2.4. тухайн зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажил хийгдэж дуусаад боловсруулалтын шатанд байгаа бол 30 хувь; 6.2.2.5. тухайн зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай

1.25 ШУА-ийн харьяа 15 хүрээлэн, 1 технологийн инкубатор зэрэг байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд үндэслэн удирдлагуудтай нь гэрээ байгуулж, 2021, 2022 оны биелэлтийг ШУА-ийн Тэргүүлэгчид 83.8-99.3 хувиар үнэлж, дүгнэжээ.

1.26 ШУА-ийн Тэргүүлэгчид харьяа хүрээлэнгүүдийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэхдээ төлөвлөсөн арга хэмжээ бүрийн хэрэгжилтийг хувиар үнэлж нэгтгэхгүйгээр нийтэд нь нэгдсэн нэг үнэлгээ өгсөн, үнэлгээг хэрхэн тооцсон тодорхойгүй байгаа нь Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 6.7, 6.2.1, 6.2.3²⁵-т заасныг тус тус зөрчжээ.

1.27 Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журмыг баталж, тус тогтоолын 2-т “Энэ журмыг үндэслэн эрхэлсэн салбар, орон нутгийн онцлогт нийцсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний аргачлал боловсруулан баталж мөрдүүлэхийг Засгийн газрын гишүүд, Засгийн газрын агентлагийн дарга ... нарт” үүрэг болгосон боловч БШУ-ны Сайд хэрэгжүүлээгүйгээс БШУЯ болон ШУА харьяа байгууллагуудын үйл ажиллагааны үр дүнг нийтлэг журамд тулгуурлан үнэлж дүгнэж байна.

1.28 Үүний улмаас эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын ажлын үр дүн, судалгааны ажлын чанар, үр ашиг, хэрэглээг үнэлэх нарийвчилсан шалгуур үзүүлэлт, аргачлал тодорхойгүй хэмжиж, үнэлэхэд хүндрэлтэй байна.

Төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын харьяалах удирдлага, бүтцийн талаарх урт хугацааны нэгдсэн бодлого, чиглэл тодорхой бус байна

1.29 Засгийн газраас 2019 оны 328 дугаар тогтоолыг баталж, 2020 оны 98 дугаар, 2021 оны 299, 407 дугаар тогтоолоор тус тус өөрчлөлт оруулснаар 2023 оны байдлаар төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний 30 хүрээлэн, төв нь 8 байгууллагын харьяанд үйл ажиллагаа явуулж байна.

1.30 Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7-д заасан төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллага байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах бүрэн эрхийн хүрээнд Засгийн газраас “Шинжлэх ухааны байгууллагуудын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 1997 оны 31 дүгээр, 2015 оны 27 дугаар, 2019 оны 328 дугаар тогтоолыг тус тус шинэчлэн баталж байжээ.

1.31 Шинжлэх ухааны байгууллагуудын талаар авах арга хэмжээний тухай дээрх тогтоолууд болон нэмэлт өөрчлөлтөөр төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний зарим хүрээлэнгийн бүтэц, харьяалан удирдах байгууллагад дараах байдлаар удаа дараа өөрчлөлт оруулсан байна. Үүнд:

Геологийн хүрээлэн:

- Засгийн газрын 1997 оны 31 дүгээр тогтоолоор ШУА-ийн харьяа бие даасан Геологийн хүрээлэнг ШУТИС руу шилжүүлэн геологи, уул уурхайн сургуультай нэгтгэж ШУТИС-ийн харьяа Геологи, уул уурхайн хүрээлэн,
- 2015 оны 27 дугаар тогтоолоор буцаан ШУА-ийн харьяанд шилжүүлж Палеонтологийн хүрээлэнтэй нэгтгэн Палеонтологи, геологийн хүрээлэн,
- 2019 оны 328 дугаар тогтоолоор дахин ШУА-ийн харьяа бие даасан нэгж болгон Геологийн хүрээлэн байгуулсан;

Археологийн хүрээлэн:

- Засгийн газрын 2002 оны 159 дүгээр тогтоолоор ШУА-ийн харьяа Түүхийн хүрээлэнгийн дэргэдэх Археологийн судалгааны төвийг өргөтгөж бие даасан ШУА-ийн харьяа Археологийн хүрээлэн,
- 2015 оны 27 дугаар тогтоолоор Түүхийн хүрээлэнтэй буцаан нэгтгэж ШУА-ийн харьяа Түүх, археологийн хүрээлэн,
- 2019 оны 328 дугаар тогтоолоор буцаан бие даасан хэлбэрээр ШУА-ийн харьяа Археологийн хүрээлэнг байгуулсан;

Информатикийн хүрээлэн:

- Засгийн газрын 1997 оны 31 дүгээр тогтоолоор Информатикийн төвийг өргөтгөж ШУА-ийн харьяа Информатикийн хүрээлэн,
- 2015 оны 27 дугаар тогтоолоор Информатикийн хүрээлэнг татан буулгаж Инженер техникийн албыг нь ШУА-ийн харьяа Физик, технологийн хүрээлэнд, Мэдээллийн технологийн лабораторийг МУИС-ийн харьяа Математикийн хүрээлэнд нэгтгэсэн,
- 2019 оны 328 дугаар тогтоолоор Физик, технологийн хүрээлэнгээс Информатикийн салбарыг буцаан салгаж Математикийн хүрээлэнтэй нэгтгэн ШУА-ийн харьяа Математик, тоон технологийн хүрээлэн болгон зохион байгуулсан;

тооцоо, судалгаа хийх, асуудал тодорхойлох зэрэг бэлтгэл хангахтай холбогдсон үйл ажиллагааг авч эхэлж байгаа эсвэл хэрэгжүүлэх талаар ямар нэгэн ажил зохион байгуулаагүй бол биелэлтийг “0” хувь

²⁵зорилт, арга хэмжээний хэрэгжилтийг ... аргачлалын дагуу тооцож, зорилт, арга хэмжээний дундаж үнэлгээгээр .. тооцно

Математикийн хүрээлэн:

- Засгийн газрын 1997 оны 31 дүгээр тогтоолоор ШУА-ийн харьяалалд байсан Математикийн хүрээлэнг МУИС-ийн харьяалалд шилжүүлж математикийн тэнхимүүдтэй нэгтгэн МУИС-ийн харьяа Математикийн хүрээлэн,
- МУИС-ийн харьяалалд шилжүүлснийг 2019 оны 328 дугаар тогтоолоор буцаан ШУА-ийн харьяалалд шилжүүлж Информатикийн хүрээлэнгийн Мэдээллийн технологийн лабораторитой нэгтгэн ШУА-ийн харьяа Математик, тоон технологийн хүрээлэн болгосон;

Технологийн инкубатор:

- Засгийн газрын 2007 оны 139 дүгээр тогтоолоор ШУА-ийн харьяанд Технологийн инкубатор байгуулсан,
- 2015 оны 27 дугаар тогтоолоор ШУА-ийн харьяа Хими, химийн технологийн хүрээлэнгийн бүтэцэд нэгтгэсэн,
- 2021 оны 299 дүгээр тогтоолоор буцаан Хими, химийн технологийн хүрээлэнгийн бүтэцээс хасаж бие даасан нэгж болгон ШУА-ийн харьяа Технологийн инкубатор болгосон;

Ботаникийн цэцэрлэгт хүрээлэн:

- Засгийн газрын 1997 оны 31 дүгээр тогтоолоор Ботаникийн хүрээлэн, Ботаникийн цэцэрлэгийг Биологийн хүрээлэнд нэгтгэсэн бол 2019 оны 328 дугаар тогтоолоор буцаан ШУА-ийн харьяа бие даасан нэгж Ботаникийн цэцэрлэгт хүрээлэн болгосон өөрчилсөн байна.

1.32 Бүтцийн дээрх өөрчлөлтөөр бие даасан хүрээлэнг бусад хүрээлэн, нэгжтэй нэгтгэх, уг шийдвэрээ өөрчлөн тухайн хүрээлэнг дахин байгуулах, ШУА-ийн харьяа хүрээлэнг бусад байгууллага, их сургууль руу шилжүүлэх, ШУА-ийн харьяалалд буцаан шилжүүлэх өөрчлөлт хийгдэж байжээ.

1.33 Энэ нь шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэхэд баримтлах нэгдсэн бодлого, чиглэл тодорхой бус, улсын төсвөөс урт хугацаанд тогтмол санхүүжүүлэх шинжлэх ухааны суурь салбар нэгж, эрдэм шинжилгээ, судалгааны чиглэл, үйл ажиллагааг нэгтгэн төлөвлөж хэрэгжүүлээгүй холбоотой байна.

Төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний 16 байгууллагын улсын бүртгэлийн гэрчилгээ дэх хариуцлагын хэлбэр, статус тодорхойгүй, хүний нөөц тогтворгүй байна

1.34 Төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийг Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.8-д “төрийн байгууллага, албан газар”, 7.1.9-т “улсын төсөвт үйлдвэрийн газар”, 7.1.10-т “аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар” гэсэн хариуцлагын хэлбэрээр ангилж бүртгэхээр тусгажээ.

1.35 ШУА, ШУТС, ШУПЗ шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдэл болон Засгийн газрын тогтоолоор байгуулсан төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний 30, нийт 33 байгууллагаас 16 байгууллагын улсын бүртгэлийн гэрчилгээнд “төрийн байгууллага, албан газар”, “улсын төсөвт үйлдвэрийн газар” гэсэн 2 өөр ангиллыг давхар тусгаснаар тэдгээрийн хариуцлагын хэлбэр тодорхойгүй болсон байна. (Дэлгэрэнгүйг хавсралт 1)

1.36 Засгийн газрын 2019 оны 328 дугаар тогтоолоор баталсан төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний 30 байгууллагын орон тооны дээд хязгаарыг дараах 4 байгууллага, бүтэц орон тоогоо хэтрүүлэн баталжээ. Үүнд:

- Тархи, сэтгэл судлалын хүрээлэнгийн баталсан орон тоо 15 байхад 2022 онд 17, 2023 онд 18 орон тоогоор тушаал гаргасан нь дээд хязгаараас 2-3 орон тоогоор;
- Технологийн инкубаторын баталсан орон тоо 10 байхад 2022-2023 онд 13 орон тоогоор тушаал гарсан нь дээд хязгаараас 3 орон тоогоор;
- Хими, химийн технологийн хүрээлэнгийн баталсан орон тоо 117 байхад 2020 онд 124, 2021 онд 129 орон тоогоор тушаал гаргасан нь дээд хязгаараас 7-12 орон тоогоор хэтрүүлсэн бол 2022-2023 онд орон тооны хязгаарт нийцүүлсэн;
- Мал аж ахуйн эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн баталсан орон тоо 105 байхад 2020 онд 108 орон тоогоор тушаал гаргасан нь дээд хязгаараас 3 орон тоогоор.

1.37 Бодлогын газар нь 2023 онд 6, ШУТС 24, ШУПЗ 12, ШУА, түүний харьяа хүрээлэн, төвүүд 1137, их дээд сургуулийн харьяа хүрээлэнгүүд 618, нийт 1801 орон тоотой ажиллаж байгаагаас 2019-2023 онд давхардсан тоогоор 1094 ажилтан чөлөөлөгдсөн нь үндсэн орон тооны 60.7 хувьтай тэнцэж байгаа бөгөөд хүний нөөцийн хувьд тогтворгүй, өөрчлөлт хөдөлгөөн ихтэй байна. Тухайлбал:

БШУЯ-ны харьяа байгууллага:

- ШУПЗ-аас давхардсан тоогоор нийт 41 ажилтан ажлаас чөлөөлөгдснийг үндсэн 11 орон тоотой харьцуулахад 3.7 дахин их;
- ШУТС-аас 2019-2023 онд давхардсан тоогоор нийт 43 ажилтан ажлаас чөлөөлөгдснийг үндсэн 24 орон тоотой харьцуулахад 1.8 дахин их;

ШУА-ийн харьяа хүрээлэн:

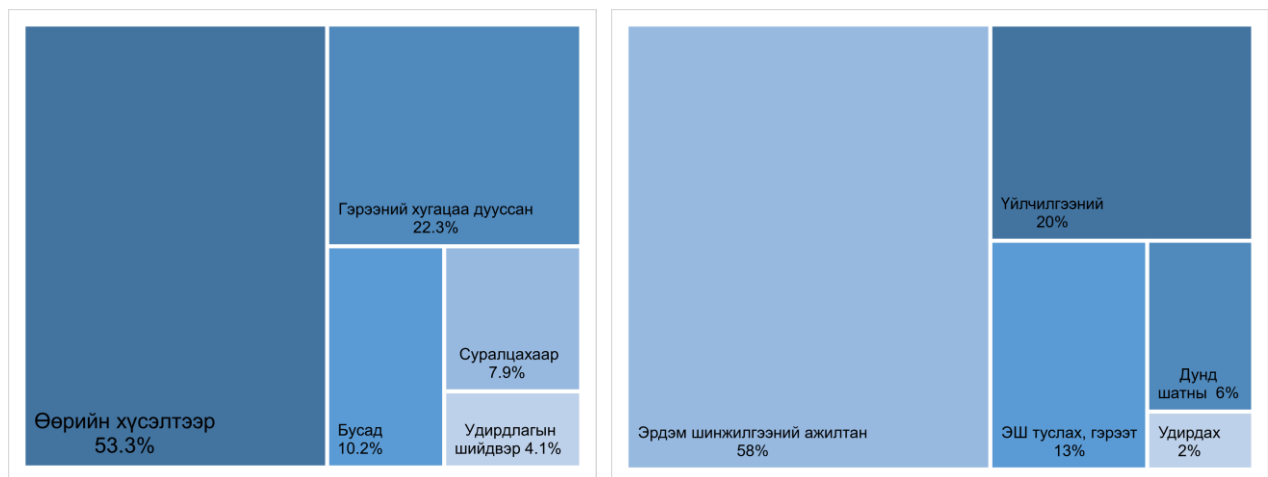
- Математик, тоон технологийн хүрээлэнгээс давхардсан тоогоор нийт 55 ажилтан ажлаас чөлөөлөгдсөн нь үндсэн 43 орон тооноос 1.3 дахин их;
- Физик, технологийн хүрээлэнгээс 2019-2023 онд давхардсан тоогоор нийт 93 ажилтан ажлаас чөлөөлөгдсөн нь үндсэн 100 орон тооны 93 хувийг;
- Геологийн хүрээлэнгээс давхардсан тоогоор нийт 28 ажилтан ажлаас чөлөөлөгдсөн нь үндсэн 33 орон тооны 85 хувийг;
- Археологийн хүрээлэнгээс давхардсан тоогоор нийт 32 ажилтан ажлаас чөлөөлөгдсөн нь үндсэн 41 орон тооны 78 хувийг;

Их, дээд сургуулийн харьяа хүрээлэн:

- ШУТИС-ийн харьяа Уул уурхайн хүрээлэнгээс 2019-2023 онд давхардсан тоогоор нийт 39 ажилтан ажлаас чөлөөлөгдсөн нь үндсэн 20 орон тооноос 1.9 дахин их байна.

1.38 2020-2022 он, 2023 оны эхний хагас жилд ажлаас чөлөөлөгдсөн нийт 1094 ажилтнаас 53.2 хувь буюу 583 нь өөрийн хүсэлтээр, албан тушаалаар нь авч үзвэл 71 хувь буюу 776 нь эрдэм шинжилгээний ажилтан, эрдэм шинжилгээний туслах, гэрээт ажилтан байна.

Дүрслэл 2. Ажлаас чөлөөлөгдсөн шалтгаан болон чөлөөлөгдсөн ажилтан, албан тушаалын судалгаа

Эх сурвалж: Хүрээлэнгүүдийн захирлын тушаал

БШУЯ-ны шинжлэх ухаан, технологи, инновац хариуцсан нэгжийн зохион байгуулалтын бүтэц, орон тоо тогтворгүй, албан хаагчдын ажлын байрны тодорхойлолтод заасан чиг үүрэг нь үйл ажиллагааны стратегийн зорилт, хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй уялдаагүй байна

1.39 Засгийн газрын шийдвэрээр БШУЯ-ны үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын хөтөлбөр, орон тоонд 2019 оноос хойш 5 жилийн хугацаанд 4 удаа өөрчлөлт орсноор бүтэц, зохион байгуулалтын хувьд тогтворгүй, гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгасан хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тоо өссөн байхад орон тоо буурсан байна.

Хүснэгт 2. Яамны Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газрын бүтцийн өөрчлөлтийн судалгаа

№	Засгийн газрын тогтоол	Өөрчлөлт орсон		Нэгжийн нэр	Орон тоо	Төлөвлөсөн арга хэмжээ
		Огноо	Хугацаа			
1	2019 оны 447	2020.01.01	8 сар	- Шинжлэх ухаан, технологийн газар - Инновацийн хэлтэс	9	53
2	2020 оны 51	2020.08.12	12 сар	- Шинжлэх ухааны газар - Инновац технологийн газар	10	23
3	2021 оны 265	2021.08.25	1 жил 9 сар	Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газар	7	34
4	2023 оны 165	2023.05.03	-		6	42

Эх сурвалж: Засгийн газрын тогтоолууд, БШУЯ-ны ТНБД-ын тушаалууд

1.40 Шинжлэх ухааны, технологи, инновацийн нэгжийн үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлийг “Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хөгжлийн бодлого, судалгааны боловсруулалтын ажлын нийгэм, эдийн засгийн үр нөлөөг дээшлүүлж, улс орны хөгжил, нийгмийн сайн сайханд чиглүүлэх” гэж тодорхойлж байсан бол 2023 онд тус тэргүүлэх чиглэлээс “Шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийг тодорхойлох” гэсэн агуулгаар нэмэлт өөрчлөлт орж, “Инновацийн хөгжлийн бодлого” гэсэн тэргүүлэх чиглэл нь хасагдсан байна.

1.41 БШУЯ-ны Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газрын (цаашид Бодлогын газар гэх) үйл ажиллагааны стратегийн зорилтыг

Засгийн газрын 2019 оны 447 дугаар тогтоолын 2.4.5²⁶, 2020 оны 51 дүгээр тогтоолын 2.4.4, 2.4.5²⁷, 2021 оны 265 дугаар тогтоолын 2.4.2²⁸, 2023 оны 165 дугаар тогтоолын 2.4.2²⁹-т тусгасан боловч “...бодлого төлөвлөгөө, түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх”, “...хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх...” гэсэн стратегийн зорилтыг бодлогын газрын болон яамны бусад газрын удирдах албан тушаалтны албан тушаалын тодорхойлолтод тусгагдаагүй, зорилтыг хэрэгжүүлэх мэргэжлийн хүний нөөц хангалтгүй, хариуцсан чиг үүргийн албан хаагч дутагдалтай, мөн нэгжийн тухайн жилийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгаагүй байна.

1.42 Бодлогын газрын 2020-2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд “...үр дүнд хяналт тавьж үнэлэлт, дүгнэлт гаргах”, “...дүн шинжилгээ хийх, үр дүнг боловсруулах” арга хэмжээг тусгасан нь дээр дурдсан төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ, хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх стратегийн зорилтоо хангахад чиглээгүй байна. Тухайлбал:

2020 – 2021 оны:

- “Үр дүнд суурилсан эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг батлуулж, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах” гүйцэтгэлийн зорилтын хүрээнд “Улсын төсвийн хөрөнгөөр шинжлэх ухаан, технологийн салбарт хэрэгжиж буй судалгаа боловсруулалтын ажлын хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт тавьж үнэлэлт, дүгнэлт гаргах” арга хэмжээ;

2022 оны:

- “Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн үйл ажиллагааг бодлогын удирдамжаар ханган хэрэгжилтийг зохион байгуулах, зохицуулах” гүйцэтгэлийн зорилтын хүрээнд “Улсын төсвийн хөрөнгөөр шинжлэх ухаан, технологийн салбарт хэрэгжиж буй судалгаа боловсруулалтын ажлын хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт тавьж үнэлэлт, дүгнэлт гаргана” арга хэмжээ.

Цахим систем болон салбарын хүний нөөцийг бүрдүүлэх, инновацийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх зорилтын хэрэгжилт, үр нөлөө хангалтгүй байна

1.43 Бодлогын газрын үйл ажиллагааны гол зорилтыг Засгийн газрын 2019 оны 447 дүгээр тогтоолын 2.5.5.1³⁰, 2020 оны 51 дүгээр тогтоолын 2.5.4.1, 2.5.4.2³¹, 2021 оны 265 дугаар тогтоолын 2.5.2.1, 2.5.2.3³², 2023 оны 165 дугаар тогтоолын 2.5.2.1, 2.5.2.2³³ дах заалтад тусгасан боловч зарим зорилтыг тус газрын болон яамны бусад газрын албан хаагчдын албан тушаалын тодорхойлолт бүрэн тусгаагүй байна.

Хүснэгт 3. Яамны Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газрын үйл ажиллагааны стратегийн зорилтыг албан тушаалын тодорхойлолтод тусгасан судалгаа

№	Засгийн газрын тогтоол	Албан тушаалын тодорхойлолтод
---	------------------------	-------------------------------

²⁶ “Шинжлэх ухаан, технологийн газар /инновацийн хэлтэс/” нэгжийн үйл ажиллагааны стратегийн зорилт 2.4.5-т “шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хөгжлийн чиглэлээр батлагдсан бодлого, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг, төслийн хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд шинжилгээ хийх, эрх зүйн баримт бичгийн төсөл боловсруулах, үйл ажиллагааг удирдлага, манлайллаар хангах”;

²⁷ “Шинжлэх ухааны газар, Инновац технологийн газар” нэгжийн үйл ажиллагааны стратегийн зорилт 2.4.4-т “шинжлэх ухааны хөгжлийн чиглэлээр батлагдсан бодлого, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг, төслийн хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд шинжилгээ хийх, эрх зүйн баримт бичгийн төсөл боловсруулах, үйл ажиллагааг удирдлага, манлайллаар хангах”;

²⁸ “Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газар” нэгжийн үйл ажиллагааны стратегийн зорилт 2.4.2-т “шинжлэх ухаан, технологи, судалгаа хөгжүүлэлт, инновацийн хөгжлийн чиглэлээр дунд, урт хугацааны бодлого, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх, хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд шинжилгээ хийх, үйл ажиллагааг удирдлага, манлайллаар хангах”;

²⁹ “Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газар” нэгжийн үйл ажиллагааны стратегийн зорилт 2.4.2-т “шинжлэх ухаан, технологи, судалгаа хөгжүүлэлт, цөмийн энерги, инновацийн хөгжлийн чиглэлээр урт, дунд хугацааны бодлого, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх, хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд шинжилгээ хийх, үйл ажиллагааг удирдлага, манлайллаар хангах”;

³⁰ “Шинжлэх ухаан, технологийн газар/инновацийн хэлтэс/” нэгжийн үйл ажиллагааны гол зорилт 2.5.5.1-т “шинжлэх ухааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөгөө, хуулийн хэрэгжилтийг удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах, хэрэгжилтэд шаардагдах журам, дүрэм болон эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, салбарын удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулж, хүний нөөцийг хөгжүүлэх, зөвлөгөө, бүх талын дэмжлэг үзүүлэх”;

³¹ “Шинжлэх ухааны газар, Инновац технологийн газар” нэгжийн үйл ажиллагааны гол зорилт 2.5.4.1-т “шинжлэх ухааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөгөө, хуулийн хэрэгжилтийг удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах, хэрэгжилтэд шаардагдах журам, дүрэм болон эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, бодлогын удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулж, хүний нөөцийг хөгжүүлэх, зөвлөгөө, бүх талын дэмжлэг үзүүлэх”;

³² “Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газар” нэгжийн үйл ажиллагааны гол зорилт 2.5.2.1-т “шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн дунд, урт хугацааны бодлого, төлөвлөгөө, төсөл, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, хэрэгжилтийг удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулж, хүний нөөцийг хөгжүүлэх, зөвлөгөө, бүх талын дэмжлэг үзүүлэх”;

³³ “Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газар” нэгжийн үйл ажиллагааны гол зорилт 2.5.2.1-т “шинжлэх ухааны хөгжлийн урт, дунд хугацааны бодлого, төлөвлөгөө, төсөл, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх, хуулийн хэрэгжилтийг удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах, хэрэгжилтэд шаардагдах журам, дүрэм болон эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, бодлогын удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулж, хүний нөөцийг хөгжүүлэх, зөвлөгөө, бүх талын дэмжлэг үзүүлэх”;

		Баталсан стратегийн зорилт	Бүрэн тусгасан	Хэсэгчилсэн байдлаар тусгасан	Огт тусгаагүй
1	2019 оны 447	9	3	2	4
2	2020 оны 51	7	1	3	3
3	2021 оны 265	10	6	1	3
4	2021 оны 265	9	6	2	1
5	2023 оны 165	8	6	2	0
	Давхардсан тоогоор нийт	43	22	10	11

Эх сурвалж: Засгийн газрын тогтоолууд, БШУЯ-ны албан тушаалын тодорхойлолтууд

1.44 Дээрх байдлаар үйл ажиллагааны зорилтыг бүрэн тусгаагүйгээс бодлогын хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх, салбарын удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулах, инновацийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх үйл ажиллагааны гол зорилтыг хэрэгжүүлэх чиглэлтэй хүний нөөц, цахим систем бүрдүүлэх арга хэмжээний хэрэгжилт, үр нөлөө хангалтгүй байна. Тухайлбал:

2020 онд:

- “Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх улсын хэмжээний бүтээн байгуулалтын томоохон төсөл, хөтөлбөрийн судалгааны ажлыг эрдэм шинжилгээний байгууллагаар гүйцэтгүүлж байх журамд шилжих эрх зүйн орчин бүрдүүлэх санал боловсруулна” арга хэмжээ;
- “Улсын төсвийн хөрөнгөөр шинжлэх ухаан, технологийн салбарт хэрэгжиж буй судалгаа боловсруулалтын ажлын хэрэгжилтийн явц, үр дүнд хяналт тавьж үнэлэлт, дүгнэлт гаргах” арга хэмжээ;

2021 онд:

- Нээлттэй шинжлэх ухааны цахим порталыг хөгжүүлж, түүний тогтвортой үйл ажиллагааг хангах”; “Судалгааны ажлын нэгдсэн цахим мэдээллийн сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай стандартыг судлан бэлтгэл ажлыг хангах” арга хэмжээ;

2022 онд:

- “Төслийн ил тод байдлыг хангах, ШУТИ-ийн мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх, цахим платформыг ашиглалтад оруулах ажлыг үе шаттай зохион байгуулна;

2023 онд:

- “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын хүний нөөцийг хөгжүүлэх хөтөлбөр, төлөвлөгөөний биелэлтийг хангаж ажиллана” арга хэмжээ;

Эрдэм шинжилгээ, судалгааны үр дүнг туршиж зүгшрүүлэх, инновац, өндөр технологийг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, хөгжүүлэх суурь дэд бүтэц бүрдээгүй байна

1.45 Засгийн газрын 2017 оны 19 дүгээр тогтоолоор Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн бүтцэд байсан Шинжлэх ухааны паркийн менежментийн хэлтсийг инновац, өндөр технологийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, шинжлэх ухааны паркийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий “Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа” шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдэл (цаашид Нэгдэл гэх) байгуулжээ.

1.46 Нэгдэл нь дүрмээр хүлээсэн эрх, үүргээс зарим чиг үүргийг хэрэгжүүлээгүй, 2021-2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тухайн чиглэлд тодорхой арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлээгүй байна. Үүнд:

- Эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын үр дүн, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ зах зээлд мэдээлэх, сурталчлах, худалдан авах борлуулах;
- Холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу гадаад, дотоодын байгууллага, иргэдтэй хамтран нэгдлийн дэргэд аж ахуй нэгж байгуулах;
- Эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын үр дүнг туршин үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх арга хэмжээг авах чиг үүргийг хэрэгжүүлээгүй байна.

1.47 “Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа” шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдлийг байгуулсан боловч харьяа шинжлэх ухааны парк, инновацийн дэд бүтцийн нэгжүүдийг байгуулаагүй, нэгдлийн барилга байгууламж, дэд бүтэц, төсөв хөрөнгийг шийдвэрлээгүйгээс шалтгаалан эрдэм шинжилгээний ажлын үр дүнг туршиж зүгшрүүлэн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, инновац, технологи шингэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгох, шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн холбоог бэхжүүлэх орчин нөхцөл бүрдээгүй байна.

1.48 Инновацийн тухай хууль³⁴, УИХ-ын 2017 оны 17 дугаар тогтоол³⁵, 18 дугаар тогтоол³⁶, Төрөөс инновацийн талаар 2018-2021 онд баримтлах бодлого³⁷, Монгол улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд³⁸ шинжлэх ухааны парк байгуулах талаар тусгасан боловч 2017 оноос хойш 6 жилийн хугацаанд Засгийн газраас шинжлэх ухааны парк байгуулах талаар 2017-2022 оны хөгжлийн бодлогын богино хугацааны төлөвлөлтөд тусгаагүй, тодорхой арга хэмжээ аваагүй байна.

1.49 Гадаад хамтын ажиллагааны хүрээнд БШУ-ны яам, БНХАУ-ын Шинжлэх ухаан, технологийн яамтай Шинжлэх ухааны парк байгуулах талаар дараах санамж бичгийг байгуулжээ. Үүнд:

- 2013 онд “Монгол улсад анхны шинжлэх ухааны парк байгуулах талаар хамтран ажиллах тухай”;
- 2017 онд “Монгол Улсад шинжлэх ухааны парк байгуулах чиглэлээр хамтран ажиллах”;
- 2019 онд “Шинжлэх ухааны паркийг байгуулах техник, эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулахад хамтарч ажиллах”;
- 2023 онд “Шинжлэх ухааны парк байгуулах техник, эдийн засгийн үндэслэл боловсруулах”.

1.50 БНХАУ-ын хөрөнгө оруулалтаар 2020-2021 онд лаборатори байгуулах, мэдээллийн сервер, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх, технологи дамжуулах платформ байгуулах 3 төсөл хэрэгжүүлсэн боловч “Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа” шинжлэх ухаан технологи үйлдвэрлэлийн нэгдлийн барилга байгууламж, дэд бүтцийн асуудлыг шийдвэрлээгүйгээс төслийн үр дүнд бий болсон лаборатори, дэд бүтцийн платформ, техник, тоног төхөөрөмжийг их сургуулиудад хуваарилсан байна. Үүнд:

- “Монгол Улсад инкубаторын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх болон мэдээллийн серверийн бүтээн байгуулалт” төслөөр нийлүүлсэн сервер, тоног төхөөрөмжийг БШУЯ-ны Шинжлэх ухааны газрын даргын 2020 оны 8/1591 дугаартай албан бичгийн дагуу МУИС-д;
- “Монгол-Хятадын Молекул биологийн хэрэглээний лаборатори байгуулах” төслийн лабораторийн техник хэрэгсэл, багаж, тоног төхөөрөмж, шил сав, урвалж бодисыг БСШУС-ын Сайдын 2020 оны А/133 тушаалаар ШУТИС-д;
- “Монгол-Хятадын технологи дамжуулах платформ байгуулах” хамтарсан төслийг БШУ-ны Сайдын 2021 оны А/183 тушаалаар ХААИС-д.

Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүргийн хэрэгжилт хангалтгүй байна

1.51 Засгийн газрын 2019 оны 50 дугаар тогтоолоор “Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн дүрэм”-ийг баталж, шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн баталсан төслийн гэрээг байгуулах, санхүүжүүлэх, зарцуулалтад хяналт тавих, үр дүнг хүлээн авч мэдээллийн санг бүрдүүлэх зэрэг чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр тусгасан боловч тус сангийн дараах чиг үүргийн хэрэгжилт, үр дүн хангалтгүй байна. Тухайлбал:

- Дараа онд үргэлжлэн хэрэгжих төслийг санхүүжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг талаар ТЕЗ-д мэдээлэл хүргүүлсэн боловч сангийн дүрмийн 3.1.1³⁹-д заасан тухайн жилээс эхлэн хэрэгжих захиалгат төсөлд улсын төсвөөс олгох хөрөнгийн хэмжээг төлөвлөн хүргүүлэх үүрэгээ хэрэгжүүлээгүй;
- Баталсан төслийг санхүүжүүлж, олгосон хөрөнгийн зарцуулалтын тайланг хүлээн авсан боловч сангийн дүрмийн 3.1.2⁴⁰-т заасан зарцуулалтад хяналт тавих, дүн шинжилгээ хийх, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах чиг үүрэгээ бүрэн хэрэгжүүлээгүйгээс зориулалт бусаар зарцуулсан, урамшуулал олгосон, анхан шатны бүрдэл дутуу, баримтгүй санхүүгийн тайланг хүлээн авсан;
- Сангийн дүрмийн 3.1.7⁴¹-т шинжлэх ухаан, технологийн төслийн нэгдсэн мэдээллийн санг бүрдүүлэхээр тусгасан байхад эрдэм шинжилгээ, судалгааны төслийн гүйцэтгэгч, хүлээлгэн өгөх үр дүн, календарчилсан төлөвлөгөө, зардлын задаргаа, олгосон санхүүжилт зэрэг мэдээллийг дутуу байршуулсан;
- Гүйцэтгэгч нараас төслийн хэрэгжилт, үр дүнгийн мэдээллийг хагас жил тутам авсан боловч сангийн дүрмийн 3.1.5⁴²-т заасан төслийн хэрэгжилтийн явц буюу төлөвлөсөн хугацаандаа болон хугацаа хоцорч хэрэгжиж байгаа төслийн талаарх мэдээллийг БШУЯ-д хүргүүлээгүй, нийтэд мэдээлээгүй.

³⁴ Паркийн байршил, үйл ажиллагааны чиглэлийг тогтоож парк байгуулах тухай шийдвэр гаргах;

³⁵ Эрдэм шинжилгээ, судалгааны үйл ажиллагааг хэвийн явуулах, туршилт судалгаа хийх, үйлдвэрлэл практикт нэвтрүүлэх, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах тусгайлсан дэд бүтэц, маркетинг, менежментийн тогтолцоог бүрдүүлэх;

³⁶ Судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, мэдлэг шингэсэн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх зорилгоор Шинжлэх ухааны паркийн захиргааны бэлтгэл ажлыг эрчимжүүлэх, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлэх, дэд бүтцийн асуудлыг шийдвэрлэх

³⁷ Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд тулгуурлан инновацийн үйлдвэрлэл технологийн дэд бүтэц (технологийн инкубатор, туршилтын үйлдвэр, технологи дамжуулах төв, бизнес-инкубатор, гарааны компани, шинжлэх ухааны болон өндөр технологийн парк, тоон технологийн зангилаа төв, хамтын оффисууд гэх мэт)-ийг байгуулах, түүнд хөрөнгө оруулалт хийх эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх

³⁸ Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн дэд бүтцийг бий болгож, төрөлжсөн нээлттэй лабораторийг байгуулж, шинжлэх ухааны парк, хүрээлэнгийн цогцолбор, уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгыг ашиглалтад оруулна

³⁹ Тухайн жилд Засгийн газрын захиалгаар хэрэгжүүлэх шинжлэх ухаан, технологийн болон инновацийн төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд улсын төсвөөс олгох хөрөнгийн хэмжээг төлөвлөн төсвийн ерөнхийлөн захирагчид хүргүүлэх

⁴⁰ Шинжлэх ухаан, технологийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний шийдвэрээр батлагдсан төслийг санхүүжүүлж, олгосон хөрөнгийн зарцуулалтад хяналт тавих, санхүүгийн тайлан тэнцлийг гаргуулан авч дүн шинжилгээ хийх, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах

⁴¹ Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн нэгдсэн мэдээллийн санг бүрдүүлэх, ашиглуулах

⁴² Төслийн хэрэгжилтийн явц, санхүүжилтийн талаарх мэдээллийг захиалагчтай хамтран хагас жил тутам гаргах, дүнг шинжлэх ухаан, технологийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлэх, нийтэд мэдээлэх

1.52 Засгийн газрын 2014 оны 301 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-д заасан дараах эрх, үүргийг ШУТС 2020-2022 онд хэрэгжүүлээгүй байна. Тухайлбал:

- Журмын 5.2-т “Шинээр хэрэгжүүлэх төслийн гэрээг төсөл батлагдсанаас хойш 30 хоногт багтаан байгуулах”;
- Журмын 8.3-т “Захиалагч төслийн үр дүнг гүйцэтгэгчээс хүлээн авснаас хойш 30 хоногт багтаан шинжээчээр хянан магадалгаа хийлгэж, дээрх үр дүнгээр баталгаажуулаагүй төслийн удирдагчийн цаашид төсөл хэрэгжүүлэх эрхийг хязгаарлах эсэх талаар дүгнэлт гаргуулах”;
- Журмын 7.3-т “Төслийн гүйцэтгэлийн явц захиалагч, санхүүжүүлэгчээс үл хамаарах шалтгаанаар удааширах, үр дүн нь гэрээнд заасан шаардлагыг хангаагүй тохиолдолд захиалагч, санхүүжүүлэгч нь хугацаанаас өмнө гэрээг цуцлах, санхүүжүүлсэн хөрөнгийг гүйцэтгэгчээр нөхөн төлүүлэх талаар шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагад санал тавьж шийдвэрлүүлэх” (ҮАГ-ын 2023 оны 2 дугаар сарын 24-ний өдрийн 62/А0170450, СНАГ-2023-/114/НА-СТА-ТШЗ тоот албан шаардлагын дагуу ШУТС-аас 2023.04.21-ны өдөр салбарын яаманд албан бичиг хүргүүлсэн)

1.53 ШУТС-ийн дотоод үйл ажиллагааны “Оюуны мэдээллийн сан” системд /120gb/ 5257 төслийн, 6175 эрдэмтийн, 6734 докторын диссертаци, 18660 оновчтой санал бүхий мэдээллийг 2012 онд үйлдвэрлэгдсэн, ашиглалтын хугацаа дууссан хэрэглээний компьютерт, “Data.stf.gov.mn” системд /154gb/ 5381 төслийн, 6146 эрдэмтдийн, 17055 бүтээлийн мэдээллийг 2014 онд үйлдвэрлэгдсэн, ашиглалтын хугацаа дууссан сервер компьютерт тус тус хадгалж байна.

1.54 ШУТС нь серверийн тусгай зориулалтын өрөөгүй, мэргэшсэн инженер техникийн ажилтангүй, цахим мэдээллийг нөөц хийж хадгалдаггүй зэргээс мэдээллийн аюулгүй байдал алдагдах эрсдэлийг дагуулж байна.

БҮЛЭГ 2. МОНГОЛ УЛСЫН ХӨГЖЛИЙН УРТ, ДУНД ХУГАЦААНЫ БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧИГТ ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИ, ИННОВАЦАД ЧИГЛЭСЭН ЗОРИЛГО, ЗОРИЛТЫГ БҮРЭН ТУСГААГҮЙ, ҮР ДҮНД ХҮРЭЭГҮЙ ЗОРИЛТ, АРГА ХЭМЖЭЭГ ЦААШИД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЭСЭХ НЬ ТОДОРХОЙГҮЙ БАЙНА

2.1 УИХ-ын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын “Эдийн засгийн олон тулгуурт бүтэц” хэсэгт шинжлэх ухаан, инновацийн бодлогыг, УИХ-ын 2011 оны 10 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-ын Шинжлэх ухаан, технологийн гадаад харилцааны бодлогыг дараах чиглэлээр хэрэгжүүлэхээр тусгажээ.

Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал:

- 3.2.1.6. Боловсролын салбарт олон улсын стандартыг мөрдүүлж, их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллагын үйл ажиллагааны уялдаа холбоог хангаж, хүний хөгжлийг дээшлүүлэхэд чиглүүлнэ.
- 3.2.1.7. Шинжлэх ухааны шинжилгээ, судалгаа, инновацийг стратегийн ач холбогдолтой салбаруудад төвлөрүүлж, эдийн засгийн бүтээмж, өрсөлдөх чадавхыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.1.8. Өндөр технологийн хөгжлийг дэмжиж, нано технологи, биотехнологи, мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн салбарт олон улсын тавцанд өрсөлдөх чадавхыг хөгжүүлнэ.

Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал:

- 23.3. Мэдээллийн технологийн салбарт гадаадын хөрөнгө оруулалт, орчин үеийн ололтыг нэвтрүүлэх, шинжлэх ухаан-технологийн үндэсний мэдээллийн сүлжээг өргөтгөн хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;
- 23.4. Эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх чиглэлээр туршилт, сорилт явуулах бааз суурийг бэхжүүлэх, мэргэшсэн судлаач бэлтгэхэд гадаадын тусламж, дэмжлэгийг нэмэгдүүлэхийг эрмэлзэх;
- 23.6. Шинжлэх ухаан-технологи, оюуны өмчийн салбарт хоёр талын болон олон талын үндсэн дээр хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх.

2.2 УИХ-ын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” /цаашид “Алсын хараа-2050” гэх/ урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн “Хүний хөгжил” бодлогын хүрээнд “Олон улсад өрсөлдөх чадвар бүхий үндэсний шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн тогтолцоог хөгжүүлнэ” зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шат (2021-2030)-д дараах хүрэх үр дүнг бий болгохоор баталсан.

Хүснэгт 4. “Алсын хараа -2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт тусгасан “Шинжлэх ухаан, инновац” зорилтын 1 үе шатны хүрэх үр дүн

№	Зорилтыг хэрэгжүүлэх үе шат	Хүрэх үр дүн
1	I үе шат (2021-2030): Шинжлэх ухаан, технологийг улс орны тогтвортой	Мэдлэгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зорилгоор судалгаа хөгжүүлэлт, инновацийн санхүүжилтийн олон эх үүсвэрт тогтолцоо бүхий төр-шинжлэх ухаан-үйлдвэрлэл, бизнесийн түншлэлийн таатай орчин бүрдсэн байна.
2	хөгжлийн үндсэн хүчин зүйлсийн нэг болгон хөгжүүлж, үр ашигтай	Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн тэргүүлэх чиглэлийг хөгжүүлэх дэд бүтцийг өргөжүүлж, мэдлэгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах тогтолцоотой болсон байна.
3	үндэсний инновацийн тогтолцоог бүрдүүлэх үе.	Эрдэм шинжилгээний ажилтны цалин хөлс, урамшууллын тогтолцоог шинэчилж, чадварлаг эрдэмтдийг бэлтгэх үндэсний тогтолцоог бий болгож, олон улсын томоохон судалгаанд оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн байна.

Эх сурвалж: “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг.

УИХ-ын холбогдох Байнгын хорооны шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлыг төлөвлөөгүй, чиглэл, арга хэмжээг бүрэн хэрэгжүүлээгүй, биелэлтийг гаргаж танилцуулаагүй байна

2.3 УИХ-ын НББСШУ-ны Байнгын хорооны⁴³ 2014 оны 07, 2017 оны 17, 18 дугаар тогтоолоор шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын хөгжлийн бодлого, эрх зүйн орчныг шинэчлэх, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулах, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын чадавхыг бэхжүүлэх, судалгаа шинжилгээний ажлыг улс орны хөгжлийн тулгамдсан асуудалд төвлөрүүлэх, салбарын тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх, мэдлэгт суурилсан эдийн засгийг хөгжүүлэх, шинэ санаа, өндөр технологийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах замаар салбарын хөгжлийг үе шаттай хөгжүүлэх бодлого, чиглэлийг гаргажээ.

⁴³ Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.5-д “ажлын хэсэг байгуулах, түүнчлэн бодлогын баримт бичиг боловсруулах, хуулийн хэрэгжилтийг хангаж зөрчлийг арилгах асуудлаар Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллагад чиглэл өгөх шаардлагатай бол Байнгын хороо эрхлэх асуудлын хүрээнд тогтоол гаргаж болно” /2020 оны 5 дугаар сарын 07-ны өдөр хүчингүй болсон/ гэж заасан

Хүснэгт 5. УИХ-ын НББШУ-ны Байнгын хорооны тогтоолоор баталсан чиглэл, хэрэгжүүлэх арга хэмжээний судалгаа

№	Тогтоолын огноо, дугаар	Агуулга	Чиглэлийн тоо	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	хэрэгжүүлэх хугацаа	Хариуцах эзэн
1	2014.04.23-ны 07	Шинжлэх ухааны байгууллагуудыг бэхжүүлэх зарим арга хэмжээ	2	10	жил бүрийн 1 дүгээр улиралд багтаан танилцуулах	Засгийн газрын гишүүн, БСШУСС
2	2017.02.16-ны 17	Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын үйл ажиллагааг дэмжих	2	10		
3	2017.02.16-ны 18	Инновацийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээ	7	15		

Эх сурвалж: УИХ-ын НББШУ-ны Байнгын хорооны 2014 оны 07 дугаар, 2017 оны 17 дугаар, 18 дугаар тогтоол

2.4 Засгийн газар болон салбарын яамнаас тогтоолын хэрэгжилтийг хангах ажлын төлөвлөгөөг гаргаагүй, тогтоолд заасан чиглэл, арга хэмжээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх ажлыг төлөвлөж зохион байгуулаагүй, шаардлагатай төсөв, хөрөнгийг шийдвэрлэх ажлыг бодлогоор авч хэрэгжүүлээгүй, арга хэмжээний биелэлтийн жил бүр тайлагнаагүй, хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийгээгүйгээс тухайн тогтоол гарснаас хойш 9 жил үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа боловч зарим арга хэмжээ бүрэн хэрэгжээгүй, тодорхой үр дүн гараагүй байна. Тухайлбал:

2017 оны 17 дугаар тогтоолд тусгасан:

- 1.4⁴⁴-т заасан "...Шинжлэх ухааны байгууллагуудын барилга байгууламж, үл хөдлөх хөрөнгөтэй холбоотой хөрөнгийн маргаан... байгаа эсэхийг салбарын яамнаас шийдвэрлэсэн эсэх нь тодорхойгүй, Засгийн газрын 2019 оны 328 дугаар тогтоолыг 4⁴⁵-т "...өөрчлөгдөн зохион байгуулагдсан эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын үл хөдлөх болон хөдлөх хөрөнгийг балансаас балансад,...шилжүүлэн..." гэж заасны дагуу ШУА-ын харьяа 16 хүрээлэнгийн үл хөдлөх хөрөнгө төрийн өмчид бүртгэлтэй байна;
- 1.5⁴⁶ дахь "...2020 он гэхэд ДНБ-ний 2 хувьд хүргэх..." арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр "Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлого"-ын 4.3-т тусгасан⁴⁷... гэсэн зорилт дэвшүүлж, тус салбарын эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажилд 2016-2022 онд 10.7-11.3 тэрбум төгрөгийн зарцуулсан нь ДНБ-ий 0.12 хувийг эзэлж, зорилтот үр дүнг хангаагүй;

2017 оны 18 дугаар тогтоолд тусгасан:

- 2.4-т "Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, "инновацийн сан"-г байгуулах, инновацийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх, венч хөрөнгө оруулалтыг дэмжих эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээг 2017 оны 4 дүгээр улиралд багтаан хэрэгжүүлэх" арга хэмжээний хүрээнд "инновацийн сан" дахин байгуулаагүй, инновацийн үйл ажиллагаа болон венч хөрөнгө оруулалтыг дэмжихэд шаардагдах санхүүжилт, эрх зүйн орчин бүрдээгүйгээс огт хэрэгжээгүй;
- 3.6-т "Судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, үйлдвэрлэлийн технологийг сайжруулах зорилго бүхий технологийн бирж бий болгон ажиллуулах" арга хэмжээний хүрээнд салбарын яамнаас технологийн бирж байгуулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлээгүй байна.

Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөөний 67.0 хувь нь биелээгүй, үр дүнг нэгтгэн тайлагнаагүй байна

2.5 Засгийн газрын 2007 оны 02 дугаар тогтоолоор "Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө"-г "...тэргүүний технологийг хөгжүүлэх, шинжлэх ухааны чадаах, нөөцийг эдийн засгийн өсөлтийг хангах үндсэн хүчин зүйл болгоход чиглүүлэх замаар эдийн засгийн технологийн шинэчлэл болон түүний өрсөлдөх чадварыг хангахуйц инновацийн үр ашигтай тогтолцоо, судалгаа, боловсруулалтын тогтвортой салбарыг бий болгон хөгжүүлэх" зорилгын хүрээнд 5 зорилт, 17 стратеги, 21 шалгуур үзүүлэлт, 24 хүрэх үр дүнг 3 үе шат (I үе шат 2007-2020, II үе шат 2011-2015, III үе шат 2016-2020)-нд хэрэгжүүлэхээр баталжээ.

2.6 Мастер төлөвлөгөөний III дахь үе шат буюу 2016-2020 онд 5 зорилтын хүрээнд 17 стратегийн 24 хүрэх үр дүнг төлөвлөснөөс 7 стратегийн 8 үр дүн зорилтот түвшинд хүрч, 10 стратегийн 16 үр дүн зорилтот түвшинд хүрээгүйгээс 67.0 хувь нь биелээгүй, үр дүнг нэгтгэн тайлагнаагүй байна.

2.7 Тус мастер төлөвлөгөөний 2019 оны хэрэгжилтийн тайланд зорилтот үр дүнд хүрээгүй 5 үзүүлэлт нь салбарын болон нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөг бүрэн хангах боломжгүй болжээ. Үүнд:

⁴⁴Шинжлэх ухааны байгууллагуудын барилга байгууламж, үл хөдлөх хөрөнгөтэй холбоотой хөрөнгийн маргааныг холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн шийдвэрлэх, цаашид тухайн байгууллагуудын тогтвортой, хэвийн үйл ажиллагаа явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх

⁴⁵Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан өөрчлөгдөн зохион байгуулагдсан эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын үл хөдлөх болон хөдлөх хөрөнгийг балансаас балансад, орон тоо, төсвийн хамт шилжүүлэн, чиг үүргийн дагуу ажиллуулах арга хэмжээг зохион байгуулахыг Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд Ё.Баатарбилэг, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар (А.Ариунболд)-т тус тус даалгасгай

⁴⁶Шинжлэх ухаан, технологийн судалгаа, туршин нэвтрүүлэх санхүүжилтийг "Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030" урт хугацааны бодлогын баримт бичигт нийцүүлэн үе шаттайгаар нэмэгдүүлж, 2020 он гэхэд ДНБ-ний 2 хувьд хүргэх, шинжлэх ухааны байгууллагуудын санхүүжилтийг уян хатан, боловсронгуй болгох, бие даан ажиллах, санхүүгийн олон эх үүсвэрийг бий болгох боломж нөхцөлийг бүрдүүлэх

⁴⁷ ДНБ-д шинжлэх ухаан, технологийн салбарын төсвийн санхүүжилтийн эзлэх хувийг 2016-2020 онд 2.0 хувьд хүргэх

1. Олон улсад өрсөлдөж чадахуйц мэдлэгийг бий болгох, түүний нөхөн үйлдвэрлэлийг тогтмол хангаж улмаар дотооддоо болон гадаадад өрсөлдөх чадвар бүхий судалгаа боловсруулалтын ажлыг хөгжүүлснээр шинжлэх ухаан, технологийн салбар тогтвортой, давшингуй хөгжих нөхцөл бүрдэнэ;
2. Шинжлэх ухаан, технологийн салбарт ажиллагсдын ажиллаж амьдрах нийгмийн таатай нөхцөл бүрдэнэ;
3. Шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийг тогтоон хэрэгжүүлснээр хөдөлмөр, материал, санхүүгийн нөөцийг зохистой ашиглах нөхцөл бүрдэнэ;
4. Үндэсний судалгааны 5-аас доошгүй төв байгуулагдаж эдийн засаг, нийгмийн зарим тулгамдсан асуудлыг цогцолбороор шийдвэрлэх нөөц бүрдэнэ;
5. Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын удирдлага, зохион байгуулалт, санхүүжилтийн механизм боловсронгуй болж салбарын үйл ажиллагааны үр ашиг дээшилнэ.

2.8 БСШУСЯ-аас мастер төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явцад 2018 онд 88.0 хувиар, 2019 онд 75.1 хувиар хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг хийсэн ч дүгнэлт, зөвлөмж гаргаагүй, үнэлгээний тайланг Засгийн газарт хүргүүлсэн эсэх нь тодорхойгүй /нотлох баримтгүй/, уг төлөвлөгөөний биелэлтэд хөндлөнгийн үнэлгээг хийлгээгүй⁴⁸ байна.

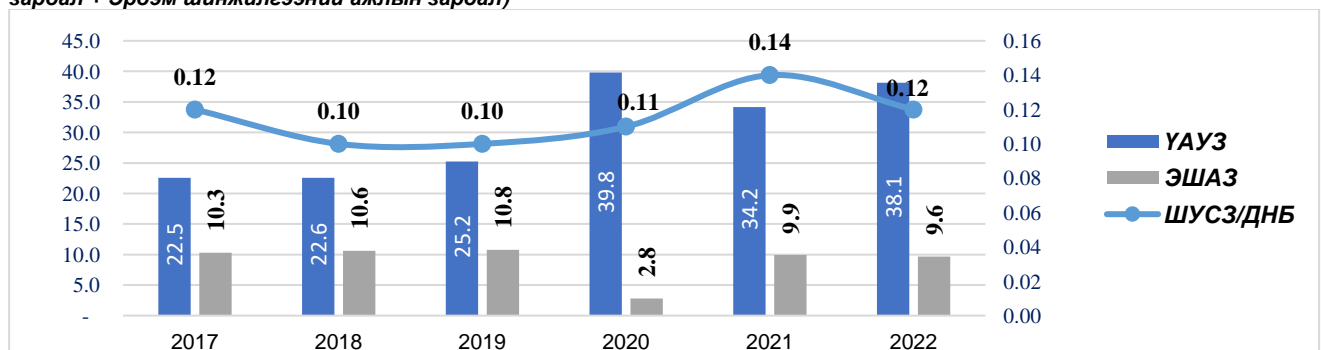
Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар 2017-2021 онд баримтлах бодлогын зорилт, арга хэмжээний 42.0 хувь нь хэрэгжээгүй, үр дүнд хүрээгүй байна

2.9 Засгийн газрын 2017 оны 295 дугаар тогтоолоор “Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлого”-ыг 6 зорилт, 43 арга хэмжээ, 16 шалгуур үзүүлэлттэйгээр баталсан бөгөөд 2020 оны жилийн эцсийн байдлаар 10 арга хэмжээ бүрэн хэрэгжсэн, 15 арга хэмжээ эрчимжүүлэх шаардлагатай, 18 арга хэмжээ буюу 42 хувь нь үр дүнд хүрээгүй, дараах арга хэмжээний үр нөлөө гараагүй байна. Тухайлбал:

- 4.1.7. бүс, орон нутгийн онцлогийг харгалзан эрдэм шинжилгээний төв, хүрээлэн байгуулахыг дэмжих;
- 4.2.6. судалгаанд суурилсан их сургуулийг хөгжүүлэхэд санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг үзүүлэх;
- 4.3.2. дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд шинжлэх ухаан, технологийн салбарын төсвийн санхүүжилтийн эзлэх хувийг үе шаттайгаар тогтвортой нэмэгдүүлэх;
- 4.4.3. эрдэмтэн, судлаачид өндөр хөгжилтэй орнуудад суралцах, мэргэжил дээшлүүлэх, ахисан түвшний судалгаа хийх, гадаадын нэр хүндтэй эрдэмтдийг урьж ажиллуулахад санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх;
- 4.5.7. судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах технологийн бирж ажиллуулах.

2.10 Тус бодлогын баримт бичгийн 4.3-т “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын санхүүжилтийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд шинжлэх ухаан, технологийн салбарын төсвийн санхүүжилтийн эзлэх хувийг 2016-2020 онд 2.0 хувь, 2021-2025 онд 2.5 хувь хүргэх” зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлэх 5 арга хэмжээ үр дүнд хүрээгүй, шинжлэх ухааны салбарт улсын төсвөөс зарцуулсан санхүүжилт, дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь хэмжээ сүүлийн жилүүдэд буурч, тухайн зорилт, арга хэмжээ хэрэгжих нөхцөл бүрдээгүй байна.

Дүрслэл 3. Шинжлэх ухааны салбарын зардлын ДНБ-д эзлэх хувийн жин (ШУСЗ = Үйл ажиллагааны урсгал зардал + Эрдэм шинжилгээний ажлын зардал)

Эх сурвалж: БШУЯ-ны салбарын статистикийн мэдээлэл 2022/2023.

2.11 Салбарын яамнаас бодлогын хэрэгжилтийг 2020 онд 77.8 хувь, 2021 онд 92.1 хувийн биелэлттэй гэж үнэлсэн ч хэрэгжилтийн тайланг Засгийн газрын “Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний мэдээллийн нээлттэй цахим сан”-д тайлагнаагүй, 2 жил тутамд дотоод хяналт-шинжилгээг хийгээгүй, Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулж хэлэлцүүлээгүй, бодлогын баримт бичгийн 6.1⁴⁹ дэх заалтыг хэрэгжүүлээгүй байна.

⁴⁸ БСШУ-ны яам “Монголын Биотехнологийн нийгэмлэг ТББ”-тай “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг 2007-2020 онд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд шинжилгээ хийх ажлыг гүйцэтгэх” 5.5 сая ам долларын ШУГ-2021/357 дугаар гэрээг 2021 онд байгуулсан ч санхүүжилт шийдэгдээгүйгээс тус гэрээ хэрэгжээгүй, үнэлгээний тайлан гараагүй байна

⁴⁹ Шинжлэх ухаан, технологийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлогын хэрэгжилтэд хоёр жил тутам хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, дөрвөн жил тутам хөндлөнгийн үнэлгээ хийлгэх ажлыг зохион байгуулж, тайлан тус бүрийг Засгийн газрын хуралдаанаар танилцуулж хэлэлцүүлнэ

Төрөөс инновацийн талаар 2018-2021 онд баримтлах бодлогын зорилт, арга хэмжээний 48.0 хувь нь хэрэгжээгүй байна

2.12 Инновацийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.1⁵⁰, Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрийн 3.2.29⁵¹-ийг үндэслэн 2018 оны 223 дугаар тогтоолоор “Төрөөс инновацийн талаар баримтлах бодлого”-ыг 2019-2021 он, 2021-2025 он гэсэн хоёр үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр 4 зорилт, 25 арга хэмжээ, тус бүр 17 шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүнг баталжээ.

2.13 БСШУС-ын Сайдын 2019 оны А/145 тушаалаар “Төрөөс инновацийн талаар баримтлах бодлого”-ын I шат (2019-2021 он)-нд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг батлахдаа шаардагдах төсвийг тусгаагүй, хэрэгжүүлэх журмыг батлаагүйгээс хууль эрх зүйн орчин бүрдээгүй зэргээс шалтгаалан 4 зорилтын 13 арга хэмжээ буюу 48 хувь нь зорилтот үр дүнд хүрээгүй, бодлогын хэрэгжилт, үр дүнг бүрэн тайлагнаагүй, 2021 онд дотоод хяналт-шинжилгээ үнэлгээгээр биелэлтийг 91.1 хувиар үнэлсэн нь бодитой бус байна. Тухайлбал:

- БСШУЯ-аас “Мэргэжлийн чиглэл, индекс”-ийн жагсаалтыг шинэчлэн батлаагүйгээс “Дээд боловсролын сургалтын хөтөлбөрт оюуны өмч, инновацийн тухай мэдлэг олгох сургалтын агуулгыг нэмэгдүүлэх” арга хэмжээ хэрэгжээгүй;
- “Гарааны компани, инновацийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, үйл ажиллагаа, дэд бүтэц, хүний нөөцийн мэдээллийн нэгдсэн сан бий болгох” арга хэмжээ,
- “Гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа өндөр технологийн салбарт мэргэжсэн чадварлаг монгол иргэдийг эх орондоо, гадаад мэргэжилтнийг Монгол Улсад ажиллаж, амьдрах эрх зүйн таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх” арга хэмжээ,
- “Үйлдвэрлэл, инновацийн тэргүүлэх чиглэлээр мэргэжсэн инженер технологийн ажилтнуудыг үе шаттай, залгамж чанартайгаар бэлтгэх сургалтын тогтолцоог хөгжүүлж, гадаадад мэргэжил дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх” арга хэмжээнд тус тус шаардагдах төсвийг төлөвлөөгүйгээс хэрэгжээгүй байна.

Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх 2020-2021 оны хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээний 60.0 хувь нь хэрэгжээгүйгээс төлөвлөсөн үр дүнд бүрэн хүрээгүй байна

2.14 Засгийн газрын 2020 оны 33 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөр”-ийг “...үндэсний инновацийн тогтолцооны суурь, дэд бүтцийг хөгжүүлэх, инновацийн тэргүүлэх чиглэлийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, технологи, судалгаа хөгжүүлэлтийг бий болгох” зорилгын хүрээнд 2020-2022 он, 2022-2024 онд хоёр үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр 3 зорилт, 11 арга хэмжээ, 13 шалгуур үзүүлэлт баталжээ.

2.15 БШУ-ны Сайдын 2020 оны А/190 дүгээр тушаалаар дээрх хөтөлбөрийг 2020-2024 онд хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг баталсан боловч хүрэх үр дүнг тодорхойлоогүй, хэрэгжүүлэх хууль, эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлээгүй, санхүүжилт төлөвлөөгүйгээс дараах 6 арга хэмжээ буюу 60 хувь нь хэрэгжээгүй байна. Үүнд:

- Олон улсын итгэмжлэл бүхий нээлттэй судалгааны төв, лабораторийг байгуулах;
- Гадаадад мэргэшил дээшлүүлэх, чадавхжуулах сургалтад хамрагдах судлаачдыг дэмжих;
- Гадаад, дотоодын эрдэмтэн солилцооны хөтөлбөрт хамрагдах судлаачдын тоог нэмэгдүүлэх;
- Оюуны өмч, патент судлал, инновацийн менежмент, маркетингийн чиглэлээр гадаад, дотоодод мэргэших мэргэжилтнийг бэлтгэх;
- Төрийн үйлчилгээнд шинээр нэвтрүүлсэн инновацийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээг сайжруулах;
- Төр, хувийн хэвшлийн нээлттэй мэдээллийн санг бий болгох зорилтууд хэрэгжээгүй байна.

2.16 БШУЯ-ны Дотоод аудит, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний газраас 2020, 2021 онд тус хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг нотлох баримтад тулгуурлан үнэлээгүй, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний мэдээллийн цахим санд⁵² бүрэн хэрэгжсэнээр тайлагнаж, баталгаажуулсан, бодитоор үнэлгээ хийгээгүй байна.

Салбарын хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг бодитоор үнэлж дүгнээгүй байна

2.17 Засгийн газрын 2019 оны 162 дугаар тогтоолоор “Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг 5 зорилт, 22 арга хэмжээг 20 шалгуур үзүүлэлттэй, 2019-2023 онд 2 үе шатаар хэрэгжүүлэхээр баталжээ.

⁵⁰Төрөөс инновацийн талаар баримтлах бодлогыг батлах, хууль тогтоомжийн төслийг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх

⁵¹Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, Инновацийн талаар төрөөс баримтлах бодлогыг боловсруулан гаргана

⁵² www.new.unelqee.gov.mn

2.18 БСШУС-ын Сайдын 2019 оны А/826 дугаар тушаалаар⁵³ дээрх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг батлахдаа шаардагдах хөрөнгийг тусгаагүй, 2020 онд 3.0 тэрбум⁵⁴, 2021 онд 2.5 тэрбум⁵⁵ төгрөг зарцуулахаар төсвийн төсөлд саналаа хүргүүлсэн боловч түүний үндэслэл, тооцоолол, хүрэх үр дүнг тодорхойлоогүйгээс төсөв батлагдах нөхцөл бүрдээгүй байна.

2.19 Хөтөлбөрийн 3 зорилт, 7 арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлтийг “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын захиргааны статистикийн мэдээний маягт, аргачлал” 56-д, мөн “Боловсролын сургалтын байгууллагын мөрдөх Мэргэжлийн чиглэл /хөтөлбөрийн нэр/, индексийн жагсаалт⁵⁷”-д оюуны өмч, патент судлал, инновацийн менежмент, маркетингийн чиглэлийн мэргэжлийг тусгаагүйгээс хэрэгжилтийг тооцох, үнэлэх боломжгүй болжээ. Тухайлбал:

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг мэргэшүүлэх, чадавхыг бэхжүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэх зорилт 2:

- Мэргэжил дээшлүүлэх, чадавхжуулах сургалтад хамрагдсан судлаачдын хувь;
- Олон улсын сангуудаас төслийн тэтгэлэг авсан судлаачдын хувь;

Хилийн чанадад ажиллаж байгаа Монголын болон гадаадын эрдэмтэн судлаачдыг урьж ажиллуулах, эрдэмтэн солилцоог дэмжих зорилт 3:

- Хилийн чанадад ажиллаж байгаа Монгол эрдэмтэдтэй хамтран хэрэгжүүлсэн төслийн хувь;
- Гадаадын зочин профессорыг дагалдан ажилласан судлаачдын эзлэх хувь;
- Гадаад, дотоодын эрдэмтэн солилцооны хөтөлбөрт хамрагдсан судлаачдын хувь;
- Орон нутгийн судлаачдын судалгаа, хөгжүүлэлтийн төсөл хэрэгжүүлсэн байдал.

“Төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний байгууллагын дэргэдэх гарааны компанийн ажилтнуудыг чадавхжуулах” зорилт 4:

- “Оюуны өмч, патент судлал, инновацийн менежмент, маркетингийн чиглэлээр гадаад, дотоодод мэргэшсэн мэргэжилтний эзлэх хувь”

2.20 Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 2 дугаар хавсралт⁵⁸-д тусгасан суурь, зорилтот түвшнийг харьцуулаагүй, үр дүнг ерөнхий байдлаар тусгаж, зорилтот түвшинд хүрээгүй шалтгаан, нөхцөлийг тайлбарлаагүй, тайлагнаагүй байна.

2.21 БШУЯ-ны Дотоод аудит, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний газраас хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 2020 онд 72.3 хувийн биелэлттэйгээр үнэлсэн ч нотлох баримтад үндэслэн дүн шинжилгээ хийгээгүй, зөвхөн тайланд үндэслэн гүйцэтгэлийн хувь, хэрэгжилтийн үнэлгээг гаргаж, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний мэдээллийн цахим санд оруулжээ.

Засгийн газраас баримталж байсан бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилт хангалтгүй, төлөвлөсөн үр дүнд хүрээгүй зорилт, арга хэмжээг цаашид хэрэгжүүлэх эсэх нь тодорхойгүй болжээ

2.22 Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарт мөрдөж байсан мастер төлөвлөгөө, бодлого, хөтөлбөрийн төлөвлөлт, хэрэгжилтийн харилцан хамаарал, биелэлтийн түвшин, үр нөлөө, гадаад, дотоод хүчин зүйлийн нөлөөллийг үнэлэх, нотлох баримтад тулгуурлан дүн шинжилгээ хийх зэргээр бодлогын хэрэгжилтэд цогц хяналт-шинжилгээ хийгээгүй, бодитоор үнэлж дүгнээгүй, Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 7 дугаар зүйлийн 7.2.1, 7.2.3, 7.2.4, 7.2.5, 7.2.7-д заасныг баримтлаагүй байна.

2.23 Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолоор дараах бодлогын баримт бичгүүдийг хүчингүй болгож, тогтоолын 2⁵⁹-т “...бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдэд дүн шинжилгээ хийж, хуульд нийцүүлэх арга хэмжээг...”, авч хэрэгжүүлэхийг үүрэг болгосон боловч тус яамнаас дүн шинжилгээ хийгээгүйгээс бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжээгүй зорилт,

⁵³ Засгийн газрын 2019 оны 162 дугаар тогтоол гарснаас хойш 8 сарын дараа

⁵⁴ БСШУС-ын Сайдын 2019 оны 8 дугаар сарын 14-ны өдрийн 1а/7268 дугаар Сангийн сайдад хүргүүлсэн албан бичгийн хавсралт “БСШУС-ын Төсвийн ерөнхийлөн захирагч 2020 оны төсийн төсөл”-ийн “Салбарын төвлөрсөн арга хэмжээ” -ний нэгтгэл. 42-46 дугаар хуудас

⁵⁵ БСШУС-ын Сайдын 2020 оны 8 дугаар сарын 14-ны өдрийн 1а/345 дугаар Сангийн сайдад хүргүүлсэн албан бичгийн хавсралт “БСШУС-ын Төсвийн ерөнхийлөн захирагч 2021 оны төсийн төсөл”-ийн “Салбарын нэгдсэн арга хэмжээ”-ний нэгтгэл. 21 дүгээр, 25 дугаар хуудас

⁵⁶ “Маягт, түүний нөхөх зааврыг батлах тухай” БШУ-ны Сайдын 2020 оны А/215 дугаар тушаал болон ҮСХ-ны даргын 2020 оны А/69 дүгээр тушаалаар баталсан

⁵⁷ БШУ-ны Сайдын 2022 оны А/160 дугаар тушаалаар баталсан

⁵⁸ Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийг тайлагнах хүснэгт

⁵⁹ Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан салбар, орон нутгийн түвшинд батлан хэрэгжүүлж байгаа бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдэд дүн шинжилгээ хийж, хуульд нийцүүлэх арга хэмжээг 2021 оны 12 дугаар сард багтаан авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газрын гишүүд, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга...”,

арга хэмжээг урт, дунд хугацаанд хэрэгжих бодлогын баримт бичигт тусгаагүй, цаашид хэрэгжүүлэх эсэх нь тодорхойгүй болжээ. Үүнд:

- “Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлого батлах тухай” Засгийн газрын 2017 оны 9 дүгээр сарын 27-ны өдрийн 295 дугаар тогтоол;
- “Төрөөс инновацийн талаар баримтлах бодлого батлах тухай” Засгийн газрын 2018 оны 8 дугаар сарын 1-ний өдрийн 233 дугаар тогтоол;
- “Үндэсний хөтөлбөр батлах тухай” (Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг хөгжүүлэх) Засгийн газрын 2019 оны 4 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 162 дугаар тогтоол;
- “Үндэсний хөтөлбөр батлах тухай” (Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх) Засгийн газрын 2020 оны 1 дүгээр сарын 29-ний өдрийн 33 дугаар тогтоол.

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх урт, дунд хугацааны бодлогын зорилт, үйл ажиллагааг уялдуулан төлөвлөж, хэрэгжүүлж байна

2.24 “Алсын хараа-2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг 30 жилийн хугацаанд 9 зорилго, 47 зорилт, 73 шалгуур үзүүлэлтээр хэрэгжүүлэхээр баталжээ. Урт хугацааны бодлогод “Хүний хөгжил” бодлогын зорилго 2⁶⁰-ын хүрээнд “Олон улсад өрсөлдөх чадвар бүхий үндэсний шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх” зорилт дэвшүүлэн шинжлэх ухааны салбарыг дэмжих, нийгэм эдийн засагт түлхэц болохуйц нийт 21 үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхээр баталсан байна.

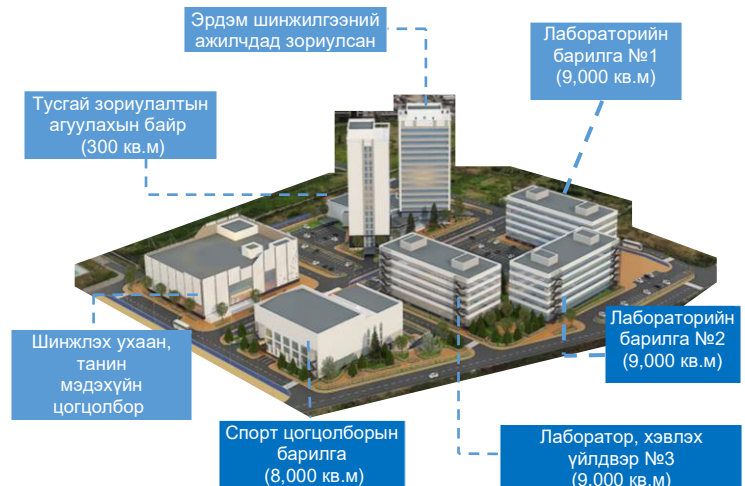
2.25 Үүнээс дунд хугацаанд “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”⁶¹-ийн 2.4 дүгээр хэсэгт “Шинжлэх ухаан, технологийг улс орны тогтвортой хөгжлийн үндсэн хүчин зүйлсийн нэг болгон хөгжүүлж, үр ашигтай үндэсний инновацийн тогтолцоог бүрдүүлэх” зорилтыг дэвшүүлж 8 арга хэмжээг төлөвлөсөн нь 2022 оны байдлаар эхлэл төдий байхад салбарын яамнаас 100 хувийн биелэлттэйгээр үнэлж баталгаажуулсан нь бодитой биш байна. Тухайлбал:

- 2.4.1. шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын судалгаа, шинжилгээний чиглэлийг оновчтой болгон, эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлыг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- 2.4.2. шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг үе шаттай бэлтгэх, чадавхжуулах нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлж, эрдэм, шинжилгээний ажилтны тоог нэмэгдүүлнэ.
- 2.4.5. шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн дэд бүтцийг бий болгож, төрөлжсөн нээлттэй лабораторийг байгуулж, шинжлэх ухааны парк, хүрээлэнгийн цогцолбор, уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгыг ашиглалтад оруулна. Арга хэмжээний хүрээнд санхүүжилт шаардлагатай Уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилга 2021-2022 онд 40.5 тэрбум, Шинжлэх ухааны парк байгуулах төсөлд 2021-2025 онд 43.2 тэрбум төгрөгийг санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх шаардлагатай төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад баталсан боловч 2021, 2022, 2023 оны төсөвт батлаагүйгээс хэрэгжиж эхлээгүй байна.

⁶⁰ Чанартай амьдралын баталгаа бүхий нийгмийн хамгаалалтай, аз жаргалтай амьдралын ээлтэй орчинд, гэр бүлийн амьдралын баталгаа, улс орны хөгжлийн суурь болсон чанартай боловсролыг хүн бүр эзэмших боломжийг бүрдүүлэн нийгмийн идэвхтэй, эрүүл монгол хүнийг хөгжүүлнэ. ⁶¹УИХ-ын 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор баталсан

Дунд хугацааны үндсэн чиглэлийн хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгасан 2 төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэл 2022 оны зорилт, үр дүнд хүрээгүй байна

2.26 Монгол Улсын 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн дунд хугацааны хөрөнгө оруулалт, “Хүний хөгжил” бодлогын хүрээнд Шинжлэх ухаан, инновацийн чиглэлийн 12-т “Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластер” /улсын төсвийн хөрөнгө, 94.0 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй/ төсөл, 13-т “Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан мэдээллийн технологийн боловсрол болон аутсорсингийн төвийг байгуулах” /гадаадын зээл, тусламж, 56.8 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй/ төсөл, арга хэмжээг тусгажээ.

2.27 Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластерийн урьдчилсан болон нарийвчилсан техник, эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулаагүй, барилгын ажлыг эхлүүлсэн нь Төсвийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.4⁶², 28.6⁶³ заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

2.28 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад 2021 онд 94.0 тэрбум, 2022 онд 142.8 тэрбум, 2023 онд 154.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй баталсан байна.

2.29 Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластер төслийн⁶⁴ хүрээнд лабораторийн 3, оффисын, тусгай зориулалтын, спортын цогцолбор, шинжлэх ухаан, танин мэдэхүйн цогцолбор тус бүр 1, нийт 7 барилгын ажил гүйцэтгүүлэх түлхүүр гардуулах нөхцөлтэй гэрээг БСШУСЯ, Нутгийн буян групп ХХК, “НБИК” ХХК-ийн түншлэлтэй 3 удаа нэмэлт гэрээ байгуулж, 2023 онд барилгын ажил 41 хувийн гүйцэтгэлтэй, улсын төсвөөс 63.2 тэрбум төгрөгийг санхүүжүүлжээ.

2.30 Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан Мэдээллийн, технологийн аутсорсингийн төв байгуулах төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Экспорт-Импортын банктай байгуулсан “Зээлийн хэлэлцээр”⁶⁵-ийг УИХ 2012 онд “Зээлийн хэлэлцээр соёрхон батлах тухай” хуулиар баталсан байна.

2.31 Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Экспорт-Импортын банктай 3 багц ажлыг гүйцэтгэх 19.7 сая ам.долларын 53372 дугаар зээлийн гэрээг 2012 оны 2 дугаар сард байгуулж, 2023 оны 11 дүгээр сарын байдлаар зөвлөх үйлчилгээний, барилгын ажил гүйцэтгэх, тоног төхөөрөмж нийлүүлэх 3 гэрээний хүрээнд нийт 8.9 сая ам.доллар буюу гэрээний үнийн дүнгийн 45.6 хувийг санхүүжүүлсэн байна. Үүнд:

- БСШУСЯ, БНЭУ-ын “WAPCOS limited” компанитай 2015 оны 3 дугаар сард CONS-2014-11 дугаартай 1.5 сая ам.долларын зөвлөх үйлчилгээний гэрээ⁶⁶, 2016 оны 12 дугаар сард 1.2 сая ам.долларын тендерийн баримт бичгийг орчуулах гэрээг тус тус байгуулж 2.2 сая ам.доллар буюу 81 хувийг;
- БСШУСЯ, БНЭУ-ын “Lovely international trust” компанитай 2019 оны 8 дугаар сард төслийн 2 дугаар багцын хүрээнд 7.9 сая ам.долларын ажил гүйцэтгүүлэх гэрээ⁶⁷ болон тоног төхөөрөмжийн үзүүлэлт, сургалтын хөтөлбөрийг сайжруулах гэрээг байгуулж, 4.4 сая ам.доллар буюу 54.5 хувийг;
- БСШУСЯ, БНЭУ-ын “P.K Saxena контрактер” компанитай 2020 оны 3 дугаар сард төслийн 1 дүгээр багцын хүрээнд 10.2 сая ам.доллар ажил гүйцэтгэх гэрээ (гэрээний хавсралтаар гэрээний үнийн дүнгийн 20

⁶² Эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 28.3.1-28.3.8, 28.3.12-т заасныг харгалзан улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгагдах 30.0 тэрбум төгрөгөөс дээш хэмжээний төсөл, арга хэмжээнд техник, эдийн засгийн үндэслэлийн урьдчилсан судалгааг хийнэ.

⁶³ Эдийн засаг, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 28.3.2, 28.3.3-т заасан эдийн засгийн үр ашиг, нийгмийн ач холбогдлыг харгалзан үзэхэд үр дүнтэй болох нь урьдчилсан судалгаагаар тогтоогдсон нөхцөлд зураг төсөв, техник, эдийн засгийн үндэслэлийн тооцоо хийнэ.

⁶⁴ ШУА, түүний харьяа эрдэм шинжилгээний 16 хүрээлэн, Шинжлэх ухаан технологийн сан, Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа, Анагаах ухааны хүрээлэн, Ургамал хамгааллын эрдэм шинжилгээний хүрээлэн зэрэг эрдэм шинжилгээний байгууллагууд үйл ажиллагаагаа явуулахаар төлөвлөж, зураг төслийг боловсруулсан.

⁶⁵ БШУЯ болон МХХТ-ийн газрууд нь Энэтхэгийн NIIT Ltd Angelique international Ltd хуулийн этгээдтэй Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан Мэдээлэл, технологийн боловсрол, аутсорсингийн төв байгуулах “Харилцан ойлголцлын санамж бичиг”-ийг 2010 оны 6 дугаар сарын 11-ний өдөр байгуулсан байна.

⁶⁶ Зөвлөхийн гэрээнд 2 удаа сунгах гэрээг 2019 оны 4 дүгээр сарын 16, 2022 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдөр байгуулжээ.

⁶⁷ “Ажил гүйцэтгүүлэх” гэрээний нэмэлт гэрээг 2022 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдөр, гэрээний хугацаа сунгах гэрээг 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр тус тус байгуулсан.

хувийг урьдчилгаа төлбөрөөр авч машин/тоног төхөөрөмж, хүний нөөц, барилгын талбай бэлтгэх ажилд зарцуулах) байгуулж, 3.5 сая ам.доллар буюу 33 хувийг тус тус санхүүжүүлсэн байна.

2.32 Монгол Улсын 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан мэдээллийн технологийн боловсрол болон аутсорсингийн төвийг 2022 онд дуусгахаар төлөвлөсөн ч 2023 оны 11 дүгээр сарын байдлаар 20 хувийн гүйцэтгэлтэй байгаа нь зорилтот үр дүнд хүрээгүй байна.

Зураг 1. Төлөвлөсөн барилга

Зураг 2. Барилгын гүйцэтгэл (2023 оны 11 дүгээр сар)

2.33 Төслийн 1 дүгээр багцын хүрээнд баригдах барилгын гүйцэтгэл 20 хувьтай байхад захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэгч Барилгын хөгжлийн төвөөс 33.6 хувиар баталгаажуулсан нь тус төвийн дүрмийн⁶⁸ 4.2.1-д “Улсын төсөв болон гадаад, дотоодын санхүүжилтээр хот байгуулалт, барилгын салбарт хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэх” гэж заасныг зөрчсөн байна.

Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх чиглэлээр тусгасан арга хэмжээ 50.0 хувийн хэрэгжилттэй байна

2.34 Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.4-т тусгасан “Шинжлэх ухаан, технологи, инновац. Эрдэм шинжилгээний байгууллага, их сургуулийн хамтарсан үндэсний төвүүдийг байгуулах замаар нөөцийг төвлөрүүлж, эрдэм шинжилгээний ажлын зардлыг нэмэгдүүлэн зөв ашиглаж, судалгааны ажлын эдийн засаг, нийгэм, шинжлэх ухааны үр ашгийг нэмэгдүүлэх” зорилгын хүрээнд 16 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгажээ.

2.35 Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлтэй уялдаагүй дараах 6 арга хэмжээг “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т тусгасан нь Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.8⁶⁹ дахь заалтад нийцээгүй байна. Үүнд:

- 2.3.12.4. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарт мэдээллийн системийн инновацийг нэвтрүүлэх;
- 2.4.1.2. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хамтын ажиллагааг эдийн засгийн хөшүүргээр дэмжсэн эрх зүйн шинэчлэл, зохицуулалтыг хийж, татвар, хөрөнгө оруулалт, зээлийн бодлогоор дэмжих;
- 2.4.1.4. Дотоод, гадаадын эрдэм шинжилгээний байгууллага, эрдэмтэн, судлаачдын хамтарсан төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, судалгааны үр дүнг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, дэвшилтэт технологийг нутагшуулахад чиглэсэн санаачилга, хөрөнгө оруулалт, бүтээлч үйл ажиллагааг дэмжих нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- 2.4.1.5. Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангаж, инновацийн тэргүүлэх чиглэлийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, технологи, судалгаа хөгжүүлэлтийн чанар, хүртээмжийг дээшлүүлэх;
- 2.4.3.3. Монгол судлалыг олон улсын болон бүс нутгийн хүрээнд өргөжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, бэхжүүлэх цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;

⁶⁸ ТӨБЗГ-ын 2018 оны 85 дугаар тогтоолоор “Барилгын хөгжлийн төв” ТӨҮГ-ын дүрмийг баталсан

⁶⁹ Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр” гэж Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод тусгагдсан зорилго, зорилтод нийцсэн, Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн төлөвлөлтийн баримт бичгийг

- 2.4.3.5. Шинжлэх ухааны мэдлэг, инновацийн соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлж, танин мэдэхүйн агуулга бүхий контент бүтээх ажлыг дэмжих замаар шинжлэх ухаанч соёлыг төлөвшүүлэх.

2.36 Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан 16 арга хэмжээний хэрэгжилтийг Засгийн газраас 2022 онд 61.9 хувиар, 2023 оны эхний хагас жилд 81.2 хувиар үнэлж, дүгнэсэн боловч хэрэгжилт, үр дүнгийн үнэлгээг нотлох баримтад үндэслэн бодитой үнэлээгүй, хөтөлбөрийн хэрэгжилт 2022 онд 50.0 хувиар, 2023 оны эхний хагас жилд 47.5 хувьтай байна. (дэлгэрэнгүйг хавсралт 2) Тухайлбал:

- 2.4.1.6-д “ ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг үе шаттай бэлтгэх, чадавхжуулах нэгдсэн бодлогыг хэрэгжүүлж, эрдэм, шинжилгээний ажилтны тоог нэмэгдүүлэх” арга хэмжээний 2022 оны шалгуур үзүүлэлтийг “...хилийн чанадад ажиллаж байгаа Монголын болон гадаадын эрдэмтэн судлаачдыг урьж ажиллуулах, эрдэмтэн солилцооны хөтөлбөрийг өргөжүүлнэ...” гэж тусгасан боловч тодорхой ажил төлөвлөөгүй, хилийн чанадад ажиллаж амьдарч буй эрдэмтэн судлаачдыг бүртгэж, нэгдсэн тоо мэдээг гаргаагүй, хэрэгжилт хангалтгүй;
- 2.3.12.4-т “Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарт мэдээллийн системийн инновацийг нэвтрүүлэх” арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлтийг “Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн мэдээллийн нэгдсэн систем боловсруулж эхэлсэн байна” гэж төлөвлөсөн боловч тодорхой ажил хийгдээгүй, мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлээгүй байна.

2.37 Монгол судлалыг өргөжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, бэхжүүлэх чиглэлээр 2.4.3.3-т “Монгол судлалыг олон улсын болон бүс нутгийн хүрээнд өргөжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, бэхжүүлэх цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ” гэсэн зорилтын хүрээнд 2021 онд төлөвлөсөн арга хэмжээ дэлхий нийтийг хамарсан цар тахал гарснаас шалтгаалан хэрэгжээгүй бөгөөд тус зорилтын хүрээнд 2023 оны 08 дугаар сарын 5-ны өдрөөс 11-ний өдрүүдэд Олон улсын монголч эрдэмтдийн 12 дугаар их хурлыг Монгол Улсад зохион байгуулжээ.

БҮЛЭГ 3. ТӨСЛИЙН СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТЫГ ЖУРМЫН ДАГУУ ЗОХИОН БАЙГУУЛААГҮЙ, ТӨСЛИЙН ҮР ДҮНГ ХҮЛЭЭЛГЭН ӨГӨХ ХУГАЦАА, ХӨРӨНГИЙН ЗАРЦУУЛАЛТАД ТАВИХ ХЯНАЛТ ХАНГАЛТГҮЙ, ХАРИУЦЛАГА ТООЦООГҮЙ БАЙНА

3.1 Засгийн газрын 2015 оны 368 дугаар тогтоолоор 2015-2021 онд баримтлах “Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт”-ыг тэргүүлэх 4 чиглэлийн хүрээнд 18 цөм технологи, 2023 оны 249 дүгээр тогтоолоор 2023-2026 онд баримтлах “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт”-ыг⁷⁰ тэргүүлэх 6 чиглэлийн хүрээнд 18 цөм технологийг тус тус баталжээ. (дэлгэрэнгүйг хавсралт 3)

3.2 Харин шинжлэх ухаан, технологийн төслийг 2022 онд сонгон шалгаруулахад баримтлах батлагдсан тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт тодорхойгүй байна.

3.3 Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх 2015-2021 оны тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийг боловсруулахдаа тухайн тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн хүрэх үр дүнг тодорхойлоогүй байсан бол 2023-2026 онд тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн суурь үндэслэл, хүрэх үр дүн, хамрах салбарын хүрээ, агуулгыг нь нарийвчлан тодорхойлсон байна. Тухайлбал:

- 2010 оны (Хүний хөгжил, амьдралын чанар), 2015 оны (Хүний хөгжил, хүрээлэн буй орчин) тэргүүлэх чиглэл, цөм технологи “дэвшилтэт технологи”-д, 2023 оны (Хүний хөгжил) тэргүүлэх чиглэл, цөм технологи “судалгаа хөгжүүлэлт”-д чиглэгдэж байна.

3.4 “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 1.6.4-т “Төсөл хэрэгжүүлэхэд ... шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэлд хамаарах төслийг эхний ээлжид сонгон хэрэгжүүлэх ... үндсэн зарчмыг баримтална” гэж заасан байхад “Хүний хөгжил, хүрээлэн буй орчны тэргүүлэх чиглэл”-ийн хүрээнд анагаах ухааны салбарт хамаарах цөм технологийг Засгийн газрын 2015 оны 368 дугаар тогтоолоор хэт ерөнхий байдлаар, өргөн хүрээгээр “өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчний оношилгоо, эмчилгээний технологи” гэж тодорхойлжээ.

3.5 Үүнээс шалтгаалан анагаах ухааны салбарын төслүүдийг хэрэгцээ шаардлага, ач холбогдлоор үнэлж эрэмбэлэхэд тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалтыг ашиглах боломжгүйд хүрч, нэн тэргүүнд хэрэгжүүлэх шаардлагатай эсэхийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлт тодорхойгүй болсон байна.

3.6 Тухайлбал ШУТС-ийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай эсэх, нэн тэргүүний тулгамдсан чухал асуудал эсэх эргэлзээтэй зарим төслийг улсын төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлж санхүүжүүлсэн нь зарцуулалтын үр ашгийг бууруулж байна. Тухайлбал:

- “Нойрны чанарыг үнэлэх нь (Оюутны)” сэдэвт хөтөлбөрийн зорилтот төслийг 14.0 сая төгрөгөөр санхүүжүүлснээр 160 оюутны нойрны чанарыг үнэлэх судалгааны ажил гүйцэтгэсэн;
- “Хөөмийн эгшиг авиа үүсэхэд оролцох бүтэц, үйл зүйн судалгаа” сэдэвт суурь судалгааны төслийг 35.8 сая төгрөгөөр санхүүжүүлснээр 60 хөөмийчийг судалгаанд оролцуулан хөөмийлөх үед оролцох анатомийн бүтэц, тэдгээрийн өөрчлөлт, онцлог, хөөмийн төрөл зүйлийн акустик үзүүлэлтийг тодорхойлох судалгааны ажил гүйцэтгэсэн.

⁷⁰ Засгийн газрын 2022 оны 183 дугаар тогтоолоор “Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийг тодорхойлох журам”

Салбарын яам захиалаагүй болон өмнөх төслийн үр дүнг хүлээлгэн өгөөгүй гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулсан байна

3.7 БСШУС-ын яамнаас 2017-2020 онд улсын захиалгаар хэрэгжүүлэх төслийн саналыг 2017 онд 13 яам⁷¹, 2018 онд 10 яам /2 агентлаг/⁷², 2019 онд 12 яам /3 агентлаг/⁷³, 2020 онд 13 яамнаас авч нэгтгэн сонгон шалгаруулалтыг явуулсан боловч харьяа яамдын саналд тусгагдаагүй төслийг хэрэгжүүлэхээр сонгон шалгаруулсан байна. Тухайлбал:

2017 оны сонгон шалгаруулалтаар дараах төслийн саналыг холбогдох яамнаас хэрэгжүүлэхээр санал ирүүлээгүй байхад БСШУС-ын Сайдын 2017 оны 246 дугаар тушаалаар баталсан:

- Сангийн яамны “Эрүүл мэндийн салбарын санхүүжилтийн аргачлалыг боловсруулах” төсөл;
- ЗТХЯ-ны “Эдийн засгийн коридор” байгуулах хөтөлбөрийн хүрээнд зам, тээврийн сүлжээг оновчтой хөгжүүлэх судалгаа” төсөл;
- ЭМЯ-ны “Цахилгаан халаалттай гэр сууцны дотоод орчны агаарын чанар, оршин суугчдын эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөллийг үнэлэх судалгаа” төсөл;
- ХХААХҮЯ-ны “Малын тэсвэрт чанарыг дээшлүүлэх, дархлаа тэтгэх, мах сүүний гарц нэмэгдүүлэх шинэ бэлдмэлийн технологи, малын гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнд эмийн үлдэгдэл шалгах арга аргачлал, жишиг лаборатори”, “Малын яснаас уургийн бүтээгдэхүүн гарган авах технологийн судалгаа” төсөл;

2018 оны сонгон шалгаруулалтаар Сангийн яамнаас санал ирүүлээгүй байхад БСШУС-ын Сайдын 2018 оны А/546 дугаар тушаалаар баталсан:

- “Татварын бодлого, багц хуулийн шинэчлэл эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийн судалгаа” төсөл.

2019 оны сонгон шалгаруулалтаар салбарын яамнаас санал ирүүлээгүй байхад БСШУС-ын Сайдын 2019 оны 05 дугаар сарын 24-ний А/324 дүгээр тушаалаар баталсан:

- БСШУСЯ-ны “Монгол Улсын боловсролын бодлого, хөтөлбөрийн үр дүнг дээшлүүлэх арга, бодлогын судалгааны дэд бүтцийг хөгжүүлэх загвар боловсруулах”, “Монгол төрийн соёлын бодлогын хэрэгжилтийг үнэлэх, сайжруулах арга”, “Нүүдлийн соёл, орчин үеийн чиг хандлага хосолсон хувцас загвар зохион бүтээхэд малын гаралтай түүхий эдийг ашиглах нь” зэрэг төслүүд;
- ЭХЯ-ны “Тархмал нарны эрчим хүчний системийг Монгол оронд нутагшуулах технологийн судалгаа” төсөл;
- ҮХГ-ын “Эдийн засгийн системийн салбар хоорондын холбоосны математик шинжилгээ ба хэтийн төлөвийн тооцооны хувилбарууд” төсөл;
- ЗГХЭГ-ын “Дэлхийн өв: Бурхан Халдун уул, түүнийг хүрээлсэн тахилгат газар нутаг”-ийн орчны бүсийн түүх, соёлын өвийн судалгаа”-ны төсөл;
- Сангийн яамны 2018.01.31-ний өдрийн 11/510 дугаар албан бичигт “төслийн саналгүй” гэж ирүүлсэн ч “Уул уурхайн олборлох үйлдвэрлэлийн нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, арга зүйг боловсруулах” төсөл.

2020 оны сонгон шалгаруулалтад дараах төслийн саналыг холбогдох яамнаас ирүүлээгүй байхад БСШУС-ын Сайдын 2019 оны 05 дугаар сарын 24-ний А/324 дүгээр тушаалаар баталсан:

- ЗГХЭГ-ын “Монгол Улсын хот суурины стратеги, төлөвлөлт”⁷⁴ /гэрээ байгуулагдаагүй/ төсөл;
- ХНХЯ-ны “Монгол Улс дахь ядуурлыг бууруулж, дундаж давхаргын эгнээг өргөжүүлэх боломжийн судалгаа” төсөл.

3.8 Улсын захиалгат, суурь судалгааны болон инновацийн төсөлд ШУТС-аас өмнөх оны үр дүнгийн давхардалтай 2018 онд 41, 2020 онд 68 төсөл байгаа талаарх мэдээллийг БШУЯ-нд хүргүүлсэн ч үр дүнгийн давхардалтай 2018 онд 23⁷⁵, 2020 онд 24⁷⁶ төслийг, мөн өмнөх төслийн үр дүнг хүлээлгэн өгөөгүй 9 төслийн удирдагчийн дараагийн төслийг сонгон шалгаруулсан нь “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 4.3⁷⁷ заалт, зарчимтай нийцээгүй байна. (дэлгэрэнгүйг хавсралт 4) Тухайлбал:

- БСШУСЯ-аас www.project.edu.mn цахим хуудсаар 2018 онд инновацийн 90 төслийг хүлээн авч, шинжээчийн баг сонгон шалгаруулалтыг явуулж, 40 төслийг яамны ШУТ-ийн салбар зөвлөлд хүргүүлэн тус зөвлөлөөс⁷⁸ 50 хувцас дээш санал авсан 24 төслийг шалгаруулсан боловч БСШУС-ын Сайдын 2018 оны А/621 дүгээр тушаалаар 25 төсөл болгож батлахдаа “Шалгалтын цахим үйлчилгээ үзүүлэх үр нөлөө, үр ашгийн туршилт судалгаа хийх, өндөр технологи дээр суурилсан мэдээллийн сан бүхий систем нэвтрүүлэх” төсөл нь салбар зөвлөлийн сонгон шалгаруулалтад байгаагүйг нэмж баталсан байна.

⁷¹ Улсын захиалгат төслийн санал 13 яамнаас 103 төсөл буюу 14,286.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй санал ирсэн.

⁷² Улсын захиалгат төслийн саналд 10 яам, 2 байгууллагаас 80 төсөл буюу 12907.0 сая төгрөгийн хөрөнгө шаардлагатай санал ирүүлсэн.

⁷³ Улсын захиалгат төслийн саналд 12 яам, 3 байгууллагаас 119 төсөл буюу 19,225.08 сая төгрөгийн хөрөнгө шаардлагатай санал ирүүлсэн.

⁷⁴ Төслийн гэрээ байгуулаагүй

⁷⁵ БСШУС-ын Сайдын 2018 оны А/546 дугаар тушаалаар

⁷⁶ БСШУС-ын Сайдын 2020 оны А/146 дугаар тушаалаар

⁷⁷ Сонгон шалгаруулалтад оролцох төслүүдийн агуулга, үр дүнгийн даалгаврын давхардал, гүйцэтгэгч, удирдагчийн өмнө нь хэрэгжүүлсэн төслийн гүйцэтгэлийн байдалд сан хяналт тавина. Өмнө хэрэгжүүлсэн төслийн үр дүнг гэрээнд заагдсан хугацаанд хүлээлгэн өгөөгүй гүйцэтгэгч, төслийн удирдагчийг дараагийн сонгон шалгаруулалтад оролцуулахгүй

⁷⁸ Салбар зөвлөлийн 2018 оны 08 дугаар сарын 30 өдрийн хурлаар хэлэлцсэн.

3.9 Мөн ШУТС-аас Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журмын 9.5-д “төслийн гүйцэтгэгч энэхүү журмын 8.4.1⁷⁹, 8.4.2⁸⁰ 9.1⁸¹ дэх заалтуудыг зөрчсөн тохиолдолд удирдагчийн төсөл удирдах эрхийг 3 хүртэлх жилийн хугацаагаар түдгэлзүүлнэ гэж заасныг хэрэгжүүлээгүй, төслийн удирдагч “Эрдэм шинжилгээний ажилтны ёс зүйн дүрэм”-ийн 3.2.3-т “Хамтлаг, багт ажиллахдаа гэрээ, хэлэлцээрийн шаардлагыг хатуу баримтална” гэж заасныг хэрэгжүүлээгүйгээс төсөл дууссанаас хойш 3 сарын дотор үр дүнг захиалагчид хүлээлгэн өгөөгүй, 2023 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дараах төслийн үр дүнг хүлээлгэж өгөөгүй байна. Тухайлбал:

- ШУА-ийн грантын “Монголын соёлын өвийн онлайн сан байгуулах нь” төслийг 2017-2018 онд 1 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх байсан боловч тус төслийг хүлээн авах хугацаа дууссанаас хойш 5 жил болж байхад /төслийн удирдагч Т.Галбаатар өмнө нь 2015-2018 онд хэрэгжүүлсэн 1 төслийг⁸²/ хүлээлгэж өгөөгүй, 2023 оны 11 дүгээр сарын 19-ний байдлаар санхүүжүүлэгч талаас төслийн үр дүнг хянах ажиллагааг эхэлсэн;
- Гадаадтай хамтарсан 56.0 сая төгрөгийн “Нисгэгчгүй нисэх аппарат дээр суурилуулсан георадар ашиглан, тал хээр, говийн бүст гүний усыг илрүүлэх оновчтой аргуудын судалгаа” төслийг 2020-2022 онд 3 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх байсан боловч төслийн удирдагч Т.Галбаатар хүлээлгэн өгөөгүй;
- ШУА-ийн грантын “Монгол Улс дахь Орос, Хятадын ашиг сонирхол: түүх ба орчин үе хамтын бүтээл” төслийг 2017-2018 онд 1 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх байсан боловч тус төслийг хүлээн авах хугацаа дууссанаас хойш 5 жил болж байхад /төслийн удирдагч Д.Шүрхүү⁸³ өмнө нь 2015-2017 онд хэрэгжүүлсэн 2 төслийг/ хүлээлгэж өгөөгүй.

3.10 Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1.2-т “урьд ажиллаж байсан байгууллагатай гэрээ, онцгой нөхцөл бүхий хөдөлмөрийн гэрээ байгуулах, тухайн байгууллагаас олгодог зөвшөөрлийг хүсэх” гэж заасныг дараах улсын захиалгат төсөлд зөрчин, давуу эрх эдэлсэн зөрчлүүд илэрлээ. Тухайлбал:

- БСШУСЯ-ны 2017 оны захиалгатай “Судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг хамгаалах, ашиглах эрх зүйн орчин, тогтолцоог боловсронгуй болгох, оюуны бүтээлийн үнэлэмжийг дээшлүүлэх арга зам” төслийн⁸⁴ сонгон шалгаруулалтад 3 удирдагч оролцсоноос төслийн удирдагч Б.Ганцэцэгийн төслийг дэмжиж /10 гишүүнээс 4 гишүүн дэмжиж, 6 гишүүн дэмжээгүй/ давуу байдал олгосон байна. Шалгарсан төслийн удирдагч Б.Ганцэцэг ШУТС-ийн хэлтсийн даргаар 2011.04.01-ээс 2017.02.04-ний хооронд ажиллаж байсан⁸⁵. Тус төслийн багийн зөвлөх Д.Энхжаргал /төсөл хэрэгжүүлэх үед ШУТС-ийн захирал байсан/, төслийн гишүүн Д.Одончимэг БСШУСЯ-ны мэргэжилтэн /төсөл хэрэгжүүлэх үед ШУТС-ийн мэргэжилтэн байсан/, Л.Батдэлгэр ШУТС-ийн шинжээч /ШУТС-ийн ахлах мэргэжилтэн/ нар оролцсон;
- БСШУСЯ-ны салбар зөвлөлийн 2019 оны 06 дугаар сарын 14-ний өдрийн хурлаар “БРУНО брэндийн нэхмэл бүтээгдэхүүний технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт” төсөлд 6 гишүүн санал өгснөөс 4 гишүүн /гишүүдийн саналын дэмжсэн 2, дэмжээгүй 2 хуудас баримтаар нотлогдоогүй/ дэмжиж, төслийн гүйцэтгэгчээр Эй Эм Ай интернэйшнл ХХК (төслийн удирдагч Д.Энхжаргал) шалгаруулан БСШУС-ын Сайдад танилцуулж, тус төслийг Сайдын 2019 оны А/450 дугаар тушаалаар баталж, мөн оны А/514 тушаалаар төслийн гүйцэтгэгчийг Мал аж ахуйн эрдэм шинжилгээний хүрээлэн (төслийн удирдагч Д.Энхжаргал 2019 оны 01 дүгээр сарын 14 өдөр хүртэл ШУТС-ийн захирлаар ажиллаж байсан) болгон өөрчилсөн байна.
- ХХААХҮЯ-ны 2018 оны захиалгатай “Амьтан, ургамлын гаралтай тэжээлийн нэмэлт үйлдвэрлэх технологи” төслийн гэрээг 2018 оны 10 дугаар сард байгуулах үед төслийн удирдагч Т.Ган-Эрдэнэ нь БСШУСЯ-ны ШУТБГ-ын даргаар /2017.07.28-аас 2017.12.21-ны хооронд/ ажиллаж байсан.
- БШУ-ны Сайдын 2021 оны 10 дугаар сарын 05-ны өдрийн А/343 дугаар тушаалаар⁸⁶ баталсан “Монгол дахь улс төрийн хөгжил 1990 оноос хойш Улс төрийн институци, харилцаа, үйл явц” суурь хавсарга судалгааны төслийн⁸⁷ сонгон шалгаруулалтыг явуулахгүйгээр шууд гэрээ байгуулсан (төслийн удирдагч С.Мөнхбат нь БШУЯ-ны ШУТИБХЗГ-ын даргаар 2018.08.13-аас 2020.08.21-ны хооронд ажиллаж байсан), тус хавсарга судалгааны анхны төслийн саналыг хэлбэр төдий (төслийн санал 3 хуудас) бэлтгэсэн, төслийн үр дүнг, нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө, ач холбогдлыг урьдчилан бодитой тодорхойлоогүй, гарын үсэг зурж баталгаажуулаагүй;

⁷⁹ 8.4.1. захиалсан үр дүнг, санхүүжилтийн талаар зохих журмын дагуу бичсэн төслийн тайланг захиалагч, санхүүжүүлэгчид тогтоосон хугацаанд нь хүлээлгэн өгөх

⁸⁰ 8.4.2. төслийн хүрээнд бий болсон шинжлэх ухааны шинэ мэдлэг (энэ журмын 8.2-т тусгагдсан баримтаар баталгаажсан)-ийн талаар улсын стандартын дагуу бичсэн эрдэм шинжилгээний ажлын тайланг итгэмжлэн хадгалагчид төсөл дууссанаас хойш 3 сарын дотор цахим болон хэвлэмэл хэлбэрээр хүлээлгэн өгөх.

⁸¹ 9.1-т “Гүйцэтгэгч нь төсөл дууссанаас хойш 3 сарын дотор түүний үр дүнг захиалагчид актаар хүлээлгэж өгнө”,

⁸² “Соёлын өвийг хамгаалахад мультиспекрын технологийн инновац хэрэглээ” төслийг 2015-2018 онд дуусах 54.0 сая төгрөгийн төслийн үр дүнгийн тайланг хүлээлгэн өгөх тухай ШУТС-аас 2023 оны 4 сарын 1/109 дугаар албан бичгийг Физик технологийн хүрээлэн/ төслийн удирдагч Т.Галбаатар-т өгч байсан/

⁸³ ШУТС-ийн 2023 оны 4 сарын 1/108 дугаар албан бичгээр “Олон улсын харилцааны хүрээлэн, “ХХ-XXI зууны Орос болон зүүн Азийн харилцааны нөхцөл дахь Монгол улс” гадаадтай хамтарсан төслийг 2015-2017 онд хэрэгжүүлэх./12.0 сая төгрөг/, “Орос-Монголын харилцааны толь бичиг” гадаадтай хамтарсан төслийг 2015-2017 онд хэрэгжүүлж дуусах, /12.0 сая төгрөг/ 2 төсөлд төслийн удирдагч Д.Шүрхүү ажилласан байна.

⁸⁴ Гэрээний үнэ 40.0 сая төгрөг.

⁸⁵ Б.Ганцэцэг нь ШУТС-ийн хэлтсийн даргаар 2011.04.01-ээс 2017.02.04-ны хооронд ажиллаж байсан, 2019.01.02-ноос чөлөөлөгдөж, 2019.08.07-ноос 2021.01.04-ны өдрийн хооронд ШУТС-ийн Захиргаа, хяналт шинжилгээний хэлтсийн даргаар ажиллаж байсан.

⁸⁶ ШУТ-ийн тэргүүлэх чиглэлийг хөгжүүлэх, судалгаа хөгжүүлэлтийн ажлын үр дүнг нийгэм, улс төрийн амьдралд нэвтрүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх зорилгоор 1990 оноос хойших Монголын улс төрийн хөгжил, харилцаа, үйл явцыг онолын болон эмпирик түвшинд шинжлэн судалж, иргэдийн улс төрийн боловсролыг дээшлүүлэх арга зам, монголын онцлогт нийцсэн улс төрийн хөгжлийн оновчтой загвар, шийдлийг боловсруулах чиглэлээр

⁸⁷ Төслийн гэрээний үнэ 155.2 сая төгрөг.

3.11 “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 2.4⁸⁸-т заасан шаардлагыг хангаагүй буюу Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын гишүүдийн олонхын саналаар дэмжигдээгүй дараах төслийг баталсан байна. Үүнд:

Суурь судалгааны төсөл:

- “Таримлын үрийн материалын хальслагдах шинжийн судалгааг симуляцийн аргаар үнэлэх”;
- “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад иргэний нийгмийн оролцоо”;
- “Арьс шир боловсруулах хими технологийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөг үнэлэх нь оролцоо”;
- “Эмийн ургамлын биологийн идэвхт бодисын бүтэц байгууламж ба субстанцийн технологи”.

3.12 БШУЯ-аас 2018 онд докторын дараах инновацийн төслийн сонгон шалгаруулалтыг явуулахдаа журмын 2.4-т заасан шалгуур үзүүлэлтийн дагуу 1 төсөлд 2 эрдэмтэн үнэлгээ өгсөн боловч үнэлгээ өгсөн эрдэмтний нэр тодорхойгүй, төслийн талаарх санал, дүгнэлтийг бичиж гарын үсгээр баталгаажуулаагүй байна. Тухайлбал:

Үнэлгээ өгсөн эрдэмтний нэр байхгүй, төслийн талаарх санал, дүгнэлтийг бичиж гарын үсгээр баталгаажуулаагүй төслүүд:

- Байгаль орчноо танин мэдэх угсаатны зүйн нэгдсэн мэдээллийн сан үүсгэх судалгаа;
- Стрептокиназа фермент нийлэгжүүлэгч *Streptococcus spp*-ийн омог гарган авах, микробиологи, технологийн судалгаа;
- Хожуу цэрдийн үеийн эвэрт үлэг гүрвэл *Protoceratops andrewsi*-ийн мөчний элементүүдийн гистологийн харьцуулсан судалгаа;
- Мөндөр ба аадар борооны үүлний симуляцийн судалгаа.

3.13 Суурь судалгааны төслийг сонгон шалгаруулахдаа төслийн ангиллыг хянаагүйгээс тухайн ангилалд хамаарахгүй 5 төслийг сонгон шалгаруулж санхүүжүүлсэн байна. Үүнд:

2018 онд:

- “Д аминдэмийн дутагдлаас сэргийлэх амьтан, ургамлын гаралтай тосон түрхлэгийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх туршилт судалгаа” төслийг 44.0 сая төгрөгөөр;
- “Монгол улсын хэмжээнд шүд цоорлын өвчнийг оношлох, шүд цоорох өвчнийг тооны болон чанарын түвшинд тодорхойлох CARIOSTAT шинэ оношлуурыг үйлдвэрлэж эмчилгээнд нэвтрүүлэх нь” төслийг 42.2 сая төгрөгөөр;

2019 онд:

- “Монгол хүүхдэд Астма (гуурсан хоолойн багтраа)-г эрт илрүүлэн үндэсний хэмжээнд хяналтын тогтолцоог бий болгох” төслийг 42.9 сая төгрөгөөр;
- “Нярай, хөхүүл хүүхдийн дүлийрэлд, сонсгол бууралтын эрт үеийн скрининг оношилгоо, эмчилгээ, хяналт, тандалтын тогтолцоо бий болгох нь” төслийг 42.2 сая төгрөгөөр;

2020 онд:

- “Урсгал эс тоолуурын аргаар олон төрлийн цитокиныг зэрэг тодорхойлох технологийг эмнэл зүйн практикт нэвтрүүлэх нь” сэдэвт 40.0 сая төгрөгийн технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн төслийг тус тус суурь судалгааны төслөөр сонгон шалгаруулсан байна.

3.14 Суурь судалгааны анхны саналд байгаагүй дараах 2 төслийг салбар зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэн БШУ-ны Сайдын 2020 оны А/134 дүгээр тушаалаар баталсан байна. Үүнд:

- Мэргэжлийн ёс зүйн тулгамдсан асуудал;
- Дундговь аймгийн нутаг дахь түүх, соёлын дурсгал

3.15 БСШУСЯ-аас 2017-2023 онд “Залуу судлаачдын эрдэм шинжилгээний бага хурал зохион байгуулах, грант олгох журам”⁸⁹, “Докторын дараах судалгаанд сайдын нэрэмжит инновацийн тэтгэлэг олгох журам”⁹⁰, “Эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грант олгох журам”⁹¹-ыг тус тус үндэслэн “Залуу судлаачдын грант”, “Докторын дараах инноваци”, “Суурь хавсарга судалгаа (ШУА-ийн грант)” төслийн сонгон шалгаруулалт явуулсан нь Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1-т “Энэ хуулийн 14.1.1⁹²-т заасан эх үүсвэрээс санхүүжүүлэх эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлыг Засгийн газраас баталсан журмын дагуу хянан магадалгаа хийж шалгаруулна” гэсэн заалтад нийцээгүй байна.

3.16 ШУА-ын “Эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грант олгох журам”-д төслийн сонгон шалгаруулалт явуулах шалгуур, аргачлал тодорхойгүйгээс 2018, 2019 онд харьяа хүрээлэнгүүдийн эрдмийн зөвлөлөөс дэмжиж хүргүүлсэн “суурь хавсарга судалгаа”-ны

⁸⁸ Салбар зөвлөлөөр дэмжигдсэн захиалагчийн санал, төслийн сэдвийг Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ.

⁸⁹ БСШУС-ын 2010 оны 324 дүгээр тушаалаар баталсан

⁹⁰ БСШУС-ын 2011 оны 222 дугаар тушаалаар баталсан

⁹¹ ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн 2017 оны 05 дугаар тогтоолоор баталсан

⁹² Улсын төсвөөс олгосон хөрөнгө

төслүүдийг ШУА-ын Тэргүүлэгчид ач холбогдлоор нь эрэмбэлэн үнэлж зайлшгүй хэрэгцээ шаардлагатай төслийг сонгон шалгаруулсан эсэх нь тодорхойгүй, нотлох баримтгүй байна.

3.17 “Эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грант олгох журам”-ыг үндэслэн 2017-2022 онд БСШУС-ын Сайдын 2017 оны А/238, 2018 оны А/386, 2019 оны А/413, БШУ-ны Сайдын 2021 оны А/343 дугаар тушаалаар, ШУА-ийн Ерөнхийлөгчийн 2020 оны А/44, 2022 оны А/07 дугаар тушаалаар санхүүжүүлсэн суурь, хавсарга судалгааны төслийн эцсийн үр дүн нь “шинэ мэдлэг бий болгох, шинэ мэдлэгийг ашиглахад чиглэсэн судалгаа, туршилтын ажлыг хийх” үндсэн зорилгод чиглээгүй, эрдэмтэн судлаачдын насны ойн ном бүтээл гаргах, ойн арга хэмжээг зохион байгуулахад зарцуулагджээ. Тухайлбал:

2017 онд:

- Нэрт эрдэмтэн, академич Ч.Жүгдэр, доктор профессор Б.Содовсүрэн нарын мэндэлсний 90 жилийн ойд зориулсан эрдэм шинжилгээний бага хурал зохион байгуулах, эрдмийн бүтээлийг сурталчлан дэлгэрүүлж, өртөөлөн түгээхүй;
- Ахмад академичдын судалгааны өв (П.Хорлоо, А.Лувсандэндэв);

2018 онд:

- Тогтвортой хөгжил ба хүмүүний ертөнц (Монголын нэрт философич Ц.Балхаажавын 90 насны ойг тохиолдуулан эрдэмтийн бүтээл туурвил...);
- Монголын гадаад улс төрийн харьцаа 1850-1911 сэдэвт бүтээлийн судалгаа (Ш.Сандагийн мэндэлсний 90 жилийн ойд зориулсан бүтээлийн дээжээс “Монголын гадаад улс төрийн харилцаа 1850-1911” 1971 бүтээл);
- Ц.Дамдинсүрэнгийн судалгааны өв;
- Ардын уламжлалт нэр томъёо, үг хэллэгийн өв
- Академич Ш.Нацагдоржийн бүтээл туурвил дахь нэгдсэн төрт ёсны үзлийн тусгал

2019 онд:

- Шинжлэх ухаан, төр нийгмийн зүтгэлтэн академич Б.Чадраа /2 боть ном/;
- Хэл зохиолын хүрээлэн 100 жил, 100 үйл явдал;

2020 онд:

- Академич Чулууны Далай. Амьдрал үйлс, эрдмийн өв сэдэвт бүтээлийн судалгаа;
- Төрийн албан хаагчийн эх хэлний мэдлэг, чадварын судалгаа

2022 онд:

- Судар бичгийн хүрээлэнгийн мэргэд

3.18 Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.10-т “шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх талаар гадаад улс, олон улсын байгууллагатай хамтран ажиллах” гэж заасныг үндэслэн БСШУС-ын яамнаас БНХАУ, БНСУ, ОХУ, БНБУ, БНСВУ-ын шинжлэх ухаан, технологийн яам, хүмүүнлэгийн шинжлэх ухааны сан зэрэг байгууллагатай 2017-2023 онд хамтран ажиллах дараах “Санамж бичиг”-ийг байгуулсан байна. Үүнд:

- ОХУ-ын Хүмүүнлэгийн шинжлэх ухааны сантай 2018 оны 02 дугаар сарын 26-ны өдөр “Санамж бичиг” байгуулж, 2023 оны 09 дүгээр сард шинэчилсэн;
- БНХАУ-ын Үндэсний байгалийн ухааны сантай 2017 оны 07 дугаар сарын 03-ны өдөр, Шинжлэх ухаан, технологийн яамтай 2018 оны 05 дугаар сарын 23-ны өдөр;
- БНСВУ-ын Шинжлэх ухаан, технологийн яамтай 2020 оны 03 дугаар сарын 03-ны өдөр;
- Тайвань улстай 2017 оны 08 дугаар сарын 24-ны өдөр “Санамж бичиг” байгуулж, 2020 оны 07 дугаар сард шинэчилсэн;
- БНБУ-ын Суурь судалгааны сантай 2002.09.18-ны өдөр.

3.19 БСШУСЯ-аас “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 2.8⁹³, 4.5⁹⁴ дахь заалтыг үндэслэн 2017-2023 онд БНХАУ, БНСУ, ОХУ, БНБУ, БНСВУ-ын холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх 186 төслийн сэдвийг зарлаж, Монгол Улсад 170 төслийн сонгон шалгаруулалтыг явуулсан байна.

3.20 БШУЯ-аас “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 4.14-т “Гадаадтай хамтарсан төслийн сонгон шалгаруулалтын дүнг гэрээний гадаад оролцогч талд хүргүүлнэ” гэж заасны дагуу 2017-2021 онд гадаадтай хамтарсан төслийн сонгон шалгаруулалтын дүнг дээрх улс орнуудад цахимаар хүргүүлсэн (нотлох баримтгүй), 2022-2023 онд зөвхөн БНХАУ-ын Шинжлэх ухаан, технологийн яамтай сонгон шалгаруулсан төслийн жагсаалтыг солилцсон байна.

3.21 Гадаадтай хамтарсан төслийг сонгон шалгаруулалтын явцад шинжээчээр санал, дүгнэлт гаргуулан БШУЯ-ны салбар зөвлөлөөр хэлэлцэж, дэмжих саналыг хүргүүлсэн байна.

⁹³ “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 2.8. “Шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага нь гадаад улс, олон улсын байгууллагатай байгуулсан гэрээнд заасан хугацаанд багтаан гадаадтай хамтарсан төслийг болзол, нөхцөлийг зарлана” /2022.12.28-ны өдөр хүчингүй болсон/

⁹⁴ “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 4.5-т “Цахим хэлбэрээр ирүүлсэн төслийн санал тус бүрд 3-аас доошгүй шинжээч бичгээр үнэлгээ өгнө. Санхүүгийн хувьд хянан магадлах шаардлагатай гэж үзсэн төсөлд санхүүгийн шинжээч томилон ажиллуулж болно. Шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага нь үнэлгээний дүнг нэгтгэж, дүнгийн талаар төслийн санал ирүүлэгсдэд мэдэгдэнэ. Шинжээчдийн олонхын саналаар дэмжигдсэн төслийг дараагийн шатны сонгон шалгаруулалтад оролцуулна”

3.22 Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журмын 2.8⁹⁵-д заасныг үндэслэн 2017-2023 онд нийт 7,534.4 сая төгрөгийн 171 төслийг Монгол Улсад хэрэгжүүлэхээр гэрээ байгуулсан ч тухайн төсөлд гадаад улсын хамтарсан гэрээ байхгүй, гэрээний түвшинд хэрхэн хамтран ажиллах нь тодорхойгүй, “*гадаадтай хамтарсан гэрээ*”-нд хамтарсан үр дүнгийн нэгдсэн тайланг гаргадаггүй байна.

3.23 Энэ нь “*Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам*”-ын 1.4.6-д “*гадаадтай хамтарсан төсөл*” гэж “Монгол Улсын Засгийн газар, шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас гадаад улс, олон улсын байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ (хэлэлцээр)-ний хүрээнд хэрэгжүүлэх 2 болон олон талт төслийг” хэлнэ гэсэн агуулгад нийцэхгүй байна. Тухайлбал:

- “Орос ба Монгол улсын орчин үеийн өөрчлөгдөж буй нийгмийн эдийн засгийн орон зай дахь ахмадууд: улс хоорондын харьцуулсан дүн шинжилгээ” төслийн үр дүнг ямар байгууллагаар хэлэлцүүлж байгаа нь тодорхойгүй, захиалагч тал төслийн үр дүнг салбар зөвлөлөөр хэлэлцсэн баримтгүй, захиалагчаас төслийн үр дүнгийн дүгнэлт гаргаагүй байна. Тус төслийн гэрээнд Захиалагч талын үүргийн 2.1.4-т “Төслийн үр дүнг үнэлж, баталгаажуулах”, 2.1.5-д “Төслийн үр дүнг хүлээн авч түүнийг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд ашиглах арга хэмжээг Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.5-д “Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын үр дүнг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд хэрхэн нэвтрүүлж ашигласан талаар Зөвлөлд хоёр жил тутамд тайлагнана” гэж заасныг хэрэгжүүлээгүй.

Эрх нь үүсээгүй 30 шинжээч инновацийн төслийн сонгон шалгаруулалтад оролцсон байна

3.24 БСШУС-ын Сайдын 2015 оны А/83, 2018 оны А/349, 2019 оны А/831 дүгээр тушаалаар “*Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн саналд үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах мэргэжлийн шинжээч*”-ийг 6 салбарт ангилан нэг шинжээч 3 санал өгөх эрхтэйгээр 2015 онд 294, 2018 онд 583, 2019 онд 510 шинжээчийн жагсаалтыг тус тус баталсан байна.

Хүснэгт 6. Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн санал үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах мэргэжлийн шинжээчийн судалгаа (тоогоор)

№	Шинжлэх ухааны салбарын нэр	Үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах мэргэжлийн шинжээчийн тоо		
		2015 он	2018 он	2019 он
1	Анагаах ухаан, эрүүл мэнд	37	98	
2	Байгалийн ухаан	105	140	148
3	Инженерийн ухаан, технологи	52	51	109
4	Нийгмийн	22	108	77
5	Хөдөө аж ахуйн	35	98	95
6	Хүмүүнлэг	43	88	81
Нийт дүн		294	583	510

Эх сурвалж: БСШУС-ын Сайдын 2015 оны А/83, 2018 оны А/349, 2019 оны А/831 дүгээр тушаал

3.25 БСШУС-ын Сайдын 2015 оны А/83 дугаар тушаалаар баталсан 294 шинжээчийн⁹⁶ нэрсийн жагсаалтад багтаагүй, төслийн төрөлд үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах эрх үүсээгүй 30 шинжээчийг Сайдын 2017 оны А/102 тушаалаар⁹⁷ инновацийн төслийн сонгон шалгаруулалтад оролцох шинжээчийн жагсаалтад оруулан томилж, уг шинжээчид төсөлд үнэлгээ хийж, дүгнэлтийг гаргасан байна.

3.26 Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 6 зүйлийн 6.1.2-т “*шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлон батлах*” заалт, Засгийн газрын 2015 оны 368 дугаар тогтоолоор баталсан “*Шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт*”-ыг тус тус үндэслэн цөм технологийн төслийн төрлөөр⁹⁸ 2017-2018 онд нийт 4 төслийн сонгон шалгаруулалтыг явуулж, хэрэгжүүлж байна.

3.27 Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журмын 2.6-д “*Шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага нь ирэх оноос эхлэн хэрэгжүүлэх хөтөлбөрийн зорилтот, ... төслийн болзлыг тухайн жилийн эхний улиралд багтаан зарлана*” гэж заасныг хэрэгжүүлээгүй /нотлох баримтгүй/, журмын 4.4⁹⁹-т заасан

⁹⁵ Шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага нь гадаад улс, олон улсын байгууллагатай байгуулсан гэрээнд заасан хугацаанд багтаан гадаадтай хамтарсан төслийг болзол, нөхцөлийг зарлана /2022.12.28-ны өдөр хүчингүй болсон/

⁹⁶ БСШУС-ын Сайдын 2015 оны А/77 дугаар тушаалаар баталсан ...шинжлэх ухаан, технологийн төслийн саналд үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах шинжээчийг сонгох аргачлалд ...мэргэшсэн, тусгай мэдлэг, мэргэжил эзэмшсэн 10-аа доошгүй жил судалгааны ажил эрхэлсэн, докторын зэрэгтэй, мэргэжлийн зөвлөх зэрэгтэй, ...гадаад дотоодын нэр хүндтэй сэтгүүлд эрдэм шинжилгээний өгүүллийг нэгдүгээр зохиогчдоор хэвлүүлсэн, олон улсын төсөл хэрэгжүүлж байсан туршлагатай

⁹⁷ “Шинжээчийн багийн бүрэлдэхүүн, зардал батлах тухай”

⁹⁸ Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журмын 1 дүгээр зүйлийн 1.44-т “цөм технологийн төсөл” гэж Засгийн газраас баталсан шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалтад хамаарах технологийн судалгаа боловсруулалтын ажлыг хэрэгжүүлэх төслийг;

⁹⁹ Энэ журмын ...1.3.2, 1.3.5-д заасан төслийн саналд шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага мэргэжлийн шинжээчийг сонгон ажиллуулж, дүгнэлт гаргах ажлыг тус тус зохион байгуулна

мэргэжлийн шинжээч ажиллуулах, дүгнэлт гаргах ажлыг зохион байгуулаагүй, зөвхөн яамны ШУТ-ийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцэн 2021-2022 онд хөтөлбөрийн зорилтот төслийг сонгон шалгаруулсан байна. Тухайлбал:

- 2021 онд 7 хөтөлбөрийн зорилтот төслийг хэлэлцэн, гишүүдээс төсөл бүрийг дэмжих эсэх талаар санал хураасан боловч хамгийн олон гишүүн дэмжсэн байдлаар төслүүдийг эрэмбэлж хүргүүлээгүйгээс гишүүдийн 88 хувь нь дэмжсэн 1 төслийг батлаагүй боловч гишүүдийн 56 хувь, 67 хувь, 78 хувь нь дэмжсэн төслийг БШУ-ны Сайдын 2021 оны А/179 дугаар тушаалаар баталж санхүүжүүлсэн;
- 2021 онд 7 төслийг хэлэлцэж 5 төсөл, 2022 онд 4 төслийг хэлэлцэж 4 төсөл хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн боловч “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 1.6.2-т “тэгш өрсөлдөх боломжтой байх”, 1.6.3-т “ил тод байх” гэсэн төсөл хэрэгжүүлэхэд баримтлах үндсэн зарчмыг зөрчин сонгон шалгаруулалтыг ил тод, нээлттэй зарласан эсэх нь тодорхойгүй, цахим хуудас, олон нийтийн хэлэлцэл, мэдээллийн хэрэгслээр зарласан баримтагүй, хуралдаанаар хэлэлцүүлэх төслийн саналыг хүлээн авсан болзол нөхцөл, хэлбэр арга зам нь тодорхойгүй байна.

3.28 Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журмын 1.4.2-т “хөтөлбөрийн зорилтот төсөл гэж нийгмийн болон салбарын хөгжлийн урт, дунд хугацааны стратеги, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, бодлогын баримт бичгийн хүрээнд хэрэгжиж байгаа төслийг ойлгоно” гэж тодорхойлсон боловч сонгон шалгаруулсан төслүүд нь урт, дунд хугацааны бодлогын баримт бичигт тусгасан зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн, уялдсан эсэх нь тодорхойгүй, төслийн ангилалд нийцүүлэн хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлоогүй байгаа нь хөтөлбөрийн зорилтот төслийн үр ашгийг бууруулж байна.

3.29 Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн дагуу шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн чиглэлийн эрдэм шинжилгээ, судалгаа хөгжүүлэлтийн төсөлд 2017-2022 онд БШУ-ны Сайдын 47 тушаал, ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн 2 тогтоол, ШУТС-ийн захирлын 10 тушаалаар нийт 45,600.8 сая төгрөгийн 1009 төслийн жагсаалтыг баталж, нийт 1001 төсөлд 45,003.3 сая төгрөгийн гэрээ байгуулж, 2017-2023 онд 879 төсөлд 36,595.4 сая төгрөгийг санхүүжүүлсэн бөгөөд 2024-2025 онд үргэлжлэн хэрэгжих 122 төсөлд 8,407.9 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор байна. Үүнд:

Хүснэгт 7. ШУТС-аас улсын төсвийн хөрөнгөөр 2017-2022 онд хэрэгжүүлсэн төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр)

№	Төслийн төрөл	Тушаалаар баталсан		Гэрээ байгуулсан		2017-2023 онд олгосон санхүүжилт		2024-2025 онд үргэлжлэн санхүүжих	
		төсөл тоо	мөнгөн дүн	төсөл тоо	мөнгөн дүн	төсөл тоо	мөнгөн дүн	төсөл тоо	мөнгөн дүн
1	Суурь судалгаа	371	13,675.6	370	13,712.8	287	9,662.9	83	4,049.9
2	Улсын захиалгат	159	14,074.3	153	13,554.4	146	12,148.6	7	1,405.8
3	Гадаадтай хамтарсан	170	7,534.4	171	7,534.9	142	4,962.1	29	2,572.8
4	Докторын дараах	50	500.0	50	500.0	50	550.0	-	-
5	Цөм технологи	4	700.0	4	700.0	4	700.0	0	-
6	хөтөлбөрийн зорилтот	10	1,020.3	10	1,020.3	7	640.9	3	379.4
7	Хавсарга судалгаа	1	155.2	1	155.2	1	155.2	-	-
8	Технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт /инноваци/	98	6,663.5	97	6,549.7	97	6,549.7	-	-
10	Инновацийн грант	11	590.0	11	590.0	11	590.0	-	-
11	ШУА грант	95	527.5	94	526.0	94	526.0	-	-
12	Залуу судлаач грант	40	160.0	40	160.0	40	160.0	-	-
Нийт дүн		1009	45,600.8	1001	45,003.3	879	36,595.4	122	8,407.9

Эх сурвалж: БШУ-ны Сайдын тушаал, ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн тогтоол, ШУТС-ийн захирлын тушаал

3.30 БШУЯ “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 1.5.4-т “гэрээ байгуулж баталгаажуулах” гэсэн заалтыг мөрдөж ажиллаагүй, 2019 оноос хойш нийт 320 гэрээг баталгаажуулаагүй байна.

Хүснэгт 8. Эрдэм шинжилгээ, судалгааны төслийн баталгаажуулаагүй гэрээний судалгаа (тоогоор)

Төслийн төрөл	Хамрах он					Баталгаажуулаагүй гэрээний тоо
	2019	2020	2021	2022	2023	
Гадаадтай хамтарсан төсөл	29	8	34	30	19	120
Суурь хавсарга судалгааны грант					18	18
Захиалгат төсөл	30	26		15		71
Суурь судалгаа		60				60
Инновацийн грант	5			4		9
Зорилтот төсөл				5		5
хавсарга судалгааны төсөл			1			1
Технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт	16			20		36
Баталгаажуулаагүй гэрээний нийт тоо	80	94	35	74	37	320

Эх сурвалж: Төслийн гэрээ

3.31 “Монгол-Тайваний хамтарсан төслийг хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх тухай” ШУТС-ийн захирлын 2019 оны А/50, 2021 оны А/02, А/18, А/27 дугаар тушаалаар нийт 18 төсөлд гэрээ байгуулах шийдвэрийг гаргаж, дараах төслийн гэрээний үнийн дүнг гадаад валютаар илэрхийлж байгуулсан нь Үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1-т “Бараа, ажил, үйлчилгээний үнийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт зөвхөн үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр илэрхийлж, түүгээр төлбөр тооцоог гүйцэтгэх ба энэ хуулийн 4.4-т зааснаас бусад тохиолдолд Монголбанкны албан ёсны зөвшөөрөлгүйгээр гадаад валют, тооцооны нэгжээр үнэ тогтоох, төлбөр тооцоо гүйцэтгэх, зарлан сурталчлахыг хориглоно” гэж заасныг зөрчсөн байна. Тухайлбал:

2017 онд:

- “Микро шингэн дэх бактерийг цахилгаан диалектикийн аргаар таних (SERS detection of bacteria in microfluidic DEP)” төслийн гэрээний үнэ 54,000.00 ам.доллар;
- “Ойгон нуурын химийн болон бактерийн бүлгэмдлийн судалгаа. Улирлын өөрчлөлт ус болон хурдаст нөлөөлөх” төслийн гэрээний үнэ 54,000.00 ам.доллар;
- “Гиперлипидемия /Цусанд өөх тос ихсэх/ өвчний үе дэх Хятад болон Монголын Уламжлалт Анагаах Ухааны эмчилгээний үр дүнг хэл оношилгооны тусламжтайгаар үнэлэх нь” төслийн гэрээний үнэ 54,000.00 ам.доллар.

2018 онд:

- “Органик полимер цахилгаан оронгийн транзисторын (FETS) онол ба туршилтын нээгдсэн судалгаа” төслийн гэрээний үнэ 54,000.00 ам.доллар;
- “Адипоген ялгаран хөгжилд нөлөөлөх богино гинжит өвчний хүчил агуулсан идэвхгүйжүүлсэн пробиотик гидрогель бүтээгдэхүүний судалгаа” төслийн гэрээний үнэ 54,000.00 ам.доллар;
- “Орхоны хөндий, Өгий нуурын сав газрын цөлжилт, хөрсний эвдрэлийг бууруулах бодлогыг дэмжих экологийн нарийвчилсан үнэлгээ” төслийн гэрээний үнэ 54,000.00 ам.доллар.

2021 онд:

- “Монгол хүний төрөлхийн болон олдмол хэлбэрийн шалтгаан тодорхойгүй сонсгол бууралтад нөлөөлдөг генийн мутацийн тархалтыг тогтоох” төслийн гэрээний үнэ 30,000.00 ам.доллар;
- “Судас хатуурлын шалтгаант зүрх судасны өвчний үед паннексин 1 уураг ба эндотелийн прогенитор эсийн эмнэлзүйн хамаарлыг судлах нь” төслийн гэрээний үнэ 30,000.00 ам.доллар;
- “Морин хуурын найрал хөгжмийн технологийн хөгжүүлэлт” төслийн гэрээний үнэ 30,000.00 ам.доллар.

3.32 Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3.1¹⁰⁰, 18.3.2¹⁰¹, 18.3.3¹⁰², 18.3.4¹⁰³ заалт болон “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 1.3-т “суурь судалгааны, хөтөлбөрийн зорилтот, захиалгат, цөм технологийн, технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн, гадаадтай хамтарсан” гэж заасан төслийн төрөлд нийцээгүй “Залуу судлаачдын грант”, “Докторын дараах инновац”, “Суурь хавсарга судалгааны (ШУА-ийн грант)” төрөлд 2017-2022 онд нийт 1,187.5 сая төгрөгийн 185 гэрээ байгуулах шийдвэрийг гаргасан байна.

Хүснэгт 9. Төслийн төрөлд нийцээгүй эрдэм шинжилгээ, судалгааны төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр)

№	Төслийн төрөл	БШУ-ны Сайдын тушаал			ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн тогтоол			Нийт дүн		
		Шийдвэр тоо	Төслийн тоо	Санхүүжих дүн	Шийдвэр тоо	Төслийн тоо	санхүүжих дүн	Шийдвэр тоо	Төслийн тоо	Санхүүжих дүн
1	Докторын дараах	5	50	500.0				5	50	500.0
2	Суурь хавсарга судалгаа (ШУА-ийн грант)	3	60	307.5	2	35	220.0	5	95	527.5
3	Залуу судлаачдын грант	4	40	160.0				4	40	160.0
Нийт дүн		12	150	967.5	2	35	220.0	14	185	1,187.5

Эх сурвалж: БШУ-ны Сайдын тушаал, ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн тогтоол

3.33 ШУТС-аас гэрээ болон гэрээний хавсралтыг бэлтгэх, гэрээнд оролцогч талуудын ажлын зохион байгуулалт, уялдааг бүрэн хангаагүйгээс шалтгаалан “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 4.10-т “...төсөл батлагдсанаас хойш 30 хоногт багтаан байгуулна” гэж заасныг мөрдлөг болгоогүй, 2017-2022 онд 442 гэрээг 20-130 хоногоор хугацаа хоцроож байгуулсан байна.

¹⁰⁰ шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэлийн онолын суурь судалгаа хийх;

¹⁰¹ Засгийн газрын /улсын/ захиалгатай шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэхэд тэтгэлэг олгох;

¹⁰² эрдэм шинжилгээний ажлын үр дүнг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэх;

¹⁰³ инновацийн төсөл хэрэгжүүлэх, гарааны санхүүгийн дэмжлэг олгох, технологи, үйлдвэрлэлийн туршилт, зүгшрүүлэлтэд дэмжлэг үзүүлэх;

3.34 Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн чиглэлийн эрдэм шинжилгээ, судалгаа хөгжүүлэлтийн чиглэлээр 2017-2022 онд хэрэгжүүлсэн 45,330.2 сая төгрөгийн 1001 төслөөс хэрэгжиж дууссан 17,733.4 сая төгрөгийн 486 төслийг ШУТС хүлээн авч улсын дугаар өгч итгэмжлэн хадгалж эхэлсэн, 16,072.7 сая төгрөгийн 311 төсөл үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа, 11,012.6 сая төгрөгийн 201 төслийн гэрээний хугацаа дууссан ч төслийн үр дүн, санхүүгийн тайланг бүрэн хүлээж аваагүй байна.

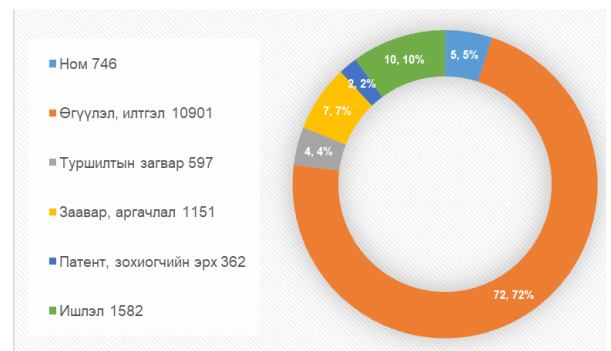
Хүснэгт 10. Итгэмжлэн хадгалагч ШУТС-д бүртгэлтэй төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр)

№	Төслийн төрөл	ШУТС итгэмжлэн хадгалагч					
		Үр дүнгийн тайлан хүлээн авсан төсөл		Үр дүн, санхүүгийн тайлан хүлээн аваагүй төсөл		Үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа төсөл	
		тоо	гэрээний дүн	тоо	гэрээний дүн	тоо	гэрээний дүн
1	Суурь судалгаа	178	5,404.3	52	1,889.3	140	6,419.2
2	Улсын захиалгат	64	5,111.5	62	5,213.8	27	3,229.1
3	Гадаадтай хамтарсан	60	2,264.0	31	1,409.9	78	3,715.0
4	докторын дараах инновац	25	250.0	13	130.0	12	120.0
5	Цөм технологи	4	700.0	-	-	-	-
6	хөтөлбөрийн зорилтот	1	50.0	-	-	9	970.3
7	Технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт	44	3,258.1	30	2,186.2	22	1,067.0
8	Инновацийн грант	3	180.0	2	120.0	6	290.0
9	ШУА грант	67	355.5	11	63.5	16	107.0
10	Залуу судлаач грант	40	160.0	-	-	-	-
11	Суурь хавсарга судалгаа	-	-	-	-	1	155.2
Нийт		486	17,733.4	201	11,012.6	311	16,072.7

Эх сурвалж: ШУТС-ын мэдээллийн сан

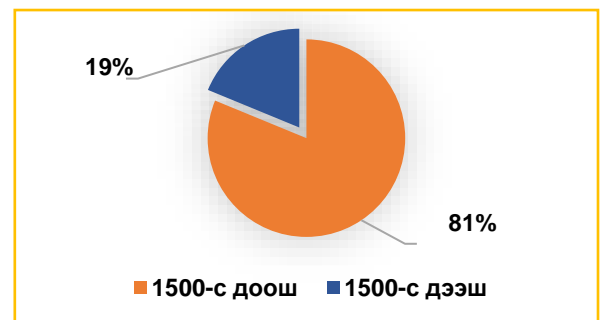
3.35 Хэрэгжиж дууссан хөтөлбөрийн зорилтот, захиалгат, гадаадтай хамтарсан, цөм технологийн, технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн төслийн үр дүнгээр 746 ном, 10901 өгүүлэл, 597 туршилтын загвар, 1151 заавар, аргачлал, 362 патент, зохиогчийн эрх, 1582 ишлэл бий болж, эдийн засгийн өсөлтийг хурдасгах, аж үйлдвэрийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, үндэсний болон технологийн аюулгүй байдлыг бэхжүүлэхэд бодитой хувь нэмэр оруулсан дараах төслүүд хэрэгжсэн байна.

Дүрслэл 4. ШУТС-д бүртгэлтэй 2017-2022 оны туршилт, судалгааны төслүүдийн үр дүнд бий болсон үзүүлэлт

3.36 Сайжруулах шахмал түлшний хөдөлгөөнт үйлдвэрийн инновацийн төслийн¹⁰⁴ /төслийн удирдагч Ж.Дугаржав/ үр дүн нь дараах давуу талыг бий болгосон бөгөөд тус үйлдвэр нь 1 цагт 5-6 тонн, өдөрт 8-10 цаг ажилласан тохиолдолд 80-100 тонн, сард 700 орчим тонн, жилд 4000-5000 тонн шахмал түлш үйлдвэрлэж, манай улсын нийт 330 сумын 1500-аас доош өрхтэй 262 сумын өрхийн түлшний хэрэгцээг хангах боломжтой байна.

Дүрслэл 5. Монгол Улсын сумдын өрхийн тоо

- түүхий эдийн талбайд шууд үйлдвэрлэлийг явуулснаар тээврийн зардал, цаг хугацааг хэмнэх, үйлдвэрийн байр, талбай, дэд бүтэцгүй газарт ажиллах;
- Уурхай, уурын зуух, нүүрсний бөөний худалдааны цэгүүдэд хуралдсан нүүрсний нунтаг хаягдлыг ашиглан газар дээр нь шахмал түлшийг үйлдвэрлэн тоос тоосонцрын хаягдлыг бууруулах;
- Хөдөө, орон нутгийн хүрэхэд төвөгтэй гэрэл цахилгаангүй газруудад дизель цахилгаан үүсгүүр ашиглан үйлдвэрлэлийг явуулах;
- Улирлын байдлаар үүсэх био-материалууд (хадлангийн хаягдал өвс, сүрэл, ойн цэвэрлэгээний модны хаягдал, хөвд лигнин г.м)-ыг ашиглан шахмал түлш үйлдвэрлэх.

¹⁰⁴ 2018 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдрийн ШуИн-2018/13 дугаар гэрээний захиалагч БСШУСЯ, төслийн гүйцэтгэгч Реконд ХХК,

3.37 Суурь судалгааны “Квант криптографын түлхүүр хуваарилах систем ба AES шифрийн судалгаа” төслийг¹⁰⁵ 2017-2019 онд хэрэгжүүлж, төслийн үр дүнд “...Квант физикийн үзэгдэл дээр суурилсан санамсаргүй тоонуудын үүсгүүрийг зохион бүтээж, түлхүүр хувилах, дамжуулах хурдыг тооцоолсон төхөөрөмж, программ зохион бүтээж¹⁰⁶...” тус төхөөрөмжийг ашиглаж эхэлсэн байна.

3.38 “Ерөнхий боловсролын сургуулийн 6-9 насны сурагчдын сэтгэн бодох чадварыг (IQ) орчин үеийн дэвшилтэт технологийг ашиглах хөгжүүлэх нь” инновацийн төслийг¹⁰⁷ 2017-2019 онд хэрэгжүүлж, төслийн үр дүнд 2-8 насны хүүхдүүд бие даан үзэхэд зориулсан “Марчаахай”

цахим хуудас болон гар утасны аппликейшнээр дамжуулан хүүхдийн дуу, үлгэр, шүлэг, танин мэдэхүйн зохиол, ардын аман зохиол зэрэг 341 бүтээл, багш нарын ажлын ачааллыг хөнгөвчлөх зорилгоор СӨБ, ЕБС-ийн бага ангийн үндсэн хичээлд ашиглах 42 бичлэг, ном товхимол, бүтээлийг, эцэг эхчүүдэд зориулсан 8 зөвлөгөөг тус тус байршуулж хэрэглээ болгосон байна.

3.39 БШУЯ-аас “Инновацийн бүтээгдэхүүний каталог”-ийг 2017 оны 135, 2021 оны 172 бүтээгдэхүүний танилцуулгатай /англи, монгол хэл/ гаргаж, 2014 оноос хойш “Монголын инновацийн 7 хоног” болон бусад арга хэмжээгээр эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын үр дүнд бий болсон инновацийн бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэл нэвтрүүлэх зорилготой, олон улсад сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулсан байна¹⁰⁸.

3.40 Мөн ШУТС-аас 2022-2023 онд шинжлэх ухааны мэдлэг мэдээлэл болон залуу судлаачдын амжилт бүтээлийг сурталчлан таниулах зорилготой “Монголын залуу эрдэмтдийн” холбоотой хамтран “Science X” подкаст нэвтрүүлгийг 19 удаа “Youtube” цахим хуудсаар дамжуулж, нийт 6975 хандалтыг авсан байна.

Эрдэм шинжилгээний зардлын зарцуулалтад тавих хяналт сул, гэрээнд оролцогчид үүргээ биелүүлээгүй, талуудад хариуцлага тооцоогүй байна.

3.41 ШУТС-аас эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлаас 2020-2022 оны хооронд гэрээний үнийн дүнгээс 1 хувиар тооцож 67,708.4 мянган төгрөгийг хяналтын зардал нэрээр нэмэлт дансаар авч 2020-2022 онд давхардсан тоогоор 65 хүрээлэн, байгууллагад 363 төслийг хамруулан тухайн жилд хэрэгжиж байгаа төслийн явц, гэрээний хугацаа хэтэрсэн төсөлд хяналт хэрэгжүүлсэн ч хугацаандаа үр дүнгээ өгөөгүй шалтгааныг тодорхойлоогүй, үүрэг чиглэлийг өгөөгүй, эрдэм шинжилгээний зардлын зарцуулалтад тавьсан хяналт үр нөлөөгүй байна.

3.42 Мөн БШУЯ-аас ШУТС-ийн 2019-2022 оны үйл ажиллагаа, улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжиж буй төсөлд 2021, 2023 онд дотоод аудит, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, дүгнэлт гаргаж, цаашид авч хэрэгжүүлэх санал зөвлөмжийг өгсөн боловч хяналтын үр нөлөө хангалтгүй, гэрээнд оролцогчид үүргээ биелүүлээгүй, талуудад хариуцлага тооцоогүйгээс аудитаар дараах зөрчлүүд илэрч байна.

3.43 Аудитын түүвэрт хамруулсан нийт 115 төслөөс гэрээнд заасан хугацаанд 21 төслийн үр дүнгийн тайланг ШУТС-д хүлээлгэж өгсөн боловч БШУ-ны Сайдын 2021 оны А/108 дугаар тушаалын дагуу улсын захиалгат, гадаадын болон олон улсын байгууллагатай хамтарсан, суурь судалгааны 2018, 2019, 2020 оноос эхлэн хэрэгжиж байгаа төслийн үр дүн хүлээж авах хугацааг 1 жилээр сунгасан ч 2023 оны 10 дугаар сарын байдлаар нийт 5,344.0 сая төгрөгийн гэрээний дүнтэй 94 төслийг гэрээнд заасан хугацаанд хүлээлгэн өгөөгүй 2-5 жилийн хугацаа өнгөрсөн байна.

¹⁰⁵ Төслийн гүйцэтгэгч ШУА-ын Физик технологийн хүрээлэн, төслийн удирдагч О.Бөхцоож Доктор(Ph.d), ШУСс-2017/43 гэрээт ажлыг 2017-2019оны хооронд хэрэгжүүлсэн

¹⁰⁶ МУШУА-ын Физик-Математик-Химийн салбарын бага чуулганы 2020.05.27 өдрийн дугаар 23 хурлын протоколд тэмдэглэсэн

¹⁰⁷ БСШУСЯ-ны захиалгатай, төслийн гүйцэтгэгч “Марчаахай студи” НҮТББ төслийн удирдагч Т.Уранчимэг, төслийн гэрээний үнэ 89.9 сая төгрөг

¹⁰⁸ Засгийн газрын тусгай сангийн хуулийн 18 дугаар зүйл “Шинжлэх ухаан технологийн сан” -ийн 18.3.6 -д “Шинжлэх ухаан, инновацийн үр дүнд бий болсон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг олон улсад сурталчлах, борлуулахад дэмжлэг үзүүлэх

Хүснэгт 11. Аудитын түүвэрт хамрагдсан гэрээний хугацаанд дууссан, дуусаагүй төслийн судалгаа (сая төгрөгөөр)

№	Төслийн төрөл	Гэрээний хугацаанд дууссан төсөл			Гэрээний хугацаанд дуусаагүй төсөл		
		тоо	гэрээний дүн	санхүүжсэн дүн	Тоо	гэрээний дүн	санхүүжсэн дүн
1	Суурь судалгаа	2	68.5	67.8	30	1,053.3	1,045.4
2	Улсын захиалгат	3	134.9	134.1	22	1,843.5	1,783.1
3	Гадаадтай хамтарсан	1	135.0	135.0	16	759.6	740.6
4	Докторын дараах инновац	-	-	-	3	30.0	29.8
5	Хөтөлбөрийн зорилтот	-	-	-	-	-	-
6	Технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт	-	-	-	5	197.1	195.5
7	Инновац	-	-	-	22	1,931.3	1,913.7
8	ШУА-ийн грант	10	134.0	132.7	9	51.5	51.2
Нийт дүн		21	492.4	489.4	94	5,344.0	5,276.7

Эх сурвалж: Аудитын баг

Төслөөр төлөвлөсөн ажлыг хугацаанд нь хэрэгжүүлээгүй, гэрээний үүргээ 1-5 жил биелүүлээгүй гүйцэтгэгчдэд захиалагч, санхүүжүүлэгч байгууллага хариуцлага тооцоогүй байна

3.44 Төслийн гүйцэтгэгч, удирдагч нар гэрээнд заасан хугацаанд төслийн үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг захиалагч, санхүүжүүлэгч талд хүлээлгэн өгөөгүй шалтгааныг тухай бүр тодруулаагүй, төслийн удирдагч нарт хариуцлага тооцоогүй, захиалагч, гүйцэтгэгч, санхүүжүүлэгч талууд гэрээгээр хүлээсэн үүргээ хэрэгжүүлээгүй, 2023 оны 11 дүгээр сарын байдлаар дараах төслүүд үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг ШУТС-д ирүүлээгүй байна. Тухайлбал:

3.45 Төслийн гүйцэтгэгч, төслийн удирдагчид гэрээгээр хүлээсэн үүрэгт “...төслийг хугацаанд нь багтааж бүрэн гүйцэтгэх, үр дүнг тоо, чанарын хувьд захиалсан түвшнээс нь бууруулахгүйгээр бүтээж бий болгох, санхүүжилтийг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулах, төслийн хөрөнгийн ашиглалтын талаар санхүүжүүлэгчийн шаардсан мэдээ, материалыг цаг тухайд нь гаргаж өгөх, дууссан төслийн эрдэм шинжилгээний тайланг журмын 8.4.2-т заасны дагуу холбогдох байгууллагад цаг хугацаанд нь тайлагнаж хүлээлгэн өгөх, төслийг хэрэгжүүлж дууссаны дараа санхүүгийн өр авлагын тооцоог журмын 9.1-д заасны дагуу бүрэн гүйцэд хийж барагдуулах...” гэж заасан ч дараах төслүүдийг гэрээний хугацаа 1-5 жил өнгөрсөн байхад хүлээлгэж өгөөгүй, гэрээний үүргээ биелүүлээгүй байна. Үүнд:

Докторын дараах инновацийн төсөл:

- “Байгаль орчноо танин мэдэх угсаатны зүйн нэгдсэн мэдээллийн сан үүсгэх судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2020 онд дууссанаас хойш 4 жил өнгөрсөн;
- “Хичээлийн чанарыг үнэлэх арга зүйн нэгэн хувилбар боловсруулах” төслийн гэрээний хугацаа 2022 оны 6 сард дууссанаас хойш 1 жил өнгөрсөн, ШУТС-аас 2023 оны 4 дүгээр сард гүйцэтгэгч байгууллагад мэдэгдэл хүргүүлсэн;
- “Алт болон мөнгөний нано партиклийг гэрлийн эффекийн аргаар нимгэн үе дээр ургуулж нано мэдрэгч /сенсор/бэлдэх, хавдрын эсийг бага үед нь ирүүлэхэд хэрэглэх нь” төслийн гэрээний хугацаа 2019 онд дууссанаас хойш 5 жил өнгөрсөн;

Суурь судалгааны төсөл:

- “Хар тугалгаар бохирдсон хөрсийг микробын биотехнологийн аргаар нөхөн сэргээх” төслийн гэрээний хугацаа 2022 онд дууссанаас хойш 1 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч төслийн санхүүгийн тайланг 2023 оны 07 дугаар сар, төслийн үр дүнгийн тайланг 2023 оны 10 дугаар сард ирүүлсэн боловч ШУА-ийн Бага чуулганаар төслийн үр дүнг хэлэлцүүлээгүй;
- Монгол хонины өөхний тосны хүчлийн судалгааны төслийн гэрээний хугацаа 2018 оны 12 дугаар сард дууссанаас хойш 5 жил өнгөрсөн;
- “Арьс ширний боловсруулалтад байгаль орчинд халгүй цахиурын нэгдлийг ашиглах судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2020 онд дууссанаас хойш 3 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч 2023 оны 9 дүгээр сард үр дүнгийн тайланг ирүүлсэн боловч санхүүгийн тайланг ирүүлээгүй;
- “Монголын литосферийн хүчдэл-деформацийн байдал ба голомтын динамик параметрийн судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2021 онд дууссанаас хойш 2 жил өнгөрсөн;
- “Гэрлийн эффекийн аргаар хавдрын наносенсор бэлдэж, түүнийг Монгол орны нөхцөлд тохируулан нутагшуулах улмаар уушгины болон элзэний хорт хавдрыг бага үед нь илрүүлэх судалгаанд ашиглах нь” төслийн гэрээний хугацаа 2021 онд дууссанаас хойш 2 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч 2023 оны 11 сарын байдлаар санхүүгийн тайланг ирүүлснийг ШУТС хянаж байгаа бөгөөд үр дүнгийн тайланг ирүүлээгүй;
- “Зүүнгарын говийн ургамлын аймгийн судалгаа хийж мэдээллийн сан бүрдүүлэх” төслийн гэрээний хугацаа 2022 онд дууссанаас хойш 1 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч 2023 оны 11 сарын байдлаар төслийн үр дүн, санхүүгийн тайланг ирүүлснийг ШУТС хянаж байгаа;

- “Цахилгаан соронзон орон ургамлын стресс тэсвэрлэх чадварыг зохицуулах механизмын судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2022 онд дууссанаас хойш 1 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч 2023 оны 9 сард үр дүнгийн тайланг ирүүлсэн боловч санхүүгийн тайланг ирүүлээгүй;
- “Сүүн хүчлийн бактерийн биологийн идэвхт уураг, пептидийн судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2022 онд дууссанаас хойш 1 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч төслийн үр дүн, санхүүгийн тайланг ирүүлээгүй, ШУА-ийн бага чуулганы салбар хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр тайланг хүргүүлсэн;
- “Зарим зүйл шарилжийн бактери, хавдар эсэргүүцэх идэвхийн судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2022 онд дууссанаас хойш 1 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч төслийн үр дүн, санхүүгийн тайланг ирүүлсэн;
- “Монгол орны газрын ховор элементийн ордыг үүсгэсэн гидротермаль системийн зүй тогтлын судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2021 онд дууссанаас хойш 2 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч төслийн үр дүн, санхүүгийн тайланг ирүүлээгүй.

Улсын захиалгат төсөл:

- “9-11 насны хүүхдүүдийн өсөлтийн индекс, нурууны хазайлт мурийлтыг тодорхойлох судалгаа” төсөл 2021 онд дууссанаас хойш 2 жилийн хугацаанд төслийн үр дүнг хүлээлгэн өгөөгүй

Гадаадтай хамтарсан төсөл:

- Орчин цагийн судлаач эрдэмтдийн шинжлэх ухааны чадавхын төлөвшүүлэхэд Орос болон Монголын нийгэм соёлын орчны нөлөө төсөл

Инновацийн төсөл:

- “Жангар туулийн цогц судалгаа, сурталчилгаа, түүнийг инновац болгох нь” төслийн удирдагч нас барсан шалтгаанаар, гүйцэтгэгч “Жангар” НҮТББ-аас үр дүнгийн тайланг хүлээлгэж өгөөгүй;
- Малын дотор паразитын эсрэг үйлчилгээтэй Сульфмонзол 5% туулгын бэлдмэлийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх төслийн гэрээний хугацаа 2018 оны 12 дугаар сард дууссанаас хойш 5 жил өнгөрсөн, санхүүгийн тайланг 2023 оны 02 дугаар сард ШУТС-д хүлээлгэж өгсөн, үр дүнгийн тайланг хүлээлгэн өгөөгүй;
- Өвлийн нарлаг хүлэмжид гүзээлзгээний суулгацыг нутагшуулан үржүүлэх төслийн гэрээний хугацаа 2019 онд дууссанаас хойш 5 жил өнгөрсөн, үр дүнгийн явцын тайланг ШУТС-д ирүүлээгүй, ямар нэгэн байдлаар холбоо бариагүй;
- Мэс заслын багаж үйлдвэрлэх төслийн гэрээнд заасан хугацаа 2019 онд дууссанаас хойш 4 жил өнгөрсөн, төслийн үр дүнг Шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлийн хурлаар 2023 оны 08 дугаар сарын 04-ний өдөр хэлэлцүүлэх байсан боловч тодорхой шалтгааны улмаас хэлэлцэгдээгүй.

ШУА-ийн грант:

- “Болзошгүй хүчтэй газар хөдлөлтийг урьдчилан таамаглах аргазүйг боловсруулах” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 4 жил өнгөрсөн, үр дүнгийн болон санхүүгийн зарцуулалтын тайланг хүлээлгэн өгөөгүй;
- “Монгол Улсын үндэсний атласыг шинэчлэх, англи хувилбарын эхийг бэлтгэх” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 3 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч 2023 онд үр дүн, санхүүгийн тайланг хүлээлгэн өгсөн;
- “Шинжлэх ухаан, боловсролын зүтгэлтэн академич А.Мекей” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 2 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг ирүүлээгүй, ШУА-ийн “Мини симпозиум”-аар тайланг хэлэлцүүлсэн;
- “Зарим зүйл шарилжийн удам зүйн холбоо хамаарлыг молекулын түвшинд тодорхойлох нь” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 2 жил өнгөрсөн, 2023 онд төслийн удирдагч үр дүнгийн тайланг ирүүлсэн, санхүүгийн тайланг ШУТС хянаж байгаа;
- “Монголын соёлын өвийн онлайн сан байгуулах нь” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 5 жил өнгөрсөн, 2023 оны 11 дүгээр сард төслийн үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг хүлээлгэн өгөх шатанд;
- “Монгол Улс дахь Орос, Хятадын ашиг сонирхол: түүх ба орчин үе хамтын бүтээл” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 5 жил өнгөрсөн, үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг хүлээлгэн өгөөгүй.

3.46 Захиалагчаас төслийн гэрээнд заасан “...төслийн явцтай хагас жил тутам танилцаж байх, төслийн үр дүнг үнэлж, баталгаажуулах...” үүргийг, харьяа яамны ШУТ-ын салбар зөвлөл хуралдаагүй шалтгаанаар дууссан төслийн үр дүнд захиалагчийн дүгнэлт гараагүй, үүргээ биелүүлээгүй байна. Тухайлбал:

- “Монгол Улс дахь ядуурлыг бууруулж, дундаж давхаргын эгнээг өргөжүүлэх боломжийн судалгаа” төслийн гэрээнд заасан хугацаа 1 жилээр хоцорсон, захиалагч ХНХЯ-ны ШУТЗ-өөр хэлэлцүүлээгүй;
- “Ашигт малтмалын ордыг ашиглах дэвшилтэт, шинэ технологи боловсруулан нэвтрүүлэх судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2019 онд дууссанаас хойш 4 жилээр хоцорсон, төслийн удирдагч төслийн үр дүн, санхүүгийн тайланг хүлээлгэн өгсөн боловч захиалагч УУХҮЯ-ны ШУТЗ-ийн хурал зарлагдаагүй;
- “Сэргээгдэх эрчим хүчний технологийн түүхий эдийн судалгаа” төслийн гэрээний хугацаа 2019 онд дууссанаас хойш 4 жилээр хоцорсон, төслийн удирдагч үр дүнгийн тайланг хүлээлгэн өгсөн, санхүүгийн тайланг ШУТС хянаж байгаа, захиалагч ЭХЯ-ны ШУТЗ-ийн хурал зарлагдаагүй;
- “Ингэний хатаамал аарц, зарим нэр төрлийн эсэг идээ үйлдвэрлэх” Технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт төслийн гэрээний хугацаа 2022 оны 12 дугаар сард дууссан боловч төслийн үр дүнг захиалагч БШУЯ-ны ШУТЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэхээр хүлээгдэж байна.

3.47 ШУТС -аас төслийн удирдагч, гүйцэтгэгч нараас тухайн төслийг анх хүлээн авсан хугацаа тодорхойгүй, төслийн үр дүнгийн даалгавар, санхүүгийн зарцуулалтад хяналт тавьж төслийг буцаах, сайжруулалт хийж хүлээн авсан хугацааны бүртгэлгүй, эрдэм шинжилгээний тайлангийн тооцооны хуудас, төслийн үр дүнг, үнэлж хүлээн авсан, төслийн эцсийн тайланг

хүлээлцэх актын огноогоор эцэслэн бүртгэж байгаа нь нэг төслийг хянахад ямар хугацаа зарцуулж байгаа нь тодорхойгүйгээс 3 сар буюу түүнээс дээш хугацаанд хяналт хэрэгжүүлж 2023 оны 11 дүгээр сарын байдлаар дараах төслүүдэд хяналт хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал:

Гадаадтай хамтарсан төсөл:

- “Төв болон Дорнод Монголын түрүү мезозойн вулканизм, маагмын эвшлийн структурын байршилт, үүсэж бүрэлдсэн геодинамикийн нөхцөл” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 3 жил өнгөрсөн, төслийн удирдагч ШУТС-д санхүүгийн тайланг 2023 оны 04 дүгээр сард, үр дүнгийн тайланг 2023 оны 07 дугаар сард ирүүлсэн бөгөөд тус сан тайланг хүлээн авснаас хойш 5 сарын хугацаанд хяналтыг хэрэгжүүлж, үр дүнгийн тайланг бүртгэн авах үе шатны хугацаа хүлээгдэж байна.

Улсын захиалгат төсөл:

- “Ургамлаас биологийн идэвхт бодис нийлэгжүүлэх эндофит бичил биетний өсгөвөр ялгаж өсгөврийн сан бүрдүүлэх, тэдгээрт суурилсан бүтээгдэхүүний туршилт судалгаа” төслийн удирдагч ШУТС-д төслийн үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг 2023 оны 06 дугаар сард хүлээлгэн өгснөөс хойш 5 сарын хугацаанд хяналтыг хэрэгжүүлж, үр дүнгийн тайланг бүртгэн авах үе шатны хугацаа хүлээгдэж байна;
- “Хонины цэцэг, адууны томуу, үхэр, хонины цусан халдварт, мал, амьтны шинээр болон дахин сэргэж буй зарим вируст өвчнийг оношлох, сэргийлэх бэлдмэлийн шинэ технологи боловсруулах” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 4 жил өнгөрсөн.

ШУА-ийн грант:

- “Нуурын орчин зүйг цөлжилтөөс хамгаалах, ногоон төглийг өргөжүүлэх” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 2 жил өнгөрсөн, ШУТС үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг хянаж байна.

Инновацийн төсөл:

- “Хроматографийн аргаар уургийн бэлдмэлүүд үйлдвэрлэх шинэ технологи нутагшуулах” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 4 жил өнгөрсөн, БШУЯ-ны ШУТЗ-ийн 2023 оны 08 дугаар сарын 04-ний өдрийн хурлаар төслийн үр дүнг хэлэлцсэн, ШУТС үр дүнгийн болон санхүүгийн тайланг хянаж байна;
- “Олон улсын стандартын дагуу, хэвийн болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан веб дизайны хөгжүүлэх экспортолох” төслийн гэрээний хугацаа дууссанаас хойш 4 жил өнгөрсөн, БШУЯ-ны ШУТЗ-ийн 2023 оны 08 дугаар сарын 04-ний өдрийн хурлаар төслийн үр дүнг хэлэлцсэн, ШУТС үр дүн, санхүүгийн тайланг хянаж байна.

Сүүр судалгааны төсөл:

- “Өндөр давталттай фемтосекундын лазерын пульс үүсгэх”, “Лазер, хэт авиагаар өдөөгдсөн микро болон нано кавитацийн идэвхлийг эрчимжүүлэх технологийн физик үндэслэл”, “Төмрийн ион зөөвөрлөгч молекулын судалгаа” төслийн санхүүгийн тайланг 2023 оны 04 дүгээр сарын 13-ны өдөр ШУТС-нд хүлээлгэж өгсөн боловч хянаж, хүлээн аваагүй байна.

3.48 Мөн ШУТС төсөл хэрэгжүүлэгчтэй байгуулсан гэрээний хавсралтаар баталсан төслийн үр дүнгийн даалгавар, календарчилсан төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд тавих хяналтыг бүрэн хэрэгжүүлээгүйгээс зарим төслийн үр дүнгийн даалгавар дутуу байхад дараах төслийг хянаж хүлээн авсан байна. Тухайлбал:

Сүүр судалгааны төслүүд:

- “Гепатитийн С вирусийн халдварын шалтгаант элэгний эдийн гэмтэлд iNOS уургийн ангибиторийн нөлөөг тодорхойлох нь” 40.0 сая төгрөгийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад “Peer reviewed” олон улсын сэтгүүлд эрдэм шинжилгээний 1 өгүүлэл хэвлүүлэхээр тусгасан боловч хэрэгжээгүй; “Ахмад настны социаль асуудлууд, үр дагавар, төлөв хандлага” төслийн¹⁰⁹ үр дүнгийн даалгаварт тусгагдсан 2 өгүүллийг нийтлүүлээгүй байхад төслийн эцсийн үр дүнг хүлээн авсан;
- “Монгол хүүхдэд Астма (гуурсан хоолойн багтраа)-г эрт илрүүлэн үндэсний хэмжээнд хяналтын тогтолцоог бий болгох” 42.9 сая төгрөгийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад гадаадын сэтгүүлд эрдэм шинжилгээний 2 өгүүлэл хэвлүүлэхээс 1 нь хэвлэгдээгүй;
- “Үрэвслийг дарах үйлдэлтэй эмийн ургамлын хоёрдогч метаболитын судалгаа” 29.0 сая төгрөгийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад 3 технологийн заавар гаргах, 1 патент авахаар тусгасан боловч дутуу хэрэгжсэн;
- “Д аминдэмийн дутагдлаас сэргийлэх амьтан, ургамлын гаралтай тосон түрхлэгийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх туршилт судалгаа” 40.0 сая төгрөгийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад бүтээгдэхүүний загвар, патент тус бүр 1, 1-ийг авахаар тусгасан боловч ашигтай загварын гэрчилгээ, зохиогчийн эрхийн гэрчилгээг авч, анх төлөвлөсөн үр дүнгийн даалгаварт тусгасныг дутуу хэрэгжүүлсэн;
- “Монгол аман ба бичгийн зохиолын түүх, уран сайхны төлөв, хэрэглээ” төслийн¹¹⁰ үе шатны хяналтыг захиалагч, санхүүжүүлэгч талаас бүрэн хэрэгжүүлээгүйгээс төслийн үр дүнгийн даалгаварт тусгасан 2 өгүүллийг хүлээлгэж өгөөгүй байхад төслийн эцсийн тайланг хүлээн авсан;
- “Цаг уурын өөрчлөлтөд дасан зохицох нүүдэлчдийн уламжлалт мэдлэг” төслийн¹¹¹ үр дүнгийн даалгаварт тусгасан 3 өгүүлэл, 1 илтгэлийг хүлээлгэж өгөөгүй/ төслийн удирдагч нас барсан/ байхад төслийн эцсийн тайланг хүлээн авсан;
- “Хорт хавдар ба вирусийн эсрэг үйлдэлтэй ургамлын бодисын бүтэц, байгууламж, технологи, тэдгээрийн биологийн идэвх” 28.0 сая төгрөгийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад олон улсын эрдэм шинжилгээний 3 өгүүлэл нийтлүүлэхээс 2 нь дутуу, патент, технологи, загвар бүтээгдэхүүн 1-ийг гаргахаар төлөвлөсөн боловч хэрэгжээгүй;

Гадаадтай хамтарсан төслүүд:

¹⁰⁹ Төслийн удирдагч Б.Батхшиг, төслийн гүйцэтгэгч Философийн хүрээлэн 2019-2022 онд хэрэгжүүлсэн

¹¹⁰ Төслийн удирдагч С.Байгалсайхан, төслийн гүйцэтгэгч Хэл зохиолын хүрээлэн, 2017-2019 оны хооронд хэрэгжүүлсэн.

¹¹¹ Төслийн удирдагч Д.Пүрэвдорж нас барсан, 2017-2019 онд хэрэгжүүлсэн

- “Монголын улс төрийн үйл явцад нөлөөлөх гадаад хүчин зүйлс” ОХУ-тай хамтарсан төслийн үр дүнг “Импакт фактор” сэтгүүлд байршуулах үр дүнг бүрэн хангаагүй байхад төслийн эцсийн үр дүнг хүлээн авсан;
- “Монголын төвийн бүсийн сүм хийдийн соёлын өвийг цахимжуулах нь” ОХУ-тай хамтарсан төслийн¹¹² үр дүнг бүрэн гараагүй, <http://monasteries-mongolia.ru/> цахим хаяг ажиллахгүй, дүрс бичлэгийн хуурцаг DVD байхгүй байхад төслийн үр дүнг хүлээн авсан;
- “Сүсэгтнүүд ба лам нар: Өөрчлөгдөж буй Орос, Монголын шилжилтийн нийгэм дэх буддын үзэл санаа ба практик” ОХУ-тай хамтарсан төслийн¹¹³ үр дүнг “Импакт фактор” сэтгүүлд байршуулаагүй, үр дүнг бүрэн хангаагүй байхад төслийн эцсийн үр дүнг хүлээн авсан;
- “Ойрад монголчууд, Оросын Халимагуудын ардын дүрслэн чимэглэх урлаг ижил төстэй болон ялгаатай талуудын харьцуулсан судалгаа” ОХУ-тай хамтарсан төслийн¹¹⁴ судалгааны үр дүнг сэтгүүлүүдэд хэвлэн нийтлүүлээгүй, үр дүнг бүрэн хангаагүй байхад эцсийн үр дүнг хүлээн авсан.

Хөтөлбөрийн зорилтот төслүүд:

- “Нойрны чанарыг үнэлэх нь (Оюутны)” 14.0 сая төгрөгийн төслийг хэрэгжүүлэх явцад 1 сургалтын гарын авлага бэлтгэн гаргахаар төлөвлөсөн боловч хэрэгжээгүй байхад төслийн үр дүнг бүрэн хүлээлгэн өгснөөр гэрээг дүгнэж, хүлээн авсан акт үйлдсэн;

Залуу судлаачдын грант:

- “Хорих ял дүйцүүлэн хасаж тооцоход математик статистикийн аргачлал ашигласан нь” Залуу судлаачдын грант төсөлд¹¹⁵ дурдсан ...3075 ялтны хорих ялыг дүйцүүлэн хасахад хэрэглэсэн аргачлал тодорхойгүй, анхны төсөлд тусгасан төслөөс бий болон нийгмийн ач холбогдол, үр дүн тодорхойгүй;
- “Бизнесийн мөчлөгийг тодорхойлсон нь” Залуу судлаачдын грант төсөлд¹¹⁶ ...бизнесийн мөчлөгийг тодорхойлох гадаадын эрдэмтдийн онолыг орчуулж, ... Монгол улсын нүүрс, зэсийн үзүүлэлтийг онолд үндэслэн дүгнэлт гаргасан ч... шинэ мэдлэг, мэдлэгт суурилсан бүтээл болсон гэж үзэх боломжгүй байна.

3.49 Энэ нь Шинжлэх ухаан, технологийн хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.6-т “улсын захиалгатай эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын хөрөнгийн ашиглалт, зарцуулалтын байдалтай танилцах, үр дүнд нь хянан магадалгаа хийлгэх, үнэлгээ, дүгнэлт гаргуулах, шаардлагатай тохиолдолд санхүүжилтийг зогсоох, хохирлыг барагдуулах асуудлыг шийдвэрлэх” гэсэн заалтыг хэрэгжүүлээгүй, төслийн гүйцэтгэгч, удирдагч нарт хариуцлага тооцоогүй байна.

3.50 Гэрээнд оролцогч талууд Зөрчлийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.2.1-т “эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын тайланг уг ажлыг дууссанаас хойш 60 хоногт багтаан шинжлэх ухаан, технологийн мэдээллийн санд хүргүүлж хадгалуулаагүй”, 9.3-т “Эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын захиалагч хуульд заасан үүргээ биелүүлээгүй, эсхүл биелүүлэхээс зайлсхийсэн бол хүнийг хорин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг хоёр зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно” гэсэн заалтыг хэрэгжүүлээгүйтэй холбоотой байна.

3.51 Захиалагч яамд улсын захиалгат төслийн гэрээний 2.1.5-д заасан “Төслийн үр дүнг үнэлж, баталгаажуулах” үүргээ хэрэгжүүлээгүй, ШУТС нь дээрх дүгнэлт гараагүй байхад төсөл хэрэгжүүлэгч хүрээлэнгийн эрдмийн зөвлөлийн дүгнэлтээр төслийн үр дүнг хүлээн авсан нь “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 8 дугаар зүйлд “төслийн үр дүнг захиалагчийн дүгнэлтээр баталгаажуулах”-аар заасныг зөрчсөн байна. Тухайлбал:

- “Орчин үеийн өндөр технологи усалгааны Ус шингээгч /Полимер/-ийг Монгол Улсын Газар тариалангийн салбарт нутагшуулах “инновацийн төсөл захиалагч БСШУЯ-ны дүгнэлтгүй;
- “Гадаад орчны тохиромжгүй нөхцөлийг тэсвэрлэх чадвартай, өндөр ургацтай Арвайн *V Hordeum sativum*-н сортын үрийг сонгон шалгаруулах, үржүүлэх, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх судалгаа” хамтарсан төсөл нь захиалагч талын дүгнэлтгүй байхад ШУТС үр дүнг хүлээн авсан;
- Ноос, ноолуур арьс шир угаах шингэн саван хийх технологийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх инновацийн төсөл нь захиалагч талын дүгнэлтгүй байхад үр дүнг ШУТС хүлээн авсан;
- Шар сүүгээр баяжуулсан пробиотик ундаа, талх үйлдвэрлэх технологи инновацийн төслийн захиалагчийн дүгнэлт байхгүй, зөвхөн төсөл хэрэгжүүлсэн ХААИС-ийн эрдмийн зөвлөлийн хуралдааны тэмдэглэлийг хавсаргасан;
- Одоо далан түрүүнээс гаралтай “2С” бэлдмэлийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх нь инновацийн төслийн захиалагчийн дүгнэлт байхгүй, төсөл хэрэгжүүлсэн хүрээлэнгийн хуралдааны тэмдэглэлтэй;
- “Эмийн болон цайны ургамлын тархац, нөөцийн судалгаа, гений санг хадгалсан тарималжуулалт, ашигт ургамлын плантаци” төслийн захиалагч БОАЖЯ-ны дүгнэлтгүй, 2021 оны 11 дүгээр сарын 29-ны өдөр ШУУЗ-2017/09 төслийн үр дүнд эксперт хийсэн тухай тайланг ХААШУА-ын гишүүн, Мал эмнэлгийн ШУ-ны доктор Я.Ганболд “Шинжээчийн ерөнхий дүгнэлт” гаргасныг захиалагчийн дүгнэлт гэж үзэх боломжгүй;

¹¹² Төслийн удирдагч С.Хаш-Эрдэнэ “Маргад дээд сургууль” 2017-2018 онд хэрэгжүүлсэн

¹¹³ Төслийн удирдагч С.Цэдэндамба, төслийн гүйцэтгэгч Философийн хүрээлэн 2017-2019 онд хэрэгжүүлсэн

¹¹⁴ Төслийн удирдагч С.Цэдэндамба, төслийн гүйцэтгэгч Философийн хүрээлэн 2017-2019 онд хэрэгжүүлсэн

¹¹⁵ Төслийн удирдагч Б.Мөнхдорж “Хууль сахиулахын их сургууль” 4.0 сая төгрөгийн гэрээний дүнтэй, залуу судлаачдын грант төсөл

¹¹⁶ Төслийн удирдагч Б.Хүслэн Монгол банк, 4.0 сая төгрөгийн гэрээний дүнтэй, залуу судлаачдын грант төсөл

- “Хүрээлэн буй орчин, биологийн объектыг шинжлэх цөмийн физикийн аргаар судалгаа” суурь судалгааны төслийн гэрээнд заасан хугацаа 2021 оны 12 сард дууссанаас хойш 2 жил өнгөрсөн боловч тус төсөл дуусаагүй, төслийн удирдагч санхүүгийн тайланг 2022 оны 04 дүгээр сард хүлээлгэн өгсөн тооцооны хуудас 2022.04.15-ны өдөр гарсан, төслийн үр дүнгийн тайланг /лабораторийн тоног төхөөрөмж эвдэрснээр шалтгаалж/, 2023 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр ШУТС-нд ирүүлсэн, ШУА-ийн Бага чуулганаар тайланг хэлэлцүүлээгүй;
- “Ургамлаас биологийн идэвхт бодис нийлэгжүүлэх эндофит бичил биетний өсгөвөр ялгаж өсгөврийн сан бүрдүүлэх, тэдгээрт суурилсан бүтээгдэхүүний туршилт судалгаа” төслийн захиалагч БОАЖЯ-ны ШУТЗ төслийн үр дүнг 2023 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр №01/284 хэлэлцүүлсэн боловч үр дүнг хэлэлцэж хүлээн авсан тухай протоколыг ШУТС-нд ирүүлээгүй.

3.52 Аудитын явцад ШУТС-аас хэрэгжүүлсэн зарим төслийн үйл ажиллагаанд холбогдох нэгжийн удирдлага Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1-д “Албан тушаалтан албан үүргээ гүйцэтгэхдээ өөрийн болон өөртэй нь хамаарал бүхий этгээдийн хувийн ашиг сонирхлыг хөндсөн захиргааны шийдвэр гаргах, удирдах, хяналт, шалгалт хийх, хариуцлага хүлээлгэх, гэрээ байгуулах, эдгээрийг хэлэлцэх, бэлтгэх, оролцох зэрэг үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно” гэж заасныг зөрчин албан тушаалын байдлаа урвуулан өөртөө давуу эрх үүсгэсэн дараах зөрчлүүд илэрлээ. Тухайлбал:

- Салбарын яамнаас захиалаагүй, хэрэгжүүлэх төслийн саналын жагсаалтад тусгагдаагүй “Малын яснаас уургийн бүтээгдэхүүн гарган авах технологийн судалгаа” сэдэвт 118.0 сая төгрөгийн төслийг улсын захиалгат төслийн ангиллаар 2017 оны 07 дугаар сарын 03-ны өдрөөс 2 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэхээр төслийн удирдагч Ц.Цэрэндорж, гүйцэтгэгч Жэй Жэй Партнерс ХХК¹¹⁷-тай гэрээг байгуулсан бөгөөд гэрээ байгуулснаас хойш 17 хоногийн дотор буюу 2017 оны 07 дугаар сарын 20-ны өдөр ШУТС-ийн захирлаар ажиллаж байсан Д.Энхжаргал, захирлын орон тооны бус зөвлөхөөр ажиллаж байсан Г.Дугаржав¹¹⁸ нар албан тушаалын эрх мэдлийг урвуулан ашиглаж Оюуны өмчийн газарт патентыг Ц.Цэрэндоржтой хамтран эзэмшихээр мэдүүлж, “Малын яснаас уургийн бүтээгдэхүүн гарган авах арга” ашигтай загварын патент авсан;
- Улсын захиалгат “Алслагдсан төв суурин газрын дулаан хангамжийг байгаль орчинд ээлтэй аргаар шийдэх техникийн шийдэл, хэрэгжилт” төслийн¹¹⁹ удирдагч, төслийн гүйцэтгэгчээр 1 хүн буюу Ч.Мангалжав /ШУТИС-ийн харьяа Эрчим хүчний сургуулийн захирал/ ажилласан бөгөөд тус төслийн эрдэм шинжилгээний зардлаас Хөргүүрийн технологийн судалгаа, сургалт, үйлдвэрлэлийн төв¹²⁰ /захирал Ч.Мангалжав/-д төслийн тайланг хэвлүүлэхэд 5,966.4 мянган төгрөг, дулааны насос агаар ус тоног төхөөрөмжийн туршилт судалгаа тохируулгын стент хэвлүүлэхэд 4,000.0 мянган төгрөг, өөрийн дансанд 1,000.0 мянган төгрөгийг тус тус шилжүүлэн эрх мэдлээ хэтрүүлэн ашиглаж, ашиг сонирхлын зөрчил үүсгэн өөрийн хамаарал бүхий этгээдэд нийт 9,966.4 мянган төгрөгийг шилжүүлсэн.
- “Судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг хамгаалах, ашиглах эрх зүйн орчин, тогтолцоог боловсронгуй болгох, оюуны бүтээлийн үнэлэмжийг дээшлүүлэх арга зам” төслийн үр дүнгийн тайланг ШУТС-ын ахлах мэргэжилтэн Л.Батдэлгэр нь төсөл хэрэгжүүлэх явцад багийн гишүүнээр оролцож, үр дүнгийн даалгаварт тусгасан ажлын тайланг гаргаагүй байж төслийн эцсийн үр дүнгийн тайланд хяналт-мониторинг хийж хүлээн авсан нь албан тушаалтын ёс зүйд нийцээгүй байна.

3.53 Инновацийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1-т “**инноваци**” гэж шинэ мэдлэгийг баялаг болгон хувиргах үйл ажиллагааны үр дүнд бий болсон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, маркетинг, зохион байгуулалтын арга, шийдлийг”; 3.1.2-т “**шинэ мэдлэг**” гэж шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны үр дүнд бий болсон эдийн засаг, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор ашиглаж болохуйц, эрхийн хамгаалалт хийгдсэн оюуны бүтээлийг” ойлгоно гэсэн тодорхойлолтын шаардлагыг хангаагүй, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөгүй, үр дүн тодорхой бус, зөвхөн цаг үеийн шинжтэй төслийг инновацийн төсөл нэрээр хэрэгжүүлсэн байна. Тухайлбал:

- “Оюуны хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тусгай сургуулийн хоол үйлдвэрлэл үйлчилгээ, шим тэжээлийн менежментийг сайжруулах, тархины нөхөн төлжилт, эргэн сэргэлтийг хангах зохицуулах үйлчилгээтэй хоол, хүнсний үйлчилгээ бий болгох туршилтын загвар” инновацийн төслийн үр дүнг төслийн удирдагч ... суурь судалгааны ажил... гэж эцсийн дүгнэлтийг гаргасан. Тус төслийн тусгай сургуулийн хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээний хоолны өртөг тооцох аргачлалд ...БСШУС-ын болон Эрүүл мэндийн Сайдын 2018 оны А/448/А/268 дугаар хамтарсан тушаалаар баталсан “ЕБС-ийн хүүхдийн хоногийн хэрэгцээг хангах хүнсний бүтээгдэхүүний жишиг хэмжээ”-тэй харьцуулсан эсэх нь тодорхойгүй, цаашид оюуны хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тусгай сургуулийн хоол үйлдвэрлэл үйлчилгээ, шим тэжээлийн менежментийг сайжруулах талаар ямар нэгэн дүгнэлт, зөвлөмж гаргаагүй, эцэг эх, асран хамгаалагч нарт өгсөн зөвлөмж нь хэт ерөнхий тухайн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг хэрхэн асрах, хооллох, хоол хүнсний хэрэглээнд хэрхэн анхаарах асуудлыг нарийвчлан зөвлөөгүй, захиалагч БШУЯ-аас дүгнэлт гаргаагүй;

¹¹⁷ Үүсгэн байгуулагч Г.Дугаржав

¹¹⁸ патент мэдүүлэгч Д.Энхжаргал 2017-2019 онд ШУТС-ын захирлаар ажиллаж байсан, Г. Дугаржав нь ШУТС-ын захирлын 2017 оны 06 дугаар сарын 23-ны өдрийн 58 дугаар тушаалаар орон тооны бус зөвлөхөөр томилогдон 2017 онд 6 сарын хугацаанд ажиллаж байсан.

¹¹⁹ Улсын захиалгат төслийг 2017 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдөр ШуУЗ-2017/51 дугаартай, гэрээний үнэ 90.0 сая төгрөг.

¹²⁰ ШУТИС-ийн харьяа Эрчим хүчний сургуулийн харьяа

- “Орчин үеийн өндөр технологи усалгааны Ус шингээгч /Полимер/-ийг Монгол Улсын газар тариалангийн салбарт нутагшуулах” инновацийн төслийн үр дүнгийн даалгаварт ...гадаад улсаас хамтын ажиллагааны хүрээнд бүтээгдэхүүн оруулж ирж нутагшуулах... гэж заасан нь шинэ мэдлэгийг баялаг болгон хувиргах үйл ажиллагааны үр дүнд бий болсон бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нэвтрүүлэхэд чиглэгдээгүй байна.

Төслийн хөрөнгийн зарцуулалтад тавих хяналт сул, хариуцлага тооцдоггүйгээс анхан шатны баримтын бүрдэл дутуу, баримтгүй, зориулалт бус зардалд зарцуулсан байна

3.54 Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2017-2023 онд хэрэгжүүлэхээр байгуулсан “Захиалгат төсөл хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх гэрээ”-нд заасан төслийн үр дүн, санхүүжилтийн зарцуулалтад тавих хяналт хангалтгүйгээс аудитын түүвэрт хамрагдсан давхардсан тоогоор 181 төслөөс анхан шатны баримтгүй, бүрдэл дутуу баримтаар ажил гүйлгээ хийсэн, төсөвт тусгаагүй, зориулалтын бус зардлыг санхүүжүүлсэн, баталсан төсвийг хэтрүүлэн зарцуулсан, хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэлд нийцээгүй ажил, үйлчилгээний төлбөрийг шилжүүлсэн зэрэг нийт 2,242.0 сая төгрөгийн зөрчлүүд илэрлээ.

Хүснэгт 12. Төслийн зарцуулалттай холбоотой аудитаар илэрсэн зөрчлүүд (сая төгрөгөөр)

№	Төслийн төрөл	Төслийн давхардсан тоо	Зөрчлийн дүн								Нийт зөрчлийн дүн
			Анхан шатны баримтгүй	Анхан шатны баримтын бүрдэл дутуу	Төслийн төсвийн төлөвлөлтөд тусгаагүй	Хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нийцээгүй	Хамаарал бүхий этгээдэд давуу байдал	ЗГТСТХ-ийн 18.4 дэх заалтыг зөрчиж /урамшуулал /	Эрдэм шинжилгээний байгууллага ажилтанд грант олгох	319 дүгээр тусгаалаар баталсан журмын зардлын дэд хязгаараас давсан	
1	Суурь судалгааны	73	155.0	336.0	27.7	46.5	9.0	2.3	-	47.0	623.6
2	Улсын захиалгат	48	212.4	517.4	55.8	63.5	10.0	24.3	-	133.1	1,016.3
3	Гадаадтай хамтарсан	23	25.7	154.6	2.2	23.7	-	8.6	-	7.3	222.0
4	Докторын дараах инноваци	1	-	0.8	-	-	-	-	-	-	0.8
5	Инноваци	21	67.4	127.7	51.4	20.9	14.0	-	-	40.7	322.2
6	Цөм технологи	1	-	39.6	-	-	-	-	-	-	39.6
7	Суурь хавсарга судалгааны (ШУА грант)	14	0.1	8.0	0.3	-	-	2.3	0.2	6.7	17.5
Нийт дүн		181	460.6	1,184.1	137.4	154.6	33.0	37.5	0.2	234.7	2,242.0

Эх сурвалж: Аудитын баг

Төслөөс хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэлд нийцээгүй ажил, үйлчилгээний төлбөрийг шилжүүлсэн байна

3.55 Суурь судалгааны 10, улсын захиалгат 7, гадаадтай хамтарсан 2, инновацийн 2 төслөөс хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэлд нийцээгүй нийт 154.6 сая төгрөгийн ажил, үйлчилгээнд төлбөр шилжүүлжээ. Тухайлбал:

Суурь судалгааны төслүүд:

- “Монгол орны эртний тэнгис, нуур ус, эх газрын амьтан ургамал /ангилалзүй, палеозкологи, шат дараалсан хөгжил/ төслөөс “Манду Хаус” ХХК-д (рд:6126766) ном хэвлэлийн зардалд 3,000.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь бизнесийн зөвлөгөө өгөх, түргэн хоолны үйлчилгээ, бууз, баншны үйлдвэрлэл, худалдаа, кафе эрхлэх;
- “Нарны титэм, дөл, тэсрэлтийн физик шинж чанарын судалгаа” төслөөс “Материал судлалын нийгэмлэг-д /рд:8137447, материал судлалын чиглэлээр судалгаа хийх, сургалт явуулах, судлаачдын судалгааны ажилд дэмжлэг үзүүлэх, тэдний мэргэжлийн чадварыг нэмэгдүүлэх, мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх, төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх чиглэлтэй/ 2018.12.14-ны өдөр азотын шингэн худалдан авахад 1500.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, шингэн азотыг орлогоор хүлээн аваагүй. Домогпродакшн ХХК-аас /рд:5787254/ сэлбэг хэрэгсэл худалдан авал нийт 1990.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн. дээрх хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нийцээгүй байна.
- “Орчны цахилгаан соронзон долгионы бохирдлын төлөв байдлын судалгаа” төслөөс Гэрлийн хэмнэл ХХК-д (4250745) зочид буудлын төлбөрт 4,850.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь Барилгын засал чимэглэл, Фото студи,Төлбөр эсвэл гэрээний үндсэн дээр хийгдэх бөөний худалдаа, Төрөлжсөн бус дэлгүүрийн бусад жижиглэн худалдаа, Цахилгаан эрчим дамжуулах ба түгээх шугам сүлжээний шугам, дэд станцын угсралт, засвар, түүний туршилт тохируулга, бусад дагалдах үйл ажиллагаа /2021.04.23 - 2026.04.23/
- “Сарлагийн хөөврийн гарц, шинж чанар, өөрчлөгдөх зүй тогтлыг судлах нь” төслөөс “Ай гласс констракшн” ХХК-д /рд:6216412, барилгын чиглэлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг/ дээж урвалж бодис худалдаж авахад 5,319.7 сая төгрөгийг шилжүүлсэн ч уг хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нийцээгүй.

- “Дэлхийн худалдааны байгууллага ба монгол улсын гадаад худалдааны бодлого, зохицуулалтыг боловсронгуй болгох асуудал” төслөөс “Хасуугунж” ХХК РД:/5365228/ дугаартай компанид 6,232,000 төгрөг хэвлэл редактор, судалгаа хийлгэсэн зардал, “Дөрвөлж уул” ХХК РД:/5296269/ дугаартай компанид 7,746,000 төгрөг хэвлэлийн зардал, “Золотой мир” ХХК РД:/5912962/ дугаартай аялал жуулчлалын компанид хэвлэл хийлгэсэн төлбөр гэж тус тус шилжүүлсэн боловч дээрх компаниуд нь судалгаа хийх, хэвлэл, редакторын үйл ажиллагаа эрхэлдэггүй, үйл ажиллагааны чиглэлд таарахгүй байна,
- “Монгол орны байгалийн бүсүүдийн ландшафтын экологийн чадавхын үнэлгээ” төслөөс Газар трейд ХХК-д (рд:2067056) ном хэвлэлийн зардалд 2,000.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь барааны дэлгүүр, гадаад худалдаа, 8 нэрийн хүнсний дэлгүүр, барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ, барилгын материалын дэлгүүр;
- “Графенд суурилсан шинэ материалын судалгаа” төслөөс Хүрээлэнгийн захирлаар ажиллаж байсан П.Алтанцог нь өөрийн хамаарал бүхий “Гарааны алтан шил” РД5978327 компаниас 9,000.0 мянган төгрөгийн худалдан авалт хийсэн.

Улсын захиалгат төслүүд:

- “Загасыг зориудын аргаар үржүүлэн байгалийн нөөцийг нөхөн сэргээх” төслөөс Энхлайт ХХК-д /рд: 5702917, орчуулга хийх, гадаад худалдааны чиглэлтэй/, 2019.10.07-ны өдөр хэвлэлийн зардалд 1000.0 мянган төгрөг. “Инкколор” ХХК-д /р/г:5284376, компьютерын сэлбэгийн худалдааны чиглэлтэй/, 2019.10.08-ны өдөр бичиг хэргийн зардалд 500.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, “Газартрейд” ХХК-д /рд: 2067056, /барааны дэлгүүр, гадаад худалдаа, 8-нэрийн хүнсний дэлгүүр, барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээ, барилгын материалын дэлгүүр эрхлэх чиглэлтэй/, 2019.11.28-ны өдөр хэвлэлийн зардалд 2000.0 мянган төгрөгийг шилжүүлсэн нь дээрх хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэлтэй нийцээгүй.
- “Судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг хамгаалах, ашиглах эрх зүйн орчин, тогтолцоог боловсронгуй болгох, оюуны бүтээлийн үнэлэмжийг дээшлүүлэх арга зам” төслөөс “Өнө-Үжин” ХХК-д 1338.2+687.0 мянган төгрөгийг/нийт 2025.0 мянган төгрөг/ тус тус семинарын зардал нэрээр шилжүүлсэн . “Өнө-Үжин” ХХК-ын 5723825 улсын бүртгэлтэй/ барилгын үйл ажиллагаа, гадаад худалдааны чиглэлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг/ үйл ажиллагааны чиглэл нийцээгүй. . “Андын найман зовхис” ХХК-д 3000.0 мянган төгрөгийг программ зохиох ,засвар үйлчилгээнд шилжүүлсэн/ “Андын найман зовхис” ХХК нь 5600502 регистрийн дугаартай, Барилгын материалын худалдаа, Барилгын засвар, засал чимэглэл үйл ажиллагааны чиглэлтэй/ ч хуулийн этгээд нь үйл ажиллагааны чиглэл нь нийцээгүй.
- “Алслагдсан төв суурин газрын дулаан хангамжийг байгаль орчинд ээлтэй аргаар шийдэх техникийн шийдэл, хэрэгжилт” төслөөс “Эрдэм оньс” ХХК-д (рд:5116939) материалын үнэ 9,000.0 мянган төгрөг, хатуу биеийн дулааны хуримтлуурын температурт тархалтыг тодорхойлох программ авах зардалд 23,250.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь газар тариалан, гадаад худалдаа эрхлэх, Баянбогд өрөөм ХХК-д (рд:3312488) бичиг хэрэг, цай хоол, заалны түрээсийн зардалд 5,200.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь барилгын засал чимэглэл хийх, мөн Тимтоп зон ХХК-д (рд:5182107) ашигтай загварын гэрчилгээний төлбөрт 880.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь гадаад худалдаа эрхлэх; ШУТИС-ЭХС-ийн харьяа Хөрөгүүрийн технологийн судалгаа, сургалт, үйлдвэрлэлийн төвөөр тайланг 5,966.4 мянган төгрөгөөр, Дулааны насос угаах ус тоног төхөөрөмжийн туршилт судалгаа тохируулга /2 стэнд/-ийг 4,000.0 мянган төгрөгөөр тайлан хэвлүүлсэн. Тус төвийн захирал нь төслийн удирдагч Ч.Мангалжалав.
- “Амьтан, ургамлын гаралтай тэжээлийн нэмэлт үйлдвэрлэх технологи” улсын захиалгат төслөөс Шидэт дизайн ХХК-д дээжийн үнэд 560.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь тавилгын үйлдвэрлэл; Мөн төслөөс Чинбулган оргил ХХК-д капсул хийгчийн үнэд 924.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь арьс өнгөний эмнэлэг.

Гадаадтай хамтарсан төслүүд:

- “Монгол Улсын эрдэс түүхий эдийн цогцолборын үнэлгээний аргачлалыг тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулан боловсруулах онолын судалгаа” төслөөс Хүрэл лэнд нэйшнл ХХК-д (рд: 6457746) 2019.10.03-ны өдөр Ажил гүйцэтгэх №ЭШ/15 дугаартай гэрээгээр “Эрдэс түүхий эдийн цогцолборын үнэлгээний аргачлалыг тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулан боловсруулах онолын судалгаа болон эрдэм шинжилгээний ажлуудыг Монгол хэлнээс Орос хэл рүү орчуулах ажилд 6,000.0 мянга, хэвлэлийн эмхэтгэлийн зардал нэрээр 6,680.0 мянган төгрөгийг тус тус шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь гадаад худалдаа, барилгын засвар хийх, авто машинаар ачаа тээвэрлэх, хүнсний бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа, уул уурхайн чиглэлээр зөвлөгөө өгөх, барилгын материалын худалдаа эрхлэх; Мөн тус төслөөс Грандреволушин ХХК-д (рд: 5705274) хэвлэлийн эмхэтгэлийн зардалд анхан шатны баримтгүйгээр 4,500.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь аялал жуулчлал, авто сэлбэгийн худалдаа, барилгын материалын худалдаа, барилгын засвар хийх, худалдааны зуучлал, гадаад худалдаа эрхлэх;
- “Малын яснаас уургийн бүтээгдэхүүн гарган авах технологийн судалгаа” төслөөс Дукаутрайн ХХК-д (рд:5063663) “...өндөр технологийн судалгааг үе шатуудаар гүйцэтгэх...” зардалд 19,000.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь аялал жуулчлал, гадаад худалдаа эрхлэх; Тус төслөөс Баруунбурхант ХХК-д (рд: 5734304) хурал, семинар зохион байгуулах зардалд 3,480.0 мянган төгрөг шилжүүлсэн, тус хуулийн этгээдийн үйл ажиллагааны чиглэл нь барилгын засвар, хүнд машин механизмын түрээс, төмрөөр зөөврийн сууц, хайс хашаа хийх;

Инновацийн төслүүд:

- “Уртасгасан үйлчилгээтэй Лонгмонмек тарилгын бэлдмэлийн технологийг зүгшрүүлж, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх” технологи, туршилт зүгшрүүлэлтийн төслөөс химийн хорт болон аюултай бодисын

худалдаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлгүй Улаан залаа Агвет ХХК-д (р/д:6396348) урвалж бодисын үнэд 14,010.0 мянган төгрөг, Девмин ХХК-д (р/д:5311098) урвалж бодисын үнэд 4,900.0 мянган төгрөгийг тус тус шилжүүлсэн;

- “БРУНО брэндийн нэхмэл бүтээгдэхүүний технологийн туршилт” технологи туршилт зугааруулалтын төслөөс ашгийн төлөө бус, Шинжлэх ухаан, технологийн ололтыг мэдлэгт суурилсан оюуны бүтээл хөгжлийг дэмжих, эрдэмтэн судлаачдын нийгмийн идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх, эрдэм шинжилгээ судалгаа хийх, сургалт явуулах үйл ажиллагааны чиглэлтэй Монголын эрдэмтийн үндэсний зөвлөл ТББ-д (р/д:8161461)-аас урвалж бодис худалдан авах зардалд 4,785.0 мянган төгрөг, судалгааны тоног төхөөрөмж худалдан авах зардалд 7,244.0 мянган төгрөгийг тус тус шилжүүлсэн;
- “Шинжлэх ухааны түлхүүр нэр томъёоны цахим тайлбар толь” төслөөс хуулийн этгээдийн чиглэлд нийцэхгүй байна. 8,885,000 /Г.Гэрэлмаа нь төслийн гишүүн бөгөөд ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулсан, хурал зохион байгуулсан газрын захирал байна. Гэвч тус газрын үйл ажиллагааны чиглэл нь 2019 онд хурал зохион байгуулах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаагүй байна.

Судалгааны багийн бүрэлдэхүүнд ороогүй, эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн удирдлага төслийн санхүүжилтээр гадаадад томилолтоор ажилласан байна

3.56 Суурь судалгааны 50, улсын захиалгат 23, гадаадтай хамтарсан 13, инновацийн 11, докторын дараах инновац 1, цөм технологи 1, суурь хавсарга судалгаа /ШУА-ын грант/-ын 3 төслөөс анхан шатны баримтгүй 460.6 сая төгрөгийг зарцуулснаар тайлагнаж, анхан шатны бүрдэл дутуу 1,184.1 сая төгрөгийн ажил гүйлгээг зардалд бүртгэн зарцуулснаар тайлагнасныг хянаж хүлээн авчээ.

Хүснэгт 13. Эрдэм шинжилгээний зардлын тайланд анхан шатны баримтгүй, анхан шатны баримтын бүрдэл дутуу ажил гүйгээг тайлагнасан зөрчлийн судалгаа (мянган төгрөгөөр)

№	төрөл	тоо	Анхан шатны баримтгүй	Анхан шатны баримтын бүрдэл дутуу ажил гүйлгээ
1	Суурь судалгааны төсөл	50	155,022.0	336,011.3
2	Улсын захиалгат төсөл	23	212,352.6	517,421.0
3	Гадаадтай хамтарсан төсөл	13	25,693.8	154,584.5
4	Докторын дараах инноваци	1	-	800.0
5	Инновацийн төсөл	11	67,448.9	127,668.3
6	Цөм технологийн төсөл	1	-	39,606.7
7	ШУА грант	3	75.6	8,000.0
Нийт дүн		102	460,592.9	1,184,091.7

Эх сурвалж: Эрдэм шинжилгээний зардлын тайлан.Аудитын баг

Тухайлбал анхан шатны баримтын бүрдэл ажил гүйлгээг зардалд бүртгэж тайлагнасныг хянаж хүлээн авсан:

Улсын захиалгат төслүүд:

- “Монгол орны ховордсон зарим хөхтөн, ашиглалтад өртөмтгий ургамлын тархац, нөөцийг тогтоож, зүйлийн экологи-эдийн засгийн үнэлгээг шинэчлэн боловсруулах” төслөөс анхан шатны баримтгүй байхад 6,593.5 мянган төгрөг зарцуулснаар тайлагнасан, төслийн баг, календарчилсан төлөвлөгөөнд нэр байхгүй, ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулаагүй 8 иргэнд анхан шатны баримтгүйгээр нийт 3,940.0 мянган төгрөг, “Авто машин түрээслэх” гэрээг үндэслэн Зост өргөө ХХК-д 2 удаагийн гүйлгээгээр 7,460.0 мянган төгрөг, ЭЭБЗ ХХК-д 3,640.0 мянган төгрөг, Нам мод ХХК-д 4 удаагийн гүйлгээгээр 11,990.0 мянган төгрөг, Хан эрч ХХК-д 2 удаагийн гүйлгээгээр 7,460.0 мянган төгрөг, нийт 30,550.0 мянган төгрөгийг шилжүүлсэн боловч тээврийн хэрэгслийн гэрчилгээ нь дээрх хуулийн этгээдийн нэр дээр бүртгэлгүй;
- “Эмийн болон цайны ургамлын тархац, нөөцийн судалгаа, генийн санг хадгалсан тарималжуулалт, ашигт ургамлын плантаци” төслөөс анхан шатны баримтгүй 3,378.7 мянган төгрөгийг зарцуулсан, албан томилолтын хугацаанд хамааралгүй, хугацааны зөрүүтэй 530.2 мянган төгрөгийн шатахууны баримт хавсаргасан;
- “Алслагдсан төв суурин газрын дулаан хангамжийг байгаль орчинд ээлтэй аргаар шийдэх техникийн шийдэл, хэрэгжилт” төслөөс үндсэн ажилчдын цалинд 400.5 мянган төгрөг, гэрээнд тусгаадаагүй ажилчдын цалинд 1,420.0 мянга, төсөлд хамааралгүй “Ана” нэртэй номыг хэвлүүлэхэд 350.0 мянган төгрөгийг зарцуулсан;
- “Хээрийн түймрийг эрт илрүүлэхэд орчин үеийн дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх зарим асуудал” төслөөс Компьютерын программ хангамж зохиох, худалдан авах, засвар үйлчилгээ хийлгэх зардалд 5,109.0 мянган төгрөгийг;
- “Хүрээлэн буй орчин, биологийн объектыг шинжлэх цөмийн физикийн аргагүйн судалгаа” төслөөс анхан шатны баримтын бүрдэл дутуу 7,535.2 мянган төгрөг, анхан шатны баримтгүй 458.9 мянган төгрөгийг;
- “Судалгаа боловсруулалтын ажлын үр дүнг хамгаалах, ашиглах эрх зүйн орчин, тогтолцоог боловсронгуй болгох, оюуны бүтээлийн үнэлэмжийг дээшлүүлэх арга зам” төслөөс албан томилолтын удирдамжгүй, гүйцэтгэсэн ажил тодорхойгүй, тайлан байхгүй байхад албан томилолтын зардалд 6,040.5 мянган төгрөг;
- “Малын яснаас уургийн бүтээгдэхүүн гарган авах технологийн судалгаа” төслөөс эрдэм шинжилгээний хурал семинар зардлаас BLUE SKY зочид буудалд 1,352.3 мянган төгрөг, согтууруулах ундаанд 337.6 мянган төгрөгийг;

- “Орчин үеийн өндөр технологи усалгааны Ус шингээгч /Полимер/-ийг Монгол Улсын газар тариалангийн салбарт нутагшуулах “инновацийн төслөөс тухайн байгууллагын түрээсийн зардалд 22,265.6 мянган төгрөг, тэтгэмж болон зориулалтын бус зардалд 2,483.6 мянган төгрөг, анхан шатны баримтгүй 25,350.1 мянган төгрөгийг;
- “БРУНО брэндийн нэхмэл бүтээгдэхүүний технологийн туршилт, зүгшрүүлэлт” төслөөс анхны шатны баримтын бүрдэл дутуу баримтаар 18,493.0 мянган төгрөг, анхан шатны баримтгүй 6,118.9 мянган төгрөгийг;
- “Монгол нутаг дахь буган чулуун хөшөөний соёл” төслөөс албан томилолтын хугацаанд худалдан авсан шатахууны баримт нь томилолтын хугацаанд хамааралгүй, хугацааны зөрүүтэй, томилолтын удирдамжгүй, ямар ажил хийсэн тодорхойгүй, нотлох баримтгүйгээр 32,000.0 мянган төгрөгийг;
- “Монголчуудын орчуулгын уламжлалт нэр утгын онолт ба Мэргэд гарахын орон нэрт тогтоосон даягийн эхчүүдийн харьцуулсан судалгаа” төслөөс 13,304.2 мянган төгрөгийг;

Инновацийн төслүүд:

- “Үндэсний брэнд Добу автоматжуулалтын ухаалаг системийг үйлдвэрлэн импортыг орлож, экспортод гаргах” инновацийн төслөөс 26,991.4 мянган төгрөгийг;
- “Ерөнхий боловсролын сургуулийн 6-9 насны сурагчдын сэтгэн бодох чадварыг (IQ) орчин үеийн дэвшилтэт технологийг ашиглах хөгжүүлэх нь” төслөөс 5,102.3 мянган төгрөгийг;
- “Шинжлэх ухааны түлхүүр нэр томъёоны цахим тайлбар толь” төслөөс 30,529.2 мянган төгрөгийг.
- “Ерөнхий боловсролын сургуулийн 6-9 насны сурагчдын сэтгэн бодох чадварыг (IQ) орчин үеийн дэвшилтэт технологийг ашиглах хөгжүүлэх нь” төслөөс гаднын байгууллагаар хийж гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, ном, бүтээлийн хэвлэлийн эх бэлтгэл, мэдээлэл худалдан авах зардал, гадаад, дотоодын томилолтын зардал 24,836.8 мянган төгрөгийг.;
- “XIII зууны үеийн эзэнт гүрний нийслэл Хархорин хот болон зарим соёлын биет өвүүдийг виртуал орчинд сэргээн байгуулах” төслөөс ажил гүйцэтгүүлсэн гэрээ байхгүй байхад иргэн Жавхланд 3,167.4 мянган төгрөг, канон, компьютер, видео худалдан авахад 15,435.7 мянган төгрөгийг.

Гадаадтай хамтарсан төслүүд:

- “Энх-Амгалан хааны төр барьж байх үеийн монголчуудын түүх, соёл” төслөөс гэрээ байгуулаагүй 3 хүнд 4,525.6 төгрөг цалин олгосон;
- “Ойрад монголчууд, Оросын Халимагуудын ардын дүрслэн чимээлэх урлаг ижил төстэй болон ялгаатай талуудын харьцуулсан судалгаа” төслөөс албан томилолтын шатахуун авах, ажил гүйцэтгэх гэрээгүйгээр 4,189.5 мянган төгрөгийг;
- “Монголын төвийн бүсийн сүм хийдийн соёлын өвийг цахимжуулах нь” төслөөс ОХУ-д ажиллах албан томилолтын удирдамжгүй 2,283.0 төгрөгийг.

ШУА-ийн грант төслүүд:

- “Эд өлгийн зүйлсээр холбогдох нь: Хаанс Лэдэрийн мөрөөр товхимол” төслөөс 4.0 сая төгрөгийг;
- “Шинжлэх ухааны байгууллагын менежмент: чадамжийн индексийн шинжилгээ” төслөөс 4.0 сая төгрөгийг.

БШУЯ, ШУТС-аас төслийн зарцуулалтад тавих хяналт хангалтгүйгээс төслийн хөрөнгийг зориулалт бусаар зарцуулсан байна

3.57 Улсын захиалгат 12, суурь судалгааны 9, гадаадтай хамтарсан 4, инновацийн 5 төслийн төрөлд буюу тухайн төслийн эрдэм шинжилгээний зардлын ангилалд тусгаагүй болон хамаарал бүхий этгээдэд давуу байдал олгож нийт 137.4 сая төгрөгийг зориулалтын бус зардалд зарцуулжээ. Тухайлбал:

- “Амьтан, ургамлын гаралтай тэжээлийн нэмэлт үйлдвэрлэх технологи” улсын захиалгат төслөөс 2019.06.26-ны өдөр “Хими, химийн технологийн хүрээлэн”-ийн ажилчдын урьдчилан сэргийлэх багц шинжилгээний төлбөрт 5,760.0 мянган төгрөгийг Сөүл Сэниорс Монголия ХХК-д шилжүүлсэн;
- “Эдийн засгийн коридор байгуулах хөтөлбөрийн хүрээнд зам тээврийн сүлжээг оновчтой хөгжүүлэх судалгаа” төслөөс 12,573.0 мянган төгрөгийг тухайн төсөлд хамааралгүй зардалд зарцуулсан;
- “Үндэсний брэнд “Добу” автоматжуулалтын ухаалаг системийг үйлдвэрлэн импортыг орлож, экспортод гаргах” төслөөс 23,300.0 мянган төгрөгийг төсөл хэрэгжүүлэхээс өмнө АНУ-д патентын зардалд зарцуулсан;
- “Орчин үеийн өндөр технологи усалгааны Ус шингээгч/Полимер/-ийг Монгол Улсын газар тариалангийн салбарт нутагшуулах” төслөөс 2483.6 мянган төгрөгийг тэтгэмж, сүм хийд, согтууруулах ундааны зардалд зарцуулсан;
- “Хүүхдийн гутал” төслөөс 11,682.0 мянган төгрөгийг ШУТИС шимтгэлд авсан;
- “Хүйтэн дайнаас хойших Монгол, Орос, хятадын гурамсан харилцаа” суурь судалгааны төслөөс тус төсөлд оролцоогүй Олон улс судлалын хүрээлэнгийн захирал БНХАУ-д ажиллаж, гадаад томилолтын зардалд 2,044.7 мянган төгрөгийг, хүрээлэнгийн үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд эрхлэн гаргадаг Mongolia сэтгүүлийг хэвлэх зардалд 10,131.3 мянган төгрөгийг зарцуулсан.

3.58 Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.4-т “Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн хөрөнгөөс аливаа татаас, урамшуулал олгохыг хориглоно” гэж заасныг зөрчин улсын захиалгат 4, гадаатай хамтарсан 3, суурь хавсарга судалгааны /ШУА-ын грант/ 2, суурь судалгааны 1 төслөөс нийт 37.5 сая төгрөгийн урамшуулал олгожээ. Тухайлбал:

Улсын захиалгат төсөл:

- “Говь, хээрийн бүсийн ашиглалтад өртөмтгий, устах аюулд ороод байгаа Орос махирс (*Lycium ruthenicum*)-ыг биотехнологийн аргаар тарих, хамгаалах, нөхөн сэргээх аргачлал боловсруулах” төслөөс анхан шатны баримтгүйгээр 9 хүнд нийт 6,310.0 мянган төгрөг, 4 хүнд 3,587.0 мянган төгрөг;
- “Шанхайн хамтын ажиллагааны байгууллагын хэтийн төлөв, Шанхайн хамтын ажиллагааны байгууллагын талаар Монгол Улсын баримтлах бодлого” улсын захиалгат төслөөс 3,450.0 мянган төгрөг;
- “Монгол төрийн соёлын бодлогын хэрэгжилтийг үнэлэх, сайжруулах арга” улсын захиалгат төслөөс 5,911.5 мянган төгрөг;
- “Мэдээлэл сэтгэл зүйн дайн” улсын захиалгат төслөөс ажил гүйцэтгэх гэрээгүй 9 хүнд нийт 8,575.0 мянган төгрөг;
- “Алслагдсан төв суурин газрын дулаан хангамжийг байгаль орчинд ээлтэй аргаар шийдэх техникийн шийдэл, хэрэгжилт” төслөөс

Гадаадтай хамтарсан төсөл:

- Монгол, Орос, Хятад гурван улсын эдийн засгийн коридор дахь үндэсний ашиг сонирхол асуудал, зөрчил, хувилбарууд хамтарсан төслөөс 2,600.0 мянган төгрөг;
- “Евразийн түншлэлийн нөхцөл байдал дахь Монгол, Оросын соёл иргэншил хоорондын харилцан үйлчлэл” гадаадтай хамтарсан төслөөс төслийн удирдагчид 4,889.0 мянган төгрөг;
- “Ойрад монголчууд, Оросын Халимагуудын ардын дүрслэн чимэглэх урлаг ижил төстэй болон ялгаатай талуудын харьцуулсан судалгаа” гадаадтай хамтарсан төслөөс төслийн удирдагчид 1,084.8 мянган төгрөг;

Суурь хавсарга судалгааны төсөл /ШУА-ын грант/:

- “Монгол орны ой зохион байгуулалт бүтээл гаргах” ШУА-ийн грантын төслөөс 3 хүнд нийт 1,800.0 мянган төгрөг;

Суурь судалгааны төсөл:

- “Ахмад настны социаль асуудлууд, үр дагавар, төлөв хандлага” төслөөс 2,349.2 мянган төгрөгийн урамшуулал олгосон байна.

3.59 БСШУС-ын Сайдын 2016 оны 319 дүгээр тушаалаар баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн төсөвт өртөг зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүүгийн хяналт тавих журам”-ын 2.6-т “Их сургуулийн лаборатори судалгаа-туршилтын бааз, багаж, тоног төхөөрөмжийг ашигласны шимтгэлийг энэ журмын 2.5-д заасан хувиар төслийн нийт зардалд нэмж тооцно” гэж заасан хязгаарыг зөрчин дараах хүрээлэнгүүд “Хөдөлмөрийн дотоод журам”-д 10 хувиар тогтоосон байна. Үүнд:

- Мал эмнэлгийн хүрээлэнгийн “Хөдөлмөрийн дотоод журам”-ын 7.9-д “Эрдэм шинжилгээний ажил, захиалгат, гэрээт болон инновацийн төслийн ажлын нийт төсвийн 10 хувийг гэрээний дагуу хүрээлэнгийн үйл ажиллагаанд зарцуулна”;
- ШУТИС-ын “Эрдэм шинжилгээ, судалгааны төсөл гэрээт ажил гүйцэтгэх журам”-ын 7.2-т Их сургуулийн лаборатори, судалгаа-туршилтын бааз, багаж, төхөөрөмжийг ашигласны шимтгэлд төслийн төрөл харгалзахгүйгээр 10 хувиар тогтоосон.

3.60 “Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн төсөвт өртөг зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүүгийн хяналт тавих журам”-ын 2.5, 2.6 дахь заалтад тусгасан зардлын дээд хязгаарыг хэтрүүлэн зарцуулсан дараах зөрчлүүд илэрлээ. Тухайлбал:

- “Биологийн системд үүсэх чөлөөт радикалын судалгаа” ШУА-ийн грантын 6,000.0 мянган төгрөгийн төслөөс Физик технологийн хүрээлэнд гишүүнчлэлийн төлбөрт 500.0 мянган төгрөгийг шилжүүлсэн нь гэрээний үнийн дүнгийн 8.3 хувь буюу журмын дээд хязгаараас 3.3 хувиар хэтэрсэн;
- “Бичил биетний эсрэг үйлчлэлтэй эфирийн тосны биологийн идэвх, технологийн судалгаа” ШУА-ийн грантын 4,000.0 мянган төгрөгийн төслөөс гэрээт ажилтны ажлын хөлсөнд 700.0 мянган төгрөгийг олгосон нь гэрээний үнийн дүнгийн 17.5 хувь буюу журмын дээд хязгаараас 7.5 хувиар, томилолтын зардалд 965.0 мянган төгрөг олгосон нь гэрээний үнийн дүнгийн 24.1 хувь буюу журмын дээд хязгаараас 14.1 хувиар тус тус хэтэрсэн;
- “Судар бичгийн хүрээлэн /1921-1930/” ШУА-ийн грантын 5,000.0 мянган төгрөгийн төслөөс 2,000.0 мянган төгрөг буюу 40.0 хувийг гэрээт ажилтны хөлс олгосон нь журмын дээд хязгаараас 30.0 хувиар хэтэрсэн;
- “Геосоронзон орны мэдээллээр газрын гүний дулааны орны урсгалыг тодорхойлох” ШУА-ийн грантын 7,000.0 мянган төгрөгийн төслөөс 3,392.0 мянган төгрөг буюу 48.5 хувийг дотоодын томилолтын зардалд зарцуулсан нь журмын дээд хязгаараас 38.5 хувиар хэтэрсэн;
- “Их өгөгдлийн ахисан түвшний машин сургалт, статистикийн аргаар боловсруулах платформын архитектур, хөгжүүлэлт” ШУА-ийн грантын 4,000.0 мянган төгрөгийн төслөөс гэрээт ажилтнуудын ажлын хөлсөнд 2,079.5 мянган төгрөг буюу 51.7 хувийг олгосон нь журмын дээд хязгаараас 47.5 хувиар, гаднын байгууллагаар хийж гүйцэтгүүлэх ажил, үйлчилгээний төлбөрт 1,900.0 мянган төгрөгийг олгосон нь журмын дээд хязгаараас 42.3 хувиар хэтэрсэн;
- “Монгол орны байгалийн бүсүүдийн ландшафтын экологийн чадавхын үнэлгээ” суурь судалгааны төслөөс Газарзүй-геоэкологийн хүрээлэнд гишүүнчлэлийн төлбөрт 3,211.6 мянган төгрөгийг шилжүүлсэн нь 25,900.0 мянган төгрөгийн гэрээний дүнгийн 12.5 хувь буюу журмын дээд хязгаараас 7.5 хувиар хэтэрсэн.

3.61 Төслийн төсөвт өртөг, төлөвлөсөн зардлын гүйцэтгэлд тавих хяналт хангалтгүйгээс эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажилд зарцуулахаар төлөвлөсөн 266.6 сая төгрөгийн 2 төслийн санхүүжилтийн 50 хувь буюу 134.4 сая төгрөгийг хөрөнгө, тоног төхөөрөмж бэлтгэхэд зарцуулж “Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн төсөвт өртөг зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүүгийн хяналт тавих журам”-ын 2.5-д заасан тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, засвар үйлчилгээний зардлыг суурь судалгааны төслийн хувьд 5 хувиас, инновацийн төслийн хувьд 15 хувиас хэтрэхгүй байхаар заасныг зөрчсөн байна. Үүнд:

- 196.6 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүн бүхий “Манай улсад бүртгэгдсэн шинэ коронавирусын халдвар (COVID-19) -ын эмнэлзүйн судалгаа” улсын захиалгат төслийн санхүүжилтийн 50 хувь буюу 98.1 сая төгрөгийг зөөврийн рентген аппарат, серверийн тоног төхөөрөмж, 5 ширхэг зөөврийн компьютер худалдан авахад зарцуулж, гүйцэтгэгч АШУУИС-ийн хөрөнгөд бүртгэгэсэн;
- 70.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүн бүхий “Дархлал тэтгэх, бөөр хамгаалах, тайвшруулах үйлдэл бүхий биологийн идэвхт багц бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх” инновацийн төслийн санхүүжилтийн 52 хувь буюу 36.3 сая төгрөгийг холигч, мөхлөгжүүлэгч, автомат шигшигч, ламинар бокс, центрифуг зэрэг тоног төхөөрөмж худалдан авахад зарцуулж гүйцэтгэгч Монос группын харьяа Эм судлалын хүрээлэнгийн хөрөнгөд бүртгэгэсэн.

3.62 Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн өртөг зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүүгийн хяналт тавих журмын 2.4¹²¹ дэх заалтыг зөрчин дараах төслүүдэд зардлын хязгаараас хэтрүүлэн нийт 18.9 сая төгрөгийг арвилан хэмнэлтгүй зарцуулсан нь журмыг мөрдөж ажиллаагүй, санхүүжүүлэгч байгууллагаас тавих хяналт хангалтгүй, “Эрдэм шинжилгээний ажилтны ёс зүйн дүрэм”-ийн 3.2-т “Эрдэм шинжилгээний хамтлаг, судлаачдын багт ажиллах ёс зүйн хэм хэмжээ” заасныг баримталж ажиллаагүй байна. Тухайлбал:

- “Загасыг зориудын аргаар үржүүлэн байгалийн нөөцийг нөхөн сэргээх” төслөөс 2019-2020 онд нийт 5 хүнд 14,555.8 мянган төгрөгийг /2019 онд 5 хүний үндсэн цалингийн хэмжээнээс 69.8-131.5 хувиар илүү, 2020 онд 5 хүний үндсэн цалингийн хэмжээнээс 38.2-94.1 хувиар илүү/ үндсэн цалингийн хэмжээнээс илүү олгосон;
- “Монголын ардын уламжлалт мал эмнэлгийн алтернатив аргуудыг /АТ/ системчлэн, “Mongolian Ethno Veterinary Medicine” мэдээллийн сан /IF/ бий болгох” суурь судалгааны төслөөс Я.Ганболд нь төслийн удирдагч нэрээр цалинд 525.0 мянган төгрөг, төслийн гүйцэтгэгч “Мал эмнэлгийн хүрээлэн”-ийн захирал, төслийн удирдагч Я.Ганболдтой ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулж ажлын хөлсөнд 3,870.9 мянган төгрөгийг авсан.

3.63 Дээрх зөрчлүүд нь холбогдох эрх зүйн зохицуулалт, төслийн өртөг зардлын дээд хязгаарыг баримтлаагүй нь санхүүжилтийг урьдчилж олгож байгаагаас оролцогч талууд гэрээний үүргийн дагуу санхүүгийн зарцуулалтад тавих явцын болон эцсийн хяналтыг бүрэн хэрэгжүүлдэггүй, санхүүжүүлэгч байгууллагаас төслийн гүйцэтгэгч, төслийн удирдагчдад сануулах, хариуцлага тооцох арга хэмжээг авч байгаагүйтэй холбоотой байна.

3.64 ШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн хурлын 2017 оны 05 дугаар тогтоолоор баталсан “Эрдэм шинжилгээний байгууллага, ажилтанд грант олгох журам”-ын 7-д “Грантын 40 хүртэлх хувийг гүйцэтгэгчийн цалинд зарцуулж болно” гэж заасан нь БСШУ-ны Сайдын 2016 оны 319 дүгээр тушаалаар баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн өртөг зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүүгийн хяналт тавих журам”-ын 2.5¹²²-т “Суурь судалгааны төсөлд “...гэрээт ажилтны хөлс, ... 10 хувь” гэж заасан дээд хязгаараас 30 хүртэлх хувиар хэтрүүлэн тусгасан бөгөөд гэрээт ажилтны ажлын хөлсийг журамд заасан хувиас дараах байдлаар хэтрүүлэн олгосон байна. Тухайлбал:

- Хэл зохиолын хүрээлэн 100 жил, 100 үйл явдал төслийн 5.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн 39.1 хувь буюу 1.9 сая төгрөгийг олгосон нь 29.1 хувиар;
- ХХ зууны Монголын Оюуны ертөнц ба философи орон зай төслийн 4.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн 27.5 хувь буюу 1.1 сая төгрөгийг олгосон нь 17.5 хувиар;
- Зүүн Хэнтий, Эрээний нурууны Нарс, Дагуур болон Чекановын шинэ модны газрын дээрх биомассын судалгаа төслийн 7.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн 28.8 хувь буюу 2.0 сая төгрөгийг олгосон нь 18.8 хувиар;
- 10 гэв/с импульстэй протон протон, протон цөмийн харилцан үйлчлэлүүдийн фазын шилжилтийн судалгаа төслийн 6.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн 40.0 хувь буюу 2.4 сая төгрөгийг олгосон нь 30.0 хувиар.

¹²¹Улсын төсөвт эрдэм шинжилгээний байгууллагын ажиллагсад төслөөс цалин давхардуулан олгохгүй. Төсөлд оролцогчид нэг төслөөс олгож болох нэмэгдэл хөлсний хэмжээ нь эрдэм шинжилгээний ажилтны тухайн үеийн үндсэн цалингийн 20 хувиас хэтрэхгүй байна.

¹²²Төслийн санхүүжилтэд зарим зардлуудын эзлэх дээд хязгаар”

3.65 Энэ нь суурь, хавсарга судалгааны грантын төсөлд “гэрээт ажилтны ажлын хөлс”-д гэрээний үнийн дүнгээс 40 хувиар тооцож ажлын хөлсийг олгосон нь эрдэм шинжилгээний ажилд зарцуулах дүн 17.5-30 хувиар буурсан байна.

3.66 Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 15.3-т “Энэ хуулийн ...15.1.3¹²³-т заасан эх үүсвэрээс санхүүжүүлэх эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажил нь Монгол Улсын эдийн засгийн тэргүүлэх салбаруудын хөгжлийг түргэтгэх, үр ашигтай шинэ салбарыг үүсгэн хөгжүүлэх, үндэсний аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх, экспортын нөөцийг өсгөх болон импорт орлох бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, эрчим хүчээр хангах, байгаль орчныг хамгаалах зэрэг стратегийн асуудлыг судлан шийдвэрлэхэд чиглэгдэж байгаа бол уг ажлын тодорхой хэсгийг улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлж болно” гэсэн заалтад нийцээгүй төслийн “Захиалгат төсөл хэрэгжүүлэх, санхүүжүүлэх гэрээ”-г байгуулж, хэрэгжүүлсэн байна. Тухайлбал:

- “Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын статистик үзүүлэлтийн тооцоолох арга зүй, аргачлал, мэдээлэл цуглуулах маягт, зааврыг олон улсын стандартад нийцүүлэн боловсронгуй болгох нь” төсөл, /захиалагч БСШУСЯ-ны ШУТБГ. Төслийн эрдэм шинжилгээний зардал 46.9 сая төгрөг, 2018.10.16-ны гэрээ/

3.67 Холбогдох төслийн гэрээнд Гүйцэтгэгч, төслийн удирдагч¹²⁴ нь төслийн хөрөнгө зардлыг оновчтой хэлбэрээр хуваарилж, үр ашигтай зарцуулах, төслийн гүйцэтгэлийн явц, үр дүнгийн талаар холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хагас, бүтэн жилээр санхүүгийн гүйцэтгэлийг улирал бүр тайлагнахаар заасан боловч төсөл хэрэгжүүлэгч төслийн өртөг, зардлын болон эрдэм шинжилгээний зардлын санхүүгийн болон үр дүнгийн явцын тайланг заасан хугацаанд гаргаж ирүүлдэггүй, санхүүжүүлэгчээс¹²⁵ эрдэм шинжилгээний зардлын зарцуулалтад тавих хяналт сул байна.

3.68 Төслийн санхүүжүүлэгч тал болох ШУТС-аас санхүүгийн тайланд хяналт хэрэгжүүлж буй мэргэжилтний мэргэжлийн ур чадвар хангалтгүй байгаагаас шалтгаалан гэрээнд оролцогч төслийн удирдагч, гүйцэтгэгч нар Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.6-т “Анхан шатны баримтын үнэн зөвийг түүнийг үйлдсэн, зөвшөөрсөн, шалгаж хүлээн авсан ажилтан хариуцна”, 13.7-т “Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил, гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно”, 20 дугаар зүйлийн 20.1.4-т “хүчин төгөлдөр бус анхан шатны баримтаар, эсхүл анхан шатны баримтаар баталгаажаагүй ажил, гүйлгээг бүртгэхгүй байх” гэж заасныг хэрэгжүүлээгүй байна.

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацтай холбоотой тогтвортой хөгжлийн зорилгын хэрэгжилтийн явц болон шалгуур үзүүлэлтийн мэдээллийн бэлэн байдал хангалтгүй байна

3.69 Тогтвортой хөгжил-2030 хөтөлбөрийн үнэлгээгээр дэлхийн 166 орноос Монгол Улс 106 дугаарт эрэмбэлэгдэж, 2023 онд НҮБ-ээс 64.69 үнэлэгдсэн нь ижил төстэй орнуудын дунджаас (67.4) доогуур, өмнөх 2019-2021 оны үнэлгээнээс (65.47-64.87) буурсан байна.

3.70 Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн зорилго-2030 хөтөлбөрт уян хатан дэд бүтцийг байгуулж, хүртээмжтэй, тогтвортой аж үйлдвэржилтийг дэмжиж, инновацийг хөгжүүлэх бодлогын зорилгын хүрээнд шинжлэх ухаан, технологи, инновацтай холбоотой зорилт, тэдгээрийн хэрэгжилтийг үнэлэх 4 шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлжээ.

3.71 Монгол Улсын хувьд дээрх 4 шалгуур үзүүлэлтээс 1 үзүүлэлтийг мэдээлж байгаа бөгөөд мэдээллийн бэлэн байдал хангалтгүй, аргачлал батлагдаагүйгээс шалтгаалан 3 шалгуур үзүүлэлтийн мэдээллийг тогтмол тооцож мэдээлэхгүй байна.

Хүснэгт 14. Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн зорилго-2030 хөтөлбөрт тусгасан шинжлэх ухаан, технологи, инновацтай холбоотой зорилт, тэдгээрийн хэрэгжилтийг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийн судалгаа

Зорилт	Шалгуур үзүүлэлт	Аргачлал баталсан эсэх	Мэдээлж байгаа эсэх
--------	------------------	------------------------	---------------------

¹²³аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэний захиалгатай эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлыг захиалагчийн хөрөнгөөр.

¹²⁴ гэрээний 2.1.3.б-д “төслийн хөрөнгө зардлыг оновчтой хэлбэрээр хуваарилж, үр өгөөж сайтайгаар зарцуулах”, 2.1.3.в-д “төслийн гүйцэтгэлийн явц, үр дүнгийн талаар холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд хагас бүтэн жилээр санхүүгийн гүйцэтгэлийг улирал бүр тайлагнах

¹²⁵ Санхүүжүүлэгчийн үүрэг: гэрээний 2.1.2.а-д “ төслийн төсөвт зардлыг төслийн удирдагчийн гаргасан графикайн дагуу бүрэн санхүүжүүлэх”, 2.1.2.б. “Төслийн хөрөнгө зардлын зарцуулалт, ашиглалтын байдалд санхүүжүүлэгчийн зүгээс хяналт тавьж гарсан дутагдал, зөрчлийг тухай бүр арилгах арга хэмжээ авах” гэж тус тус заасан байна.

9.5	Бүх улс орнууд, ялангуяа хөгжиж буй орнуудын технологийн чадавхыг дээшлүүлэх, шинжлэх ухааны судалгаа шинжилгээний ажлыг сайжруулах, түүний дотор 2030 он гэхэд инновацийг дэмжих, судалгаа-хөгжлийн ажилтны тоог нэмэгдүүлэх, судалгаа-хөгжилд зарцуулах төр, хувийн хэвшлийн зардлыг өсгөх	9.5.1	ДНБ-д судалгаа, хөгжлийн салбарын зардлын эзлэх хувь	+	+
		9.5.2	1 сая оршин суугчдад ногдох орон тооны судлаачдын тоо	+	-
9.b	Бодлогын таатай орчныг хангах, тухайлбал аж үйлдвэрийн төрөлжилт, бараа бүтээгдэхүүнд нэмүү өртөг шингээх замаар хөгжиж буй орнуудын дотоодын технологийн хөгжил, судалгаа шинжилгээ, инновацийг дэмжих	9.b.1	ДНБ-д дунд болон өндөр технологийн үйлдвэрийн салбарын нэмэгдэл өртгийн эзлэх хувь	+	-
9.c	2020 он гэхэд мэдээлэл, холбооны технологийн хүртээмжийг үлэмж хэмжээгээр нэмэгдүүлж, нэн буурай хөгжилтэй орнуудын хүн амыг хямд үнэтэй интернэтээр хангахыг эрмэлзэх	9.c.1	Хөдөлгөөнт холбооны сүлжээнд хамрагдсан нийт хүн амын эзлэх хувь, технологийн төрлөөр	-	-
Мэдээллийн бэлэн байдал		4 шалгуур үзүүлэлтээс		3	1

Эх сурвалж: <http://sdg.gov.mn/>

3.72 УИХ-ын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор “Алсын хараа-2050” урт хугацааны бодлогыг батлахдаа тогтвортой хөгжлийн зорилтууд, түүний үр дүнг илэрхийлэх үзүүлэлтүүд агуулгаараа тусгагдсан гэж 5 дугаар заалтад тодорхойлон “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030” баталсан 2016 оны 19 дүгээр тогтоолыг хүчингүй тооцжээ.

3.73 Гэтэл “Алсын хараа-2050” бодлогын баримт бичигт тогтвортой хөгжлийн дараах зорилт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг тусгаагүй байна. Үүнд:

- 1 сая оршин суугчдад ногдох орон тооны судлаачдын тоо
- ДНБ-д дунд болон өндөр технологийн үйлдвэрийн салбарын нэмэгдэл өртгийн эзлэх хувь
- Хөдөлгөөнт холбооны сүлжээнд хамрагдсан нийт хүн амын эзлэх хувь, технологийн төрлөөр

3.74 Үүнээс шалтгаалан тогтвортой хөгжлийн шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэхтэй холбоотой зорилтын хэрэгжилтийг үнэлж хянах 4 шалгуур үзүүлэлтээс хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн дунд болон богино хугацааны баримт бичигт 1 үзүүлэлт тусгагдсан, бусад нь тусгагдахгүй орхигдсоноор төлөвлөлт, хэрэгжилт хангалтгүй, мэдээллийн бэлэн байдал сайжраагүй байна. Тухайлбал:

9.5.1. ДНБ-д судалгаа, хөгжлийн салбарын зардлын эзлэх хувь

- Бүх аж ахуйн нэгж, байгууллагын зарцуулсан урсгал болон хөрөнгийн зардал, гадаадаас санхүүжүүлсэн зардлаар тодорхойлохоор тусгасан боловч 2021 оноос бусад онд зөвхөн улсын төсвөөс зарцуулж буй зардал, хувийн хэвшлийн эрдэм шинжилгээний 2 нэгжийн хүрээнд тооцож байгаа; (2021 онд тусгайлан судалгаа хийлгэж хувийн хэвшлийн зарцуулсан зардлыг тусгасан)
- Тогтвортой хөгжлийн сайн дурын илтгэлд 2021 онд 0.7 хувийн гүйцэтгэлтэйгээр тайлагнасан нь 2025 онд 2.5 хувьд хүргэхээр төлөвлөсөнтэй харьцуулахад 3 дахин бага, 2018-2021 оны өсөлтийн хурдаар тооцоход төлөвлөсөн түвшинд хүрэхээргүй, (2018 онд 0.51, 2019 онд 0.54, 2020 онд 0.55 хувь)

9.5.2. 1 сая оршин суугчдад ногдох орон тооны судлаачдын тоо

- БШУЯ-аас орон тооны судлаачдын тоог төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын болон хувийн хэвшлийн эрдэм шинжилгээний 2 байгууллагын хүрээнд тооцож байгаа;

9.b.1. ДНБ-д дунд болон өндөр технологийн үйлдвэрийн салбарын нэмэгдэл өртгийн эзлэх хувь

- Хөгжлийн бодлогын урт, дунд, богино хугацааны баримт бичигт тусгаагүй, дунд болон өндөр технологийн үйлдвэрийн салбарын нэмэгдэл өртгийн ДНБ-д эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх талаар зорилт, арга хэмжээ төлөвлөөгүй, хэрэгжүүлээгүй;

9.c.1. Хөдөлгөөнт холбооны сүлжээнд хамрагдсан нийт хүн амын эзлэх хувь, технологийн төрлөөр

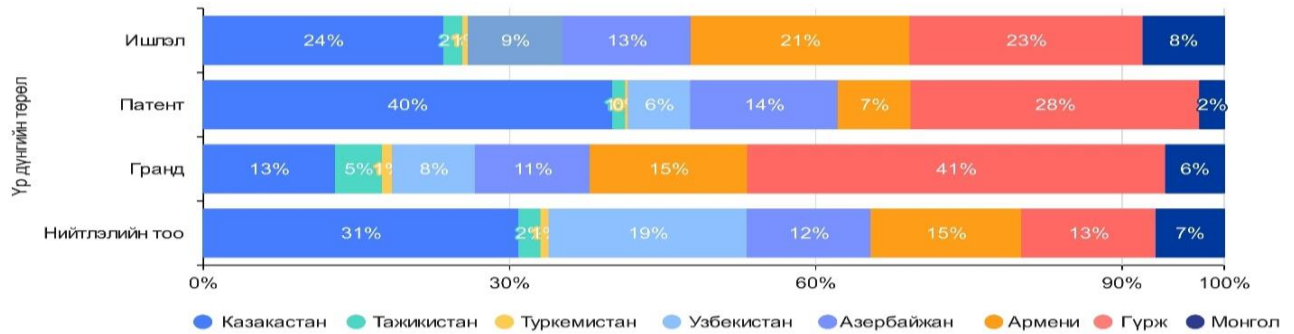
- Үүрэн холбооны аж ахуйн нэгжүүдээс хөдөлгөөнт холбооны сүлжээнд хамрагдсан хүн амын тоог давхардаагүй тоогоор гаргуулах асуудлыг шийдвэрлээгүйгээс мэдээллийн бэлэн байдал хангагдаагүй байна.

3.75 Шинжлэх ухаан, технологи, инновацтай холбоотой тогтвортой хөгжлийн зорилт, шалгуур үзүүлэлт урт болон дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт бүрэн тусгагдаагүйгээс мэдээллийн бэлэн байдал, хэрэгжилтийн явц хангалтгүй байна.

3.76 Дэлхийн хөгжиж буй улс болон төв азийн бүсэд орших Казакстан, Тажикистан, Турземистан, Узбекистан, Азербайжан, Армен, Гүрж зэрэг улс орны 2010-2022 онд шинжлэх ухаан, технологийн эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын үр дүнд бий болсон эрдэм шинжилгээний нийтлэл, грант, патент, ишлэлийн үзүүлэлтээр Монгол Улс дээрх улстай

хаьцуулахад ишлэлийн тоо 95000 буюу 8 хувь, нийтлэлийн тоо 8956 буюу 7 хувь, грантын тоо 51 буюу 6 хувь, патентын тоо 107 буюу 2 хувийг тус тус эзлэж байна.

Дүрслэл 6. Дэлхийн Хөгжиж буй Төв азийн улс орнуудын 2010-2022 онд шинжлэх ухааны судалгаа, туршилтын үр дүнд бий болсон үзүүлэлт (тоогоор)

Эх сурвалж: dimensions.ai

3.77 Мөн дэлхийн улс орнуудын шинжлэх ухаан технологийг харьцуулсан олон үзүүлэлтээс 2022 оны байдлаар улс орнуудын шинжлэх ухаан, техникийн сэтгүүлийн нийтлэл хэвлүүлсэн статистик мэдээгээр Монгол Улс нь Шинжлэх ухаан, техникийн сэтгүүлийн нийтлэлийн тоо 662, 1 хүнд ногдох шинжлэх ухааны нийтлэл 194 байгаа нь дэлхийн 227 улсаас 114-т эрэмбэлэгдсэн байна.

Хүснэгт 15. Дэлхийн улс орнуудын шинжлэх ухаан, техникийн сэтгүүлд нийтэлсэн нийтлэлийн судалгаа (тоогоор)

Эрэмбэ	Улс	Шинжлэх ухааны нийтлэлийн тоо (2022)	Нэг хүнд ногдох шинжлэх ухааны нийтлэл (ppm-ээр)
1	ХНХАУ	744042	527
2	АНУ	624554	1875
3	Их Британи	198500	2959
4	ИНЭУ	191590	138
5	Герман	174524	2097
6	Итал	127502	2159
7	Япон	127408	1016
8	Канад	121111	3184
9	ОХУ	119195	819
10	Франц	112838	1664
114	Монгол	662	194
	World	4236262	

Эх сурвалж: Шинжлэх ухаан, техникийн сэтгүүлийн нийтлэлийн тоогоор улс орнуудын жагсаалтаас https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_number_of_scientific_and_technical_journal_articles

ДҮГНЭЛТ

Аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна. Үүнд:

1. Инновацийн тухай болон Технологи дамжуулах тухай хуульд заасан инновацийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, үйлчилгээ эрхлэгч, төсөл хэрэгжүүлэгч нарыг дэмжих, хөнгөлөлт урамшуулалд хамруулах заалтыг хэрэгжүүлэх заавар, журмыг батлаагүй байна.
2. Шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлого, салбар хоорондын болон төр хувийн хэвшлийн уялдааг хангах нэгдсэн удирдлага, зохицуулалт, шинжлэх ухаан, технологийн аюулгүй байдал, Шинжлэх ухааны Академийн санхүүжилттэй холбоотой зохицуулалтыг салбарын хууль, эрх зүйн баримт бичигт тусгаагүй байна.
3. Шинжлэх ухааны парк байгуулаагүйгээс эрдэм шинжилгээний үр дүнг үйлдвэрлэл үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, инновац, технологи шингэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг дэмжих дэд бүтэц бүрдээгүй байна.
4. Салбарын яамны бодлогын газар, харьяа зарим байгууллагын чиг үүргийн хэрэгжилт хангалтгүй, төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн хариуцлагын хэлбэрийг Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуульд заасан ангиллаар бүртгээгүй, салбарын хүний нөөцийн нэгдсэн бодлогогүйгээс боловсон хүчний хөдөлгөөн тогтворгүй байна.
5. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх төрөөс баримталж байсан бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүнг бүрэн тайлагнаагүй, хяналт-шинжилгээ үнэлгээг бодитой үнэлж дүгнээгүй, хэрэгжээгүй болон үр дүнд хүрээгүй зорилт арга хэмжээг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн дунд хугацааны баримт бичигт тусгаагүй байна.
6. Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусгасан “Шинжлэх ухаан, технологийг улс орны тогтвортой хөгжлийн үндсэн хүчин зүйлсийн нэг болгон хөгжүүлж, үр ашигтай үндэсний инновацийн тогтолцоог бүрдүүлэх” зорилтыг хэрэгжүүлэх 8 арга хэмжээ нь эхлэл төдий, Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан 16 арга хэмжээ 2022 оны байдлаар 50 хувийн биелэлттэй байгаа нь төлөвлөсөн үр дүнд хүрэх боломжгүй байна.
7. Шинжлэх ухаан, технологийн төслүүдийг хэрэгжүүлэх хэрэгцээ шаардлага, тэргүүлэх ач холбогдлоор үнэлж эрэмбэлдэггүй, төслийн сонгон шалгаруулалтыг журмын дагуу явуулаагүй, хэрэгжүүлэх хугацаа, үр дүн, зарцуулсан хөрөнгийн ашиглалтад хяналт тавьж буй боловсон хүчний чадавх сул, гэрээнд оролцогч талуудад хариуцлага тооцоогүй, үе шатны хяналтыг хэлбэр төдий хэрэгжүүлсэн байна.

ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүн, дүгнэлт нотлох зүйлст үндэслэн дараах зөвлөмжийг өгч байна.Үүнд:

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙДАД:

1. Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд тус хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.4.5-д заасан шинжлэх ухаан, технологийн аюулгүй байдлыг хариуцах байгууллага, албан тушаалтныг тусгах, УИХ-ын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд холбогдох зохицуулалтыг тусган шинжлэх ухаан, технологийн аюулгүй байдлыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх;
2. Үндсэн хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2.2-т заасан шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлогын талаар Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд тусган Улсын хөгжлийн урт, дунд хугацааны бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нэмэлт өөрчлөлт оруулах;
3. Инновацийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.1, 17.1.3, 17.1.4, Технологи дамжуулах тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.3-т заалттай уялдуулан бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулан холбогдох журмуудыг боловсруулан баталж, инновацийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, үйлчилгээ эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжих;
4. Засгийн газрын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолын 1 дэх заалтаар хүчингүй болгосон шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн бодлого, хөтөлбөрүүдээс хэрэгжээгүй болон үр дүн гараагүй зорилт арга хэмжээг Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрүүдэд тусгах;
5. Инновацийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.11-д заасан Шинжлэх ухааны паркийг байгуулж, паркийн үйл ажиллагаа явуулах байршил, чиглэлийг тогтоож эрдэм шинжилгээ, судалгааны үр дүнг үйлдвэрлэл үйлчилгээнд нэвтрүүлж, шинжлэх ухаанд суурилсан нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөг бий болгох.

МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙД БӨГӨӨД ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН САЙДАД:

1. Үндсэн хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2.2-т шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлоготой байх заалтыг үндэслэн Улсын хөгжлийн урт, дунд хугацааны бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт тусгах, нэмэлт өөрчлөлт оруулж шийдвэрлүүлэх;

БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЙДАД:

1. Инновацийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.2, 17.1.6, 17.1.7, 17.1.10 -т заасан журмуудыг боловсруулан баталж, инновацийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, үйлчилгээ эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжих;
2. УИХ-ын НББСШУ-ны Байнгын хорооны 2017 оны 17, 18 дугаар тогтоолоор БШУ-ны сайдад өгсөн чиглэл, арга хэмжээнээс бүрэн хэрэгжээгүй арга хэмжээг хэрэгжүүлэх, хэрэгжилт, үр дүнг тус Байнгын хороонд танилцуулах;
3. Яамны ШУТБИХХЗГ-ын албан хаагчдын албан тушаалын тодорхойлолтыг яамны болон газрын үйл ажиллагааны стратеги, зорилт, чиг үүрэгт нийцүүлэх, шинжлэх ухаан, технологийн салбарын бодлогыг боловсруулж төлөвлөх түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээг хийх, салбарын хүний нөөцийн бодлогыг боловсруулж, боловсон хүчнийг бүрдүүлэх;
4. Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусгасан “Шинжлэх ухаан, технологийг улс орны тогтвортой хөгжлийн үндсэн хүчин зүйлсийн нэг болгон хөгжүүлж, үр ашигтай үндэсний инновацийн тогтолцоог бүрдүүлэх” зорилтын 8 арга хэмжээний хэрэгжилтийг эрчимжүүлж зорилт, үр дүнг бүрэн хангах;
5. УИХ, Засгийн газрын тогтоолоор баталсан бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт, үр дүнг Засгийн газрын 206 дугаар тогтоолоор баталсан журмын дагуу бүрэн тайлагнаж, нотлох баримтад үндэслэн цогц-хяналт шинжилгээ, үнэлгээг хийж, бодит дүгнэлтийг гаргаж байх;
6. Сайдын 2016 оны 319 дүгээр тушаалаар баталсан журмыг үндэслэн Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас улсын төсвийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлсэн төслийн үр дүн,

эрдэм шинжилгээний зардлын зарцуулалтад тавих хяналтыг сайжруулж, үр нөлөөг дээшлүүлэх;

ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИЙН САНГИЙН ЗАХИРАЛД:

1. Улсын төсвөөс санхүүжүүлсэн төслийн үр дүн болон зарцуулалтад хяналт тавих чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй албан хаагчдын мэргэшил, ур чадварыг сайжруулах арга хэмжээ авах;
2. Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн мэдээллийн системийг Үндэсний дата төв УТҮГ-т шилжүүлэн байршуулж, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах;
3. Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн мэдээллийн сан дахь төслийн гүйцэтгэгч, үр дүн, календарчилсан төлөвлөгөө, зардлын задаргаа, олгосон санхүүжилт зэрэг мэдээллийг иж бүрэн байршуулж, хяналт тавих, мэдээлэл авах нөхцөлийг бүрдүүлэх;
4. Эрдэм шинжилгээ, судалгааны төслийн сонгон шалгаруулалтад оролцогч нарт төслийн мэдээлэл, шалгарсан болон шалгараагүй шалтгаан нөхцөл, өмнө хэрэгжүүлсэн төслийн үр дүнг хүлээлгэн өгсөн эсэх мэдээллийг авах боломжтой болгох, сонгон шалгаруулалтын үе шат бүрийг цахимжуулж, мэдээллийн ил тод нээлттэй байдлыг хангах;
5. Төслийн хэрэгжилтийн явцад хагас жил тутам хяналт хэрэгжүүлж календарчилсан төлөвлөгөөний үе шат бүрээр хугацааг хянаж, хэрэгжээгүй, төлөвлөснөөс хоцорсон тохиолдолд хугацаатай үүрэг өгч биелэлтийг хангуулах, шаардлагатай тохиолдолд гэрээг цуцлах, төслийн санхүүжилтийг төлүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх.

ШИНЖЛЭХ УХААНЫ АКАДЕМИЙН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИД:

1. Төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгээс “төрийн албан газар, улсын төсөвт үйлдвэрийн газар” гэсэн ангилалаар бүртгэгдсэн байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, статусыг хуульд нийцүүлэн өөрчлүүлж бүртгүүлэх.
2. Харьяа эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгүүд орон тоонд хяналт тавьж, Засгийн газрын тогтоолоор баталсан орон тооны хязгаарт нийцүүлэх арга хэмжээ авах.

Холбогдох байгууллагаас ирүүлсэн санал

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ

14200 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Бага тойруу 44, Засгийн газрын III байр,
Утас: 26-22-27, И-мэйл: letter@meds.gov.mn
Вэб сайт: meds.gov.mn

2023.10.15 № 216063

танай _____-ны № _____-т

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ
АУДИТОРЫН ОРЛОГЧИЙН АЛБАН
ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ,
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР
Ц.НАРАНЧИМЭГ ТАНАА

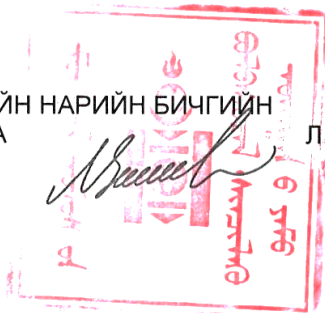
Тайлангийн төсөлд санал хүргүүлэх тухай

Үндэсний аудитын газраас Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны 2022 оны 9 дүгээр тогтоолыг үндэслэн "Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн салбарын талаар баримталж буй бодлогын хэрэгжилт, үр нөлөө"-нд гүйцэтгэлийн үнэлгээ хийсэн тайлангийн төсөлтэй танилцлаа. Төрийн аудитын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.2 дахь заалтын дагуу тайлангийн төсөлд саналаа хавсралтаар хүргүүлж байна. Хүлээн авч танилцана уу.

Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчлийн бүртгэлийн тайлбарыг маягтын дагуу гарган, аудитын багт хүргүүлсэн болно.

Хавсралт *д6* хуудас.

ТӨРИЙН НАРИЙН БИЧГИЙН
ДАРГА

Л.ЦЭДЭВСҮРЭН

14239 6173

YAГ-ын тайлбар	БШУЯ-аас ирүүлсэн санал, тайлбар	
Тайлбар 1-ийг үзнэ үү	Ерөнхий мэдээлэл хэсгийн тайлбар	9-р хуудасны: 8 дахь параграфыг зөрчил биш болохыг нотолсон баримт, тайлбарт үндэслэн засах;
Тайлбар 2-ыг үзнэ үү	1.1. дэх хэсгийн хувьд	17 жил байх эсэх зэрэг хугацаанаас үл хамаарч 2006 онд шинэчлэн найруулсан хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомж нь өнөөдрийг хүртэл нийгмийн болон салбарын хэрэгцээгээ хангаж ирсэн гэдгийг нотолж байна. Нөгөө талаас Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу тухайн хуульд оруулж буй нэмэлт, өөрчлөлт бүхий бүлэг, зүйл, хэсэг, заалтын эх хуульд эзлэх хувь буюу нийт хуулийн бүлэг, зүйл, хэсэг, заалтын 51-ээс дээш хувьд нэмэлт, өөрчлөлт хийсэн бол шинэчилсэн найруулга байхаар хуулийн төслийг шинэчлэн боловсруулдаг. Иймд 1.1-д заасан 17 жилийн хугацаанд шинэчилсэн найруулга хийгээгүй гэсэн нь хуульд тухай бүр оруулсан нэмэлт өөрчлөлт нь нийт эх хуулийн 51-ээс доош хувийг эзэлж байсан тул шинэчилсэн найруулга хийх боломжгүй, нэмэлт, өөрчлөлт хийж батлуулж ирснийг нотолж байна. Харин 2023 онд нийгэм, эдийн засгийн болоод шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн олон улсын хөгжлийн чиг хандлага, нийгэм, салбарын хөгжлийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн хуулийг бүхэлд нь шинэчилж байгаа тул 2023 онд багтаан Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд шинэчилсэн найруулга хийсэн төслийг Засгийн газрын хуралдаанд хэлэлцүүлж, УИХ-д өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байгаа тул тайлангаас хасуулах, эсхүл тайланд дурдахдаа “ 2023 онд Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд шинэчилсэн найруулга хийж, УИХ-ын намрын чуулганд багтаан хэлэлцүүлэхээр БШУЯ-ны ШУТБИХХЗГ ажиллаж байгаа” талаар дурдах;
Тайлбар 3-ыг үзнэ үү	1.2. дэх хэсгийн хувьд	2010 оны 68 дугаар тогтоолыг, тогтоолын хэрэгжүүлэхээр эрхэлсэн асуудлын хүрээнд ХЗДХЯам нэгтгэн зангидаж, бүх төрийн захиргааны байгууллагын Хууль, эрхзүйн чиг үүрэгтэй газар, нэгж, албан хаагчийн төлөвлөл оруулж, Ажлын хэсэг байгуулсан тушаалыг албажуулж, Ажлын хэсгийн хуралд БШУЯ-ны ТЗУГ-ын хуулийн мөргөжилтэн болон даргаас асууж тодруулсан тайлбар, тайлангийн хавсралт материалыг аудитад хүргүүлсэн тул Ажлын хэсэг байгуулаагүй гэх үндэслэлгүй байна.
Тайлбар 4-ийг үзнэ үү	1.3. дэх хэсгийн хувьд	2020 он хүртэл хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, батлуулах ажлыг 2018 оноос эхлэн зохион байгуулж, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн дагуу бүх процесс, үе шатыг дамжин төсөл боловсруулах, мөргөжлийн байгууллага, эрдэмтэн судлаачдаар хэлэлцүүлэх, олон нийтээс санал авах, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалын төслийг хамтран боловсруулж, хамтран батлах, хуулийн төслийг ЗГ-ын хуралдаанд хэлэлцүүлэх, хэлэлцүүлсэн тэмдэглэлд үндэслэн УИХ-д өргөн мэдүүлэх, УИХ-ын чуулганы хуралдаанд анхны хэлэлцүүлгийг дэмжсэн тогтоол гаргуулах, тогтоолд үндэслэн холбогдох байнгын хороонд Ажлын хэсэг байгуулагдан эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэх, хэлэлцүүлж батлуулах гэсэн процессын дагуу зохион байгуулж, 2019 онд Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг батлуулсан. Мөн 2020 он хүртэл хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн болон ШУА-ийн эрхзүйн байдлын тухай хуулийн төсөлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулан УИХ-д өргөн мэдүүлэх гэж заасны дагуу 2 хуулийн төсөлд нэмэлт, өөрчлөлтийг хийж, заасан хугацаандаа багтаан УИХ-д өргөн мэдүүлсэн. Харин 2022 онд Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлтийн төслийг эгүүлэн татах асуудлыг УИХ-ын чуулганы хуралдаанд танилцуулж, эгүүлэн татаж, 2024 он хүртэл хууль тогтоомжийн төслийг боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд заасны дагуу Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг болон ШУПЭЗБТХ-ийн анхдагч хуулийн төслийг боловсруулан, дээр дурдсанаар 2023 оны УИХ-ын намрын чуулганд багтаан өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байна. Энэ тайлбарт бичигдсэн хуулийн төслийн шинэчилсэн найруулгыг оруулахтай холбоотойгоор өмнө хугацаанд өргөн мэдүүлсэн Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийг эгүүлэн татахтай холбоотой бүх материалыг аудитад хүргүүлсэн.
Тайлбар 5-ыг үзнэ үү	1.4. дэх хэсгийн хувьд	1.4-т заасныг энэ тайлбарын 1.3-т зааснаар тайлбарлан, нотлох баримтыг аудитад хүргүүлсэнээ дурдсан болно. 2019 онд хуульд заасан хугацаанд өргөн мэдүүлсэн. Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу Засгийн газрын гишүүн, УИХ-ын дэгийн тухай хуулиар УИХ-ын гишүүн хуулийн төслийг боловсруулж, зэрэгцүүлэн өргөн мэдүүлэх эрх нь нээлттэй байгаа. Иймд 1.4-т тайлбарласан буруу тайлбарыг засах, эсхүл бүр хасах;
Тайлбар 6-г үзнэ үү	1.5. дэх хэсгийн хувьд	1.5-д зааснаар 2023 онд Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль, ШУА-ийн эрхзүйн байдлын тухай хуулиудыг УИХ-д өргөн мэдүүлсэн гэсэн ташаа тайлбарыг засах. 1.3-т зааснаар тодорхой тайлбарласан. Учир нь 2023 онд УИХ-ын намрын чуулганд багтаан өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байгаа тул өргөн мэдүүлсэн гэдэг нь ташаа мэдээлэл бөгөөд хасах;
Тайлбар 7-г үзнэ үү	1.6. дэх хэсгийн хувьд	<ul style="list-style-type: none"> ШУА-ийн эрхзүйн байдлын тухай хуульд заасны дагуу ШУА-ийн ерөнхийлөгчийг Ерөнхий сайд батламжилсан, тус хуулийн 2 дугаар зүйлд “Монгол Улсын Шинжлэх Ухааны Академи /цаашид “Академи” гэх/ нь тус улсад шинжлэх ухаан, тэргүүний технологийг хөгжүүлэх зорилго бүхий шинжлэх ухааны төв байгууллага мөн.....”, Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 13/-д “Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд нь шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлого, өндөр технологи, үндэсний инновацийг хөгжүүлэх асуудал хариуцах” чиг үүрэг, Төсвийн тухай хуулиар Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын төсвийн багцаас ШУА-ийн төсөв, санхүүжилтийг санхүүжүүлдэг зэрэг хууль эрхзүйн үндэслэлээр ШУА-ийн Ерөнхийлөгчийн гүйцэтгэлийн гэрээг байгуулж, баталгаажуулдаг болно. Иймд 4 дэх параграфыг хасах; Дээрх тайлбарын дагуу Төсвийн тухай хуулиар ШУА-ийн төсөв сайдын багцаас санхүүжүүлэх эрхзүйн үндэслэлийн хүрээнд, мөн ШУА-ийн эрхзүйн байдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд Академийн үйл ажиллагааны санхүүжилтийн эх үүсвэр нь төсөв, төсөл, өөрийн үйл ажиллагаа, бусад орлогоос бүрдэнэ, 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Академи харьяандаа өөрийн чиг үүрэг, зорилгоо хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, төв, лаборатори, бусад нэгж ажиллуулж болно.” Заалтын хүрээнд байгуулагдан ажиллаж байгаа улсын төсвийн санхүүжилттэй хүрээлэн төвүүдийн тухайн жилийн төсөв нь БШУ-ны сайдын багцад ШУА, харьяалах хүрээлэнгүүдээр нарийвчлан тусгагддаг тул 1-рт Төсвийн тухай хуулийн заалтыг баримтлах ёстой, 2-рт: хэрэв төсвийн тухай хуулиар зохицуулаагүй бол салбарын хуулиар зохицуулах зохицуулалттай байдаг.
Тайлбар 8-ыг үзнэ үү	1.7, 1.8, 1.9 дэх хэсгийн хувьд	<ul style="list-style-type: none"> “Энд заасан тайлбарын хувьд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 38.2.2, ЗГ-ын тухай хуулийн 8.6, 10.23, 12.54-д заасан заалтыг хэрэгжүүлэх ажлыг одоогийн буюу 2023 оны УИХ-ын намрын чуулганд багтаан хэлэлцүүлэхээр төлөвлөсөн Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд бие даасан бүлэг, зүйл, хэсэг, заалтаар бүрэн тусгасан, хуулийн төслийг дагалдан Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулж хамт өргөн мэдүүлэхээр БШУЯ-ны ШУТБИХХЗГ ажиллаж байна” гэсэн нэмэлт мэдээллийг тусгах
Тайлбар 9-ийг үзнэ үү	1.10. Тайлбар	2023 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдөр батлагдсан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлд Инновацийн тухай хуулийн 17.1.8-д заасан дотоодод үйлдвэрлэсэн инновацийн бүтээгдэхүүнийг Засгийн газрын худалдан авах үйл ажиллагаагаар дэмжихтэй холбоотой саналыг БШУЯ-наас Сангийн яаманд хүргүүлсэн боловч тус хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр батлагдаагүй тул Инновацийн тухай хуулийн 17.1.8-д заасан үйл ажиллагааг зохицуулах журмыг батлах эрх зүйн орчин бүрдээгүй; Инновацийн тухай хуулийн 17.1.9-д заасан үзэсгэлэн худалдаа, хурал семинар зохион байгуулах, инновацийн мэдлэг, соёлыг сурталчлах арга хэмжээг олон нийтийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулах, санхүүжүүлэх үйл ажиллагаа нь Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 5.1.14-д заасан зөвлөх үйлчилгээ болон бусад үйлчилгээнд хамаарах тул Инновацийн тухай хуулийн 17.1.9-д заасан үйл ажиллагааг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн хүрээнд зохион байгуулж байна;

		<p>Инновацийн тухай хуулийн 2015 оны 1 дүгээр сарын 23-ны өдрийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр тус хуулийн 17.1.1-д инновацийн төсөл хэрэгжүүлэхээр авсан зээлийн хүүний тодорхой хувийг санхүүжүүлэх гэсэн заалт батлагдсан ч 2019 оны 11 сарын 13-ны өдөр батлагдсан Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 18 дугаар зүйлийн 18.4-д Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн хөрөнгөөс аливаа татаас, урамшуулал олгохыг хориглоно гэж заасан тул тус Инновацийн тухай хуулийн 17.1.1-д заасан үйл ажиллагааг зохицуулах журмыг батлах эрх зүйн орчныг хязгаарласан;</p> <p>Инновацийн тухай хуулийн 17.1.3-д инновацийн үйл ажиллагааг дагнан эрхлэх гарааны компанид эд хөрөнгийн түргэвчилсэн элэгдэл хорогдол тооцно гэж заасан боловч 2019 оны 03 сарын 22-ны өдөр батлагдсан Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын хуулийн шинэчилсэн найруулгад Инновацийн тухай хуулийн 17.1.3-д заасан инновацийн үйл ажиллагааг дагнан эрхлэх гарааны компанид эд хөрөнгийн түргэвчилсэн элэгдэл хорогдол тооцохтой холбоотой зохицуулалт тусгагдаагүй тул холбогдох журмуудыг шууд батлах боломжгүй байна.</p>
Тайлбар 10-ыг үзнэ үү	1.11-1.12 дэх хэсгийн хувьд	<p>Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3-т шинжлэх, ухаан, технологийн сангийн хөрөнгийг санхүүжүүлэх арга хэмжээний төрлүүдийг тусгасан. Харин "Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам"-ын 1.3-т "суурь судалгааны, хөтөлбөрийн зорилгот, захиалгат, цөм технологийн, технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн, гадаадтай хамтарсан" гэж заасан нь дээрх хуульд заасан төрлүүдийг бус төслийг хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардлагыг зохицуулсан байна.</p> <p>"Залуу судлаачдын грант", "Докторын дараах инноац", "Суурь хавсарга судалгааны (ШУА-ийн грант)" нь Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.3.1, 18.3.2, 18.3.3 болон 18.3.4-т заасан төрлийн аль ч хэлбэрээр нээлттэй төслийн санал ирүүлж болдог. Жишээ дурдвал, Докторын дараах судалгаанд инновацийн тэтгэлэг олгох журмын 1.2 дахь заалтад "инноацид чиглэсэн төсөл" гэж заасан нь Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн "18.3.4.инновацийн төсөл хэрэгжүүлэх, гарааны санхүүгийн дэмжлэг олгох, технологи, үйлдвэрлэлийн туршилт, зүгшрүүлэлтэд дэмжлэг үзүүлэх" гэсэн заалттай нийцэж байна. Мөн Инновацийн тухай хуулийн 3.1.7."инновацийн грант" гэж иргэн, хуулийн этгээд, гадаадын болон олон улсын байгууллага урьдчилан нөхцөл, болзол тавьсны үндсэн дээр инновацийн тодорхой төсөлд буцалтгүй олгож байгаа мөнгөн болон бусад хөрөнгийг;" гэж заасан нь Докторын дараах судалгаанд инновацийн тэтгэлэг нь урьдчилан нөхцөл, болзол тавьсны үндсэн дээр шалгаруулж олгодог инновацийн грант тул дээрх хуулийн заалтуудтай нийцэж байна. Мөн түүнчлэн, залуу судлаачдын грант болон суурь судалгааны грантын(ШУА-ийн грант) талаар өмнө тайлбар хүргүүлсэн тул 1.11-1.12 хэсгийг хасах саналтай байна.</p>
Тайлбар 11-ийг үзнэ үү	1.18 дахь хэсгийн хувьд	<p>2, 3-ийн хувьд 2017 оны "Засгийн газрын комисс, үндэсний хороо, үндэсний зөвлөл, ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай" 27 дугаар тогтоолын 5, 6-д: "Засгийн газраас баталсан үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, уялдуулан зохицуулах, хяналт тавих үүрэг бүхий зөвлөл, комисс, хороо, ажлын хэсгийг тухайн асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн ахалж, бүрэлдэхүүнийг томилон ажиллаж тухайн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн дүнг Засгийн газарт танилцуулж байхаар тогтоосугай. Засгийн газраас баталсан салбар дундын чанартай үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, уялдуулан зохицуулах, хяналт тавих үүрэг бүхий зөвлөл, комисс, хороо, ажлын хэсгийг тухайн асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд тохиролцсоны үндсэн дээр Засгийн газрын аль нэг гишүүн ахалж, бүрэлдэхүүнийг томилон ажиллаж хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн дүнг Засгийн газарт танилцуулж байхаар тогтоосугай." гэж, мөн 2019 оны 110 дугаар тогтоолоор 20 дугаар хавсралтад өөрчлөлт оруулж "12 дахь заалтын "Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын сайд" гэснийг "Монгол Улсын Ерөнхий сайд" гэж өөрчилсүгэй." гэж, мөн 2020 оны 108 дугаар тогтоолоор БШУ-ны сайд даргалахаар тус тус баталсны дагуу тогтоолыг хэрэгжүүлэх зорилгоор 2022 оны 06 дугаар тогтоол, 2023 оны 350 дугаар тогтоолоор ШУТУЗ-ийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн баталсан.</p>
Тайлбар 12-ыг үзнэ үү	1.19-1.20 дэх хэсгийн хувьд	<p>1-рт: Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.1, 6.1.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрийн хуралдааны 06 дугаар тэмдэглэл, Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 06 дугаар сарын 07-ны өдрийн хуралдааны 24 дүгээр тэмдэглэлийг тус тус үндэслэн "Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын хороо"-г байгуулсан. Тус хороо нь "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх 2 дахь 10 жилийн хугацаанд хэрэгжүүлэх дунд хугацааны бодлогыг тодорхойлох, олон улсад өрсөлдөх чадвар бүхий үндэсний шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх бодлогын баримт бичиг боловсруулах тул бүрэлдэхүүний дүрэм шаардлагагүй гэж үзсэн.</p> <p>2-рт: 2017 оны "Засгийн газрын комисс, үндэсний хороо, үндэсний зөвлөл, ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай" 27 дугаар тогтоолын 5, 6-д: "Засгийн газраас баталсан үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, уялдуулан зохицуулах, хяналт тавих үүрэг бүхий зөвлөл, комисс, хороо, ажлын хэсгийг тухайн асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн ахалж, бүрэлдэхүүнийг томилон ажиллаж тухайн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн дүнг Засгийн газарт танилцуулж байхаар тогтоосугай. Засгийн газраас баталсан салбар дундын чанартай үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, уялдуулан зохицуулах, хяналт тавих үүрэг бүхий зөвлөл, комисс, хороо, ажлын хэсгийг тухайн асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд тохиролцсоны үндсэн дээр Засгийн газрын аль нэг гишүүн ахалж, бүрэлдэхүүнийг томилон ажиллаж хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн дүнг Засгийн газарт танилцуулж байхаар тогтоосугай." гэж заасны дагуу МУ-ын Үндсэн хуулийн 38.2.2 дахь заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор ЗГ-ын 2023 оны 316 дугаар тогтоол(тайланд тогтоолын дугаарыг андууран бичсэн байна)-оор "Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн бодлогын хороо"-г байгуулж, зөвшилцсөний дагуу Үндэсний хорооны даргаар МУ-ын Ерөнхий сайд, орлогч даргаар МУ-ын шадар сайд бөгөөд ЭЗХ-ийн сайд, БШУ-ны сайд нарыг тус тус томилсон. Иймээс дээрх үндэсний зөвлөл болон хороонд давхардсан чиг үүрэг байхгүй тул 1,19; 1,20-р хэсгийг хасах саналтай байна.</p>
Тайлбар 13-ыг үзнэ үү	1.24 дэх хэсгийн хувьд	<p>Монгол Улсын яамны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1, 7.1.4 дэх, 9 дүгээр зүйлийн 9.6.2, 9.6.4 дэх заалт Төсвийн тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.1, 40.3, 40.4 дэх заалтыг тус тус үндэслэн Төсвийн ерөнхийлөн захирагчаас шинжлэх ухаан, технологийн салбарын харьяа байгууллагын төсвийн шууд захирагчтай байгуулсан үр дүнгийн гэрээ, үйл ажиллагааны тайланг сайдын тушаалаар байгуулагдсан Ажлын хэсэг жил бүр үнэлдэг. Ингэхдээ Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоол "Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам", Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2020 оны 100 дугаар тушаалыг баримталж үнэлгээг хийж гүйцэтгэдэг. Гүйцэтгэлийн зорилт, арга хэмжээний биелэлтийг Ажлын хэсэг дараах байдлаар үнэлдэг. Үүнд:</p> <p>100% буюу (60 оноо)-"Төлөвлөсөн үр дүнд хүрсэн" Зорилт, арга хэмжээний хүрэх түвшинд бүрэн хүрээгүй боловч зохион байгуулалтын арга хэмжээ бүрэн авагдсан, холбогдох байгууллагын шийдвэр гарсан, гол үр дүн нь гарч эхэлж байгаа бол;</p> <p>70% буюу (42 оноо)-"Тодорхой үр дүнд хүрсэн" тавьсан зорилт, арга хэмжээнд хүрэх зорилгоор өөрсдөөс хамаарах шийдвэрийг гаргасан, санхүүгийн асуудал шийдвэрлэгдсэн, дээд шатны байгууллагад өргөн барьсан буюу гүйцэтгэл нь тодорхой хэмжээгээр гарч эхэлж байгаа бол;</p> <p>40% буюу (24 оноо)-"Эрчимжүүлэх шаардлагатай" тухайн зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх бэлтгэл болон боловсруулах шатандаа байгаа, мөн боловсруулах шатны ажил бүрэн хийгдсэн, ажил тодорхой хэмжээнд эхэлсэн, бол;</p> <p>0% буюу (0 оноо)-"Үр дүнгүй" тухайн зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай тооцоо, судалгаа хийх, асуудал тодорхойлох зэрэг бэлтгэл хангахтай холбогдсон үйл ажиллагааг авч эхэлж байгаа эсвэл хэрэгжүүлэх талаар ямар нэгэн ажил зохион байгуулаагүй бол гэсэн зарчмаар үнэлдэг. Ажлын хэсгийн гишүүд жишээлбэл 90 гэж үнэлсэн бол энэ нь %-иар илэрхийлэгдэх бөгөөд оноонд шилжүүлэн эцсийн үнэлгээг гаргадаг.</p>
Тайлбар 14-ийг үзнэ үү	1.34, 1.35 Тайлбар	<p>Улсын бүртгэлийн газраас Улсын хэмжээний бүх төрийн байгууллагын хуулийн этгээдийн гэрчилгээг шинэчлэх ажил хийгдэж эхэлсэн. Үүнтэй холбогдуулан Боловсрол, шинжлэх ухааны яам хамтран ажиллахаар төлөвлөн ажиллаж байна. Ажлын хүрээнд хамтарсан ажлын хэсэг байгуулагдсанаар Улсын бүртгэлийн гэрчилгээнд ангиллыг давхардуулан бүртгэснийг залруулах боломжтой юм. Одоогийн байдлаар төрийн өмчийн сургалт, судалгааны байгууллагууд "төрийн байгууллага, албан газар" гэсэн төлөвтэй байна. Цаашид эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгүүд харьяаллаас үл хамааран нэг ангилалд бүртгэгдэх юм.</p>

Тайлбар 15-ыг үзнэ үү	1.38 дахь хэсгийн хувьд нэмэх	Тус хэсэгт дараах тайлбарыг нэмж тусгах: Хүний нөөцийн хөдөлгөөний мэдээллийг дурдахдаа тус мэдээллийн хамрах хугацааг дурдах шаардлагатай байна. Хүний нөөцийн хөдөлгөөний гол шалтгаан нь салбарын албан хаагчдын цалингийн хэмжээ юм. Өнөөдрийн байдлаар салбарт ажиллагсдын тоо 1990 онтой харьцуулахад 3 дахин буурсан байна. Одоо манай улс 1 сая хүнд ногдох эрдэм шинжилгээний ажилтны тоогоор Азийн дунджаас 3 дахин, ижил төсөвтэй хүн амтай Финлянд улсаас 14 дахин доогуур байдаг. Өөрөөр хэлбэл, салбар хүний нөөцийн дутагдал орж, үе хоорондын тасалдал үүсэж байгаа нь тэргүүн ээлжид анхаарах асуудлуудын нэг болоод байна. Салбарын хамгийн үнэ цэнтэй капитал бол мэргэшсэн хүний нөөц юм. Сүүлийн жилүүдэд эрдэм шинжилгээний ажилтны цалин нэн бага байгаа нь бусад өндөр цалин, хангамжтай байгууллагад шилжин ажиллагсдын тоо нэмэгдэх үндсэн шалтгаан нөхцөл болж байна. Тухайлбал ШУА-ийн харьяа хүрээлэнгүүдээс 2022 онд 10-аас доошгүй жил ажиллаж мэргэшсэн 90 орчим ажилтан өөр өндөр цалинтай ажилд шилжсэн нь нийт ЭША-ны бараг 10 орчим хувь болж байна. Иймд эрдэм шинжилгээний ажилтны цалинг ядаж их, дээд сургуулийн профессор багшийн дундаж цалинд хүргэх асуудал зайлшгүй чухал болоод байна.
Тайлбар 16-г үзнэ үү	1.40 дэх хэсгийн хувьд	Засгийн газрын 2010 оны 173, 2015 оны 368, 2023 оны 249 дүгээр тогтоолоор “Шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт”-ыг 3 удаа, үүний 2 удаа нь шинэчлэн баталсан. ЗГ-ын тухай хуульд Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд 2020 онд “инновацийн бодлого, үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх асуудал”-ыг тусган, Инновацийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.2 дахь заалтаар инновацийн тэргүүлэх чиглэлийг батлахаар тогтоож, тус тус хэрэгжилтийг хангахтай холбоотойгоор ЗГ-ын 2020 оны 95 дугаар тогтоолоор “Инновацийн тэргүүлэх чиглэл”-ийг анх удаа батлуулсан. Үүнтэй холбоотой тэргүүлэх чиглэлийг давхцуулан тогтоохгүй, бие даасан Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль, ИТХ-ийн заалтаар тогтоотой холбоотойгоор 2023 оны 249 дүгээр тогтоолоор өмнө байсан “Инноваци, өндөр технологи” гэснийг ШУТ-ийн тэргүүлэх чиглэлээс хасаж батлуулсан болно. Иймд 1.40 дэх хэсгийг хасах.
Тайлбар 17-г үзнэ үү	1.41, 1.42, 1.43 дахь хэсгийн хувьд	Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны “Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөр, зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны хязгаарыг батлах тухай” 165 дугаар тогтоолын хавсралтын 2.2.2-т заасан тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд 2.4.2-т заасан стратегийн зорилтыг 2.5.2-т заасан үйл ажиллагааны хүрээнд Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газар, 2.2.7-д заасан тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд 2.4.7-д заасан стратегийн зорилтыг 2.5.7-д заасан үйл ажиллагааны хүрээнд Санхүү, хөрөнгө оруулалтын газар, 2.2.9-д заасан тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд 2.4.9-д заасан стратегийн зорилтыг 2.5.9-д заасан үйл ажиллагааны хүрээнд Цахим бодлого, статистикийн газар, 2.2.10-т заасан тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд 2.4.10-т заасан стратегийн зорилтыг 2.5.10-т заасан үйл ажиллагааны хүрээнд Хяналт, шинжилгээ, үнэлгээний газар тус тус албан хаагчдын албан тушаалын тодорхойлолтод нарийвчлан тусгаж хэрэгжүүлэхээр заасан. Уг заалтын хүрээнд Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газарт ажиллаж буй албан хаагчийн албан тушаалын тодорхойлолтод төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх, хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх чиг үүрэг байдаггүй, харин тухайн чиг үүрэг нь дээрх стратегийн зорилт, үйл ажиллагааны хүрээнд дээр нэр дурьдсан газруудад албан тушаалын тодорхойлолтод заасан шинжлэх ухаан, технологийн салбарын төсөв, хөрөнгө оруулалт, төсөв, хөрөнгө оруулалтын хэрэгцээний дүн шинжилгээ, төлөвлөлт хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ гэх мэт асуудал хариуцсан албан хаагчид тус тус ажиллаж байна. Харин Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны “Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөр, зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны хязгаарыг батлах тухай” 165 дугаар тогтоолын хавсралтын 2.2.2-т заасан тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд 2.4.2-т заасан стратегийн зорилтыг 2.5.2-т заасан үйл ажиллагааны хүрээнд Шинжлэх ухаан, технологийн бодлого, инновацийн хөгжүүлэлт, хэрэгжилтийг зохицуулах газрын чиг үүрэгт шууд хамаарахаар гэж тодорхойлол “шинжлэх ухаан, технологи, судалгаа хөгжүүлэлт, цөмийн энерги, инновацийн хөгжлийн чиглэлээр урт, дунд хугацааны бодлого, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх, хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх, үйл ажиллагааг удирдлага, манлайллаар хангах” стратегийн зорилтод тусгагдсан “... түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх, хэрэгжилтийг хангах ажлыг зохион байгуулах, хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийх, ...” чиг үүрэг газрын албан хаагчдын албан тушаалын тодорхойлолтод тусгагдаагүй, мөн үүнийг хэрэгжүүлэх мэргэжлийн хүний нөөц хангалтгүй, хариуцсан чиг үүргийн албан хаагч дутагдалтай байна.
Тайлбар 18-ыг үзнэ үү	1.44 хэсгийн хувьд	2022, 2023 оны дүгнэлтийг хасуулах. Учир нь: -2023 онд “Судлаачийн мэдээллийн сан” системийн хөгжүүлэлтийг Гөү смарт ХХК-иар гүйцэтгүүлж /ШУТСангийн “Ажил гүйцэтгэх гэрээ” №11- 54,300,000.0 төгрөгийн дүн бүхий/, судлаачдын нэгдсэн бүртгэлийг үүсгэн шинжээч сонгох, төслийн анхан шатны саналыг хүлээн авч, бүртгэх, төсөлд үнэлгээ хийх шинжээчийг түлхүүр үгийг илэрцээр томилох зэрэг хөгжүүлэлтийг хийсэн. Тус нэгдсэн мэдээллийн санд III улирлын байдлаар 920 судлаач бүртгүүлсэн байсан бол жилийн эцсийн байдлаар 1526 судлаач бүртгүүлсэн өссөн дүнтэй байна. Тус www.project.stf.gov.mn цахим мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан 2023 онд нийт 186 төслийн саналыг цахимаар хүлээн авч, шалгаруулаад байна. Ингэснээр, төсөл болон судлаачдын мэдээллийн нэгдсэн сан үүсч, төсөл бүртгэх, сэдвийн давхардал шалгах, шинжээчийг сонгох, шинжээчээр төсөл уншуулах бүх үйл ажиллагаа цахимжиж, шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарт мэдээллийн системийн инновацийг нэвтрүүлсэн нь “Цахим, нээлттэй шинжлэх ухааныг хөгжүүлэх” зорилтын хүрээнд “Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны мэдээллийн нэгдсэн систем, платформ бий болгон хөгжүүлэх” арга хэмжээ хэрэгжсэн гэж үзэж байна. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр 2021 онд хүчингүй болсон хэдий ч хөтөлбөрийн ерөнхий концепци болох шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг бэлтгэх нэгдсэн бодлогыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд одоо байгаа хүний нөөцийг чадавхжуулахад шинжлэх ухааны чиглэл, судлагдахууныг оновчтой тодорхойлж, сургалт-судалгааны нэгдмэл байдлыг хангаж залгаа халаагаа бэлтгэх, гадаад болон дотоодын хамтын ажиллагааг эрдэмтэн солилцоог эрчимжүүлэх чиглэлээр өргөжүүлэх, салбар дундын судалгааг хөгжүүлэх, судалгааны үр дүнг нэвтрүүлэх, бүтээлч үйл ажиллагааг дэмжин инновацийг бий болгох чиглэлээр зайлшгүй хийгдэх үйл ажиллагаануудыг хариуцсан нэгжийн гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлж байна./ Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын хүний нөөцийг хөгжүүлэхэд шинжлэх ухаан, технологийн асуудал эрхэлсэн нэгжээс авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа түүний үр нөлөөний тухай мэдээллийг аудитын багт дэлгэрэнгүй гаргаж өгсөн/
Тайлбар 19-ийг үзнэ үү	1.45, 1.46, 1.47 дахь хэсгийн хувьд	Шинжлэх ухаан технологийн тухай хуулийн 6.1.7, 11.2.3, Инновацийн тухай хуулийн 6.1.8, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 5-д заасныг үндэслэн Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн бүтэцэд байгаа Шинжлэх ухааны паркийн менежментийн хэлтсийг инноваци, өндөр технологийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, шинжлэх ухааны паркийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий “Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа” шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдлийн хэлбэрээр байгуулахаар тогтоосон. Тус паркийн хуулиар тогтоосон үндсэн чиг үүрэг нь дээрх тогтоолоор инноваци, өндөр технологийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, шинжлэх ухааны паркийн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах юм. Иймд тус паркийн захиргааны нэгж нь Инновацийн тухай хуулийн шинжлэх ухааны парк байгуулагдсаны дараа, мөн Инновацийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан инновацийн дэд бүтцийн нэгжид хамаарах байгууллагуудыг бойжуулах, үйл ажиллагааг удирдлага зохицуулалтаар ханган ажиллах чиг үүрэгтэй. Иймд 1.45, 1.46, 1.47-д заасан “Эрдэм шинжилгээ, туршилт ....., ..., гадаад дотоодын байгууллага, иргэдтэй, ..., ..., үр дүнг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх ....” гэсэн арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлэх шууд чиг үүрэг байхгүй тул хасах. Мөн өнөөдрийн байдлаар МУ-д Шинжлэх ухааны паркийг байгуулах хууль эрхзүйн зохицуулалт бүрэн бүрдээгүйн улмаас парк байгуулагдаагүй байгаа. Харин 2023 оны намрын чуулганд багтаан өргөн мэдүүлэхээр боловсруулж, батлуулахаар төлөвлөсөн “Шинжлэх ухааны паркийн эрхзүйн байдлын тухай хууль батлагдсаны дараа, парк болон бусад инновацийн дэд бүтцийн нэгжүүд бий болсноор ШУП-ийн үйл ажиллагаа бүрэн тогтолцооны хувьд хэрэгжих боломжтой байна” гэсэн агуулгыг нэмж тусгуулах саналтай байна.

Тайлбар 20-ийг үзнэ үү	1.51 Тайлбар	<p>Дараах саналыг оруулах саналтай байна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дараа онд үргэлжлэн хэрэгжих төслийг санхүүжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн талаар Төсвийн ерөнхийлөн захирагчид санал боловсруулан хүргүүлдэг. ШУТС-аас хүргүүлсэн саналыг тэргүүлэх чиглэл бусад дүрэм журамд заасан бодлогын хүрээнд тухайн оны төслийн санхүүжилтийн хэмжээ, зардлыг хэлэлцэн баталдаг. Иймд сангийн дүрмийн 3.1.1 -д заасан тухайн жилээс эхлэн хэрэгжих захиалгат төсөлд улсын төсвөөс олгох хөрөнгийн хэмжээг төлөвлөн хүргүүлэх үүргийн хэрэгжүүлээгүй гэх зөвлөмжийг хасах, - ШУТС-ийн мэдээллийн сан дахь эрдэм шинжилгээ, судалгааны төслийн гүйцэтгэгч, хүлээлгэн өгөх үр дүн, календарчилсан төлөвлөгөө, зардлын задаргаа, олгосон санхүүжилт зэрэг мэдээллийг бүрэн байршуулаагүй, мэдээлэл дутуу сангийн дүрмийн 3.1.7 -т заасан чиг үүргийн "зарим" үүргийг хэрэгжүүлээгүй; гэж засварлах <p>Өмнөх онуудад хэрэгжиж дууссан боловч үр дүнгийн тайлан болон санхүүгийн тооцоо дуусгаагүй төслүүдэд байнгын хяналт тавин, өр авлагыг барагдуулах ажлыг гүйцэтгэж 2017, 2018, 2019, 2020, 2022, 2023 онуудад албан бичгийг удаа дараа гүйцэтгэгч байгууллага тус бүрт мэдэгдэн ажилласан.</p> <p>Шинжлэх ухаан, технологийн салбарт хэрэгжиж дууссан төслийн тайланг зохион журам, стандартын дагуу хүлээлгэн өгөөгүй гүйцэтгэгч байгууллага, захиалагч яам, төслийн удирдагч нарт Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн зүгээс хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжийн хүрээнд холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллахаар төлөвлөн ажиллаж байна.</p>
Тайлбар 21-ийг үзнэ үү	1.52 Тайлбар	<p>Шинээр хэрэгжүүлэх төслийн гэрээг байгуулах хугацаа нь төслийн ангиллын онцлогоос шалтгаалан 30 хоногт багтахгүй байх тохиолдол гардаг. Тухайлбал, улсын захиалгат төсөлд гэрээний хавсралтаар батлагддаг үр дүнгийн даалгавар нэмэлтээр сайжруулах, санхүүжилтийг хянаж тооцох үйл явцад захиалагч 2 тал, гүйцэтгэгч, санхүүжүүлэгч нийт 4 тал зөвшилцөн, тохиролцсоны эцэст хамтран гэрээ байгуулдаг. Гүйцэтгэгчийн ирүүлсэн төсвийн саналыг санхүүжүүлэгч тал хянах, "Шинжлэх ухаан, технологийн төслийн өргөтгөл зардлыг тодорхойлох, түүний зарцуулалтад санхүүгийн хяналт тавих журам"-ын дагуу зардлын хязгаараас хэтэрсэн зардлыг танах, энэ тухай гүйцэтгэгчид эргэн мэдэгдэх, төсвийг эцэслэн тохирох, Салбар зөвлөлийн хурлаас төслийн үр дүнгийн даалгаварт нэмэлт сайжруулалт хийх санал шийдвэр гарсан тохиолдолд захиалагч яамд, гүйцэтгэгч талд мэдэгдэн бүх тал харилцан тохиролцож нэмэлт сайжруулалтийг зөвшөөрсөн тохиолдолд гэрээ эцэслэгдэн батлагддаг. Захиалагч тал төслийн үр дүнг хүлээн авч, үр дүнг хангалтгүй гэж үзэн нэмэлт сайжруулалт хийлгэхээр тайланг буцаах, захиалагч яамдын ШУТЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэх, шаардлагатай тохиолдолд шинжээч томилон үнэлж дүгнүүлэх зэрэг процесс нь хугацаа шаарддаг.</p> <p>Дээрх шалтгаанаар зарим төслийн гэрээ баталгаажуулах, үр дүнг хүлээн авч хаах хугацаа журамд заасан хугацаанаас хэтрэх тохиолдол гардаг. Энэ асуудлыг шийдвэрлэхээр нарийвчилсан зохицуулалтыг журамд нэмж тусгах талаар судлан ажиллаж байна.</p>
Тайлбар 22-ыг үзнэ үү	1.52 дахь хэсгийн хувьд	<p>Шинээр хэрэгжүүлэх төслийн гэрээг байгуулах хугацаа нь төслийн ангиллын онцлогоос шалтгаалан 30 хоногт багтахгүй байх тохиолдол гардаг. Ж нь: Захиалгат төсөл дээр үр дүнгийн даалгавар нэгтгэх, санхүүжилтээ хянаж тооцох үйл явц захиалагч 2 тал, гүйцэтгэгч, санхүүжүүлэгч нийт 4 тал хамтран гэрээ байгуулдаг.</p>
Тайлбар 23-ыг үзнэ үү	2.3 дахь хэсгийн хувьд	<p>УИХ-ын НББСШУ-ны Байнгын хорооны 2014 оны 07, 2017 оны 17, 18 дугаар тогтоолууд нь хэрэгжиж дууссан бөгөөд тус аудитын хамрах хүрээ болох 2020-2022 он, 2023 оны эхний хагас жилийн үйл ажиллагаанд хамаарахгүй тул хасах.</p>
Тайлбар 24-ийг үзнэ үү	2.4 дэх хэсгийн хувьд	<p>Инновацийн тухай хуулийн 17.1.8-д заасан дотоодод үйлдвэрлэсэн инновацийн бүтээгдэхүүнийг Засгийн газрын худалдан авах үйл ажиллагаагаар дэмжих үйл ажиллагаа нь Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд тусгагдаагүй болно мөн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 10.1.6-д заасан инновацийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч дотоодын аж ахуйн нэгжид давуу эрх олгох үйл ажиллагаа нь тус хуулийн 10.2-т зааснаар зохицуулагдаж байгаа болно.</p>
Тайлбар 25-ыг үзнэ үү	2.21, 2.22 дахь хэсгийн хувьд	<p>2020 онд ХШҮДАГ-аас нотлох баримтгүй үнэлж, дүн шинжилгээ хийгээгүй гэсэн арга хэмжээний хувьд БШҮЯ-д аудит ажиллах үед холбогдох баримтуудыг тухай бүрт нь гаргаж хүргүүлж байсан. Иймд нотлох баримтыг нөхөн үзүүлсэнд тооцох үндэслэлтэй гэж дүгнэж байх тул хасуулах.</p>
Тайлбар 26-г үзнэ үү	2.25 дахь хэсгийн хувьд	<p>Хэрэгжиж эхлээгүй гэсэн тайлбарын хувьд дараах үндэслэлээр хасуулах:</p> <p>1-рт: 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний жилийн эцсийн нийт арга хэмжээний гүйцэтгэлийн биелэлтийн дундаж хувь 92% үнэлэгдсэн. Тус хэсэгт тусгагдсан 2.4.4-т заасан "Шинэ мэдлэг патентыг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэн эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, эрдэм шинжилгээний байгууллага, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг татварын бодлого, эдийн засгийн хөшүүргээр дэмжсэн эрхзүйн шинэчлэлт хийгдэнэ" гэсэн 1 арга хэмжээний хувьд 2022 оны жилийн эцсээр энэ зохицуулалтын журмын төслийг боловсруулж бэлэн болгохоор үр дүнг заасны дагуу "Гарааны компани болон программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлэх журам"-ыг боловсруулж, батлуулахад бэлэн болгосон. Харин тус журмын төслийг 2023 онд батлуулахаар заасны дагуу эрдэм шинжилгээний байгууллага, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг татварын бодлого дэмжих зорилгоор Засгийн газрын 2023 оны 39 дугаар тогтоолоор "Гарааны компани болон программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлэх журам"-ыг батлуулсан. Журмын хүрээнд эрдэм шинжилгээний байгууллагын бий болгосон бүтээлийг технологи дамжуулах төвд бүртгэлтэй хувийн хэвшилд дамжуулахад шинээр гарааны компани бүртгүүлэн татварын дэмжлэг эдлэх боломжийг бүрдүүлсэн.</p> <p>2-рт: Үүний зэрэгцээ Засгийн газрын 2022 оны 497 дугаар тогтоолоор баталсан "Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас тэтгэлэг олгох, сангийн хөрөнгийг зарцуулах, түүнд хяналт тавих журам"-аар лабораторийн түвшинд боловсруулсан технологи, бүтээгдэхүүний загварыг үйлдвэрлэлийн нөхцөлд турших, боловсронгуй болгох, технологийн баримтжуулалт хийх үйл ажиллагааг дэмжихэд технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн грантыг олгохоос гадна тус журмаар шинэ мэдлэгийг ашиглахад чиглэсэн төр, хувийн хэвшил, иргэнтэй хамтарсан санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх "хавсарга судалгааны төсөл"-ийн хэлбэрийн шинээр бий болгосон.</p> <p>3-рт: Мөн "Инновацийн үйл ажиллагаанд оролцогчид грант олгох журам"-ын дагуу инновацийн төслүүдэд грант олгож байна.</p> <p>Харин эхлэл төдий хэсгийг дараах үндэслэлээр хасуулах:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2.4.1-ийн хувьд олон эх үүсвэрт тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор 2021 оноос эхлэн төрийн өмчит улсын төсвийн санхүүжилттэй эрдэм шинжилгээний хүрээлэн төвийн судалгааны үндсэн чиглэлийг тодорхойлж, судалгааны үндсэн чиглэлд санхүүжилт олгох журмын төслийг боловсруулах зөвлөх үйлчилгээг хэрэгжүүлж, 2022 онд судалгааны тайланд үндэслэн Засгийн газрын 2022 оны 409 дүгээр тогтоолоор уг журмыг батлуулсан. Журмын хүрээнд үндсэн чиглэлийн жагсаалт батлах, санхүүжилтийг хэмжээг батлах тушаалыг БШУ-ны сайдаар батлуулсныг аудитад нотлох баримт болгон өмнө өгсөн. 2-т: ЗГ-ын 2022 оны 497 дугаар тогтоолоор "Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас тэтгэлэг олгох, сангийн хөрөнгийг захиран зарцуулах, түүнд хяналт тавих журам"-ыг батлуулж, шинжлэх ухаан, технологийн төслийг нээлттэй зарлан өрсөлдөөнт хэлбэрээр санхүүжүүлэх тогтолцоог бүрдүүлсэн. 2021 онд ҮСХ-той хамтран Статистикийн тухай хуульд заасны дагуу 5 жил тутам аж ахуйн нэгжийн тооллого зохион байгуулах ажлын хүрээнд шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн судалгаа хөгжүүлэлтэд зарцуулах зардлыг тооцох үзүүлэлтийг хамруулан тайлан үр дүнг авч, нийт улсын төсвийн санхүүжилтээр судалгаа хөгжүүлэлтийн ажлын зардлын ДНБ-д эзлэх хувь сүүлийн 5 жил тогтмол 12трб.₮ буюу 0,11 хувийг эзэлж байсан хувийн жинг нэмэгдүүлэн хувийн хэвшлийг хамтатган тооцоолбол эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах зардлын ДНБ-д эзлэх хувь 0.18 болж, нийт 0,07фунзээр нэмэгдсэн байна(Аудитад өмнө дээр дурдсан ЗГ-ын тогтоол, БШУ-ны сайдын тушаал, судалгааны үндсэн чиглэлийг санхүүжүүлсэн гэрээ зэрэг холбогдох баримт материал, ШУТ-ийн санхүүжилтийг сүүлийн 5 жилээр, мөн ҮСХ-той хамтарсан тооллогын тайлангийн номыг нотлох баримт болгон гаргаж хүргүүлсэн.). - 2.4.2-ийн хувьд: Засгийн газрын 2021 оны "Шинжлэх ухаан, технологийн салбарт авч хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" 299 дүгээр тогтоолоор Ой модны сургалт, судалгааны хүрээлэн, Дулааны техник, үйлдвэрлэлийн экологийн хүрээлэн, Тархи, сэтгэл судлалын хүрээлэн, Технологийн инкубатор гэх дөрвөн хүрээлэнг төсвөөс санхүүждэг хүрээлэнгүүдийн жагсаалтад нэмж оруулан, мөн Ургамал хамгаалал, эрдэм

		<p>шинжилгээний хүрээлэн, Мал эмнэлгийн хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний ажилтны орон тоог тус тус нэмж нийт эрдэм шинжилгээний ажилтны тоог 139-р нэмэгдүүлсэн.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мөн Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг үе шаттай бэлтгэх, чадавхжуулах ажлын хүрээнд 2023 оны байдлаар Засгийн газрын "Төрийн өмчийн их сургууль, мэргэжлийн болон техникийн боловсролын сургалтын байгууллагын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай" 306 дугаар тогтоолын 5 дахь заалтад шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн өндөр мэргэжлийн хүний нөөцийг бэлтгэх, үндэсний чадавхыг бэхжүүлэх, тэргүүлэх мэргэжлийн чиглэлээр салбар дундын судалгаа, хөгжүүлэлтийн ажлыг эрчимжүүлэх зорилгоор ШУА болон төрийн өмчийн хүрээлэн тэдгээрийн материаллаг бааз, хүний нөөцөд түшиглэн ахисан түвшний дээд боловсролын сургалтын байгууллага (UMAS) байгуулах асуудлыг судлах талаар тусгасан. Энэ ажлын хүрээнд БШУ-ны сайд Л.Энх-Амгалан БНХАУ-ын Шинжлэх ухаан, технологийн сайд Юен Хэжүнтэй 2023 оны 11-р сарын 05-ны өдөр БНХАУ-д хийсэн айлчлалын үеэр болсон албан ёсны уулзалтын үеэр Монгол улсад хэрэгжүүлж буй UMAS төслийн хүрээнд Хятадын Шинжлэх ухааны Академийн Их сургуулийг (UCAS) МУ-ын ШУА-тай хамтран ажиллах гэрээг үзэгдэх талаар санал солилцон, тохиролцоонд хүрсэн. Энэ сургууль байгуулагдснаар шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг үе шаттай бэлтгэх, чадавхжуулах тогтолцоо бүрдэх эхний том алхамын шийдэл болсон - 2.4.5-ийн хувьд Дэд бүтцийг бий болгох хүрээнд 2019 онд Шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн нэгдсэн цогцолборын барилгын санхүүжилтийг тусган батлуулж, барилгын ажлыг эхлүүлсэн, жил бүр шаардлагатай төсвийг төсөвт тусган батлуулж 2024 оны эхний хагас жилд цогцолборын барилгын 3 блок бүрэн ашиглалтад орохоор үргэлжлүүлэн барьж байна(жил бүрийн батлагдсан төсөв, нотлох баримтыг өмнө аудитад хүргүүлсэн.). Уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгын зураг төслийг 2022 онд барилгын хөгжлийн төвөөр магадлан хийлгэж, батлуулсан(БХТ-ийн баталсан нотлох баримтыг аудитад өгсөн.). 2024 оны батлагдсан төсөвт уг барилгыг барих санхүүжилтийг тусган батлуулсан тул 2024 онд барилгын ажлыг эхлүүлнэ. Төрөлжсөн, нээлттэй лабораторийг байгуулах ажлын хүрээнд ШУА, харьяа эрдэм шинжилгээний хүрээлэн төв, их дээд сургуулийн лабораторийн судалгааг 2021 онд хийлгэж, судалгааны тайланд дурдсанаар 324 лаборатори, үүний 24 нь магадлан итгэмжлэгдсэн лаборатори байгааг тогтоосон. Иймд лаборатори шинээр байгуулах төсөв санхүүжилт батлагддаггүй шалтгааны улмаас байгаа нөөцдөө түшиглэн судалгааны үр дүнд салбар, салбар дундын ашиглалтын лабораторийг хамтран ашиглах, эзэмших чиглэлд төрөлжүүлж, салбар, салбар дундын судалгаа хөгжүүлэлт хийх боломжийг бүрдүүлэхээр журмын төслийг боловсруулаад байна(судалгааны тайлан, журмын төслийг аудитад өмнө нь хүргүүлсэн). <p>Иймд дээрх үндэслэлээр тайлангаас уг хэсгийг хасуулах</p>
Тайлбар 27-г үзнэ үү	2.26-ын хэрэгжиж эхлээгүй гэдгийг хасах	<p>Монгол улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл 2.4.4. шинэ мэдлэг, патентыг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэн эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, эрдэм шинжилгээний байгууллага, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг татварын бодлого, эдийн засгийн хөшүүргээр дэмжсэн эрх зүйн шинэчлэлт хийх зорилтын хүрээнд шинэ мэдлэг, патентыг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэн эдийн засгийн эргэлтэд оруулахад "Инновацийн үйл ажиллагаанд оролцогчид грант олгох журам"-ын дагуу инновацийн төслүүдэд грант олгож байна мөн Засгийн газрын 2022 оны 497 дугаар тогтоолоор "Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас тэтгэлэг олгох, сангийн хөрөнгийг зарцуулах, түүнд хяналт тавих журам"-ыг батлуулж лабораторийн түвшинд боловсруулсан технологи, бүтээгдэхүүний загварыг үйлдвэрлэлийн нөхцөлд турших, боловсронгуй болгох, технологийн баримтжуулалт хийх үйл ажиллагааг дэмжихэд технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн грантыг олгож байна. Түүнчлэн тус журмаар шинэ мэдлэгийг ашиглахад чиглэсэн төр, хувийн хэвшил, иргэнтэй хамтарсан санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх "хавсарга судалгааны төсөл"-ийн хэлбэрийн шинээр бий болгосон.</p> <p>Эрдэм шинжилгээний байгууллага, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг татварын бодлого дэмжих зорилгоор Засгийн газрын 2023 оны 39 дугаар тогтоолоор "Гарааны компани болон программ хангамжийн үйлдвэрлэл, хөгжүүлэлтийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжид дэмжлэг үзүүлэх журам"-ыг батлуулсан бөгөөд тус журмын хүрээнд эрдэм шинжилгээний байгууллагын бий болгосон бүтээлийг технологи дамжуулав төвөөр хувийн хэвшилд дамжуулахад шинээр гарааны компани бүртгүүлэн татварын дэмжлэг эдлэх боломжтой болсон.</p>
Тайлбар 28-ыг үзнэ үү	2.30-2.33 хасах	<p>Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан Мэдээллийн технологийн аутсорсингийн төв байгуулах төсөл нь манай шинжлэх ухаан, технологийн салбар болон салбарын санхүүжилтэд ажилд хамаарахгүй, Цахим бодлого, статистикийн газар хариуцан ажилладаг бөгөөд тус төсөл нь Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Экспорт-Импортын банктай байгуулсан зээлийн гэрээний хүрээнд хэрэгжиж байгаа тул хасах саналтай байна.</p>
Тайлбар 29-ийг үзнэ үү	2.34 дэх хэсгийн хувьд	<p>Тайлангийн тайлбар болох 2.23-ийн 2.4.1-2.4.5-д бичсэн тайлбартай давхцаж байх тул дээрх тайлбарыг үндэслэн хасуулах</p>
Тайлбар 30-ийг үзнэ үү	2.35 дэх хэсгийн хувьд	<p>Тус хэсэгт заасан:</p> <p>2.3.12.4-ийн хувьд: "Судлаачийн мэдээллийн сан" системийн хөгжүүлэлтийг Гөү смарт ХХК-иар гүйцэтгүүлж, судлаачдын нэгдсэн бүртгэлийг үүсгэн шинжээч сонгох, төслийн анхан шатны саналыг хүлээн авч, бүртгэх, төсөлд үнэлгээ хийх шинжээчийг түлхүүр үгийг илэрцээр томилох зэрэг хөгжүүлэлтийг хийсэн. Тус нэгдсэн мэдээллийн санд III улирлын байдлаар 920 судлаач бүртгүүлсэн байсан бол жилийн эцсийн байдлаар 1526 судлаач бүртгүүлсэн өссөн дүнтэй байна. Тус www.project.stf.gov.mn цахим мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан 2023 онд нийт 186 төслийн саналыг цахимаар хүлээн авч, шалгаруулаад байна. Ингэснээр, төсөл болон судлаачдын мэдээллийн нэгдсэн сан үүсч, төсөл бүртгэх, сэдвийн давхардал шалгах, шинжээчийг сонгох, шинжээчээр төсөл уншуулах бүх үйл ажиллагаа цахимжиж, шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарт мэдээллийн системийн инновацийг нэвтрүүлсэн.</p> <p>2.4.1.2-ийн хувьд: энэхүү тайлбарын 2.25 хэсэгт харгалзах 1-рт тайлбарыг хийсэн болно.</p> <p>2.4.1.4-ийн хувьд: Дотоод, гадаадын эрдэм шинжилгээний байгууллага, эрдэмтэн, судлаачдын хамтарсан төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх ажлын хүрээнд дэлхий дахинд нүүрлэсэн цар тахлын нөхцөл байдлаас хамаарч ОХУ-тай хамтран хэрэгжүүлж байсан хамтарсан төслүүдийг дэмжих ажил зогссон байсныг хамтын ажиллагааг дахин сэргээж хоёр орны хамтарсан судалгааны төслийг 2024 оноос эхлэн хэрэгжүүлэхээр Монгол Улсын Боловсрол, шинжлэх ухааны яам, Оросын Шинжлэх ухааны сан хооронд олон улсын эрдэм шинжилгээний багуудын эрдэм шинжилгээний суурь судалгаа болон хавсарга судалгаа гүйцэтгэх төслийн уралдаан зохион байгуулах гэрээг 2023 оны 9-р сард байгуулсан. Тус гэрээний дагуу ОХУ-ын талаас нэг тэтгэлгийн хэмжээ нэг жилд 4-7 сая рубль байна гэж заасан бол Монгол Улсын талаас нэг төсөлд олгох тэтгэлгийн хэмжээ нэг жилд 80 хүртэл сая төгрөг байна гэж заасан. 2024 оноос эхлэн хэрэгжих 2 орны хамтарсан төслийг 2023 оны 9-р сард хоёр улсад зэрэг зарласан бөгөөд 12 шалгаруулалтын дүн 2024 оны 2-р сард гарна. Эрдэм шинжилгээний байгууллага, эрдэмтэн, судлаачдын судалгааны үр дүнд үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, дэвшилтэт технологийг нутагшуулахад чиглэсэн санаачилга, хөрөнгө оруулалт, бүтээлч үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор "Эрдэм хакатон 2023" тэмцээнийг зохион байгуулж "Артемис" гоо сайхны бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх төсөл, "Эко хөнгөн бетон" үйлдвэрлэх төсөл, "Метаког" тоглоомд суурилсан хүний нөөцийн платформын төсөл, "Экора Грийн гоулд" үр боловсруулах үйлдвэрийн төсөл, "Амин хүнс" мөөг тариалах төсөлд грант олгосон. Мөн судалгааны үр дүнд үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэхэд Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2023 оны А/422 дугаар тушаалаар 2 инновацийн төсөлд грант олгосон(өмнөх онуудыг мөн аудитад тайлбар нотлох баримтаар гаргаж хүргүүлсэн.).</p> <p>2.4.1.5-ийн хувьд: 2021 онд БШУ-ны болон УУХУ-ийн сайдын хамтарсан А/381/А/274/А-313 тоот тушаалаар "Хүнд, хөнгөн үйлдвэрийн технологийн түвшний үнэлгээ хийх журам"-ыг батлуулсан. Үүний дагуу Хүнд үйлдвэрлэлийн технологийн түвшний үнэлгээ хийх эрдэм шинжилгээний байгууллагад эрх олгох, цуцлах зөвлөмж, санал, дүгнэлт гаргах, хяналт тавих чиг үүрэг бүхий орон тооны бус Зөвлөлийн бүрэлдэхүүний БШУ-ны сайд, УУХУ-ийн сайдын 2023 оны А/235, А/200 дугаар хамтарсан тушаалаар шинэчлэн баталсан. Зөвлөлийн 2023.06.14, 2023.06.27-ны өдрийн хурлаас гарсан ТТЭ-2023-01, ТТЭ-2023-02 дугаар шийдвэрээр Шинжлэх ухааны академийн Хими, химийн технологийн хүрээлэн, Шинжлэх ухаан, технологийн их сургууль (Геологи, уул уурхайн сургууль, Уул уурхайн сургууль, Механик тээврийн сургууль) хүнд үйлдвэрлэлийн технологийн түвшний үнэлгээ хийх шаардлага хангасан тул эдгээр байгууллагад БШУ-ны сайд, УУХУ-ийн сайдын 2023 оны А/454, А/320 дугаар хамтарсан тушаалаар Хүнд үйлдвэрлэлийн технологийн түвшний үнэлгээ хийх эрхийг 3 жилийн хугацаатай тус тус олголоо(өмнөх онуудыг мөн аудитад тайлбар нотлох баримтаар гаргаж хүргүүлсэн.).</p>

		<p>2.4.3.3-ийн хувьд: Монгол судлалыг олон улсын болон бус нутгийн хүрээнд өргөжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, бэхжүүлэх цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх зорилт, арга хэмжээний хүрээнд 9 боть бүхий нотлох баримтыг аудитад өмнө гаргаж өгсөн.</p> <p>2.4.3.5-ийн хувьд: Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын А/260 дугаар тушаалын дагуу иргэд, олон нийтийн нийгмийн инновацийн санаачилгыг дэмжих, түгээн дэлгэрүүлэх "МОН ИКС" хөтөлбөрийг 2022 оноос эхлэн хэрэгжүүлж, жил бүр хууль тогтоомжийн дагуу сонгон шалгаруулалтыг хийж, 9 төсөлд тус бүр 20 сая төгрөгийн дэмжлэг үзүүлсэн(нотлох баримтыг аудитад өмнө хүргүүлсэн). Дээрх үндэслэлээр 2.35 дахь хэсгийг бүхэлд нь хасуулах</p>
Тайлбар 31-ийг үзнэ үү	3.2-ыг хасах /31-р хуудас/	1-рт Тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийг тодорхойлох журам 2022 онд шинэчлэгдсэн, 2-рт Тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн суурь үндэслэл, хүрэх үр дүн, хамрах хүрээг нарийвчлан тодорхойлоход багагүй хугацаа шаардагдаж жагсаалтыг 2023 онд батлуулсан.
Тайлбар 32-ыг үзнэ үү	3.6 -т дурдсан төслүүдийн тухай зөрчлийг хасуулах	"Хөөмий эгшиг авиа үүсэхэд оролцох бүтэц, үйл зүйн судалгаа" Суурь судалгааны төслөөр анатомийн бүтэц, өөрчлөлт, төрөл зүйлийн акустик үзүүлэлтийг тодорхойлсон үр дүн нь энэ чиглэлийн сургалт, судалгааны үйл ажиллагааг дэмжсэн, хэрэглэгдэх эх сурвалж болоод зогсохгүй соёлын биет бус өвийг хөгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой онолын судалгаа. Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 3.1.3 "суурь судалгаа" гэж... шинэ мэдлэг бий болгоход чиглэсэн туршилтын болон онолын үйл ажиллагааг" гэж тодорхойлсон.
Тайлбар 33-ыг үзнэ үү	3.11 дурдсан төслүүдийн тухай зөрчлийг хасуулах, буруу дүгнэлт тул	1.АУЭМШУ -ны салбарын " Төрийн албан хаагчдын бие бялдарын ерөнхий хөгжил, чийрэгжилтийг тодорхойлох, зөвлөмж боловсруулах" төсөл нь Салбар зөвлөлийн гишүүдийн саналаар 88.0 хувийн үнэлгээ авсан бөгөөд БШУ-ны сайдын 2020 оны А/134 дүгээр тушаалын АУЭМШУ-ны салбарын жагсаалтын 4-т батлагдсан. 2.БСШУС-ын Сайдын 2018 оны А/696 дугаар тушаалаар баталсан "Шинжлэх ухаан, технологийн болон инновацийн төслийн саналд үнэлгээ өгч, дүгнэлт гаргах аргачлал"-ын 4.4-дэх заалтыг тухайн төсөлд шинжээчдийн олонх буюу 60 доошгүй хувийн дэмжих дүгнэлт гаргасан тохиолдолд сонгон шалгаруулалтын дараагийн шат болох ШУТ-ийн Салбар зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлнэ гэж ойлгоно. Мэргэжлийн шинжээчийн дүгнэлтээр дэмжигдсэн төсөл ШУТ-ийн салбар зөвлөлийн хуралд хэлэлцүүлээд дэмжигдэхгүй байж болно. ШУТ-ийн Салбар зөвлөлийн гишүүдийн санал, тухайн жилийн төсөв, хэлэлцэгдсэн төслийн чанар үр дүнгээс шалтгаалан дэмжих төслийн жагсаалтыг зөвлөлөөс тогтоох тул нэр бүхий төслүүд дэмжигдэх боломжтой.
Тайлбар 34-ийг үзнэ үү	3.12-т дурдсан төслүүдийн тухай зөрчлийг хасуулах	Аудитын багаас цаасаар өгсөн тайланд дурдсан Хүмүүнлэгийн салбарын 3 төсөл бүгд шалгараагүй, Инженерийн салбарын 3756 дугаартай төсөл нь шалгарч сайдын тушаалаар грант авсан, байгалийн ухааны салбарын 3777 дугаартай төсөл мөн шалгарч сайдын тушаалаар грант авсан байна. Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2022 оны "Докторын дараах судалгаанд сайдын нэрэмжит инновацийн тэтгэлэг олгох тухай" А/367 тоот тушаалыг аудитын багт өмнө нь өгсөн байгаа.
Тайлбар 35-ыг үзнэ үү	3.13 дурдсан төслүүдийн тухай зөрчлийг хасуулах, ангилал зөрөөгүй тул	1.Суурь судалгааны төслийг мэдүүлэхдээ Засгийн газрын 2014 оны 301 дүгээр тогтоолоор баталсан "Шинжлэх, ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам"-ын дагуу төсөл дэвшүүлэгч байгууллага Эрдмийн зөвлөлийн хурлаараа хэлэлцэн дээрх журмын 3.2.18 заасны дагуу хэлэлцэн суурь судалгааны төслийн саналаа ирүүлдэг. Инновацийн болон туршилт зүгшрүүлэлтийн төсөл нь оюуны баталгаажсан өмч, патентыг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд туршин нэвтрүүлэхэд чиглэгддэг бөгөөд суурь судалгаагаар туршилт, судалгаа хийгдэж оюуны өмчөө баталгаажуулах нь нээлттэй юм. Мөн суурь судалгаа нь онолын болон хэрэглээний чиглэлээр хэрэгжих боломжтой. Мэргэжлийн шинжээчийн дүгнэлт, ШУТ-ийн Салбар зөвлөлийн гишүүдийн санал, дүгнэлтийг үндэслэн сонгон шалгаруулалт явагддаг. /ЗГ-2014 оны 301 журмын 4.2/.
Тайлбар 36-г үзнэ үү	3.14 дурдсан төслүүдийн тухай зөрчлийг хасуулах, нягтлаагүй буруу дүгнэлт гаргасан	1. "Үрэвслийг дарах үйлдэлтэй эмийн ургамлууд, хоёрдогч метаболит, судалгаа" ШУА-ийн Хими, хими технологийн хүрээлэнгээс ирүүлсэн төсөл нь ШУА-аас ирүүлсэн "Шинжээчийн санал, дүгнэлт"-ийн Байгалийн шинжлэх ухааны төслийн жагсаалтын 42-т, БСШУС-ын Сайдын ШУТ-ийн зөвлөлийн 2019 оны 11 дүгээр сарын 21-ний өдрийн хуралдааны Байгалийн шинжлэх ухааны салбарын төслүүдийн 37 дугаарт бүртгэлтэй байна. 2. 2020 оны суурь судалгааны "Бактери, вирусийн эсрэг нөлөөт эмийн ургамлуудаас нүдний эмгэгүүдэд үйлчлэх эмийн ургамлыг тодорхойлох" /1719/, "Мэргэжлийн ёс зүйн тулгамдсан асуудал", "Дундговь аймгийн нутаг дахь тухайн соёлын дурсгал" төслүүд нь Шинжлэх ухаан, технологийн санд цахим болон цаасан хэлбэрээр бүртгэлтэй хадгалагдаж байна. МУИС-ийн 2020 оны 03 сарын 03-ны өдрийн "Төсөл дэмжүүлэх тухай" 3/503 албан бичиг, Төслийн болон шинжээчийн бүртгэл, мэдүүлгийн системийн төслийн мэдээлэл /project.edu.mn/
Тайлбар 37-г үзнэ үү	3.21 2020 оны ОХУ-тай хамтарсан төсөл хэсэгт	2020 оны ОХУ-тай хамтарсан төслийн сонгон шалгаруулалтад саналаа ирүүлсэн Цэрэнцэгмидийн Оюунчимэг төслийн удирдагчтай "Төв Азийн атираат бүсийн Герцинидийг хөгжүүлэх аккрецийн загвар: Монгол Алтай ба Алтайн цаадах Говийн дунд - хожуу палеозойн тектоник үйл явцад үндэслэгдэх нь" төслийг ШУТИС-ийн багш, доктор О.Гэрэл, Б.Мөнхцэнгэл нараас уншуулахад санал хуваагдсан тул МУИС-ийн багш, доктор Б.Батыг нэмэлт шинжээчээр томилон дүгнэлт гаргуулахад дэмжсэн тул зөвлөлийн хурлаар оруулсан.
Тайлбар 38-ыг үзнэ үү	3.26-д нэмэлт мэдээллийг тусгах санал	Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.2-т Засгийн газар "шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлон батлах" гэж заасны дагуу Засгийн газрын 2015 оны 368 дугаар тогтоолоор "Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт (2015-2021 он)"-ыг баталсан. Үүний дагуу 2017-2020 онд цөм технологийн дараах 4 төсөл хэрэгжсэн. Үүнд: 1. "Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчний оношилгоо, эмчилгээний технологи" цөм технологийн хүрээнд "Монгол Улсад молекул биологи, генетикийн шинжилгээ, судалгаанд хэрэглэгддэг зарим урвалж, ДНХ-ийн иж бүрдлийг үйдвэрлэх технологи" төсөл 2017-2019 онд, 2. "Мал, амьтныг эрүүлжүүлэх, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх технологи" цөм технологийн хүрээнд "Шүүх мал эмнэлэг, хүнсний аюулгүй байдлын баталгаажуулалтанд ДНХ оношлогооны технологийг нэвтрүүлэх нь" төсөл 2017-2019 онд, 3. "Хүнс, тэжээлийн таримал ургамлын шилмэл сорт гаргах, тариалах, үйлдвэрлэх технологи" цөм технологийн хүрээнд "Шар буурцагийн сортуудын үр үржүүлэг, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн цогц технологи" төсөл 2017-2020 онд, 4. "Хүний хөгжил, төлөвшил, боловсролын шинэчлэл" цөм технологийн хүрээнд "Монголын эзэнт гүрний үеийн түүхэн дурсгалт газруудыг тогтоох, баталгаажуулах судалгаа" төсөл 2018-2019 онд тус тус хэрэгжиж, тайлан, үр дүнгээ ШУТС-нд хүлээлгэн өгч, акт үйлдэн хаасан.
Тайлбар 39-ийг үзнэ үү	3.45 залруулга	Улсын захиалгат төсөл: "9-11 насны хүүхдүүдийн өсөлт индекс, нурууны хазайлт мурийлтыг тодорхойлох судалгаа" төслийн удирдагч нь тайлангаа АШУУИС-ийн Эрдмийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлээгүй байсан тул 2023.08.04 -ний өдрийн БШУЯ-ны ШУТЗ-ийн хурлаар хэлэлцүүлэлгүй буцаасан.
Тайлбар 40-ийг үзнэ үү	Зөвлөмж Ерөнхий сайдад	3.Инновацийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан холбогдох журмуудыг батлахад холбогдох зарим хуулиудтай нийцэхгүй байгаа тул "холбогдох хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулан журмыг батлах" гэж өөрчлөх.
Тайлбар 41-ийг үзнэ үү	Зөвлөмж БШУ-ны сайд	2.2023 оны Засгийн газрын 165 дугаар тогтоолоор баталсан Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөр, зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны хязгаарын 2.5.2.2-т судалгаа хөгжүүлэлт, өндөр технологи, инновацын хөгжлийн урт, дунд хугацааны бодлого, төлөвлөгөө, хөтөлбөр, эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, түүнд нийцсэн төсвийн хэрэгцээний шинжилгээ хийх, хуулийн хэрэгжилтийг удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах, хэрэгжилтэд шаардагдах журам, дүрэм болон эрх зүйн баримт бичиг боловсруулах, батлуулах, бодлогын хэрэгжилтэд дүн шинжилгээ хийх, санал боловсруулах, инновацыг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх, зөвлөгөө, бүх талын дэмжлэг үзүүлэх гэж заасан тул Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайдад өгөх зөвлөмж хэсгийн 2-т заасан Инновацийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасан холбогдох журмуудыг Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдад даалгах /энэ зөвлөмжтэй холбоотой хэсгийг Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайдад өгөх зөвлөмжөөс хасах/.
Тайлбар 42-ыг үзнэ үү	Дүгнэлт хэсгийн 6	Тайлангийн тайлбар болох 2.23-ийн 2.4.1-2.4.5-д 2.34-35-ийн бичсэн тайлбартай давхцаж байх тул дээрх тайлбарыг үндэслэн хасуулах

Тайлбар 43-ыг үзнэ үү	Дүгнэлт хэсгийн 7 болон 8-р хэсэг	<p>Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл бүр шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэл цөм технологийн жагсаалттай заавал нийцэх ёстой шаардлагагүй юм. Тухайлбал, Улсын захиалгат төсөл болон Тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн төсөл нь ЗГ-ын 2014 оны 301 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам"-ын дагуу өөр ангиллын төслүүд юм(2023 онд батлагдсан журам мөн адил тусгагдсан). Өөрөөр хэлбэл Тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн төслийг сонгон шалгаруулахад ЗГ-аас баталсан "Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт"-ыг заавал баримтлах ёстой. Харин улсын захиалгат төслийн тухайд "Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээ болон төрийн захиргааны төв болон нутгийн захиргааны байгууллага, агентлаг, аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны тулгамдсан асуудлыг судалж шийдвэрлэхэд чиглэсэн төслийг" гэж заасан. Иймд улсын захиалгат төслийг сонгон шалгаруулахад тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалтыг баримтлахгүй байж болно. Энэ агуулга бусад хэлбэрийн төсөлд мөн адил үйлчилдэг. Иймээс дүгнэлтийн 7-р хэсгийг өөрчлөн найруулах.</p> <p>Дүгнэлтийн 8-р хэсгийн тухайд Гадаадтай хамтарсан төслийг 2 орны эрх бүхий байгууллагуудын Хамтарсан хорооны хурлын тэмдэглэл, тус байгууллагуудын судалгаа гүйцэтгэх уралдаан зохион байгуулах гэрээний үндсэн дээр зохион байгуулдаг. Тус протокол, гэрээнд хамтарч буй орнуудын судалгааны тэргүүлэх чиглэлүүд, жилд хамтарч хэрэгжүүлэх төслийн тоо, улс орон тус бүр өөрсдийн талын судалгааг санхүүжүүлэх мөнгөн дүнг тус тус тусгасан байдаг. /Аудитын багт энэхүү протокол, гэрээг өмнө нь хүргүүлсэн/. Ийнхүү тус гэрээ, протоколын дагуу хамтарсан төслийн шалгаруулалтыг олон нийтэд ил зарлан төслийн саналыг хүлээн авдаг ба ирүүлсэн саналуудыг холбогдох журмын дагуу шалгаруулдаг. Шалгаруулалтад тэнцсэн төслийг 2 улсын холбогдох албаны ажилтны албан имэйл болон албан бичгээр баталгаажуулдаг ба үүний дараа захиалагч, санхүүжүүлэгч, гүйцэтгэгч байгууллагууд болон төслийн удирдагч нарын дөрвөн талт гэрээг байгуулдаг. /Төсөл санхүүжүүлэх гэрээтэй аудитын баг танилцсан/. Тухайн төслийн удирдагчийн байгууллага нь тухайн төслөө хэрэгжүүлэхдээ хамтарч буй гадаад улсын байгууллагатайгаа хамтарсан гэрээ байгуулж хэрхэн хамтран ажиллахаа тодорхойлсон байдаг. Түүнчлэн хамтарсан төслийн үр дүнг жил бүр төслийн удирдагч, гишүүд нар нь хоёр талын байгууллагад танилцуулдаг. Хамтарсан төслийг хэрэгжилтийн үе шат болон хамтарсан төслийг дуусгавар болгох явцад хоёр талын эрдэмтэн судлаач нар хамтран эрдэм шинжилгээний хурал, хэлэлцүүлгийг зохион байгуулан төслийн үр дүнг хэлэлцдэг. /Жишээ болгон 6 байгууллагын хамтрагч гадаад байгууллагатайгаа хийсэн гэрээг хавсаргав хүргүүлсэн/. Мөн түүнчлэн хоёр талын төрийн захиргааны байгууллагуудын хүрээнд жилд 1-ээс доошгүй удаа хамтын ажиллагаа, үр дүнгээ хэлэлцэн, хамтарсан шийдвэр гарган ажилдаг. "Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам"-ын 1.4.6-д "гадаадтай хамтарсан төсөл" гэж "Монгол Улсын Засгийн газар, шинжлэх ухаан, технологийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас гадаад улс, олон улсын байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ (хэлэлцээр)-ний хүрээнд хэрэгжүүлэх 2 болон олон талт төслийг" хэлнэ гэсэн агуулгад энэ утгаараа нийцэж байна. Иймээс дээрх дүгнэлтийг бүхэлд нь хасах саналтай байн</p>
Тайлбар 44-ийг үзнэ үү	Дүгнэлт хэсэг	Гүйцэтгэлийн аудитын тайлангийн төслийн дүгнэлт хэсгийг дээрх бүх тайлбар, үндэслэлийг үндэслэн эцэслэсэн дахин бичиж өгөхийг хүсье

Үндэсний аудитын газрын тайлбар

БШУЯ-аас 44 санал, тайлбарыг ирүүлснээс 12 саналыг бүрэн, 7 саналын зарим агуулга, хэсгийг хүлээн авч тайлангийн холбогдох хэсгүүдэд өөрчлөлт оруулж, нотлох баримтаар дэмжигдээгүй болон мэдээллийн шинж чанартай 25 санал, тайлбарыг хүлээн авах боломжгүй тул тайланд өөрчлөлт оруулаагүй болно.

Үзүүлэлт	Тайлбар
Тайлбар 1	Нэмж ирүүлсэн нотлох баримтаар дэмжигдсэн зарим саналыг хүлээн авч тайланд өөрчлөлт оруулсан, нотлох баримтаар дэмжигдээгүй саналуудыг хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзсэн.
Тайлбар 2	Саналын зарим агуулгыг хүлээн авч тайлангийн 1.1 дэх хэсэгт “... 2006 онд шинэчлэн найруулж баталснаас хойш 17 жилийн хугацаанд бодлого, зохицуулалтын түвшинд томоохон нэмэлт өөрчлөлт, шинэчилсэн найруулга хийгдээгүй, зөвхөн бусад хууль, тогтоомжид хийгдсэн нэмэлт өөрчлөлттэй холбоотойгоор зарим зүйл, заалтыг өөрчлөн найруулжээ” гэж өөрчлөлт орууллаа. Аудитын тайлангийн 1.5 дахь хэсэгт Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг УИХ-ын 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэхээр төлөвлөсөн тухай тусгасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 3	Саналд “ХЗДХЯ бүх төрийн захиргааны байгууллагын хууль, эрхзүйн чиг үүрэгтэй газар, нэгжийн албан хаагчийн төлөөлөл оруулж ажлын хэсэг байгуулсан” гэж тусгасан боловч ажлын хэсэг байгуулсан тушаал шийдвэрийг аудитын багт ирүүлээгүй, нотлох баримтаар дэмжигдэхгүй байгаа, мөн БШУЯ ажлын хэсэг байгуулаагүй байгаа тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ. Харин тайлангийн 1.2 дахь хэсэгт “боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын салбарт мөрдөгдөж байгаа 1995-2016 онд батлагдсан захиргааны хэм хэмжээний 50 актад хяналт шинжилгээ үнэлгээ хийсэн байна” гэж нэмж тодотгов.
Тайлбар 4	УИХ-ын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолд Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, Шинжлэх ухааны паркийн тухай хуулийн төслийг 2017 онд, Инновацийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг 2018 онд өргөн мэдүүлэхийг үүрэг болгосон бөгөөд аудитын тайланд “... тогтоолд заасан хугацаанд хэрэгжүүлээгүй ...” тухай тусгасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 5	Аудитын тайланд УИХ-ын гишүүн хуулийн төслийг боловсруулж, зэрэгцүүлэн өргөн мэдүүлэх эрхтэй эсэх талаар тусгаагүй, ямар шалтгаанаар хуулийн төслийг хэлэлцээгүй буцаасан тухай тусгасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 6	Саналыг хүлээн авч тайлангийн 1.5 дахь хэсэгт “УИХ-ын 2023 оны 76 дугаар тогтоолоор баталсан 2023 оны намрын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын жагсаалтад Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл, Шинжлэх ухааны паркийн тухай хуулийн төслийг хэлэлцэхээр төлөвлөсөн байна” гэж өөрчлөлт оруулав.
Тайлбар 7	Төсвийн тухай хууль болон ШУА-ийн эрхзүйн байдлын тухай хуульд тусгагдсан ШУА-ийн удирдлага, санхүүжилттэй холбоотой зохицуулалтууд хоорондоо уялдаагүй байгаа тухай тайланд тусгасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 8	Санал нь аудитын тайлангийн 1.7, 1.8, 1.9 дэх хэсэгт тусгагдсан асуудлыг хүлээн зөвшөөрсөн тайлбар байгаа тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 9	Саналаас Инновацийн тухай хуулийн 17.1.8, 17.1.9 дэх заалтуудтай холбоотой хэсгийг хүлээн авч тайлангийн 1.10 дахь хэсгээс хасав. Харин Инновацийн тухай хуулийн 17.3-т “Энэ хуулийн 17.1.1, ...-т зааснаас бусад инновацийн үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих хэлбэрийг өндөр технологи, инновацийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын баталсан журмаар зохицуулна” гэж тус тус хуульчилсан тул саналыг хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ. Саналаас Инновацийн тухай хуулийн 17.1.3, дахь заалтуудтай холбоотой хэсгийг хүлээн авч тайлангийн 1.10 дахь хэсэгт “Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуулийн 17.3-т “Хөрөнгийн элэгдэл, хорогдлыг шулуун шугамын аргаар байгуулна” гэж заасан, гарааны компанид эд хөрөнгийн түргэвчилсэн элэгдэл хорогдол тооцох талаар тусгаагүй байгаа нь Инновацийн тухай хуулийн 17.1.3-т “инновацийн үйл ажиллагааг дагнан эрхлэх гарааны компанид эд хөрөнгийн түргэвчилсэн элэгдэл хорогдол тооцох”-оор тусгасантай уялдаагүй” гэж нэмж тусгав.
Тайлбар 10	Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.5-д “Шинжлэх ухаан, технологийн сангаас тэтгэлэг олгох, сангийн хөрөнгийг зарцуулах, түүнд хяналт тавих журмыг Засгийн газар батална” гэж хуульчилсан. Мөн Засгийн газрын 2014 оны 301 дүгээр тогтоолоор “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ыг баталж, уг журмын 1.3-т “Төсөл нь дараах төрөлтэй байна: 1.3.1. суурь судалгааны төсөл; 1.3.2. хөтөлбөрийн зорилтот төсөл; 1.3.3. захиалгат төсөл; 1.3.4. цөм технологийн төсөл; 1.3.5. технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн төсөл; 1.3.6. гадаадтай хамтарсан төсөл ” гэж заасан. БСШУС-ын Сайд болон ШУА-ийн Тэргүүлэгчид журам батлан ШУТС-аас санхүүжүүлэхээр тусгасан нь дээрх дурдсан Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 18.5 дахь заалт, Засгийн газрын 2014 оны 301 дүгээр тогтоолоор баталсан “Шинжлэх ухаан, технологийн төсөл хэрэгжүүлэх журам”-ын 1.3-д заасан төслийн төрөлд нийцэхгүй байгаа тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.

Тайлбар 11	Засгийн газрын 2017 оны 27 дугаар тогтоолын 5, 6 дугаар заалтууд нь “ <i>үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, уялдуулан зохицуулах, хяналт тавих үүрэг бүхий зөвлөл, комисс, хороо, ажлын хэсэг</i> ”-ийн талаарх тусгайлсан зохицуулалт байгаа бөгөөд уг тогтоолын 1 дүгээр заалтаар Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг баталсан. Аудитын тайланд “Үндэсний зөвлөлийг Ерөнхий сайд, яамдын салбар зөвлөлийг тухайн яамны сайд тэргүүлэхээр дүрэмд тусгасныг Засгийн газрын 2019 оны 190 дүгээр тогтоолоор өөрчлөлт оруулан ШУТҮЗ-ийг БШУ-ны Сайд тэргүүлэхээр шийдвэрлэснээр удирдлага зохицуулалт, хяналтын тогтолцоо алдагдсан” гэж тусгасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 12	Тайлангийн 1.19 хэсгийн хүснэгтэд давхардаж байгаа чиг үүрэг, бүтэц бүрэлдэхүүний талаар тодорхой тусгасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 13	Засгийн газрын 2020 оны 206 дугаар тогтоолоор баталсан “Бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилт болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх нийтлэг журам”-ын 6.7-д “...байгууллагын гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний биелэлтийг үнэлэхдээ бодлогын баримт бичиг үнэлэх ... аргачлалыг тус тус баримтална”, 6.2.1-т “Бодлогын баримт бичигт хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийхдээ урьдчилан тодорхойлсон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу зорилт, арга хэмжээний хэрэгжилтийг дараах аргачлалын дагуу хувиар илэрхийлэн үнэлнэ: Хэрэгжилтийн хувь=(Хүрсэн түвшин-Суурь түвшин)/(Зорилтот түвшин-Суурь түвшин)” гэж заасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 14	Санал нь мэдээллийн шинжтэй байх тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 15	Саналыг хүлээн авч тайлангийн 1.38 дахь заалтад “2020-2022 он, 2023 оны эхний хагас жилд...” гэж нэмэлт орууллаа.
Тайлбар 16	Санал мэдээллийн шинжтэй байх тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 17	1.41, 1.42, 1.43 дахь санал нь нотлох баримтаар дэмжигдээгүй бөгөөд харин тайлангийн 1.41 дэх заалтад “..., зорилтыг хэрэгжүүлэх мэргэжлийн хүний нөөц хангалтгүй, хариуцсан чиг үүргийн албан хаагч дутагдалтай,...” гэж найруулгын өөрчлөлт хийв.
Тайлбар 18	1.44 дэх санал, тайлбарт дурдсан ажил нь 2023 онд хийгдсэн байх тул тайлангаас төслөөс 2023 оны арга хэмжээг хасав.
Тайлбар 19	“Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа” шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдлийн дүрмийн 9.3-д “ <i>Эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын үр дүн, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ зах зээлд мэдээлэх, сурталчлах, худалдан авах борлуулах</i> ”, 9.8-д “ <i>Холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу гадаад, дотоодын байгууллага, иргэдтэй хамтран нэгдлийн дэргэд аж ахуй нэгж байгуулах</i> ”, 10.3-т “ <i>Эрдэм шинжилгээ, туршилт, зохион бүтээх ажлын үр дүнг туршин үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх арга хэмжээ авах</i> ” гэсэн чиг үүргүүдийг тусгаж баталсан тул саналыг хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ. Аудитын тайлангийн 1.47 дахь хэсэгт “ <i>Шинжлэх ухааны паркийн захиргаа шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдлийг байгуулсан боловч харьяа шинжлэх ухааны паркийг байгуулаагүй</i> ” талаар тусгаж, Монгол Улсын Ерөнхий сайдад хүргүүлэх зөвлөмжийн 5 дугаарт ШУТП байгуулах талаар тусгасан тул өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 20	<ul style="list-style-type: none"> - Засгийн газрын 2019 оны 50 дугаар тогтоолоор “Шинжлэх ухаан, технологийн сангийн дүрэм”-ийн 3.1.1-т “Тухайн жилд Засгийн газрын захиалгаар хэрэгжүүлэх шинжлэх ухаан, технологийн болон инновацийн төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд улсын төсвөөс олгох хөрөнгийн хэмжээг төлөвлөн төсвийн ерөнхийлөн захирагчид хүргүүлэх”-ээр заасан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ. - Тайлангийн 1.51 дэх хэсгийн 3 дахь хэсэгт “мэдээллийг бүрэн байршуулаагүй” гэснийг “мэдээллийг дутуу байршуулсан” гэж өөрчлөлт оруулав. - Сангийн дүрмийн 3.1.5-т заасан чиг үүргийн хүрээнд төслийн хэрэгжилтийн явц, төлөвлөсөн хугацаандаа болон хугацаа хоцорч хэрэгжиж байгаа төслийн талаарх мэдээллийг БШУЯ-д хүргүүлээгүй, нийтэд мэдээлээгүй байсан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ. - Холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллахаар төлөвлөж байгаа талаар мэдээллийн чанартай тайлбар ирүүлсэн байх тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 21	Санал нь мэдээллийн шинжтэй тайлбар байгаа тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 22	Санал нь мэдээллийн шинжтэй тайлбар байгаа тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 23	Аудитын асуудлын шинжилгээнд тусгагдсан тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 24	Саналыг хүлээн авч тайлангийн 2.4 дэх хэсгээс хасав.
Тайлбар 25	Ирүүлсэн тайлбар нь нотлох баримтаар дэмжигдээгүй тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 26	<ol style="list-style-type: none"> 1. Саналыг хүлээн авч найруулгын өөрчлөлт оруулсан. 2. Саналыг хүлээн авч найруулгын өөрчлөлт оруулсан. <p>Үндсэн чиглэлийн 2.4.1-д “... эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлыг үе шаттай нэмэгдүүлнэ” гэж төлөвлөсөн боловч тухайн төлөвлөсөн үр дүнд хүрээгүй тул саналыг хүлээн авах боломжгүй тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ. (ҮСХ-той хамтарсан тооллогын тайланд хувийн хэвшлийн зарцуулсан зардлыг хамтатган тооцоолсон)</p>

	Хүний нөөцийг үе шаттай бэлтгэх, чадавхжуулах нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлээгүй тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ. Тухайн арга хэмжээ нь дэд бүтцийг бий болгох замаар 4 барилгыг ашиглалтад оруулахаар зорьсон ч 2022 оны хэрэгжилтээр Шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн нэгдсэн цогцолборын барилгын ажил явагдаж байгаа тул төлөвлөсөн зорилтот түвшин бүрэн хангагдаагүй тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 27	Саналыг хүлээн авч тайлангийн 2.26 дахь хэсэгт найруулгын өөрчлөлт оруулсан.
Тайлбар 28	Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийн “Хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-ийн төсөл арга хэмжээний жагсаалтад Шинжлэх ухаан, инноваци салбарт хийгдэх хөрөнгө оруулалтын 13 дугаарт “Монгол-Энэтхэгийн хамтарсан мэдээллийн технологийн боловсрол болон аутсорсингийн төвийг байгуулах төсөл”-ийг БШУЯ хариуцахаар тусгасан байгаа тул саналыг хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 29	Тайлангийн 2.34 дэх хэсэг нь Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн зорилтын хүрээнд 16 арга хэмжээг төлөвлөсөн тухай мэдээллийн чанартай өгүүлбэр байгаа тул өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 30	Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт туссан 16 арга хэмжээ нь Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэлийн 8 арга хэмжээтэй нийцэлгүй талаар оруулсан тул саналыг хүлээн авах боломжгүй, өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 31	Санал нь мэдээллийн шинжтэй тайлбар байгаа тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 32	“Хүний хөгжил, хүрээлэн буй орчны тэргүүлэх чиглэл”-ийн хүрээнд анагаах ухааны салбарт хамаарах цөм технологийг “ <i>өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчний оношилгоо, эмчилгээний технологи</i> ” гэж тодорхойлсон. “Хөмийн эгшиг авиа үүсэхэд оролцох бүтэц, үйл зүйн судалгаа” сэдэвт суурь судалгааны төсөл нь ШУТС-ийн хөрөнгөөр анагаах ухааны салбарт хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай эсэх, нэн тэргүүний тулгамдсан чухал асуудал эсэх нь тодорхойгүй, нотлох баримтаар дэмжигдэхгүй байгаа тул саналыг хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 33	1. Саналыг хүлээн авч тайлангийн 3.11 дэх хэсгээс хасав. 2. Санал нь нотлох баримтаар дэмжигдэхгүй байгаа тул хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 34	Саналыг хүлээн авч тайлангийн 3.12 дахь хэсгээс хасав.
Тайлбар 35	Тайлангийн 3.13 хэсэгт “ <i>Суурь судалгааны төслийг сонгон шалгаруулахдаа төслийн ангиллыг хянаагүйгээс тухайн ангилалд хамаарахгүй 5 төслийг сонгон шалгаруулж санхүүжүүлсэн</i> ” талаар тусгагдсан. Дээрх 5 төсөл нь суурь судалгааны ангилалд хамаарахгүй талаар төслийн гүйцэтгэл, үр дүнгийн тайланг хэлэлцсэн Монголын Анагаах ухааны академийн чуулганы хуралдааны тэмдэглэл болон гүйцэтгэгчийн ШУТС-д хүлээлгэн өгсөн төслийн тайлан, үр дүнгээр нотлогдож байгаа тул уг саналыг хүлээн авах боломжгүй, тайлан өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 36	1. Саналыг хүлээн авч тайлангийн 3.14 дэх хэсгээс хасав. 2. Нэмэлтээр ирүүлсэн нотлох баримтаар дэмжигдсэн тул “Бактери, вирусийн эсрэг нөлөөт эмийн ургамлуудаас нүдний эмгэгүүдэд үйлчлэх эмийн ургамлыг тодорхойлох” сэдэвт төслийг тайлангийн 3.14 дэх хэсгээс хасав. Харин 2 төсөл нь нотлох баримтаар дэмжигдэхгүй байгаа тул хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 37	Саналыг хүлээн авч тайлангийн 3.21 дэх хэсгээс хасав.
Тайлбар 38	Санал нь мэдээллийн шинжтэй байх тул тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 39	Саналыг хүлээн авч тайлангийн 3.45 дахь хэсэгт найруулгын өөрчлөлт оруулсан.
Тайлбар 40	Саналыг хүлээн авч зөвлөмжид нэмж тусгав.
Тайлбар 41	Саналыг хүлээн авч уг зөвлөмжийг Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдад хүргүүлэх зөвлөмжид тусгав.
Тайлбар 42	Өмнөх тайлбаруудад шалтгааныг тодорхой тусгасан тул саналыг хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзлээ.
Тайлбар 43	Саналын эхний хэсгийг хүлээн авч дүгнэлтэд найруулгын өөрчлөлт оруулав. Дүгнэлтийн 8 дугаарт ирүүлсэн саналыг хүлээн авч хасав.
Тайлбар 44	Нэмж ирүүлсэн нотлох баримтаар дэмжигдсэн зарим саналыг хүлээн авч тайланд өөрчлөлт оруулсан, нотлох баримтаар дэмжигдээгүй саналуудыг хүлээн авах боломжгүй, тайланд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй гэж үзсэн.

Хавсралтууд

Хавсралт 1. Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-т заагдаагүй ТБАГУТҮГ ангиллаар бүртгэлтэй хуулийн этгээдийн судалгаа

№	Эрдэм шинжилгээний байгууллагын ангилал	дээд байгууллага	Байгууллагын нэр	Хуулийн этгээдийн ангилал	Гэрчилгээ олгосон огноо	үйл ажиллагааны чиглэл
1	Академи	БШУЯ-ны харьяа	Шинжлэх ухааны академи	ТБАГУТҮГ	2012.05.02	Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх бодлого, эрдэм шинжилгээний төсөл ажлын үр дүн, түүнийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх арга зам, тус улсад шинжлэх ухаан, технологийн тодорхой салбарт чиглэлийг хөгжүүлэхэд Засгийн газарт дэмжлэг үзүүлэх.
2	хүрээлэн	ШУА-ийн харьяа	Газарзүй, гео-экологийн хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2012.11.01	Газарзүй, хөрс, ус, агаар, газар, ой, цөлжилт, цэвдэг судлал, газарзүйн мэдээллийн систем, зурагзүйн чиглэлээр онолын болон хэрэглээний судалгаа хийх, нийгэм эдийн засгийн хөгжлийн тулгамдсан асуудлаар бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулах, санал дэвшүүлэх.
3	хүрээлэн	ШУА-ийн харьяа	Хими, химийн технологийн хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.03.02	Химийн шинжлэх ухааны чиглэлээр судалгаа, шинжилгээ туршилт хийх
4	хүрээлэн	ШУА-ийн харьяа	Физик, технологийн хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.03.02	Эрдэм шинжилгээ судалгааны ажил хийх, төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх.
5	хүрээлэн	ШУА-ийн харьяа	Философийн хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2014.07.16	Монгол улсад философи, социологи, улс төр судлал, эрх зүй, шашин судлалын салбарт суурь болон хавсарга судалгаа хийх.
6	хүрээлэн	ШУА-ийн харьяа	Хэл зохиолын хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.03.13	Эрдэм шинжилгээний ажил хийх, төсөл хэрэгжүүлэх.
7	хүрээлэн	ХАИИС	Ургамал хамгааллын эрдэм шинжилгээний хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.04.01	Ургамал хамгааллын чиглэлээр эрдэм шинжилгээ, туршилт судалгаа явуулах, төсөл хэрэгжүүлэх.
8	хүрээлэн	ШУТИС	Уул уурхайн хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.03.03	Уул уурхайн чиглэлээр судлагаа, эрхдэм шинжилгээний ажил хийх.
9	хүрээлэн	ШУТИС	Дулааны техник, үйлдвэрлэлийн экологийн хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.10.07	Зуух, зуухны тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл, зөвлөх үйлчилгээ, дулаан техникийн эрдэм шинжилгээний ажил хийх.
10	хүрээлэн	ХААИС	Мал аж ахуйн эрдэм шинжилгээний хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2017.09.19	Эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажил эрхлэх.
11	хүрээлэн	ХААИС	Мал эмнэлэгийн хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.04.30	Чанар, аюулгүй байдлын шаардлага хангасан малын эм, биобэлдмэл үйлдвэрлэх, эм, эмнэлэгийн хэрэгслийг зөвшөөрөгдсөн хилийн боомтоор мал эмнэлэгийн хорио цээрийн хяналтын дор импортлох.
12	хүрээлэн	ХААИС	ХААИС-ийн хаьяа Дархан- Уул аймаг дахь ургамал газар тариалангийн эрдэм шинжилгээний хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2006.06.07	Үр тариа, хүнсний ногооны үр үйлдвэрлэл, жимс жимсгэний суулгаж үйлдвэрлэх, судалгаа шинжилгээний ажил гүйцэтгэх.
13	хүрээлэн	АШУҮИС	Анагаах ухааны хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2015.03.02	Эмнэлзүйн үйл ажиллагаа, эмнэлзүйн шинжлэх ухааны төслийн хүрээнд эрдэм шинжилгээ судалгааны ажил явуулж үр дүнг эмнэлзүйн практикт нэвтрүүлэх, сургалт явуулах.
14	Хүрээлэн	ҮАБЗ	Стратеги судалгааны хүрээлэн	ТБАГУТҮГ	2017.01.12	Үндэсний язгуур ашиг сонирхол, аюулгүй байдалд нөлөөлөх дотоод, гадаад хүчин зүйлийг судлах, үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээ мэдээлэл, дүн шинжилгээ, үнэлгээ, дүгнэлт, санал зөвлөмжөөр хангах.
15	төв	МУИС	Цөмийн физикийн судалгааны төв	ТБАГУТҮГ	2015.03.12	Цөмийн бүтэц, урвалын механизм, нейтроны болон реакторын физикийн онол туршлагын судалгаа, цөмийн аналитик аргазүй, цацрагийн технологи, цөмийн багаж төхөөрөмжийн судалгаа, боловсруулалт, инноваци. Эрчим хүчний реакторын судалгаа, цацраг идэвхт изотоп үйлдвэрлэл, цөмийн эрчим хүч ашиглах шинжлэх ухааны үндэслэл, уран, торийн олборлолт, боловсруулалтын технологи, цөмийн түлшний цикл, трансмутаци, цөмийн болон цацрагийн аюулгүй байдлын норм, стандартын судалгаа, боловсруулалт. Цөмийн физик, технологи, инженерчлэлийн мэргэшүүлэх, дадгажуулах сургалт.
16	төв	ЭМЯ-ны харьяа	Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний төв	ТБАГУТҮГ	2011.09.15	Нийгмийн эрүүл мэндийн чиглэлээр судлагаа хийх, сургалт явуулах.

Эх сурвалж: Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээ

Хавсралт 2. Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан арга хэмжээний хэрэгжилт, үнэлгээний нэгтгэл

Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр

Боловсрол, шинжлэх ухааны яам /2022 оны жилийн эцэс, 2023 оны эхний хагас жил/

Д/д	Зорилт	Арга хэмжээ	Зорилтот түвшин, үр дүнгийн үзүүлэлт			Засгийн газрын үнэлгээ		ҮАГ-ын үнэлгээ		Тайлбар
			2021 он	2022 он	2023 он	2022 он	2023 он	2022 он	2023 он	
1		4. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарт мэдээллийн системийн инновацийг нэвтрүүлнэ.	Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн мэдээллийн нэгдсэн систем боловсруулж эхэлсэн байна.	Шинжлэх ухааны салбарын мэдээллийн системийн хөгжүүлэлтийг хийж, туршилтыг эхлүүлсэн байна.	Шинжлэх ухааны салбарын мэдээллийн системийг хөгжүүлж, мэдээллийн нэгдсэн сан үүссэн байна.	70	70	30	30	Арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр 2021 онд хэрэгжүүлсэн ажлаа 2022 онд үргэлжлээгүй, зорилтот түвшин хангагдаагүй ба 2023 онд системийг хөгжүүлж мэдээллийн нэгдсэн сан үүсээгүй систем дээр туршилт зүгшрүүлэлтийн ажил хийгдэж байна.
2	2.4.1. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын судалгаа, шинжилгээний чиглэлийг оновчтой болгон, судлаачийн чадавхыг дээшлүүлж, эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлыг ДНБ-д эзлэх хувийг 0.36 хувьд хүргэсэн байна.	1. Салбарын төсвийн бодлого, төлөвлөлтийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, үр дүнд суурилсан санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлэх замаар салбарын өрсөлдөх чадвар, бүтээмжийг дээшлүүлнэ.	Эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлын ДНБ-д эзлэх хувийг 0.36 хувьд хүргэсэн байна.	Эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлын ДНБ-д эзлэх хувийг 0.54 хувьд хүргэсэн байна.	Эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлын ДНБ-д эзлэх хувийг 0.63 хувьд хүргэсэн байна.	30	90	30	30	2022 оны төсвийн тодотголоор эрдэм шинжилгээний зардлыг төсвийн хэмнэлттэй холбоотойгоор 5,0 тэрбум, шинжлэх ухаан, салбарын хөрөнгө оруулалтыг 18,0 тэрбумээр танасан нь судалгаа хөгжүүлэлтийн ажлын чанар үр дүн, салбарын хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэл болон эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлын ДНБ-д эзлэх хувийг 0.54 хувьд хүргэхээс 0.11 хувь байгаа нь зорилтот түвшнээс 5 дахин бага, зорилтот түвшнийг 2022 он 2023 оны эхний хагас жилийг хангаагүй байна.
3	эрдэм шинжилгээ, судалгаанд зарцуулах төсвийн зардлыг 4 дахин нэмэгдүүлнэ.	2. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хамтын ажиллагааг эдийн засгийн хөшүүргээр дэмжсэн эрх зүйн шинэчлэл, зохицуулалтыг хийж, татвар, хөрөнгө оруулалт, зээлийн бодлогоор дэмжинэ.	Хувийн хэвшлийн шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн тэргүүлэх чиглэлийн судалгаа хөгжүүлэлтийг дэмжсэн эрх зүйн баримт бичгийг боловсруулсан байна.	Хувийн хэвшлийн судалгаа хөгжүүлэлтийн хөрөнгө оруулалтыг татварын хөнгөлөлтөд хамруулж эхэлсэн байна.	Эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр санхүүжилт олгох эрх зүйн орчин бүрдэж, хэрэгжиж эхэлсэн байна.	30	90	30	30	СЗХ-ны 2021 оны 348 дугаар тогтоолоор “Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааны журам”-ын 1.5, 1.6, 2.4.6, 2.5.10, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 4.2, 4.5, 4.5.1, 4.5.2 гэсэн заалтуудыг шинээр тусган гарааны компани биржийн бус зах зээлд олон нийтэд хувьцаагаа санал болгох зохицуулалтын нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан ба зорилтот түвшин хангагдаагүй байна. /хувийн хэвшлийн/
4		3. Шинэ мэдлэг, патентыг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэн эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ болгон хэрэглээнд нэвтрүүлж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулахад хөнгөлөлттэй зээл, грант олгоно.	Инновацийн тэргүүлэх чиглэлээр 5-8 инновацийн төсөл хэрэгжүүлсэн байна. 5-аас доошгүй инновацийн грант олгосон байна.	Инновацийн тэргүүлэх чиглэлээр 10-15 инновацийн төсөл хэрэгжүүлсэн байна. 10-аас доошгүй инновацийн грант олгосон байна.	Инновацийн тэргүүлэх чиглэлээр 15-20 инновацийн төсөл хэрэгжүүлсэн байна. 15-аас доошгүй инновацийн грант олгосон байна.	90	90	100	90	БШУС-ын 2022 оны А/347 дугаар тушаалаар 6 төсөлд 290.0 сая төгрөгийн инновацийн грант олгосон байна. БШУ-ны сайдын 2022 оны А/282 дугаар тушаалаар технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн 15 төсөл хэрэгжүүлэхээр баталсан. 2023 онд технологийн туршилт, зүгшрүүлэлтийн 3 төсөл шалгарч, сайдын тушаалаар батлуулахаар тушаалын төслийг боловсруулсан байна.
5		4. Дотоод, гадаадын эрдэм шинжилгээний байгууллага, эрдэмтэн, судлаачдын хамтарсан	Төр-хувийн хэвшлийн түншлэлээр тусгай зориулалтын сан (Эндаумен сан, Венч	Хөрөнгө оруулалтын сангууд байгуулагдсан байна.	Сангуудын үйл ажиллагааг өргөжүүлсэн байна.	30	90	30	30	2022 оны 9-р сард “МУИС-ийн сургалт судалгааг хөгжүүлэх сан” /эндаумент сан/-г байгуулагдсан ба зорилтот түвшин болох

		төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, судалгааны үр дүнг үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд нэвтрүүлэх, дэвшилтэт технологийг нутагшуулахад чиглэсэн санаачилга, хөрөнгө оруулалт, бүтээлч үйл ажиллагааг дэмжих нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	сан)-г байгуулах боломжийг судалж, ажлыг үе шаттай эхлүүлсэн байна.							Төр-хувийн хэвшлийн түншлэлээр байгуулагдаагүй байна.
6		5. Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангаж, инновацийн тэргүүлэх чиглэлийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, технологи, судалгаа хөгжүүлэлтийн чанар, хүртээмжийг дээшлүүлнэ.	Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг батлуулж, бодлого, үйл ажиллагааны хэрэгжилтийг хангасан байна.	Инновацийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, инновацийн үйл ажиллагаа эрхлэгчид, гарааны компаниудын өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлсэн байна.	Технологийн түвшний үнэлгээ хийх эрх зүйн орчныг холбогдох байгууллагуудтай хамтран бүрдүүлж, судалгаа боловсруулалтын ажлын чанар, үр өгөөж дээшилсэн байна	70	70	70	70	Үндэсний инновацийн тогтолцоог хөгжүүлэх хөтөлбөрийг ЗГ-ын 2021 оны 314 дүгээр тогтоолоор хүчингүй болгосон ба 2022 онд гарааны компани бойжуулах нь инновацийн төсөлд 2 гарааны компани хүсэлт ирүүлж бүртгүүлсэн байна. шинэчлэн батлагдсан байна.
7		6. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хүний нөөцийг үе шаттай бэлтгэх, чадавхжуулах нэгдсэн бодлогыг хэрэгжүүлж, эрдэм, шинжилгээний ажилтны тоог нэмэгдүүлнэ.	Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын удирдлагын нэгдсэн системийн хүний нөөцийн мэдээллийн нэгдсэн модулыг бүрэн ашиглалтад оруулж, мэдээллийн санг боловсронгуй болгосон байна.	Хилийн чанадад ажиллаж байгаа Монголын болон гадаадын эрдэмтэн судлаачдыг урьж ажиллуулах, эрдэмтэн солилцооны хөтөлбөрийг өргөжүүлсэн байна.	Салбарын хүний нөөцийн хөгжлийг хэмжих, үнэлэх, хүний нөөцийг бэлтгэх тогтолцоог бүрдүүлсэн байна.	70	70	30	30	Хилийн чанадад ажиллаж байгаа Монгол Улсын болон гадаад улсын эрдэмтэдтэй мэдлэг, туршлага солилцох, хамтран ажиллах тогтолцоо бүрдээгүй байна.
8	2.4.2. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн чиглэлээр шинжлэх ухааны парк, хүрээлэнгийн цогцолбор, уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгын ажлыг эхлүүлж, олон улсын стандартад нийцүүлнэ.	1. Шинжлэх ухааны паркийн эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, парк байгуулах ажлыг үе шаттай зохион байгуулна.	Шинжлэх ухааны паркийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, холбогдох дүрэм, журмыг батлуулж, Шинжлэх ухааны паркийн ТЭЗУС-г бүрэн хийж, парк байгуулах бэлтгэл ажлыг хангасан байна.	Шинжлэх ухааны паркийн ТЭЗУ, хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлж эхэлсэн байна	Шинжлэх ухааны парк байгуулах нөхцөл бүрдэж, бүтэц зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны тогтвортой байдал хангагдсан байна.	70	70	30	30	Зорилтот түвшин хангагдаагүй, хуулийн үзэл баримтлалыг боловсруулсан байна.
9		2. Шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн цогцолборыг олон улсын стандартад нийцүүлж, нээлттэй, салбарын дундын нэгдсэн, төрөлжсөн лабораториудыг байгуулах замаар эрдэм шинжилгээний байгууллага, их дээд	“Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластер”-ын барилгын бүтээн байгуулалтын ажлыг үргэлжлүүлэх, олон улсын стандартад нийцсэн цогцолборын замаар эрдэм шинжилгээний байгууллага, их дээд	“Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластер”-ын барилгын ажлыг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэсэн байна.	“Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластер”-ын барилгыг ашиглалтад оруулсан байна.	90	90	100	70	2022 онд 20 тэрбум төгрөгийг улсын төсвөөс олгож барилгын ажил үргэлжилж байна. 2023 онд "Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластер"-ын барилга ашиглалтад ороогүй буюу зорилтот түвшин хангагдаагүй байна.

		сургуулийн судалгааны нэгдмэл байдлыг хангана.								
10		3. Уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгыг барина.	Уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгын зураг төсвийг батлуулж, барилгын ажлыг эхлүүлсэн байна.	Уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгын ажлыг эхлүүлсэн байна.	Уламжлалт анагаах ухаан, технологийн хүрээлэнгийн барилгын ажил үргэлжилсэн байна.	70	50	30	30	2022 он 2023 оны эхний хагас жил санхүүжилтийн асуудал шийдэгдээгүйгээс зорилтот түвшин хангагдаагүй, барилгын ажлыг эхлүүлээгүй байна.
11		4. Эрдэм шинжилгээний байгууллага, их сургуулийн хамтарсан судалгааны үндэсний төвүүдийг байгуулж, хөрөнгө, нөөцийг төвлөрүүлнэ.	Хамтарсан судалгааны үндэсний төвүүдийг байгуулах боломж, нөхцлийг судалж, санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын тооцоо судалгааг хийсэн байна.	Эрдэм шинжилгээний байгууллага, их сургуулийн хамтарсан судалгааны үндэсний төвүүдийг байгуулах бодлого, эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн байна.	Үндэсний судалгааны төвүүдийг байгуулахад шаардагдах санхүүжилт, хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийг шийдвэрлэж, хөрөнгө, нөөцийг төвлөрүүлсэн байна.	70	70	70	70	2022 онд төсөл боловсруулж, хамтарсан ахьсан сургалт судалгааны материаллаг бааз буюу судалгааны их сургуулийг байгуулах эрх зүйн орчин 2023 оны ЗГ-ын 306 дугаар тогтоолын 5 дугаар заалтаар батлагдсан байна.
12	2.4.3. Эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд өгч байгаа үр өгөөжийг шалгуур болгон санхүүжүүлдэг	1. Их сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллагад технологийн инкубатор, технологи дамжуулах төв байгуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.	Шинжлэх ухааны паркийн эрх зүйн байдлын тухай хууль батлагдаж их дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллагын дэргэд технологийн инкубатор, технологи дамжуулах төвүүд байгуулагдах ажил эрчимжсэн байна.	Технологийн инкубатор, технологи дамжуулах төв, гарааны компаниудын үйл ажиллагаа тогтмолжсон байна.	Инновацийн дэд бүтцүүд бэхжиж, инновацийн үйл ажиллагаанд хөрөнгө, нөөцийн дэмжлэг сайжирсан байна.	50	70	50	50	ШУА-харьяа нэг технологийн инкубатор, Их дээд сургуулиудын дэргэд 4 технологи дамжуулах төв үйл ажиллагаа явуулж байна. Засгийн газрын 2014 оны 374 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан "Эрдэм шинжилгээний байгууллагын дэргэд гарааны компани байгуулах журам"-ын хүрээнд 2022 оны байдлаар нийт 50 гарааны компани байгуулагдсан.
13	өрсөлдөөнт тогтолцоонд шилжүүлж, нэгдсэн, төрөлжсөн, нээлттэй лабораторийг байгуулан салбарын өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлнэ.	2. Салбар дундын нэгдсэн, төрөлжсөн лабораториудыг байгуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.	Салбар дундын нэгдсэн, төрөлжсөн лабораториудыг байгуулах ажлыг санхүү, хөрөнгө оруулалтын бодлогоор дэмжиж дэд бүтцийг байгуулах ажлыг эхлүүлсэн байна.	Салбар дундын нэгдсэн, төрөлжсөн лабораториудыг байгуулах ажлыг эрчимжүүлж хүрээлэнгүүдийн нэгдсэн цогцолбор, их сургуулиудыг түшиглэн хөгжүүлсэн байна.	Салбар дундын нэгдсэн, төрөлжсөн лабораториудыг түшиглэн судлаачдын нөөцийг төвлөрүүлж олон улсад өрсөлдөх чадвар бүхий хүний нөөцийг бэлтгэж, судалгааны ажлын үр өгөөжийг нэмэгдүүлсэн байна.	50	90	50	50	Монгол улсын эрдэм шинжилгээний байгууллага, их дээд сургууль, хувийн болон үндэсний хүрээлэн төвүүдийн дэргэд судалгааны чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй нийт 54 байгууллагын сургалт, судалгаа, шинжилгээ, хяналтын 311 лаборатори байна. Үүнээс олон улсад болон дотоодод магадлан итгэмжлэгдсэн 24 лаборатори байна. 2023 онд "Шинжлэх ухаан, инновацийн төвийн кластер"-ын барилга ашиглалтад орсны дараагаар хүний нөөцийг бэлтгэж чадавхжуулах ажил хийгдэнэ.
14		3. Монгол судлалыг олон улсын болон бүс нутгийн хүрээнд өргөжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, бэхжүүлэх цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.	Монгол судлалыг хөгжүүлэх Үндэсний хөгөлбөрийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллана. Олон улсын монголч эрдэмтдийн 12 дугаар их хурлыг	Монгол судлалыг олон улс, бүс нутгийн хүрээнд өргөжүүлэх, Монгол судлаачдын их хурлаас гарсан шийдвэр, зөвлөмжийг хэрэгжүүлсэн байна.	Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангасан байна.	100	100	90	90	ЕТГ-ын даргын 109 дугаар захирамжаар Эзэн Богд Чингис хааны мэндэлсний 860 жилийн хүрээнд "ЧИНГИС ХААНЫ ЕРТӨНЦ БА МОНГОЛ СУДЛАЛ" цогц арга хэмжээг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн ивээл дор 2022 оны 8 дугаар сарын 5-аас 10-ны өдрүүдэд зохион

			Монгол Улсад зохион байгуулсан байна.							байгуулж, 2023 онд Ковид-19 цар тахлын нөлөөллөөр хойшилж байсан 2021 оны зорилтот түвшинг ханган ажилласан байна.
15	4. Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн статистик мэдээлэл, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний тогтолцоог олон улсын нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсронгуй болгоно.	Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн чиглэлээр түүвэр судалгаа хийж, мэдээллийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлсэн байна.	Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар болон хувийн хэвшлийн компаниудын судалгаа хөгжүүлэлтэд зарцуулсан зардлыг бүртгэх, тооцох механизмыг бүрдүүлсэн байна.	Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн үйл ажиллагааны чанарын үзүүлэлтүүдийг боловсронгуй болгож, нэвтрүүлсэн байна.	50	90	30	30	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайдын 2023 оны А/243 дугаар тушаалаар ажлын хэсэг томилогдсон. Тус маягтад тусгах инновацийн 3 бүлгийн 19 багц үзүүлэлтийг боловсруулж яамны Цахим бодлого, статистикийн газарт хүргүүлсэн.	
16	5. Шинжлэх ухааны мэдлэг, инновацийн соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлж, танин мэдэхүйн агуулга бүхий контент бүтээх ажлыг дэмжих замаар шинжлэх ухаанч соёлыг төлөвшүүлнэ.	Шинжлэх ухаан, танин мэдэхүйн цуврал лекц, телевиз, радиогийн нэвтрүүлэг, баримтат кино, аппликейшн бүтээх ажилд дэмжлэг үзүүлж, контентын тоог нэмэгдүүлсэн байна.	Шинжлэх ухааны мэдлэг, инновацийн соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлсэн байна.	Шинжлэх ухааны мэдлэг, инновацийн соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх хөтөлбөрийн хэрэгжилт хангагдсан байна.	50	100	30	30	Шинжлэх ухааны мэдлэг, инновацийн соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх тусдаа хөтөлбөр батлаагүй. 2022 онд инновацийн соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх чиглэлээр цуврал контент 16 хийгдсэн байна.	

Хавсралт 3. Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн харьцуулсан судалгаа

Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт (2015-2021 он)		Монгол Улсын шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх тэргүүлэх чиглэл, цөм технологийн жагсаалт (2023-2026 он)		
Тэргүүлэх чиглэл	цөм технологийн жагсаалт	Тэргүүлэх чиглэл	цөм технологийн жагсаалт	
1. Хүний хөгжил, хүрээлэн буй орчин	1. Хүний хөгжил, төлөвшил, боловсролын шинэчлэл;	1.Хүний хөгжлийн судалгаа хөгжүүлэлт	1.1.Боловсролын шинэчлэлийн технологи;	
	2. Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчний оношилгоо, эмчилгээний технологи;		1.2.Нийгмийн эрүүл мэнд, шинэ төрлийн халдварт, зонхилон тохиолдох (хавдар) өвчнийг оношлох, эмчлэх, сэргийлэх өндөр технологийн анагаах ухаан.	
	3. Биологийн төрөл, зүйлийг хамгаалах, байгаль орчны бохирдол, газрын доройтлыг бууруулах, нөхөн сэргээх технологи;	2.Хүнс, хөдөө аж ахуйн судалгаа хөгжүүлэлт	2.1.Мал, амьтны эрүүл мэндийг хамгаалах, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх технологи;	
	4. Уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөө, цөлжилтийг сааруулах, дасан зохицох технологи;		2.2.Хүнс, тэжээлийн таримал ургамлын шилмэл сорт гаргах, тариалах, үйлдвэрлэх ухаалаг газар тариалангийн технологи;	
	5. Усны нөөцийн хамгаалалт, ашиглалтын технологи;		2.3.Хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эд боловсруулах, экологийн цэвэр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх технологи.	
	6. Хүрээлэн буй орчны менежмент, байгалийн болон техногенийн гаралтай гамшгийн эрсдэлийг бууруулах технологи.		3.1.Усны нөөцийг зохистой ашиглах, хамгаалах технологи;	
2. Хөдөө аж ахуйн эрчимжүүлэлт	1. Мал, амьтныг эрүүлжүүлэх, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх технологи;	3.Хүрээлэн буй орчин, ногоон хөгжлийн судалгаа хөгжүүлэлт	3.2.Ойн нөхөн сэргээлт, хагас хуурай, хуурай бүс нутагт мод тарьж ургуулах технологи;	
	2. Хүнс, тэжээлийн таримал ургамлын шилмэл сорт гаргах, тариалах, үйлдвэрлэх технологи;		3.3.Орчны бохирдол, доройтлыг бууруулах, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох технологи.	
	3. Хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эд боловсруулах, экологийн цэвэр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх технологи.	4.Эрчим хүчний судалгаа хөгжүүлэлт	4.1.Ногоон эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх технологи;	
3. Аж үйлдвэрийн дэвшилтэт технологи	1. Эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашиг, хэмнэлтийн технологи;		5.Аж үйлдвэрийн судалгаа хөгжүүлэлт	4.2.Эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашиг, хэмнэлтийн технологи.
	2. Сэргээгдэх эх үүсвэртэй эрчим хүчний технологи;	6.Өндөр технологийн судалгаа хөгжүүлэлт		5.1.Нүүрс шингэрүүлэх, нүүрсний давхаргын метан хий, газрын тосыг олборлох, боловсруулах технологи;
	3. Эрдэс баялгийн хайгуул, олборлолт, боловсруулалтын технологи;			5.2.Төмрийн хүдэр, зэсийн баяжмал, уран, нүүрс боловсруулах технологи;
	4. Нүүрс, газрын тос, өнгөт болон хар төмөрлөг боловсруулах технологи;		5.3.Газрын ховор элементийг боловсруулах технологи.	
	5. Зам, барилгын материал үйлдвэрлэлийн технологи;	6.Өндөр технологийн судалгаа хөгжүүлэлт	6.1.Их өгөгдөл, хиймэл оюун ухаан болон блокчейн технологи;	
	6. Нэгдсэн тээврийн системийн дэвшилтэт технологи.		6.2.Мэдээлэл, харилцаа холбоо, сансрын технологи;	
4. Өндөр технологи	1. Биотехнологи;		6.3.Биотехнологи;	
	2. Шинэ материал, нанотехнологи;	6.4.Нанотехнологи;		
	3. Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, электроник.	6.5.Шинэ материалын технологи.		

Хавсралт 4. Төслийн үр дүнгийн давхардалтай төслийг сонгон шалгаруулж баталсан зөрчлийн судалгаа

№	Төслийн нэр	Үр дүнгийн давхардалтай талаар ШУТС-аас хүргүүлсэн албан бичиг	Тухайн төслийг хэрэгжүүлэхээр баталсан шийдвэр	Төслийн төрөл	Мөнгөн дүн
1	Дархлаа дэмжих хүчлүүрт вакцин, оношлуур болон эмчилгээний биобэлдмэлийн технологи боловсруулах	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	127,700.0
2	Хөвсгөл нуурын Байгалийн цогцолборт газрын экосистемийн үнэ цэнийг тодорхойлох, экосистемийн үйлчилгээний төлбөр /PES/ -ийг тооцох судалгаа	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	84,000.0
3	Жимсний селекцийн судалгаа, ирээдүйтэй сортын суулгац үржүүлэг	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	120,000.0
4	Амьтан, ургамлын гаралтай тэжээлийн нэмэлт үйлдвэрлэх технологи	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	126,000.0
5	Монгол улсын түлш, эрчим хүчний 2014-2018 оны баланс боловсруулах судалгаа	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	39,900.0
6	Бэлчээрийн болон байран маллагаатай мал, амьтны бодисын солилцоог дэмжих эмчилгээ, сэргийлэлтийн бэлдмэлийн шинэ технологи	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	129,000.0
7	Түүхий нүүрсийг шахсан болон шингэрүүлсэн нийлэг байгалийн хийгээр орлуулах технологийн судлагаа	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	84,600.0
8	Шинжлэх ухаан, технологийн салбарын статистик үзүүлэлтийн тооцоолох арга зүй, аргачлал, мэдээлэл цуглуулах маягт, зааврыг олон улсын стандартад нийцүүлэн боловсронгуй болгох нь	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	46,900.0
9	Өсвөр үеийнхний эрүүл мэндийн эрсдэлт хүчин зүйлс, урьдчилан сэргийлэх асуудал	ШУТС-ын 2018.05.23-ны 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018.08.30-ны А/546 тоот тушаал	Улсын захиалгат	100,700.0
10	Урлалын эсгий үйлдвэрлэх технологи нэвтрүүлэх	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	81,500.0
11	Дархлал тэтгэх, бөөр хамгаалах, тайвшруулах үйлдэл бүхий биологийн идэвхт багц бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	81,500.0
12	Шалгалтын цахим үйлчилгээ үзүүлэх үр нөлөө, үр ашгийн туршилт судалгаа хийх, өндөр технологи дээр суурилсан мэдээллийн сан бүхий систем нэвтрүүлэх	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	60,000.0
13	ХШ зууны үеийн эзэнт гүрний нийслэл Хархорин хот болон зарим соёлын биет өвүүдийг виртуал орчинд сэргээн байгуулах	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	63,250.0
14	Сайжруулах шахмал түлшний хөдөлгөөнт үйлдвэр	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	85,000.0
15	Нөхцөлт эмгэг төрөгчийн эсрэг өвөрмөц биобэлдмэл гарган авах	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	81,600.0
16	Шүлхийгээс сэргийлэх вакцины үйлдвэрлэл	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	71,000.0
17	Биотехнологийн аргаар мал амьтны нэмэгдэл тэжээл үйлдвэрлэх	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	85,500.0
18	Бага насны хүүхдийн хоол тэжээлийн архаг дутлыг бууруулах, түүнээс үүссэн эмгэгийг эмчлэн сувилах арга зүйг нэвтрүүлэх	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	90,000.0
19	Уламжлалт анагаах ухааны нийлмэл эмийн жорд тулгуурлан чихрийн шижингийн эмчилгээнд хэрэглэх, хүндрэлээс сэргийлэх шинэ бэлдмэл гарган авах	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	90,000.0
20	Хөрс хамгаалах, ойн зурвас байгуулах "Уд мод"-ны үржүүлгийн технологи	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	90,000.0

21	Уламжлалт мэдлэгт тулгуурлан хоол боловсруулах замын эмгэгт хэрэглэгдэх эм бэлдмэл бүтээж үйлдвэрлэл практикт нэвтрүүлэх	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	90,000.0
22	in vitro орчинд үр тогтоож, өсгөвөрлөсөн хөврөлийн сан брдүүлэх, төл хүлээн авах	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	77,000.0
23	Малын гүзээний тэжээл боловсруулалтыг зохицуулагч сувиллын нэмэлтийн иж бүрдлийн үйлдвэрлэл	ШУТС-ын 2018.07.02-ны 01/14 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2018.10.05-ны А/621 тоот тушаал	Инновацийн төсөл	79,900.0
24	Байгалийн болон тарималжуулсан зарим зүйл ургамлын морфологи, хөгжлийн үе шат, биохими, химийн найрлагыг харьцуулсан судлах	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	58,000.0
25	Малын тэжээлийн ургамлын элит болон сортын үр үйлдвэрлэх технологи	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	90,000.0
26	Буудайн нутагшсан сортуудын эх үр, элит үр үйлдвэрлэл	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	130,000.0
27	Залуучуудын нийгэм, улс төрийн оролцоо, нас, сэтгэхүй, бие бялдар, түүх соёлын хөгжлийг тодорхойлох	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	95,000.0
28	Монгол Улс дахь ядуурлыг бууруулж, дундаж давхаргын эгнээг өргөжүүлэх боломжийн судалгаа	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	65,000.0
29	Монгол Улсын аюулгүй байдлыг хангахад “гуравдагч хөрш”-ийн бодлогын үзүүлэх нөлөөлөл	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	35,000.0
30	Үндэсний ой санамж, үнэт зүйлсийг сэргээн тодорхойлох замаар үндэсний аюулгүй байдлыг бэхжүүлэх нь	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	58,000.0
31	Хүйтний улиралд бэхжүүлсэн бетоны нүх сүвийн бүтэц, тархалтын судалгаа	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	51,000.0
32	Монгол Улсын хот суурины стратеги, төлөвлөлт	ШУТС-ын 2019.11.07-ны 1/222 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.23-ны А/146 тоот тушаал	Улсын захиалгат	Гэрээ байгуулаагүй
33	Монгол орны зарим ордын нүүрсний халууны задралын механизм, хийжих ба шингэрэх шинж чанарыг тогтоох,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	47,500.00
34	Эмийн ургамлын биологийн идэвхит бодисын бүтэц байгууламж ба субстанцийн технологи,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	43,400.00
35	Монгол орны эртний сээр нуруутан амьтад (үлэг гүрвэл, хөхтөн, яст мэлхий)-ын палеобиологи, ангилалзүй, палеогистологи, эртний орчин,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	43,500.00
36	Операторын онол, хэрэглээ,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	40,000.00
37	Вэб-д суурилсан газарзүйн ба метадата мэдээллийн систем, түүнийг агаар-сансрын мэдээгээр баяжуулах аргазүй,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	42,500.00
38	Зэсийн баяжмалыг боловсруулах технологийн процессын загварчлал,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	38,000.00
39	Үрэвслийг дарах үйлдэлтэй эмийн ургамлууд, хоёрдогч метаболитын судалгаа,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	42,300.00
40	Элэгний хавдар үүсэхэд нөлөөлөгч зарим генийн экспрессийн судалгаа,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	43,000.00
41	Монгол орны мезозойн эртний ургамал ба нэн эртний бактери, тэдгээрийн палеоэкологи, геомикробиологийн онцлог, биостратиграфи,	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	43,000.00
42	Уурхайн геотехникийн судалгаа	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	45,000.00
43	Амьтны гаралтай кератин ширхэгтээр үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, эдлэлийн эрүүл ахуйн тааламжтай байдлын судалгаа	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	38,000.00
44	Олон хүчин зүйлийн шалтгаант удамшилттай зарим эмгэгүүдийн геномын судалгаа	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	42,000.00
45	Тариалангийн талбайн хүрэн хөрсний нүүрсхүчлийн хийн ялгарлыг тогтоох	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	42,500.00

46	Ангуучин амьдралтай хачгийг (Phytoseiidae.sp) in vivo нөхцөлд үржүүлэн ургамал хамгаалалд хэрэглэх боломжийг судлах	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	46,800.00
47	Монгол Улсын хөгжлийн гадаад хүчин зүйл: Япон Улстай хөгжүүлж буй эдийн засгийн хамтын ажиллагааны үүрэг	ШУТС-ын.2019.04.23-ны 01/42 тоот албан бичиг	БШУС-ын 2020.03.18-ны А/134 тоот тушаал	Суурь судалгаа	43,000.00

Хавсралт 5. Төслийн өмнөх үр дүнг хүлээлгэн өгөөгүй удирдагчийг сонгож шалгаруулсан зөрчлийн судалгаа

№	Төслийн нэр	Төслийн удирдагч өмнөх төслийн үр дүнг хүлээлгэн өгөөгүй	Тухайн онд хэрэгжүүлэхээр баталсан шийдвэр	Төслийн төрөл	Мөнгөн дүн
1	Амьтан, ургамлын гаралтай тэжээлийн нэмэлт үйлдвэрлэх технологи (Т.Ган-Эрдэнэ)	ШУТС-ын 2018 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдрийн 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018 оны 8 дугаар сарын 30-ны А/546 тоот тушаалаар баталсан төслийн жагсаалт	Улсын захиалгат	126,000.0
2	Гал унтраагч бодис гарган авах туршилт судалгаа (Т.Азаяа)	ШУТС-ын 2018 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдрийн 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018 оны 8 дугаар сарын 30-ны А/546 тоот тушаалаар баталсан төслийн жагсаалт	Улсын захиалгат	81,600.0
3	Говь цөлийн бүсийн заставын ундны усны хатуулгийг бууруулах зориулалт бүхий техник, хэрэгслийг нэвтрүүлэх туршилт судалгаа (Ж.Оюунцэцэг)	ШУТС-ын 2018 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдрийн 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018 оны 8 дугаар сарын 30-ны А/546 тоот тушаалаар баталсан төслийн жагсаалт	Улсын захиалгат	89,000.0
4	Дархлаа дэмжих хүчлүүрт вакцин, оношлуур болон эмчилгээний биобэлдмэлийн технологи боловсруулах (В.Батбаатар)	ШУТС-ын 2018 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдрийн 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018 оны 8 дугаар сарын 30-ны А/546 тоот тушаалаар баталсан төслийн жагсаалт	Улсын захиалгат	127,700.0
5	Говь, хээрийн бүсийн ашиглалтад өргөмтгий, устах аюулд ороод байгаа Орос махирс (Lucium ruthenicum)-ыг биотехнологийн аргаар тарих, хамгаалах, нөхөн сэргээх аргачлал боловсруулах (Д.Өсөхжаргал)	ШУТС-ын 2018 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдрийн 01/90 дугаартай албан бичиг	БШУС-ын 2018 оны 8 дугаар сарын 30-ны А/546 тоот тушаалаар баталсан төслийн жагсаалт	Улсын захиалгат	54,200.0
6	Шүлхийгээс сэргийлэх вакцины үйлдвэрлэл (З.Батсүх)	ШУТС-ын 2018 оны 07 сарын 02 өдрийн 01/14 Албан бичиг	БШУС-ын 2018 оны 10 дугаар сарын 05-ны өдрийн А/621 тоот тушаалаар баталсан төслийн жагсаалт	Инновацийн төсөл	71,000.0